

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

v.aleksandrov

**kanlı pazardan
ekim ihtilāl̄ine**

KANLI PAZARDAN EKİM İHTİLALİNE
Viktor Aleksandrov

Bu kitap 1970'de BAŞARAN Matbaasında dizilmiş,

FONO Matbaasında basılmıştır

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://tanitey.org>

VİKTOR ALEKSANDROV

KANLI PAZARDAN EKİM İHTİLÂLINE

Çevirenler :

Sulhi Dönmez

Sahir Ertan

Recai B. Okatan

Fahrettin Ziya Fındıkçı

HABORA KİTABEVİ

Nuruosmaniye Cad. Atasaray 106

Cağaloğlu — İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

GİRİŞ

1917 şubatında Petrograd'da patlak verip birkaç hafta sonra, Çar Nikola II.'nin istifasına ve eski efsanevi Viking Rurik imparatorluğunun hiçbir zaman görmediği ilk demokratik hükûmetin kuruluşuna yol açacak olan kargaşalıklar patlak verdiği zaman, bu karışık ayaklanmadan tarih ve dünya çapında bir devrim yaratacak olan adamların ikisi de sürgünde bulunuyordu. Dekorü aynı olmayan, fakat biri geçim tasasile kıvranan, birbirinin yakasına yapışmış karanlık bir sürgün hayatı. Lenin, Tülin, İlyne, Richter, Karper ve İvanov adlarını taşıyarak karısı Krupskaia ile birlikte Zürih'te eski işçi mahallesi Spiegelgasse'de yaşayan Vladimir İlyiç Ulyanov, bir kunduracıdan kiralananmış, ışığı yetersiz bir odada yaşıyordu. Buraya gıcırtılı basamakları olan bir odadan çıkılıyordu. Mobilya, iki yatak, bir masa ve bir sandalyadan ibaretti. Odayı küçük bir soba ısıtıyordu. Avluya yerleşmiş bir mezeciden çıkan dayanılmaz sosis kokuları dar pencereden içeri giriyordu. Dostlarının anlattığına göre, yirmi dört saat yazı yazabilen Lenin, Kartal (Zum Adler) tabelâlı bir kahveye gidip çalışmayı tercih ederdi. Şubat ayının sonunda **Petrograd'da**(1) cere-

-
- (1) Haberi Lenin'e getiren Brunski adında Polonyalı bir devrimcidir. Lenin'in eşi Krupskaia bu sahneyi şöyle anlatır :

«Birgün yemekten sonra İlyiç (Lenin) kütüphaneye girmeye hazırlanır ve ben kapkacağı istif ederken Bronski bize geldi : «Birşey bilmiyor musunuz?», dedi , Rusya'da devrim başladı!» Ve özel yayınlarda çıkan telgrafların muhtevasını anlattı... İlyiç'in kafası hummalı bir şekilde çalışmaya başladı.»

yan eden ciddi olayları orada haber aldı. Önce buna inanmadı. Karışile birlikte, hergün İsviçre'ye dair ve yabancı haberlerin afişlendiği göle doğru koştu. Telgraf-
ların hepsi haberi doğruluyordu. Lenin bunları hızla okudu, sevdiği kahveye döndü ve yeniden yazmağa koyuldu. Bütün Rus proletaryasına hitap ediyordu : «İşçiler, çarlığa karşı iç savaşta proletarya ve halk kahramanlığının harikalarını gösterdiniz. Bugün, devrimin ikinci safhasında zaferi hazırlamak için proleterya örgütlenişinin harikalarını hazırlamak zorundasınız. «Fakat Lenin, bu ikinci safhayı tamamlamak için, savaş halindeki Avrupa'dan Rusya'ya dönmesi gerektiğini biliyordu. Nasıl? Karısı şöyle yazıyor : «Bu en inanılmaz plânları kurmak için uykusunu kaybetti ve gecelerini geçirdi».

Aynı gün, Atlantik'in öteki kıyısında, New York'ta 164. sokaktaki küçük bir işçi dairesinde Lev Davidoviç Bronstein, nam-ı diğer Troçki (ilk gardiyanlığından kalma adı) ve kalem adı ile tanınan kişi de haberi alıyordu. Gazeteci ve zaruret nedeniyle tiyatro figüranı olan Troçki, sürgünde ya da göçetmiş olan arkadaşlarının isteği üzerine Novy Mir (Yeni Dünya) adında bir gazete kurmuştu. 3 mart günü «büyük dönüş» için bavullarını hazırlarken son makalesini yazıyordu : «...Rusya'da sükûnet hemen yarın yerine gelecek değildir. Halkın cezaevleri olan bütün Rus topraklarının geniş yüzeyi üzerinde şimdi ülke tabaka tabaka ayaklanacaktır. Petrograd olayları bir başlangıçtan başka birşey değildir... Çünkü yalnız çarlığı değil, savaşı da tasfiye etmek gerekir. Devrimin ikinci dalgası, düzeni kurmak ve monarşi ile anlaşılmak isteyenlerin başı üzerinden geçecektir... Ve asıl savaşlarla en ağır fedakârlıklar ile ride yapılacaktır. Ancak ondan sonradır ki tam ve gerçek zafere ulaşılabilecektir». Belki de uzun tahrikçi meslek-

leri boyunca ilk defa olarak dört bin kilometre uzaklıkta Lenin ile Troçki aynı tarzda düşünüyorlardı. Çok yakın olan ani eylem onları birleşmiş halde buluyordu. Teori ile göçetme gevezeliği sırasında karakterleri onları birbirinden ayırmıştı. Hatta Lenin Troçki'yi «Çarpık ve hilebaz» olarak suçlamıştı. Birkaç yıl önce ortak bir kadın dostlarına «Solcu bir adam pozunu takınıyor, fakat mümkün olduğu kadar sağ destekliyor» diye yazmıştı. Troçki'ye gelince, Lenin taraftarlarını, 1909'da Viyana'da kurmuş olduğu Pravda (Gerçek) adlı aylık gazeteyi elinden çalmakla itham edeli çok olmuştu. Fakat Petrograd olayları aradaki görüş ayrılıklarını hiçe indirmişti. Bu konuda yaptıkları tahlil aynı idi. Ve ikisi de aynı hummalı reaksiyonu göstermişlerdi: Yanmağa başlayan devrim ateşini bütün güçleriyle üfleme. Bu, ikisi için de kolay birşey değildi. Müttefik devletler Rus devri ile onun sayısız lejyonlarının sallandığını görerek bilhassa profesyonel barışçı olan politikacıların dönüşünü kolaylaştırmaya hazır değillerdi. Lenin, Petrograd için Britanya hükûmetinden bir vize isteyince Winston Churchill «Bu veba basilini Rusya'ya göndermemeliyiz», demişti. Hatta Rusya'da, bile, düzeni bozulmuş muazzam imparatorluğa iyi kötü kendi direktiflerini kabul ettirmek isteyen karanlık otoriteler bile, kötü günlerdeki eski marksist arkadaşları söz konusu olsa da göçmenlerin geri dönüşünü istemekte fazla gönüllü davranmıyorlardı.

Yani bütün Rus topraklarının o geniş alanı içinde durum trajik bir karışıklık içinde bulunuyordu. Bu, nedenlerin ikili bir zincirlemesinden doğuyordu: Bir yandan kırk yıllık sosyal tahrikler, kanlı terörizm ve karşıterörizm, programlar, grevler ve baskılar, bir yandan da yararsız birkaç parlak zaferden sonra öldürücü bir ba-

şarısızlıklar silsilesile onları izleyen tutarsızlık içinde açlık, sefalet, firarlar ve savaş nasihatlerinden başka birşey olmayan otuz bir aylık korkunç bir savaş. Rus ulusunun binlerce yıllık acısı, Çar Nikola II ile çevresinin bencillik ve körlüğü ve asiller sınıfının aptalca zulmü, Sibirya hattının mali skandalları veya Çariçe'nin özel danışmanı papaz Rasputin'in rezilce eğlenceleri ve hatta gizli, devrimci-sosyalist, bolşevik, menşevik, kadeler veya anarşistler gibi reformcuların kahramanca çabaları şüphesiz ki, yetmemişti. Fakat Rusya'nın Baltık denizinden Fırat'a kadar uzanan bir cephede katıldığı ve çoktan iki milyona yakın «Çar çocuğu»nun öldüğü savaş, tek başına, Romanoflar'ın otokrasisi ile asiller sınıfının kölelik taraftarı bünyelerini yıkmağa yetmemiştir.

Nikol II imparatorluğu içinde oturan yüz kırk milyon insanın yüzde sekseni, okuma yazması olmayan, boş inançlara sahip, sayısız ırk ve milliyet engellerile biribirinden ayrı, ve nesiller boyunca senyörler ve din adamlarına aynı şekilde saygı göstermeğe alışmış köylüler (mujiğerler)den ibaretti. Onlara hiçbir sosyal teori etkide bulunamazdı. Ekmekten başka birşeye karşı açlık duymuyorlardı.

Proletaryaya gelince, o da Avrupa'nın en yeni proletaryalarından biri idi. Sanayi devrimi Rusya'ya, yarım yüzyıllık bir gecikme ile ulaşmıştı. Beş altı büyük şehrin etrafında devasa işçi tesisleri kurmuş ve burada devrimci tohum gecikmeden yeşermişti. Fakat fabrikalar, kenar mahalleler ve bunlardaki tahrikçiler Rus tarihinin en sert siyasî polisi olan Okhrana tarafından gözlenmeğe başlamıştı. XX nci yy. başındaki tek tük büyük grevler ordu ve özellikle sadık ve uysal olarak tanınan kazak alayları tarafından bastırılmıştı. Buna rağmen yüz yıla yakın bir zamandanberi **Fransız Devrimi ile Napoleon'un yaptığı**

seferlerden doğma devrimci teoriler durmadan yayılmış bulunuyordu: önce asil subayların hareketi görüldü. Nikola I, **26 Aralık 1825**'de(2) Saint-Petersburg'daki Senato alanında bunların yaptığı bir gösteriyi şiddetle bastırdı; elli yıl sonra Toprak ve Özgürlük hareketinin yöneticisi Georges Plekhanov, Paris Komünü'nün de etkisinden güç alarak marksist hareketin ilk belirtilerini gösterdi, Saint-Petersburg'un en sakın mahallelerinden biri olan Kazan alanında birkaç düzine işçi kızıl bayrağı kaldırdılar. Bu tarih (6 Aralık 1876) den itibaren Çarlık rejimi artık bir an bile rahat yüzü görmedi ve ömrünün geri kalan kırk yılı, birbirini izleyen uzun bir komplolar, işkenceler ve sürgünler devri oldu. Generaller, askerî valiler, bakanlar, polisler ve Çar'ın bizzat kendisi, yani Aleksandr II (1 mart 1881'de) kurşunlanarak veya dinamit gürültüleri altında ölüyorlardı: Tedhişçiler, kurbanlarla birlikte havaya uçmadıkları zaman çoklukla Okhrana'nın tuzağına düşüyor ve derhal öldürülüyorlardı. Fakat bu, eylemlerini sürdürmelerine engel olmuyordu: Örneğin, ölüme mahkûm ettiklerinden kaçabilen bir kişiden fazlası olmuyordu.

Fakat devrimcilerin sayısı yavaş yavaş arttıkça, bunların içinde çalıştıkları ve mecburî gizlilikle birçok hücreler kurdukları partilerin, hareketlerin, eğilim ve «bir-

(2) Birkaç alayı kendi davasına bağlamış olan aralık (dekembrist) hareket şeflerinin kararsızlığı yüzünden kaybedilmişti. Gerçekten ayaklanmanın başına geçmiş olan Prens Trubetzkoi, son anda birliklerini Çara karşı yürütme kararını verememişti. Bir dostunun evinde duaya başladı ve bekledi. Bu sırada meşruluk taraftarı birlikler Saint - Petersburg'daki Senato meydanında bulunan ihtilâlcilerin etrafını çeviriyordu. Birden yayılım ateşi başladı. Ertesi günü tertipçilerin büyük bir kısmı tevkif edilmiş ve Sibirya'ya sürülmüştü.

lik»lerin sayısı da artıyordu. Liberaller, marksistler, anar-sist ve nihilistler durmadan gruplaşmakta ve durmadan da rakip kısımlara bölünmekte idiler. Plekhanov'un Sosyal-Demokrat partisi de bu kuralın dışında kalamadı. Temmuz 1903'de Brüksel'de yapılan bir kongre'de o da iki eğilimli parçalara bölündü: Bolşevikler (Bolşintsvo: Çoğunluk) ve asıl adı Jules Lederbaum olan geveze ve zeki bir yahudi burjuvası Martov'un arkasında birleşen menşevikler (Menşitvo: Azınlık). Bu iki kutupluluk görüşü, fazladan olarak yalnız işin bir cephesi idi. Gerek bolşevikler, gerek menşeviklerin solu, sağ ve merkezi vardı. Aslında devrimci teoriler, Puşkin'in intelligentsia adını vermiş olduğu tabaka içinde yayılmıştı: Küçük taş-ra asiller sınıfından veya yahudi burjuvazisinden çıkma genç öğrenciler. Bunlar, aynı yöndeki sosyal adalet, cinsiyet eşitliği, kültür ve bireycilik yollarından isyana varmışlardı. Kişiliklerin belirtmek, cesaretlerini göstermek veya ekonomik ve sosyal tezlerinin üstünlüğünü ispat etmek sıkıntısı içinde olduklarından proletarya içinde taraftardan çok suç ortağı buluyorlardı. Şüphesiz, 1904'den itibaren gerçek işçi şebekeleri kurmağa başlamışlardı. Bu şebekelerin içine kalabalık bir gizli yayım sızmıştı, rahat ve emin gizlenme yerleriyle ambarlara sahipti. Fakat Çar polisinin kendilerine karşı açtığı zalimce mücadele kadar sayıları, zekâları, fikir ve nutuk çekme zevkleri de bu cecur ve çıkar gütmeyen gençleri birbirinden ayırıyordu. Savaş olmasa, eski Rus imparatorluğunda bir halk cumhuriyetinin kurulduğunu görmek için başka bir neslin beklenmesi gerekeceğini kabul etmek mümkündür.

Fakat şüphe yok ki, savaş da tek başına monarşiyi devirmeğe yetemezdi. Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya veya Avusturya'da da üç yıllık savaş birçok karışıklıklara yol açmış ve devrimci teorilerin yayılmasına sebep olmuş-

tu. Grevler, asker kaçaklıkları, karışıklık ve açlıklar kurulu düzeni çatırdatıyordu. Oysa Müttefikler kampında, nisan 1917'de Birleşik Devletler'in savaşa girmesi kısa zamanda bir zafere ulaşılmasını kesin hale sokmuştu. Artık dayanmaktan başka yapacak birşey yoktu. Atlantik ötesinden gelen mekanik taşkın, bitkin haldeki ihtiyar Avrupa'ya ulaşır ulaşmaz düşmanı süpürecekti.

Ama Çarlar imparatorluğunun bekleyecek zamanı olmadı. Kırk yıldanberi ne kanalizetmeği, ne de bastırmayı başaramadığı savaş ile sosyal kargaşalığın birleşmesi onun için uğursuz bir şey olmuştu. Nikola II, 1906 da Rus-Japon savaşından sonra ordularının yenilmesi üzerine bir meclisi, yani Duma'yı toplamağa razı olmuştu; fakat çoğunluğun işine gelmediğinin her defasında bu meclisin iktidarını elinden almış ve gördüğü eğitim kadar içgüdüsi ile de hükûmeti ya kendisinin, ya da imparatoriçenin gözdelerine vermeğe devam etmişti. Buna rağmen, kendi çevresinde bile komplolar kurulmağa başlanmıştı. 22 aralıkta Rusya'nın en zengin adamı Prens Felix Yusupov, bir milletvekili ve bir doktorun yardımile papaz Rasputin'i öldürmüştü.

1917'nin başlarında bir Müttefik askerî heyeti Rus ordusundan Doğu cephesinde **yeni bir gayret**(3) göstermesini istediği zaman, İngiliz ve Fransız subayları gece

(3) Müttefikler fazla hayale kapılmadı ve Moskova'daki Fransız elçisi Maurice Paléologue, Gaston Dumergue'î şu sözlerle uyardı: «Rus bozgununa kendimizi hazırlamalıyız». Çok gariptir ki Rasputin de bozgunu ve Rusya'yı bekleyen bahtsızlıkları sezmişe benziyordu. Yani, daha 1914'de Çar'a şunları yazmıştı: «Sevgili dostum, sana bir daha tekrar ediyorum. Korkunç bir bulut Rusya'nın üzerine yayılıyor, felâket!... Sayısız acılar!... Savaşı isteyenler, bunun, bizim mahvımız olduğunu anlamıyorlar».

vakti —40 derece soğukta halkın Petrograd fırınları önünde kuyrukta beklediğini üzümlere gördüler. Resmî makamlar tehlikenin farkındaydılar.

Çarlık yüksek komutanlığı, başkentin halkını kontrol edebilmek için çok büyük bir garnizon meydana getirmiştir: İyice silâhlanmış yüzaltmış bin kişi. Buna rağmen kendiliğinden veya bolşeviklerin yönettiği gösterilerin sayısı artıyor. «Kanlı pazar»ın XII'nci yıldönümü olan 9 ocak günü başlarında kıvıllı bayrak olan ikiyüz bin grevci merkez caddelerinden geçmektedir. 14 şubatta, Duma'daki iki bolşevik milletvekili olan Chliapnikov ile Sokolov'un daveti üzerine seksen bin işçi Nevsky caddesini işgâl etti. En ılımlı sosyalistler, Martov'un menşevikleri, Kerensky'nin işçi partilileri ve Çernov'un devrimci-sosyalistleri akın etmişti. Ayın 23'ünde Çar sıfır numaralı trende özel kafilesile Duma'yı dağıtmak gibi ters bir karar alırken, başta kadınlar olmak üzere bütün Petrograd halkı ekmek isteyerek merkeze doğru akıyordu. Mağazalar yağma edildi. Gücsüz kalan polis müdahale etmedi. Ertesi günü, bolşevik örgütlerin teşvik ettiği gösteriler daha geniş çapta başladı.

Takviye olarak çağrılan birlik (ve bizzat imparatorun muhafız kuvvetleri) dalgalanmağa başlıyordu. 24 şubatta halka ateş açmayı reddetmişti. Ayın 25'inde düzeni istemeye istemeye sağlamıştı. 27 şubatta şafakla beraber kararını vermişti. Rus ordusunun en ünlülerinden olan üç alay, Volynsky, Preobrajensky ve Pavlovsky alayları ayaklanıyor, subaylarına ateş ediyor, halka silâh dağıtıyorlardı. Nehirde demirli olan Aurora zırhlısı kendi mürettebatının eline geçiyordu. Eski Pierre ve Paul kalesinin askeri donatım ambarı hücumla ele geçirilmişti.

Onun arkasından monarşi için olaylar çok hızlı gelişecekti. Halkın hevesini herşeyi alıp götürüyordu. Ada-

let sarayı ateşe verilmiş, polis karakolları yağma edilmiş, bakanlıklar ele geçirilmiş. Petrograd işçilerle askerlerin eline geçmişti. Başkenti koruyacak olan savaş limanı Cronstadt subaylarını kurşuna dizen bahriyelilerin elinde idi. Henüz güdücüsü, plânu ve parolası olmayan bir ihtilâl şimdi Romanov'ların tahtını «Kahrolsun savaş!», «Ekmek!», «Zalime ölüm!» çığlıkları içinde kuşatmıştı.

Duma'da, şaşırان milletvekilleri boşuna konuşuyordu. İçlerinden hiçbiri (bolşevikler kaçmış, sürgüne gönderilmiş veya hapse atılmıştı) kalabalığa karşı koyacak güçte değildi. Artık yapabilecekleri şey sadece kalabalığı izlemektir.

2 martta, içlerinden ikisi Pskov'daki Çar'ın yanına giderken, başlarında prens Lvov'un bulunduğu on iki kişilik bir liberaller grubu Rus tarihinin ilk parlamenter hükûmetini kuruyorlardı. Adalet bakanlığı, adı sekiz ay listenin başını işgâl edecek olan **Alexandre Kerensky**(4) gibi bir ihtilâlcı sosyaliste verilmişti. Gece yarısı Nikola II, özel treninin su yeşili rengindeki vagon salonunda, Duma'nın iki temsilcisi önünde istifasını imzalıyordu. İmparatorluk yasalarına aykırı olarak tahtı, kardeşi grandük Michel'e vermekteydi. Son anda, Prens Lvov'u meclis başkanlığına resmen atamayı kabul etmişti. Sonra, Büyük Genel Karargâha gidip veda etmek için izin istedi. Bu izni kendisine verdiler. Ertesi günü sıfır numaralı tren dur-

(4) Lenin şu hükmü verdi : «Kerensky'nin bakan olması devrim ile proletarya davasına ihanettir». Troçki de buna daha fazla bir değer vermiyordu : «Bu genç hukukçu devrim terazisinde ağır basmıyor ve Miliukov ile aynı çıkarları koruyor». Taraftarları arasında da ona hayran olan yoktu ve geçici hükûmetin üyesi olan Voznesensky şunları yazıyordu : «Kerensky'de cambazlık vardı; bu terimi geçerli olan anlamında alıyoruz : tumturaklılık, boşluk, poz, takınma ve yavanlık».

durulmuş, Grandük Michel tahttaki bütün haklarından vazgeçmişti. Bu da, Romanov'ların sonu idi.

Birinci dalga boşanmıştı; birinci safha geçilmiş oluyordu. Fakat Rus halkı partiyi kazanmış olmaktan uzaktı. Liberal asiller sınıfından veya kapitalist burjuvaziden çıkmış olup bakanlık koltuklarını, boşluktan yararlanarak işgâl eden adamlar devrimci olmaktan uzaktılar. Eski feodal strüktürlerde bir reform yapılması zorunluluğunu anlamış olduklarından, az çok açık bir şekilde, bir nevi İngilizvâri bir hükûmet şeklini kurmayı düşünüyorlardı. Fakat buna da, temsil ettikleri sınıfın daha iyi kökleşmesine ve Rus milletinin zafere kadar savaşa devamına imkân vermek için yavaş yavaş geçmek istegindeydiler.

Belki de kısmen, ilk heyecanlarla ilk çatışmalardan uzak kalmış olduğu için Lenin, bütün arkadaşlarından daha çabuk ve daha yoğunlaşmış bir şekilde Petrograd'da oluşan rejim değişikliğinin, yirmi üç yıl yıldanberi kendini atamış bulunduğu marksist devrimden Rusya'yı uzaklaştırma tehlikesini gösterdiğini anladı. Rus ve yabancı gazeteler ve özel haberleşme şebekesi sayesinde Zürich'den, savaşın gösterdiği bütün tehlikeleri izleyebiliyordu. Günden güne, bunların daha açık bir analizini yapmaktaydı. Açıkça belli idi ki, bu durum, hangi vasıta ile olursa olsun, onun Petrograd'a dönmesini gerektirmekteydi. Ve gerçekten, bu «hangi vasıta ile olursa olsun» bunu başardı. Fransa ve İngiltere'den geçmesinin reddedildiğini (Dışişleri bakanı Prens Lvov'un acele talebi üzerine) görünce, uzun zaman tereddüt etmedi. Sürgündeki arkadaşlarını topladı ve kendileri için açık kalan tek kapıyı, düşmanın kapısını çalmağa onları ikna etti. İsviçre'li bir sosyalist olan Fritz Platter, Bern'deki Alman sefaretî nezdinde aracılık yaptı. İş uzamadı. Etkili bir barışçı grubun Rusya'ya dönmesi, Almanların çok hosuna gittiği için, garip

bir şekilde yoluna girdi. 27 martta Reich demiryollarının özel bir vagonu Bern garına geldi. Buna otuz kadar sürgün bindi. Sonra vagon zırhla kaplandı ve birkaç Alman subayının muhafazasında İsveç'e doğru yola çıktı. Yolculuk pek de rahat geçmedi. Lenin yazıyordu, aralarında Zinoviev ve Radek'in de bulunduğu diğerleri ise Karmanyola ile Marseyyez'i söylüyorlardı. Çok sigara içiyorlardı, Lenin buna itiraz etti ve tuvaletleri sigara salonu haline sokarak herkese, normal ihtiyaçları için üçer, sigara içmek için de birer bilet dağıtıldı. 31 mart günü Lenin ile arkadaşları Stockholm garının büfesinde, kocaman bir kıvılcık altında, mükemmel bir şekilde düzenlenmiş bir masa etrafında belediye başkanı ve sosyalist milletvekilleri tarafından karşılandılar. Fakat ondan sonra, Petrograd'a yaklaştıkları oranda İsveç ve Finlanda ovası boyunca Lenin gitgide sinirli bir hal alıyordu. Pravda'nın son sayılarında en yakın arkadaşları Stalin, Kamenev ve Ordonikidze'nin imzalarını taşıyan makaleleri okuyabilmişti: Hepsi de Duma'ya taraftar ve barışa karşı olan geleceğin Kurucu Meclisi lehine «bekleme» amacını güden bir tavır takınmışlardı. Kamenev: «Rus halkı, kurşuna kurşun, obüse obüse karşılık vererek görevinin başında kalacaktır» diye yazıyordu. Oysa Lenin barışın, ordu ile köylülerin büyük bir kısmını etkileyebilecek tek parola olduğunu anlamakla kalmamış, vatanına dönmek için düşmana başvurmakla teorisini uygulama yoluna da gitmişti. Petrograd'a varmadan biraz önce, kendi kendine, istasyonda tevkif edilip edilmeyeceğini bile düşünmeğe başlamıştı. Gerçekte ise Finlanda garında ona güzel bir karşılama töreni hazırlamışlardı: Esas vaziyetinde askerler, bayraklar, zafer takları, kurdeleler ve çiçek buketleri. Petrograd sovyetinin başkanı orada idi ve bir keşinin üstüne çıkarak kısa bir hoşgeldiniz konuşması

yapmıştı. Bu konuşmada tehdit edici bazı imalar da vardı. Fakat Lenin buna hiç önem vermedi. Onu ilgilendiren şey çok büyük, neşeli ve hırslı kalabalıktı. «Yaşasın Lenin! Hoşgeldin Lenin!» diye bağırıyordu. Lenin asık suratlı resmî kişileri bıraktı, çok süslü olan garı geçti ve dışarı çıkar çıkmaz mitralyözlü bir otomobile atlayıp halka nutuk vermeğe başladı. Kendiliğinden büyük bir geçit resmî meydana geldi ve onu, hummalı başkentin sokaklarından geçirerek bolşevik partisinin iki haftadanberi yerleşmiş olduğu, Nikola II'nin eski gözdelelerinden Kşesinskaia'nın sarı tuğlalı sarayına kadar taşıdı. Eski sürgün, o andan itibaren tutumunun, yaptığı analizin ve sözlerinin yerinde olduğuna inandı.

Çok şey söylemiştir, özellikle Lenin'in düşmanları «kurşun kaplı vagon»dan çok söz etmişlerdir. Bunun, anlamlı olmaktan çok, sembolik olduğu da doğrudur. Anlamsızlığa imkân bırakmadan, Lenin ve nihayet bütün bolşevik partisi için devrimin yüksek menfaatleri herşeyin üstünde olduğu anlamına geliyordu. Herşeyin, yani meşruluk ve hukukun; herşeyin, yani vatan ve şeref. Tek başına devrimin kendisi bir politika ve bir ahlâk oluyor, ya da bütün politika ile bütün ahlâkın yerini alıyordu. Lenin, Petrograd'a dönebilmek için düşmanla anlaşmak, onun şartlarını kabul etmek, savaşı «unutmak» zorunda kalmıştı. **Bu, korkunç bir tehlike idi(5)**, çünkü Rus halkı

-
- (5) Bazı Rus gazeteleri Lenin'i hemen düşman ajanı olmakla suçladılar, fakat bu yalan kampanyası sonuç vermedi: Petrograd'da 1917 mart - nisan ayları arasında bolşeviklerin sayısı iki misline çıktı. Zaten Lenin, daha İsviçre'den hareket eder etmez düşmanın tasvibile Almanya'dan geçtiği için kendisini suçlayacaklarını tahmin etmişti. Özel vagonla seyahat ederek diplomatik dokunulmazlıktan yararlanmak istemesi bundandı. Troçki Lenin için: «Bu devrimcide bir noterlik var» demiştir.

askerî aksiliklere rağmen, büyüklüğü ve tarihi geçmişi içine işlemiş olarak derin bir şekilde milliyetçi kalmıştı. Fakat Lenin, eninde sonunda kazanmak istiyorsa, bu da tutumunun o millî gurura katılmasile olacaktı: Bu mağrur millete, örnek bir devrim, tam bir devrim, dünyada hiçbir Devlet'in yapmadığı bir devrim gerekti. Taklit etmek değil, yeniden bulmak lâzımdı. Bu işi ilk yapanlar olmalıydılar. «Nisan tezleri» yani Lenin'in dönüşünden hemen sonra nisan ayı içinde bütün yazdıkları ile söylemiş oldukları bu önsezi ile bu analizi haber vermektedir.

Troçki Petrograd'a, Lenin'den, ancak altı hafta sonra gelecekti. Dönüş yolculuğu hareketli olmuştu. Kanada makamları tarafından yirmialtı gün bir Alman esir kampında enterne edildikten sonra, karısı ve iki oğlu ile birlikte nihayet Aberdeen'e varabilmiş, oradan da İsveç'e geçmişti. 17 mayısta Finlanda sınırına varıyor ve ertesi günü başkent kendisine tantanalı bir karşılama yapıyordu. Hâlâ birçok şey kendisini Lenin'den ayırmaktaydı ama, eylem onları hızla birleştirdi. Tren hareket halinde idi ve ikisi de onu nereye götüreceklerini biliyorlardı: Mümkün olduğu kadar uzağa. Buna rağmen 1917 nisanında bolşevikler, isimlerinin aksine olarak azınlıkta idiler. Duma'da sadece birkaç temsilcileri vardı. Bir nevi belediye meclisi olan Petrograd sovyetinde devrimci-sosyalistler (kısa adı S.R.) ile menşeviklerin rahat bir çoğunlukları vardı. İmparatorluğun bütün illerinden gelmiş köy sovyetleri bu illerin bütün delegelerini temsil ediyordu ama örgütlenmemişlerdi ve S.R. bakanı Çernov onlara istediği şekilde etki yapabilmekle övünüyordu. Fabrika sovyetlerinde ya da cephede veya gerideki her alayın içinde kurulan sovyetlerde bolşevikler ağır basıyordu ama galebe çalmaktan uzaktılar. Meşru iktidara gelince, bu da tamamen ellerinden çıkmıştı. Burada ordunun, aristokra-

sinin ve burjuvazinin temsilcileri hâkim olup hummalı bir şekilde kaynaşmanın, kuruluşlardaki düzensizliğin ve maliyecilerin uğradığı paniğin ilerlemesini durdurmağa çalışıyorlardı. Fakat otoriteleri görünüşten başka birşey değildi; zaten hergün aldatmacalarını sürdürmekte biraz daha güçlük çekiyorlardı. Tutarsızlık içinde grevler, askerden kaçmalar, sokak gösterileri gittikçe artıyordu. Bakanlıklara yerleşmiş olan büyük liberal burjuvalar, sosyalist avukatlar veya idealist üniversiteliler artık, penceyelerinin dibinde bozguncu ve eşitlik isteyen sloganları haykırmaya gelip sokaklarla caddeleri dolduran bu bahriyeliler, silâhendazlar, işçi ve mujikler karosu içinde memleketlerini tanıyamaz hale gelmişlerdi. Fakat bu sekin içinde bolşevikler, «su içindeki balıklar gibiydi.» Onların parolaları basitti ve bunu yüz biçimde belirtmeyi bilmelerine rağmen, aslında sadece iki parolaları vardı: «Bütün iktidar sovyetlerindir», halkın, iktidarı temsili ve anayasal bir şekilde değil, kesin olarak yalnız halk kuruluşlarına, askeri, işçi ve köylü sovyetlerine devrini istediği anlamına geliyordu. «Kahrolsun savaş!» da aynı realizmi ifade etmekteydi: Devrim savaşı daha da boş ve ona hayatlarını feda edenlerin acısını daha saçma hale sokan kendi hierarşisini kuruyordu.

İster sağcı, ister solcu olsun. bütün diğer partiler ümitsiz bir şekilde anlaşmayı, ulusal birlik veya dengeyi arayıp düzensizliğin, isyan ve enflasyonun korkunç realitesile karşılaşırken, bolşevikler «ileri doğru kaçıyorlardı». Churchill'in «doğuştan örgütçü» olarak nitelendirmiş olduğu Lenin'in etrafında, birkaç hafta zarfında metodik bünyeler edindiler. Merkez komiteleri Duma ile, Yüksek Meclisle, yüksek komutanlık ve hatta hükûmetin kendisiyle alay ediyordu. Onu ilgilendiren şey Cronstadt'lı bahriyeliler, büyük fabrikaların işçileri, kenar mahalle pro-

leterleri, cephedeki ve kışladaki askerlerdi. Onlara, yorulmaksızın partinin iki sloganı tekrar edecek olan tahrikçiler, propagandacılar ve konuşmacılar gönderiyordu. Zaman zaman bir deneme yaptırıyor, mahalli bir gösterinin yapılması için emir veriyordu. Menşevikler, S.R.'ler veya bakanlar buna boş yere karşı koyuyorlardı: Halk devam ediyordu. On iki haftada, nisandan temmuza kadar, «küçük» bolşevik partisi, Rusya'nın biricik halk partisi olmuştu. Sağ cenah ile yüksek komutanlık bunu, kendi marksist veya sosyalizan ideolojileriyle bunalmış merkez ve sol cenah partilerinden daha iyi anlamışlardı. Fakat generaller, Clemenceau'varî savaş «yapıyordu; bu savaş sancılı idi ve kendilerini, ister istemez Petrograd'dan uzak tutuyordu. Sağ cenaha gelince, Çar'ın çekilmesi ve Romanov'ların «istifa»sı, kendisini hem şeften, hem bayraktan yoksun hale sokuyor, komplolar ve entrikalar sınıırı içinde bırakıyordu.

Bununla beraber 3 haziran 1917'de Petrograd'da birinci işçi ve asker sovyetleri kongresi toplandığı zaman bolşevikler burada çoğunlukta olmaktan uzaktı. Mecliste üçyüzbeş işçi sovyeti temsilcisi, elliüç il merkezi sovyeti, dokuz ordu sovyeti, beş bahriye sovyeti ve topyekûn yediyüz yetmişyedi oy kullanma hakkına sahip delege vardı. Bunun yüksekseksenbeşi S.R., ikiyüzkırkseki menşevik ve sadece yüzbeş tanesi bolşevikti. Gerçekte, kongrenin çoğunluğu devrimden bıkmış ve şubattanberi açılan anayasal boşluğun korkuttuğu sosyalistlerden meydana geliyordu. Zaten bunların çoğu taşradan geliyordu ve başkent'in hummalı hali onlara bir çılgınlıkmiş gibi görünmekteydi. Bolşevik sloganlarının kendilerine sunduğu iktidarı istemeyi bir an bile düşünmemişlerdi. Menşei XIII üncü yy.'a dayanan ve bir prens ailesinin mensubu olan menşevik Tseretelli onların açıkça sözcüsü oldu. «Şu an-

da, diyordu, Rusya'da: (İktidarı bize verin. Gidin. Yerinizi biz alacağız) diyebilecek bir tek siyasî parti yoktur.»

Bu bir meydan okuma idi. Lenin, eli ileri doğru uzanmış bir halde yerinden fırladı ve güçlü bir sesle bağırdı: «Evet, bu parti mevcuttur!».

Sesi salonda(6) uzun zaman yankılandı. Sadece dört kelime söylemişti ama meclis, bütün bir programı dinlemiş olduğu kanısına vardı. Bunu izleyen konuşma, artık lüzumsuzdu.

Buna rağmen Lenin devam etti:

«Partimiz her an iktidarın tümünü üzerine almağa hazırdır. İktidarın, fakir köylülerden yararlanan devrimci proletaryanın eline geçişi, insanlığın gördüğü en güvenli ve en acısız şekiller altında devrimci mücadeleye geçmek demektir; iktidar ile zaferin Rusya ve bütün dünya devrimci işçilerine sağlanacağı bir duruma geçiştir.»

Sovyetler kongresi, çoğunluğunu menşeviklerle S.R.'lerin teşkil ettiği bir yürütme komitesini seçti, liberal burjuvaziye tatmin edecek uzlaşmacı kararlar aldı, savaş konusunda açlık ve grevlerle ilgili bir tutum almaktan kaçındı, fakat Lenin'in sözleri, bu kararsız meclisin aldığı kararlarla giriştiği uzlaşma yollarını, yankılarile hiçe indirdi. Artık bütün ülke tercih edilen terimleri biliyordu: Bir yanda barış ve sosyal adalet, öte yanda savaş ile kapitalizm. Birkaç gün içinde S.R. ile menşevikler, şu kadroları parlak, kalabalık ve belâgatlı, fakat militanları sadece kâğıt üzerinde kalan eski partiler durumuna düştü, buna karşılık bolşeviklerini efektifi bütün büyük Rus şehirleriyle cephedeki ve cephe gerisindeki bütün birliklerde birkaç misline birden çıktı.

(6) Lenin'in bu sözlerini birçok gülüşmelerin izlediğini eklemek lâzımdır.

Cronstadt'da ve özellikle Troçki'nin gelişindenberi hemen hergün nutuk verdiği ve şubattanberi anarşist eğilimler gösteren bahriyeliler saflarını seçerek bolşeviklerin arkasında blok halinde birleştiler. Cüret ve karıştırmacılıklarını, kendilerine barış ile cezasız kalma imkânını sağlayan partinin emrine verdiler ve kendilerini «devrimin buz-kıranları» ilân ettiler.

Artık maskeler inmişti. Bolşevik merkez komitesinin kararlaştırdığı bir gösteri konusunda Tseretelli kongrede şunları söyledi: «Şimdi bolşeviklerin yaptıkları şey, artık bir propaganda değil, bir komplodur. Madem ki, böyledir, biz de onların silâhlarını ellerinden almak için başka metodları kabul ediyoruz...» Kendini henüz hazır hissetmeyen Lenin, gösterinin durdurulmasını kararlaştırdı. Menşevikler bunu bir zaafın itirafı sayarak 18 haziran günü için bir kitle gösterisi hazırladılar ve titizlikle şu sloganları kabul ettiler: «Genel barış.», «Demokratik Cumhuriyet», «Kurucu Meclisin toplantıya çağrılması.» Fakat o gün, Petrograd sokaklarına dört yüz bin kişi döktüldüyse de, bu menşevik filâmalarını tainmak için olmadı: Aksine olarak hepsi bolşevik parolalarını taşıyordu: «Kahrolsun savaş!», «İktidar sovyetlerindir!» Kuvvetlerin geçişi, açık bir şekilde Lenin ile taraftarlarının yararına dönüyordu; bu yalnız yararına değil, bir burjuva liderinin de kabul ettiği üzere onların zaferine doğru da gidiyordu, çünkü Moskova ile taşra da Petrograd'ı izlemişti. Ertesi günü, bir günlük bolşevik gazetesi olan Sosyal-Demokrat şunları yazıyordu: «İşçi kitleleri sokağa iniyor, politik yaşantı kazanı içinde kaynıyor ve bolşevikleri izliyorlar. Burjuvazi istediği kadar lânetlesin, istediği kadar pogromlara başvursun! İşçiler hergün bizim tarafımıza geçiyor ve partimiz günden güne büyüyor.»

Menşevikler, S.R.'ler ve Kade'ler bu bozgunu silmek

için 19 haziranda Nevsky caddesinde tantanalı bir geçit tertipleddiler. Kâfilenin başında Kerensky, Çeidze ve Tsc-retelli'nin portreleri taşındı. Fakat gösteri, garip şekilde fazla kibarca oldu. Bu, bir yaldızlı burjuvazi bayramı idi. O burjuvazi ki, Lenin ile Troçki durmadan açıklamalarını yazdırırlarken, kendisi hem tango'nun hisliliğini, hem nevrasteninin inceliğini, hem Pablo Picasso'nun resim sanatını, hem de modern şiirin mırıldanışını meydana çıkarmaktaydı. Moda anarşist olunmasını, Cronstadt'lı bahriyelilerle yemek yenmesini ve evdeki aşçı kadına Bakunin'in kitaplarını okutmayı gerektiriyordu. Geçit de moda-ya uygun şekilde oldu. Onu tahrik edenler, bunun tehlikeli bir itiraf olduğunu hemen anlamadılar.

Zaten Lenin ile hasımları arasındaki çukur hergün biraz daha derinleşiyordu. Bolşevik zaferi bazan, mucizeli bir tesadüfe, seri halindeki elverişliliklerle şanslılıklara veya bazı politika adamlarının kararsızlığına dayanmış gibi görünür. Gerçekte ise, daha çok hasımlarının bir analiz hatasına dayanmaktadır. 1917 yazının başında Devlet işlerini yürüttüklerine inanan Duma liderlerinin, hükûmetteki bakanların, kapitalistlerin ve kültürlü burjuvaların çoğu, 21 nisanda Washington'daki Dışişleri Bakanı'na şu garip notu telleyen Petrograd'daki Birleşik Devletler elçisi David Francis'in fikrini paylaşmaktan uzak değillerdi: «Lenin adındaki aşırı sosyalist veya anarşist kişi, çetin nutuklar veriyor ve bununla hükûmeti güçlendiriyor. Ona kasten müsaade ediliyor. Uygun zamanda sürgün edilecektir.» Lenin, Figaro'nun bir muhabirine göre, etrafı bir hainler, geveze doktrinciler ve esenlik içindeki meczuplar birliği ile çevrili «ayak takımının soluk benizli çarı» idi. Düşmanlarının hiçbiri, hatta eski sürgün ve gizli mücadele arkadaşlarının dahi hiçbiri, Lenin'in marksist analizinin bolşevik partisine nasıl bir

mantiki silâh, nasıl bir manevî güç ve nasıl bir entellectüel açıklık verdiğini anlamıyordu. Onlar için ayak takımı yine ayak takımı, ayrı barış bir ihanet, ekonomik durum bir borçlanma işi ve bolşevikler de tahrikçilerden ibaretti. Nikola II ile çevresindekiler gibi eğitimleri, kullandıkları dil, ahlâk ve âdetleri onları kör etmekte veya meflûç hale sokmaktaydı. **Fransız Devrimi**(7) yıllıklarında başvurulacak kaynaklar arıyorlardı. Fouche, Mirabeau, Danton, Robespierre ve Marat bir ekol teşkil ediyordu. Fransız elçiliği birinci sekreteri «Onların nutukları yağma, tutumları taklit ediliyor, yergileri iğneli azarlamalar uyduruluyor» diye yazıyordu. Lenin'in hasımlarından hiçbiri, bu olağanüstü durumun, şubattanberi belirli olan krizi esas bakımından yeni bir hale sokan muayyen sayıdaki ekonomik, askerî ve hatta sadece heyecana dayanan unsurlara ne dereceye kadar uyduğunu anlamış görünmüyor ya da anlayamıyordu.

Bolşeviklerin istedikleri ayrı barış, belki de bu esas anlayışsızlığın kolaylıkla aydınlığa çıkmasına imkân veren şeydir. Bu, bütün diğer partilere bir skandalmış gibi görünüyordu: Bu, yalnız ittifaklara ve verilen sözlere ihanet etmek değil, onlara göre Rus halkının vatanseverliğine meydan okumak, onun kızgınlığına karşı çıkmaktı. Yalnız bolşevikler, işçilerle fakir köylülere teklif ettikleri

(7) Charles de Cambrun'un naklettiği bir örnek: «Kırmızı kadife dosyanın üzerine eğilmiş, kolları sallanır, başı düşmüş halde Kerensky görünüyordu. Bu kendini salıvermiş halde, zaferinin tadını çıkarıyor ve kalabalığın sinirli tebessümlerinden zevk duyuyordu. Hayranları onu muzaffer bir eda ile sahneye çıkarırken, Paleologue bana dönüyor: «Bu, Marat'ın zaferidir» diye mırıldanıyor sahnede ayakta dururken, bu düşüncüyü keşfetmişçesine, Kerensky bir lâf dalgası içinde bağırdı: «Vatandaşlar, ben Rus devriminin Marat'sı olmıyacağım!»

şeyin, millî gururlarına yeni bir bayrak vererek bir hay-siyet yarasını gidereceğini biliyorlardı. Bu, zamanlarındaki adamların, henüz başka bir çağın liberal değerlerinin mirasçısı, savunucusu veya tutsağı olmamış kimselerin değer verdikleri şeylere karşı hassas olduklarını anlamış olmalarındandı.

25 haziran günü, Petrograd'da «Kahrolsun savaş!», «köylü kulübelerine barış!» haykırmalarile yeni bir bolşevik gösterisinin cereyan ettiği saatte Kerensky, Tarnopol'e yakın bir tepeden «Avusturya-Alman» cephesine karşı başlayan yeni bir taarruzu izlemekteydi. Rus ordusu. ilk defa olarak, 70 kilometrelik bir kesim üzerinde düşman birliklerini Galiçya'ya doğru itiyordu. Ertesi günü Plekhanov şunları söylemekteydi : «Bugün, bütün dünya demokrasisi için bir yeniden doğuş günüdür. Rusya, çarlık boyunduruğunu attıktan sonra, düşman boyunduruğunu da atmağa karar vermiştir..» Birkaç gün sonra taarruz bir felâket halini alıyor ve birçok eyaletler bağımsızlıklarını ilân ediyorlardı. Fakat, ister zafer, ister bozgun olsun, Rus ordusu ile Rus halkının, savaşa devam etmekten başka yapacağı işler vardı. «Düşman boyunduruğu» onlara, kendi şeflerinininkinden daha ağır geliyordu. Ve artık demokrasiden değil, komünizmden söz ediyorlardı.

MİTRALYÖZCÜLERİN İSYANI

3 temmuz sabahı, Petrograd garnizonundaki birkaç bin mitralyöz askeri sovyetlerinin başkanını seçmek üzere yaptıkları toplantıyı birden durdurdular ve gürültülü bir toplantı ile silâhlı bir gösteri yapmak isteğini öne sürdüler. Bu ânî kaynaşmanın sebebi ne idi? Birgün önce cepheye gitme emrini almışlardı ve başkentin hummalı görünüşünü bırakmak, atıp tutmaları, Halk Evi'nin sahneleri, bütün bu şubattanberi elde edilmiş özgürlük karşısında bitli siperler ile ateş hattı onları kızdırıyordu. Zaten Cronstadt'dan gelen tahrikçilerle anarşistler onlara, hükûmetin kendilerini cepheye yollama nedeninin, Petrograd'ı bolşevik unsurlardan temizlemek olduğunu anlatmıştı. Kışlanın avlusunda mühimmat sandıklarının üstüne çıkmış kaba bahriyelilerden ibaret bir delegasyon en cansız ruhları bile alevlendirmişti: «Arkadaşlar, diyorlardı, biz Baltık bahriyelileri size bir daha tekrar ediyoruz, kendinizi emperyalist savaşın kasaphanesine sürükletmeyin. Bu kokuşmuş hükûmetin, eski çarlık rejimi politikasını yeniden ele aldığını görmüyor musunuz? Kerensky devrimi, eski zamanın generallerine satmak üzeredir. Sizin devrimci göreviniz yukarıdan gelen emirlere kesin bir HAYIR ile karşılık vermektir.»

Partinin kontrol edemeyeceği anî bir patlama tehlikesini hisseden komite başkanı bolşevik Golovin, ordunun diğer birlikleriyle bir müzakerede bulunulmasını teklif etmişti. Fakat bu boşuna oldu.

Bu kaynaşmadan telâşa kapılan bolşevik askerî örgüt en iyi tahrikçilerini kışlaya gönderdi. Fakat örgütü

yöneten ve askerlerin saygı gösterdikleri Nevsky bile mitralyözcüleri yatıştıramadı. Bunlar saat 19'da, gösteride ısrar ettiklerini bildirmek üzere Kşessinsky sarayına üç askerden ibaret bir delegasyon gönderdiler. Daha önce, asteğmen Semaşko'nun yönetiminde geçici bir devrim komitesi kurmuşlardı. Delegeleri alaylarla fabrikaları doluşarak «kuvvetlerini göstermek üzere sokağa çıkmalarını ve her ihtimale karşı da yanlarına cephane almalarını» istiyorlardı. Temmuz ayı içinde adalet bakanlığı tarafından başlıca tahrikçi Semaşko'ya karşı açılan dâvanın iddianamesinde şöyle deniyordu: «Alayı şehre götürmek üzere kendisi kışladan çıkarmıştı; mitralyözcü alayı askerlerine askerî örgütün desteğini vaatetmiş ve fabrikalardan otomobil istemişti; arabaları mitralyözlerle silâhlandırmış ve geçecekleri yerleri tesbit ederek Tauri'de sarayı ile diğer yerlere göndermişti.»

Petersburg proletaryası kızgındı. Kışla avlularında tüfek, el bombaları, mitralyöz ve hartuş dağıtarak silâhlı ayaklanmayı hazırlıyorlardı.

Viborgskaia Storona fabrikalarında, asker ve bahriyeli grupları gelir gelmez hemen işi durduruyorlardı. «Ruski Renault» fabrikasının bir işçisi hatıratında şunları anlatacaktır: «Yemekten sonra mitralyözcüler bize koşup geldiler ve kendilerine kamyon vermemizi istediler. Bizim bolşevik grubun bazı itirazlarına rağmen bunları vermek gerekti. Acele ile Rus devriminin «maksimka» (Maxim mitralyözleri)larını yüklediler ve şehrin merkezine doğru yola çıktılar. O zaman işçileri durdurmak imkânsız oldu. Hepsi iş elbiseleri ve iş gömlekleriyle, makinaları bırakarak atelyelerden dışarı çıktılar.»

Mitralyözcü delegeleri, toplantının özellikle ateşli olduğu Putilov fabrikalarına öğleden sonra geldiler. On bin işçi toplandı. Mitralyözcülerden bir delege, idare lo-

kallerinin önüne acele ile yerleştirilen bir peykenin üstüne çıktı ve alayındaki askerlerin 4 temmuzda cepheye gitme emrini aldıklarını, fakat onların kendi kapitalist ve çürümüş hükûmetlerine karşı yürüdüklerini anlattı. Fabrikanın avlusundan büyük bir haykırış yükseldi: «S vami! S vami! — Sizinle beraberiz!»

Bir bolşevik olan Putilov işçi komitesi sekreteri, arkadaşlarını teskin etmeğe çalıştı ve onlara Parti'nin fikrini sormayı teklif etti. Fakat kalabalık buna kanmadı.

Henüz Putilov'da tartışmalar yapılırken, bir grup işçi gelerek Vyborg mahallesinde bir kâfilenin meydana geldiği ve bunun Tauride sarayına doğru yürüdüğü haberini getirdi. Bunun üzerine bolşevik komitesi üyesi Çudin, «devrimci düzeni muhafaza etmek» şartile işçilere, bu gösteriye katılmalarını teklif etti.

Böylece bolşevikler, istemeyerek, her an bir ayaklanma halini alabilecek olan bir gösteriye sürüklendiler. Öyle bir ayaklanma ki, Lenin ile onun merkez komitesi o anda, ne pahasına olursa olsun kaçınmak istiyordu. Gerçekte Lenin, hasta olduğu için 29 hazirandanberi Finlanda'da, **sınıra**(8) çok yakın bir villâda dinleniyordu. Mücadelenin çetinliği ve günlük müdahaleler eski mücadeleyi bitkin hale sokmuştu. Adeti olduğu üzere de saklandığı yeri gizlemiş ve böylece meraklıların, gazetecilerin ve hükûmetin karşı casusluk ajanlarının kovalamasından kurtulmuştu. Yalnız merkez komitesinden birkaç güvenilir kişi onu nerede bulacaklarını biliyorlardı. Fakat bu yokluğu Lenin'e pahalıya mal olacaktı, çünkü arkadaşları, o yokken büyük hatalar işlemişti.

(8) Bu villâ Neivola'da idi. Bu, Lenin'in İsviçre'de tanıştığı eski bir sürgün arkadaşı Vladimir Bonçbueviç'e aitti. Bu birkaç günlük yokluğu sırasında Lenin'in karısı Krupskaja da yanına gitmiştir.

Sovyetin Tauride sarayındaki bir oturumu sırasında Kamenev birden kürsüde göründü. «Arkadaşlar, diye bağırdı, biz ayaklanma çağrısında bulunmadık. Fakat halk kitleleri, isteklerini belirtmek üzere kendiliklerinden sokağa çıktılar. Bizim yerimiz onların arasındadır. Şimdi görevimiz, harekete örgütlü bir karakter vermektir».

Ne olursa olsun, bu 3 temmuz günü saat 18'de mitralyözcüler kışlalarından ayrıldılar. Askerler, mitralyözlerini kamyonlara yerleştirdikten sonra, sloganlarla dolu pankartlarını açarak Petrograd merkez icra komitesi ve sovyetinin bulunduğu Tauride sarayına doğru yollandılar. Arkalarından Moskovsky alayı ile daha birçok alaylar da geliyordu. Toplam olarak dokuz askeri birlik Petrograd sokaklarını işgâl etmişti.

Diğer taraftan Putilov fabrikasının otuz bin kadar işçisi de karıları, çocuklarıyla ve bunlara katılan diğer işçilerle birlikte Tauride sarayına yürüdüler. Petrograd sovyeti icra komitesi yöneticilerine, sovyet, iktidarı almağa karar vermedikçe kıpırdamıyacaklarına söz vermişlerdi. Sözlerini tuttular. O gece, otuz binden fazla insan Tauride sarayının önünde sabahladı.

Bolşevik partisi merkez komitesi, artık sokakta olduklarına göre kitleleri durdurmanın imkânsız olduğunu anlayınca, eski kararına döndü, barışçı bir karakter vererek hareketin yönetimini eline almağa karar verdi ve ertesi günü, 4 temmuzda bir gösteri yapılmasını kararlaştırdı.

Şehir uyumadı. Merkez komitesi ile Petrograd komitesi aralıksız toplantı halinde iken, göstericiler, karşı göstericiler ve düzen kuvvetleri arasında silâhlar patlıyordu.

4 TEMMUZ KANI

4 temmuz sabahı bir önceki gecenin kaynaşmasından sonra, Petrograd üzerine garip bir sessizlik çökmüştü. Bir yaz fırtınası kaldırımlardaki kanı silmişti ama, somurtkan bir semanın altında uyanan şehre bir cesedi, barışçı gösterinin kötüye dönüştüğünü hatırlatıyordu. Nevsky terkedilmiş gibiydi: Fakat bu sessizlik tuzaktan başka birşey değildi. Pencereleden, balkonlardan, kapalı kapıların, parmaklıkların, indirilmiş dükkân kepenklerinin arkasından endişeli gözler etrafı kolluyordu.

Puşkin bulvarında, halk banyolarına giden yolu kapatan büyük bir putrelin üstüne hükûmetin emrile bastırılıp yapıştırılmış bir afiş, başkentin kısa zamanda silâhlı serkeşlerle sürülerden temizleneceğini ve o zamana kadar vatandaşların evlerinde kalmaları ve çok zorunlu haller dışında evlerinden çıkmamaları gerektiğini bildiriyordu. Mahallelerde, başta mızıklar olmak üzere, sayısız bayrak ve pankartlar taşıyan kâfileler meydana gelmeğe başlamıştı. İşçi kollarının arkasında bahriyeli ve asker kolları gidiyor, onları da yanlardan mitralyözlü otomobiller koruyordu.

Sabahın saat onuna doğru, bir gün öncekinden daha da büyük bir kalabalık sokakları kapladı. Gecenin sağanaklarından hâlâ ıslak ve soğuktan titreyen işçilerle mitralyözcüler bu ikinci gün de atelye ve barakalarını terketmiş bulunuyordu. Menşeviklerle S.R.'lerin hâkim olduğu fabrikalar bile, göstericilere katılmak üzere greve başlamıştı. Hareket, bir gün öncekinden daha oturaklı ve daha iyi örgütlenmişti. İşçiler, asker ve bahriyeliler, tüfek-

leri omuzlarında kamyon ve otomobillere binmiş, sonu gelmez kâfileler halinde Neva üzerindeki köprülerden merkeze doğru yönelmişlerdi. Öğleye doğru, Cronstadt, Oranienbaum, Peterhof, Krasnoie-Selo kenar mahallelerinden gelen beşyüz bine yakın insan Petrograd'a doğru akıyordu. Atmosfer, bir gün öncekinden daha da gergindi. Bütün yabancı gözlemciler «ayaklanmış askerlerle işçilerin, krize kuvvet yolu ile bir çözüm bulmak istedikleri»ni yazıyorlardı.

Hükûmet ne yapacaktı? Tseretelli'nin Sovyetler Kongresinde sözünü ettiği «demir eldivenli el»i kullanacak mıydı? Emin birliklere bavurmuştu ama, raporlar şüphe verici idi. Birçok aşağı rütbeli subayın Petrograd'da dolaşan hasım kâfileler arasında bulundukları görülmüştü. Prens Lvov'un, Tseretelli, Adalet bakanı Perevertzev ve savaş bakanlığı yüksek rütbeli subaylarının bulunduğu genel kurmayda, genel kurmayın güvendiği alayların delegeleri (Semenovsky, Pavlovsky, Preobrajensky, İsmailovsky) tamamen tarafsız olduklarını bildirdikleri zaman şaşkınlık arttı. Nevsky'de, Nikola garında veya Liteiny'de silâhlar patlamağa başladığı zaman kuvvetler arasındaki denge, açık bir şekilde **göstericilerin lehine idi.**(9)

Nevsky mahallesindeki bir burjuva ailesinin İngiliz mürebbiyesi olan Miss Porta şunları anlatıyor: «Ayaklanıp kışlalarından çıkmış askerler mahallenin hemen bütün sokak ve meydanlarını tutarken, hükûmet birlikleri küçük müfrezeler, gözetleyerek, pusuda kalarak başbozuk savaşçılar gibi davranıyorlardı. İnsanda bütün asker sınıfının hükûmete düşman olduğu ve en iyi durumlarda bile tarafsız kaldığı hissi vardı. Bu gönüllüler karşıdaki,

(9) Onun üzerine bütün ayaklananlar arasında bir parola dolaşmağa başladı: «İlk kursun Kerensky'ye!...»

evde, zannedersem dama veya üst kata bir mitralyöz yerleştirmişlerdi. Gösteri yürüyüşü yapanlar Puşkinskaia ile Nevsky'nin teşkil ettiği köşeye yaklaşıncaya mitralyözün tıktırtısını duydum. Göstericiler araba kapılarının altına gizlendi ve çığlıklar bizim daireye kadar geldi. Birden, sokağın öteki ucundan çıkan süngülerle dolu bir kamyon dan bahriyeliler kaldırıma atladı ve duvar boyunca ilerleyerek kurşun seslerinin geldiği binaya girdiler. Birkaç patlama işitildi; şüphesiz bunlar el bombaları idi. Sonra sessizlik oldu. Pancurun arasından sapsarı kesilmiş, yüzleri kan içinde öğrenci subay üniformalı iki genç gördüm, bahriyeliler tarafından dipçiklerle itilerek kamyonu bindiler.»

Bir eczacı kalfası olan Ribin adında biri de şunları anlatır: «Evime gitmek üzere acele ile Liteiny'den geçerken, bir grup asker (zannıma göre Moskovsky alayındandırlar) bir mahzenden çıkardıkları bir ağır makinalı tüfeği sürüklüyordu. Günebakan tohumu yiyen, tüfeği omuzunda bir işçi kalın sesile: «Dolanın vatandaş, binanın bodrumuna bir mitralyöz yerleştiren bir karşı-devrim subayını temizlediler. Beyaz ayakkabılarında zehirli kancaları görünüyor; kuvvete başvurmak zorundayız ve bu daha işin başlangıcı...»

Gostinny Dvor'daki bir butikte kadın terzisi olan Sofia Mihailova da, daha sonra şunları yazacaktır: «Peterburg'lular oğün, gösterinin güçlülüğüne hayret ettiler. Askerlerimizin kıyafeti iyi idi ve kararlı bir tavırları vardı ama kimin tarafından oldukları bilinmiyordu. Zaman zaman silâh sesleri duyuluyordu ama, gösteri ne zaman çığırından çıkacak gibi olsa asker postaları yetişmekteydi. Korkuya kapılan kadın patronumun olaylar karşısında şöyle dediğini hatırlıyorum: Şükür Tanrıya ki, Aleksandr Feodoroviç (Kerensky) sadık birlikler bulup anar-

şeye son vermek üzere cepheye gitti... Fakat aynı akşam patronum, Kerensky'nin, Varşova garında tam trene bineceği sırada bolşevikler tarafından tevkif edildiğini söyledi.»

O sıradaki daha birçok haberler gibi Kerensky'nin tevkifi de bir hikâyeden başka birşey değildi ama, Petrograd'ı çabucak dolaştı. Bunu, bolşevikler tarafından hazırlanan bir hükûmet darbesinin açık delil sayıyorlardı.

İsyanın kalesi ve beşiği olan Cronstadt'da 3 temmuz günü, Petrograd'dan gelen bir grup anarşist Ancre alanında, başkentte patlak veren gösteriyi bahriyelilere anlatmak için çok büyük bir miting tertiplemişlerdi. Devrimin en romantik simalarından biri olan tıp öğrencisi Fochal halka hitaben bir konuşma yaptı. Fakat, bahriyelilerin beklediğinin aksine olarak konuşması daha çok yatıştııcı oldu: Ayaklanma saati henüz çalmamıştı, diyordu.. Sabretmek lâzımdı. Binlerce kişi onu yuhaladı. Küfürlü çıkışmalar oldu. Dostça karşılanmağa alışmış olan Rochal tribünden ayrıldı ve miting onsuz devam etti. Geleceğin Hazar Denizi kuvvetleri komutanı ve Sovyetler'in Sofya elçisi, deniz teğmeni Raskolnikov adında, bahriyelilerin çok sevdiği başka bir konuşmacı söz aldı. Petrograd'daki bolşeviklerin hareketin başına geçtiklerini bildirdi. Bu haber bütün bahriyelileri yeniden biribirine bağladı. Hepsi birden Petrograd'a doğru yürüyüşe geçmek için oy kullandılar ve hatta geçici hükûmet komiseri Parçevsky'nin müisadesini de aldılar. Ayın dördüncü günü, daha sabahın ilk saatlerinde bizzat Raskolnikov'un yönettiği bir müfreze mühimmat deposuna gitti ve bir ton cephane ile silâh aldı. Sonra on bin bahriyeli, asker ve işçi romorkörlerden, küçük balıkçı gemilerinden ve müsadere edilmiş gezinti gemilerinden ibaret bir filotilla halinde yola çıktı. Başlarını Neva ırmağı kıyılarına dön-

dürdüler ve öğleden biraz önce karaya çıktılar. Bu, şüphesiz ki, şiddet gösterebilecek değerli bir takviye idi, ama sistemli bir devrim eylemi için değil. Birgün önce, başında bolşevik bir teğmenin bulunduğu bir alay kışlalarından ayrılmış ve ilk ateşte dağılarak komutanını tek başına Nevsky'nin orta yerinde bırakmıştı.

4 temmuz günü Troçki durumu elinde tutan tek adamdı. Tauride Sarayı alanının ortasındaki bir arabada ayakta duruyordu ve inandırma gücü öyle idi ki, bahriyeliler kendisini dünyanın öbür ucuna kadar takip etmeğe hazırdılar. O gün, onun bir tek sözü, hükûmet üyelerile Tauride sarayında oturan merkez icra komitesini tevkif ettirmeğe yeterdi. Fakat Troçki o gün ne hükûmet darbesi istiyordu, ne de ihtilâl. Lenin gibi o da henüz zamanın gelmediğini düşünüyordu.

PRAVDA'DAKİ BOŞ SAYFA :

Lenin ise hâlâ Finlanda'daki Neivola'da idi. 3 temmuz gösterisinin başından itibaren, merkez komitesinin gönderdiği biri gidip ona haber vermişti. Derhal genel ve beklenmedik bir isyan tehlikesini farkettiler. Partisi tarihi bir dönüm noktasında idi. Beslemiş olduğu halk ayaklanması zincirinden boşanmış maceraya doğru koşuyordu. Fakat siyasî durum, ne kadar zayıf olursa olsun, geçici hükûmeti devirecek kadar açık değildi. Silâhlı ayaklanma anını seçmek işi kendisinin, Lenin'indi ama, bütün kozları elinde bulundurmak için beklemek gerekiyordu.

Kitlelerin bu içten gelen hareketine gecikmeden hakim olunmalıydı. Cephedeki birlikler hâlâ hükûmeti destekliyordu ve bu hükûmet fırsattan yararlanarak bolşevik partisinin aleyhine bir iftira kampanyasına girişecek, onu Petrograd Kaçış adlı kitapla arsız bir mesulî olarak göstere-

cekti. Kargaşalık ordu ve sağ cenah tarafından desteklenen ve arkasından karşı devrimi patlatacak olan Keren-sky'nin oyununu kolaylaştırıyordu.

Lenin derhal Petrograd'a gitti. Orada, göstericiler arasında dirseklerle kendine yol açarak bir kupa arabasına bindi, tanınmamak için üstünü kapattırdı, Tauride sarayına gitti ve bolşevik partisine ayrılan salona girdi. Mürekkebi henüz kurumamış olan Pravda'nın son sayısına bir göz atınca şüphelerinin yerinde olduğunu anladı. Birinci sayfada büyük bir boşluk dikkati çekiyordu. Gerçekten Merkez Komitesi üyeleri, son anda partinin bir bildirisini geri almışlardı. Bu beyaz kısım son anda geri alınmış bir ayaklanma daveti olarak tefsir edilecekti. Finlanda'dan göndermiş olduğu küçük kitaplar bolşeviklerin istediği şeyin silâhlı bir ayaklanma değil, barışçı bir gösteri olduğunu hükûmete ispata yeterdi. Kafası karmakarışık bir halde odayı arşınlarken, Kşessinsky sarayında toplanmış olan merkez komitesi üyelerinin kendisini beklediğini ve saray önünde toplanmış büyük bir kalabalığın onu istediğini bildirdiler.

Lenin'i götüren araba Fransızlar rıhtımı boyunca gitti, Trinite köprüsünü geçti, Pierre ve Paul kalesini solda bırakarak Kşessinskaia otelinin önünde durdu. Bolşevik konuşmacıları balkondan, biribiri arkasına halka hitap ediyordu. Sarışın ve kabak kafalı Lunaçarsky görününce bir alkış fırtınası koptu. Fevkalâde bir hatip olan geleceğin Millî Eğitim Bakanı, halktan, proletaryaya zarar verecek hertürlü provokasyondan kaçınmasını isterken güçlü ve güvenlik verici bir sesle konuşuyordu. Fakat kendisini, aksine olarak, kesin ihtilâl emrini isteyen ihtiyar işçi Tomsy izledi. Ondan sonra, cılız ve öksürüklü, iki yıl sonra da kendisini ölüme götürecek olan vereme tutulmuş başlıca bolşevik örgütçülerinden Jakob

Sverdlov kalabalığa hitap ederek kâfilenin iyi yürümesi emrini verdi; boğuk sesile safların sıkı tutulmasını, geri kalanların toplanmasını ve kâfile başının ileri götürülmesini sağlık veriyordu. Hatta izlenecek yolları bile belirtmekteydi. Fakat, bütün bu gri renkte, yüksek kürk kalpaklar giymiş ve tüfeklerine yaslanan koca çocuklar ellerindeki kurdele ve bayraklar sallıyarak bağırıyordu: «Davai İlyiça! (Bize İlyiç'i verin!)».

Nihayet Lenin balkonda görününce bir alkış tufanı ile karşılandı. Çizgileri gerilmiş ve her zaman olduğu gibi alkışlar karşısında biraz şaşkın, yatışmalarını bekledi. Yaptığı konuşma **çok kısa oldu**(10) ve daha sonra burjuva basını bunu bile delik deşik etti. Gösteri yapanları selâmladı ve onlara «Bütün iktidar sovyetlerin olacak» parolasının sonunda galip geleceğine dair teminat verdi. Fakat proletaryanın sabretmesini ve sağlam durmasını özellikle istedi. Sonra bolşevik lider, alnı ter içinde ve yüzü sapsarı bir halde balkondan ayrıldı. Gösteri Mar-seyyez ve Enternasyonal havaları ile devam etti.

(10) Lenin, karışıklığı durdurmak için göstericilere söylediği sözleri ağzında gevelemedi: «Hepinizin hakettiği şey, dedi, arkanıza güzel bir şamar indirmektir!...» Lenin'in kullandığı bu dil ve ihtiyatlı olma nasihatları yakınlarından bazılarını hayrette bıraktı. Çünkü bir süre önce bu aynı Ksessinskaia otelinin balkonundan konuşurken zaferin yakın olduğunu haber vermişti.

DAMLARDA «FİRAVUNLAR»

Bahriyelilerle askerler hayal kırıklığına uğramışlardı. Ne Lenin'den, ne de Troçki'den ayaklanma ile ilgili hiçbir çağırısı gelmemişti, hükûmeti devirme ve bakanları tevkif etme yolunda hiçbir emir yoktu. Yalnız birkaç anarşist sokak köşelerinde ihtilâl diye bağırıyor ve şubat devriminin de partilerin yönetiminden bağımsız olarak meydana geldiğini hatırlatıyorlardı.

Artık büyük gösteri anlamsız gibi görünüyordu. Buna rağmen Sadovaia, Liteiny ve Nevsky taraflarından silâh sesleri duyulmaktaydı. Champ-de-Mars'da solcu S.R.'lerle bolşevikler gösterinin yönetimi için çekişerek birbirinin ellerinden dövizleri alıyorlardı. Menşevik Kantoroviç'e göre «altmış bin işçiden ibaret bir kalabalığın yürüdüğü» Sadovaia sokağında kilise çanları bir işaretmiş gibi çaldı. Birden, sokağın bir tarafındaki damların tepesinden silâh sesleri duyuldu. İşçi kalabalığı kendini öteki tarafa atınca karşıdaki damlardan da ateş açıldı.

Her taraftan hiddetli çığlıklar yükseldi: «Firavunlar, çar taraftarı mel'un polisler, şubatta da olduğu gibi halka ateş ediyor!» Gerçekte bunlar öğrenci-subaylarla yedek askerler olup panik yaratmak ve hükûmet birlikleriyle çatışma çıkarmak için ateş etmişlerdi. Bunu başardılar da: Saat 20'ye doğru, gösterinin en kuvvetli olduğu bir sırada hafif topçu ile takviye edilmiş bir kazak birliği, haykırmakta olan bir kalabalığın sardığı Tauride sarayının etrafını boşaltmak üzere kendine yol açtı. Çatışma kaçınılmaz gibi görünüyordu. Liteiny köprüsünden itibaren yeni çizimlerin atıldığı Parkın ağacının altına yapılmış olan kazaklar

bir işçi barajı ile karşılaştılar. Birkaç tüfek sesi duyuldu. Oraya kadar kararsız oldukları besbelli olan kazaklar kılıçlarını çektiler. Kılıçların demiri ısıklık çaldı, atlar şaha kalktı, ama baraj dağılmadı. Birinci sıradaki kazaklarla atları yere düştü(11). Ötekiler Neva kıyısına çekilerek oradan birkaç top atışı ile cevap verdiler. Fakat derhal, saldıranların sayı çokluğu karşısında dağıldılar ve burjuva evlerine sığındılar. Burada kapıcılar, bu «yurtsever savunucuları» geceyi geçirmeleri için barındırdılar. Ve korkuya kapılan burjuvalar bavullarını tıkabasa doldurup arama (obisk) yapılması korkusu ile gümüş takımlarını gizlerken, koruyucuları da binaların avlularında kaputlarına sarınmış halde olayların gelişmesini bekliyordu. Bu akşam kararı veren doğa kuvvetleri oldu. Bütün Petrograd'ın üstünde, nadir şiddette bir yaz kasırgası birden patladı. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur yürüyen safları dağıttı. Saflar her tarafta bozuldu. İki gün süren hava değişiklikleri ve yürüyüşlerden bitkin hale gelen göstericiler, kaldırımlarda elli kadar ölü ve yaralı bırakarak evlerine döndüler. Burjuvazi hemen ertesi sabahki gazetelere iri başlıkları yerleştirdi: «Yağmur isyanı yendi.» Netice itibarile gösteri, sadece merkez icra komitesini kuvvetlendirmişti. Fakat işin zararını, bunun bolşevik bölümü çekti.

Gerçekten, bahriyeliler **Cronstadt'a**(12) işçiler fabri-

(11) Bu ateş sırasında yaklaşık olarak altmış kayıp verildi, bunların yirmisi ölü idi. Buradaki tutuşmanın esas hayli karışık görünüyor. Anlaşılan kazaklar oradaki kızıl muhafızlara silâhlarını teslim etmelerini söylemiş, reddedilince kazaklar bir harekette bulunmuşlar, fakat ilk ateş açanlar onlar olmamıştır.

(12) Petrograd'ın bu ileri karakolu her zaman bir kargışalık merkezi olmuştur. Bahriyenin en kötü unsurları ceza olarak oraya gönderildiği için durum daima patlamaya hazırды.

kalarına ve askerler kışlarına dönmemişlerdi ki, hükûmet çevreleri Lenin ile partisine yüklenmeğe başladılar. Sosyal-devrimciler, menşevikler ve kadeler 4 temmuz ayaklanmasında yalnız «anarşist-bolşevikler»in değil, aynı zamanda Alman ajanlarının da parmağını gördüklerini iddia ediyordu.

Bundan başka Kerensky, hükûmete sadık kalan birlikleri Petrograd üzerine sevke devam ediyor ve aynı zamanda Bahriye bakan yardımcısı Dudarev de, Baltık filosu komutanı âmiral Vederevsky'ye Petrograd yönüne «emin» gemileri ve mürettebatı göndermeyi ve âsi bahriyelileri desteklemeğe devam ettikleri takdirde gemilerini de batırarak Cronstadt ve Tsentrobalt'ı şüpheli unsurlardan kurtarma emrini veriyordu.

Hükûmetin desteğinden kuvvet alan S.R.'lerden Mazurov da, sovyetler merkez icra komitesi üyesi olarak Petrograd'daki fabrikalarla işçi mahalleleri içinde karşı taarruza geçmişti. Petrograd yöresi komutanı general Polovtzev de Neva üzerindeki köprüleri kaldırdı ve birliklere bütün stratejik noktaları işgal etmeleri emrini verdi: Dzvorzovaia alanı, Tauride sarayı, Champ-de-Mars ve Nevsky ile buraya çıkan sokaklar..

MENŞEVİKLERİN MUKABELESİ :

5 temmuz sabah saat 4'de hükûmet birliklerinden bir müfreze Pravda idarehanesini işgâl, bütün yazarları, birkaç matba işçisini tevkif etti ve kapıları mühürledi. Bir saat sonra sıra bolşevik partisinin matbaası olan Trud'da idi. Broşür dağıtan işçi Voinov hemen orada, General Polovtzev'in adamları tarafından vuruldu.

Hükûmet, bu karışıklıkların ertesi gününü iyi kullanmıştı. Bolşeviklerin düşmanları her tarafta başarı sağ-

liyordu. Tauride sarayında sıra, onların mukabelesine gelmişti. Enternasyonalci menşevik Sukhanov şunları anlatıyor: «İcra komitesi salonunda beni, hayret verici bir tablo bekliyordu: Masanın arkasındaki başkanlık koltuğunda, ciddi bir yüz altında kötü gizlenen başarılı bir tavırla Lieber oturuyordu; onun sağında sakin ve yavaş hareketlerde bulunan Bogdanov, solunda Anissimov; onların arkasında kanapelerde veya koltuklarda seyirci olarak gelmiş birkaç milletvekili vardı. Lieber'in karşısında, birbirine sokulmuş bir grup adam: Raskolnikov, Rochal, iki üç bahriyeli ve bir okadar da işçi; insan onları kapana kısmış kurtlar sanırdı.

— Anlamanız gerek arkadaşlar, herşeye rağmen anlayışlılık lâzımdır.

Lieber ciddiyet ve aldırmazlık numarası yapıyordu ama, gözlerinde iktidarın zevki parlamaktaydı.

Tabîî Cronstadt'lılar söz konusu idi. Aralarından bazıları silâhlarını teslim etmiş olup hâlâ kalede idiler, bazıları da gidişlerini beklemek üzere etrafta dolaşıyordu.

Lieber yalnız mahkeme adına konuşuyor ve hep aynı cümleleri kullanıyordu: «Size derhal ordunuza katılmanızı teklif ediyorum... İki saat sonra çoktan iş işten geçmiş olacaktır. İki saate kadar kesin tedbirler alınacak(A)»

Tauride sarayının oturum yapılan salonunda kendine bir yol açmağa çalışan bir bolşevik de anlayışlılık bekliyordu. Bu kâbiliyetli, henüz genç ve ince, soluk benizli, çerçeveleri gümüşten gözlükleri olan gazeteci Voldarsky (Goldstein) idi. Troçki ile birlikte Yeni Hayat'ın yazı ailesinden bulunduğu NewYork'dan serbestçe gelmiş, yahudi sosyalisti Bund için de militanlık etmişti. Çok si-

(A) Sukhanov : Rus Devrimi (Yeni Tarih Kitabı Kulübü, Paris, s. 288) (Yazarın Notu).

nirli bir halde Lieber'e yaklaştı(A): «Mihail İsaakoviç, bunu bana yapamazsınız! Beni tevkif ettiremezsiniz. Geçmişimizle Bund'a bağlı değil miyiz?» Lieber hemen cevabı yapıştırdı: «Moiz Markoviç, Bund Mund yok, siz bolşeviksınız, ben menşevik. İkimizi bir dünya, aşılmaz bir uçurum birbirimizden ayırıyor. «Volodarsky kızgınlıkla karşılık verdi: «Hayır Mihail İsaakoviç, bir uçurum değil, bir haham!»(B) Volodarsky o gün tevkif edilmedi. Bir serbest gezme belgesi alarak çıktı.

Fakat hükûmet ile menşevik sovyetlerin iktidarı günden güne artıyordu. Ayın 5 inci gününü 6 ncı gününe bağlayan gece bolşevik Merkez Komitesi Lenin'e, vakit kaybetmeden başkenti terkederek saklanması gerektiğini bildirdi. Her an tevkif edilmek ve düşman hesabına casusluk yapmakla suçlanmak tehlikesine maruzdu.

6 temmuz sabahı Kerensky'nin birlikleri, yani 14 üncü süvari ve 14 üncü Don Kazakları alayı, 177 nci alay, bir dragon süvarileri alayı ve Malorossiysky ile Mitavsky'nin alayları, Kuzey cephesinden çekilerek Petrograd'a gelmişlerdi. Bütün gün bolşeviklere karşı baskılar, tevkifler, kurşuna dizmeler artarak birbirini izledi. Öğleye doğru garnizon ve hükûmet temsilcileri Tauride sarayında toplandılar. Menşeviklerle S.R.'ler memnundu. Askerin desteğine sahiptiler. Gerçek kuvvet onların elinde idi. Fakat bu oturum sırasında bir felâket haberi alındı: Almanlar Tarnopol yakınında cepheyi yarmıştı. Bu, Kerensky'nin büyük taarruzunun başarısızlığa uğraması

(A) Lieber (Goldmann) durmadan hapsedildi ve sonunda kurşuna dizildi. (Y.N.)

(B) Eserin Fransızcasından «uçurum» ile «haham» sözcükleri kafiyeli olduğundan Volodarsky bir kelime oyunu yapmaktadır. (Ç.)

demekti. Ama buna önem vermedi. Hükûmet derhal bolşeviklerle temmuz ayaklanmasını bu işin suçlusu olarak gösterdi. Büyük gazetelerle burjuvazi, hainlerin cezalandırılmalarını istediler.

VATANDAŞ KONSTANTİN PETROVIÇ

Kerensky, 6 temmuzda cepheden dönünce Bakanlar Kurulu'ndan Lenin ile bolşevik partisi liderlerine karşı köklü tedbirlerin alınmasını istedi. Derhal Lenin, Kamenev, Zinoviev ve diğerleri için «yüksek ihanet»ten dolayı bir tevkif kararı çıkarıldı. Geceleyin milisler, tevkif etmek üzere Lenin ile Zinoviev'in evine gittiler; ikisi de yok olmuştu. Lenin'in temmuz günlerindeki olaylara kadar oturmuş olduğu Eliazarov'un dairesini boş yere birkaç defa aradılar. Lenin, hükûmetin kararını öğrenir öğrenmez Sulimov'larla **Alliluev**'lerin(13) evine sığınmıştı. Eli kolu bağlanmış, bozulmuştu ve tekrarlayıp duruyordu: «Onları hiçbirşey durdurmayacaktır... Bizi kurşuna dizecekler.»

Bugünkü Sovyet tarihçileri, eski içişleri bakanı Nikitin'in genel kurmay başkanı Romanovsky ile anlaşarak Lenin'i tevkif etmek için değil, öldürmek için kamyonla Kazak yollamış olduklarına dair delile sahip olduklarını söylüyorlar. Fakat iktidara geçer geçmez hiç de kan dökmücü şekilde davranmayan Kerensky ile sosyalist bakanlarına atfedilen bu niyet pek de doğruya benzememektedir.

Ne olursa olsun Lenin, bir mahkeme önünde kendi-

(13) Rojdenstenskaia sokağı 10 No.'daki S. Alliluev'in evi daha önce defalarca Stalin'i barındırmıştı. Bu, şüphesiz ki Lenin için en çetin anlardan biri oldu ve sinirleri çetin bir sınav geçirdi. Takip veya ihbar edileceğinden korktuğu için karısı Krupskaia bile yanına gidememişti.

sine yapılan iftiraları reddetme fırsatından yararlanmak istemedi, çünkü burjuva adaletinden çekiniyordu. Hatta bu konuda, bolşevik merkez komitesinde hararetli bir tartışmaya da girilmişti. Dzerjinsky, Sverdlov ve Molotov kaçışını doğru buluyorlardı. Buna karşılık Volodarsky, Laşeviç ve başka delegeler Lenin'in hatalı olduğunu düşünüyorlardı. «Partimizin lideri, diyorlardı, casuslukla suçlanmıştır. Kendini ve partiyi haklı çıkarmak için bir mahkemenin önüne çıkması gereklidir. Aksi halde, parti kitlelerin önünde kendini nasıl koruyacaktır?»

Lenin'in kendisi bile zaman zaman, her iki eğilimin tesiri altında, muhakemesi açık yapılmak şartile, nerede ise adalete teslim olacaktı. Bunu, Tauride Sarayında dolaşan dedikodular üzerine düşünmüştü. Çünkü, polis fişleri arasında Lenin'in Çarlık Emniyeti'ne mensup bir ajan olduğunu ispat eden dökümanların bulunduğu söyleniyordu. Bu son iftira açıkça gösteriyordu ki, kitlelerin gözünde kendisini tamamen gözden düşürmek için sahte bir dosya uydurma yoluna gidilmişti. Tekrar ortaya çıkmaktan kesinlikle vazgeçerek Zinoviev ile beraber ortadan yok oldu. 9—10 temmuz gecesi Razliv istasyonunda Sestretorsk fabrikasında bir işçi olan Emelianov'un evine gitti. Gündelikle çalışan bir tarım işçisi kılığına girerek orada bir derme çatma kulübeye sığındı.

Daha sonra Emelianov şunları anlatır: «Kulübe hazır olunca Vladimir İlyiç **bıyığını ve sakalını kesti**(14), Finli köylü elbisesi giydi ve Razliv gölünün karşı kıyısına geçmek üzere benimle beraber bir sandala bindi. Vla-

(14) Tarihin ayrıntılı tarafı, bu münasebetle berberlik işini Stalin'in yaptığını anlatır. Ne olursa olsun, Lenin'in yüzü bu değişiklikle öyle bir hal aldı ki, kendisini ziyarete giden dostu Serj Ordonikidze onu tarlada görünce tanıyamadı. Lenin'i herhangi bir köylü sandı.

dimir İlyiç karaya çıkar çıkmaz çalışacak bir yer arama-
ğa koyuldu. Etrafta çok sık olan çalılıklar arasında ona
düzlük bir yer açmayı teklif ettim. Lenin kabul etti. Biri
masa, öbürü iskemle yerine geçen farklı kalınlıklarda iki
kütüğü yerleştirdim. Vladimir İlyiç'in şaka ile söylediği
gibi, bu «çimenli yazıhane» de, hiç vakit kaybetmeden
çalışmaya koyuldu.»

Lenin orada, bir değirmen taşının dibinde oturmuş,
etrafı gazete ve broşürlerle çevrili bir halde önergelerini
yazıyor, sonra kendileri de yarı gizlilik içinde cereyan
eden bolşevik konferans ve kongrelerinde bu önergeler
oylanıyordu. Lenin, bu bataklıkta yerde, geceleri bir pet-
rol lâmbasının ışığında onbinlerce sivrisineği kovarak
«Devlet ve Devrim»i yazdı. Devrimin geleceğine karşı
sarsılmaz bir inançla, çok zaman ele alınan şu tezi ortaya
koyuyordu: «1905'den sonra yüzotuz bin asil toprak sahi-
bi Rusya'da hükûmeti muhafaza edebildiğine göre, ikiyüz-
kırk bin bolşevik militanı pek âlâ iktidarı fakirler yararına
ve zenginlere karşı yürütebileceklerdir.»

Lenin gizlendiği yerden (Konstantin Petroviç adı ile)
13-14 temmuz günleri Vyborg işçi mahallesindeki lokalle-
re sığınan merkez komitesi konferansına direktifler verdi.
Bu konferans, yine yarı gizlilik içinde cereyan edecek
olan VI ncı bolşevik Kongresi'nin hazırlığı idi. Lenin,
Petrograd ile ilişkisini sürdürmek için sık sık ziyaretçiler
kabul ediyordu. Bunlar arasında, çiçekli yüzü, sarımtırak
renkteki gözleri sağından daha kısa ve daha ince olan sol
elinde o ebedî piposu ile bir Kafkas ayısı gibi salına salı-
na yürüyen Stalin de vardı. Onu bol saçlarla güçlü Zino-
viev'in yanında cüce gibi kalan hızlı ve sarsıntılı yürü-
yüşü ile Radek izlemekteydi.

Petrograd'da, Lenin'in kayboluşu ile ilgili yorumlar
alıp yürümüştü. Bazıları, hatta ona karşı sempati duyan-

lar bile. bir mahkemenin önüne çıkmayı reddedişini affetmiyorlardı. Bunda Lenin'in kuruluşlara karşı bir hor görme sahibi oluşuna bir delil ve hatta politik ahlâksızlığının ve titizlikten tamamen yoksun oluşunun bir işareti olarak kabul ediyorlardı. Hatta üç ay sonra, başarılı bir şekilde Petrograd'a döndüğü zaman, Lenin'in politik bakımdan ölü bir adam olduğuna inanılabilirdi. Ve zoraki köy hayatında olan Konstantin Petroviç gölde banyo yapıp, en yakın öğrencileriyle uzun kır gezintileri yaparken. Petrograd'da partisine karşı alınan tedbirler hergün biraz daha sertleşiyordu. 7 temmuzda çıkan bir kararname, gösteriye katılan Petrograd askeri garnizonu birliklerinin lâğvını emrediyordu. 8 temmuzda polis maden işçileri sendikasını kapatıyordu. Ertesi günü sıra Liteini ve Petrogradsky arondismanlarındaki bolşevik komitelerininindi. Nijni-Novgorod, Kiev, Don üstü Rostov, Sivastopol ve diğer şehirlerdeki devrimci örgütlerin merkezleri de aynı şekilde yağma edildi.

10 temmuz gecesi, bir villada Lenin'i arayan bir öğrenci-subay müfrezesi -bolşevik lideri yerine- şüpheli başka bir kişi olan Steklov'u ele geçirdi, o da çabucak bolşevikleri sayıverdi. Fakat öğrenci-subaylar bununla da kalmadı. Bazı bolşevik örgütlerini topladıktan sonra bizzat menşeviklere saldırdılar. Buna rağmen menşevik partisi, bizzat içişleri bakanının partisi idi. Fakat, Petrograd'da başka bir anlayış havası esiyordu. Burjuvazi, bolşevik destanının bittiğini görüyordu. Şimdi darbelerini S. R.'lere, menşeviklere ve genel olarak Sovyet'e yöneltiyor ve ümitlenmeğe başlıyordu.

Prens Lvov 8 temmuzda istifasını vermişti. Kerensky ertesi günü onun yerine geçmekteydi. Ayın 12'sinde, geçici hükûmet tevkif edilecek bolşeviklerin listesini hazırlıyordu. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Şubat olaylarındanberi Kerensky inisiyatifi bu derece eline almış değildi. Sonraları şöyle yazacaktır: «21 temmuzda, cephede hertürlü itaatsizliğe karşı merhametsizce kuvvet kullanılması yolundaki emrimi tekrarladım. Geçici hükûmetin 19 şubat günkü, ordu saflarında savaşa ve hükûmete karşı her türlü tahriki yasaklayan kararı, üzerine komiserlerle komuta personeline hatırlattım. Aynı zamanda genel karargâha telgraf çekerek «kuvvet kullanmakta en küçük tereddüdü gösterecek komutanların azledilip haklarında kovuşturma yapılmasını» emrettim. Petrograd'a bolşeviklere yardıma gelip adalet bakanı Pervertzev ile bahriye bakan yardımcısı Dudarev'i tevkif etmek isteyen Baltık filosu komitesinden bir delegasyonu tevkif ettirdim. Devrimin başında, kuruluşu sırasında hükûmetin kabul etmiş olduğu devrim hareketine katılan birliklerin silâhsızlandırılmaması ve Petrograd'dan uzaklaştırılmaması yolundaki metodu kaldırıldı. Çünkü bu metod garnizonu dağıtıp bozmaktan başka bir işe yaramıyordu.»

Yine 21 temmuzda, geçici hükûmetin oybirliğiyle aldığı, cephede ölüm cezası verilmesi ve savaş konseylerinin kurulması yolundaki kararı yayınladı. Hükûmet aynı zamanda askerî sansürü kuruyor, savaş bakanlığı ile anlaşacak içişleri bakanlığının gazete kapatma, toplantıları yasaklama, mutad tevkif kararları olmadan tevkiflere gidebilme, kamu düzeni için tehlikeli görülen kişilerin idarî yolla Petrograd'dan çıkarılması ve nihayet ülkenin savunma ve güvenliğini sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alma hakkını tanıyordu.

22-23 temmuz gecesi **Troçki ile Lunaçarsky**(15), 3-4 temmuz olaylarına katılmış oldukları için tevkif edildiler. Ertesi günü, üç hafta süren hazırlıktan sonra Kerensky yeni bir kabine kurmayı başarıyordu. Bu kabinenin çoğunluğu kadeler, ve menşeviklerden ibaretti, yani sosyalistti. Savaş ve bahriye bakanlıklarını başbakan kendisi alıyor ve başbakan yardımcılığına, Devrimci Rusya'nın nadir kişilerden olan ünlü S.R. tedhişçisi Savinkov'u getiriyordu.

Nekrassov meclis başkan yardımcısı oluyor ve mak-yeyi de alıyordu. Skobolev, Teresçenko ve Peşekhonov yerlerinde kaldılar. İşçileri Avksentiev'e verildi; Kerensky'nin şahsî dostu Zarundi adalet bakanlığına getirildi; kadelerden Kokoşkin maliyeyi kontrolle görevlendirildi; Oldenburg millî eğitime, Nikitin P.T.T.'ye, Efremov sosyal yardıma, Prokopoviç ticaret ve sanayie, Çernov tarıma getirildi.

Sol eğilimli olmasına rağmen, bu yeni kabinenin programı iki cümle ile özetlenebilirdi. Zafere kadar savaşa devam ve bolşeviklerin bertaraf edilmesi.

Lenin bu hükûmet konusunda şunları yazmıştır : «Bunda çoğunluğu teşkil eden devrimci sosyalistlerle menşevikler, gerçekte iktidarı karşı - devrime devretmektedirler : Onlar fiilen Petrograd'a karşı - devrimci birlikler getirmekte, işçileri silâhsızlandırmakta, bolşeviklere karşı keyfilik ve şiddeti tasvip edip hoşgörmekte, cep-

(15) Rykov ve Krylenko ile beraber onları Kresty'ye yolladılar. Bütün bu otoriter tedbirler Kerensky'ye, tabii güçlü ve karışıklıklara son verecek bir rejime taraf-tar burjuvazinin sempatisini kazandırdı. Kerensky'nin şu beyanatı çok etkili olmuştu : «Ben devrimci bir selâmet hükûmeti kuruyorum. Demir gibi bir iktidar-isterim».

hede ölüm cezası müessesesini kurmaktadırlar, v.b.».

Bu şartlar içinde iktidarın, barışçı yoldan Sovyetlere geçmesi imkânsız bir hal alıyordu.

Fakat, burjuvazi geçici zaferini kutlarken, Britanya elçisi Buchanan, Günlük'üne, bütün kozları elinde bulunduran geçici hükûmetin «anarşiyi bir defada tam olarak ezmek üzere eline geçen bu biricik fırsattan yararlanmayı bilmediği»ni kaydediyordu. Devrim yeni bir safhaya girmektedir.

Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (bolşevik) nin VI ncı kongresi, 26 temmuzda Vyborgskaia Storona arondismanında hemen hemen gizli bir şekilde açıldı. 3 ağustosta Narvskaa Zastava arondismanının kenar mahallelerinde sona erdi. Bunun korunması işi kızıl muhafızlara verilmişti. Bu, işçiler ve özellikle Putilov fabrikalarında çalışan işçiler için bolşevik partisine bağlılıklarını gösterme vesilesi oldu.

Lenin, kongrenin arefesinde yazdığı «Üç kriz», «Parolalar konusunda» ve «Anayasal hayaller» başlıklı bir seri makalede durumun derinlemesine bir analizini yapmıştı. Parti için, o andan itibaren silâhlı ayaklanmayı ve **fakir köylüler**(16) tarafından desteklenen proletaryanın iktidar geçişinin hazırlanması zorunluluğunu belirtiyordu.

EVET, İKTİDARI ALACAĞIZ !

Ordonikidze daha sonra «Vladimir İlyiç'e, bir arkadaşın, bolşeviklerin en geç eylülde iktidara geçeceklerini

(16) Ordonikidze kulübesinde Lenin'i ziyaret ettikten sonra şunları yazdı : «Çok dikkatle dinliyordum. Etki şaşırtıcı idi. Bozguna uğratılmıştık ve Lenin bir ya da iki ay sonrası için başarılı bir ayaklanmayı haber veriyordu».

ve Lenin'in hükûmet başkanı olacağını söylediği zaman, Lenin'in «Evet doğrudur» diye cevap verdiğini anlatacaktır.

Şüphesiz ki, bolşevik partisi üyelerinin seksenbinden ikiyüz kırk bine geçerek üç misline çıkmış olmalarına rağmen bu sayı Rusya nüfusuna oranla çok küçük bir bölüm teşkil ederken, Lenin'in sefil bir kulübede bu sözleri sarfettiğini duymak tuhaftı. VI ncı kongre iyimserlik ve gü-rültü ile Petrograd örgütünün onaltı binden otuzaltı bin üyeye, Moskova'nınkinin de yedi binden onbeş bin üyeye yükseldiğini haber verecekti ama, bu kadar zayıf bir azınlığa sahip bir parti iktidarı almayı nasıl düşünebilirdi?

VI ncı kongre bu sorunlarla uğraşmadı. Oturumlar sırasında çoğunluk. Rusya'nın ve özellikle köylülerin henüz sosyalist devrim için olgunlaşmamış olduğunu iddia eden Nogin, Preobrajensky ve Bukharin'in tutumunu eleştirdi. O, aksine olarak, sosyalist devrimin zaferi için işçi sınıfı ile fakir köylülerin birleşmesini kaçınılmaz bir şart olarak kabul eden Lenin'in safında yer alıyordu. Kongre, diğer partilerle arasındaki mesafeyi açarak Parti'nin «Bütün iktidar sovyetlerindir» parolasını da bıraktı. çünkü temmuz olayları ispat etmişti ki, sovyetler, S.R.'lerin ve menşeviklerin yönetimi ile, geçici burjuva hükûmetinin fiilen bir devamı halini almıştı. Bu sloganın artık yeni gerçeğe uymadığı apaçıktı. Buna rağmen, bu karar «kahrolsun sovyetler!» anlamına gelmiyordu, çünkü bir yandan, genel olarak sovyetler değil, burjuvaziye bağlı S.R. ve menşevik sovyetleri söz konusu idi, öbür yandan da bolşevik partisi burjuva partilerinin foyasını meydana vurmak ve kendi parolalarını tanıtmak için sovyet kürsüsünden yararlanmak istiyordu.

Kongre, Lenin'in iyimser mesajlarının etkisi altında partinin şimdiki halde başlıca görevinin kitlelere, silâhlı

bir ayaklanmanın zorunluluğu bilincine varmalarını sağlamak olduğu kararına vardı. Şüphesiz, ayaklanma saati henüz çalmamıştı, devrim krizi olgunlaşmış değildi, fakat kongre partiyi geleceğin çarpışmalarına hazırlanmağa davet ediyordu.

Ağustosun başında Lenin, kulübesinde üç hafta geçirmiş bulunuyordu. Avrupa'nın bu bölümünde sonbahar başlamıştı bile. Arkadaşları ona daha rahat bir yer bulmayı düşünüyorlardı. Partinin gizli matbaalarında ona, sınır bölgesine yakın silâh yapım fabrikası işçilerinininkine benzer bir geçiş kartı düzenlediler. Lenin bu suretle Finlandiya'ya geçebildi. Ağustosun başında, gülünç bir peruka takmış ve bıyığı ile sakalı daima traş edilmiş bir halde lokomotif güdücü yardımcısı olarak bir trene bindi. Helsingfors'a varınca, Konstantin Petroviç'i her türlü şüpheden uzak tutmak için, Fin başkenti emniyet müdür yardımcısına misafir oldu.

Temmuz olayları Rusya'da ve özellikle taşrada(17), bolşevizme karşı güçlü bir tepki yaratmıştı. Birçok işçi heyecanlarını kaybetmişlerdi. Ve partinin gösterileri sadece zayıf yankılar yaratıyordu. Fakat Lenin, cesaretini kaybedecek adam değildi. Gecikmeyeceğinden emin olarak saatini bekliyordu. Kerensky ise, kendisini sosyalist yola iten sol cenah ile, kendisinin şubatta yıkılmasına yardım etmiş olduğu bir rejimin yeniden doğmasını isteyen sağ cenah arasında ülkenin bütün zinde kuvvetlerini birleştire-

(17) Bolşevik partisinin birçok üyeleri şehirde bulunuyordu. Yani topyekûn 240 bin üyeden 40 bini Petrograd'da, bir o kadarı da Moskova'da bulunuyordu. Fakat büyük şehirlerde bile kamu efkârı sarsılır gibi oldu. Stalin hatıratında bu kötü anları şöyle anlatır: «Ondan sonra biz bolşevikler hırpalandık ve emperyalist Almanya'nın emrinde sayıldık».

recek büyük bir antlaşmayı arama telâşı içindeydi. Fakat iktidar için sınıf ve partilerin mücadelesi alabildiğine artmıştı. Burjuvazi, kendi başına sovyetleri yıkmak, bolşevikleri ezmek ve ülkede askerî bir diktatörlük kurmak için devrimi boğmak üzere açıkça çalışıyordu. Kade partisi bu karşı-devrim hareketinin başına geçmişti. Miliukov, daha sonra partisinin ruh haletini anlatırken şunları yazacaktı: «Genel düşünce ile genel duygu, Rusya'yı kurtabilecek güçlü bir ulusal iktidarı kurma yolunda idi. «Sağ cenahın, plânlarını gerçekleştirmek için orduya ihtiyacı vardı; büyük genel karargâh ile onun başındaki general Lavr Kornilov'a göz dikmişti. Bunda, müttefik devletlerin ümidini de yansıtıyordu. 1917 yazındaki Müttefikler-arası Konferans sırasında Rus sorunu gündemde yer alıyordu; burada, Rusya için askerî bir diktatörlüğün zorunlu olduğu sonucuna varılmıştı. Lloyd George Hatırat'ında şunları yazacaktı: «General Knox (Büyük Britanya'nın Rusya'daki askeri temsilcisi) özellikle askerî kabine nezdinde, müttefiklerin hep birlikte Rus hükûmetine başvurarak, Petrograd'da olduğu kadar cephede ve demiryolu şebekesinde bütün disiplin tedbirlerini alması için general Kornilov'un isteyeceği tedbirleri tamamen desteklemesini öğütlemesini ısrarla istiyordu. «Elçi Buchanan ise şöyle demektedir: «Bütün sempatim Kornilov üzerinde toplanıyordu, çünkü o, Kerensky'den daha güçlü bir adamdı.» Müttefiklerin gözünde Kornilov bir hamlede devrimin hesabını görece ve orduda disiplini kurabilecek kararlı ve otoriter bir generaldi. Başta milyarder Riabuşinsky olmak üzere mali ve sınaî çevreler Kornilov'a kadelerin desteğini olduğu kadar, burjuvazi ile onun basınının tüm desteğini de vaadediyorlardı.

Kerensky sağcı unsurların bütün bu baskısı karşısında, istemeyerek 12 ağustos günü Moskova'da bir dev-

let konferansını toplantıya çağırdı. Bolşevik partisinin cevabı gecikmedi: Bu, bir grev çağırısından ibaretti. Moskova'da çıkan Sosyal-Demokrat gazetesi, konferansın açılmasından bir gün önce şu deklârasyonu yayınladı: «Genel grev, bizden yana yeterli bir cevap olacaktır. Bir tek fabrika bile çalışmasın. tramvaylar dursun, elektrikler sönsün ve karşı-devrimci ültraları'nın toplantısı karanlıkta yapılsın. Fakat sokağa çıkmayın; durun ve sükûnetle evlerinize gidin.»

SÖZ SİZİNDİR, GENERAL!

10 ağustos günü, Rus orduları başkomutanı Lavr Kornilov, generallerile kurmay başkanlarını, Moghilev'de yerleşmiş bulunan büyük genel karargâha, yani Stavka'ya davet etti. Hükûmet sarayının ikinci katındaki büyük bir salonda, yeşil bir kumaşla örtülü uzun bir yeşil masa etrafında ondört ordu komutanı, ünlü generaller ve «Anarşi ile bolşevizme karşı Moskova mücadele merkezi»nin temsilcileri yer aldılar.

Son ekselans, başbuğ Kornilov, Kalmuk yüzü ve kargınıkiler kadar kara gözlerle, Kazak generalleri Smagin ve Sazonov'un arasında başkanlık ediyordu. Biraz ötede, yardımcıları olan albay Vlassov ile Grekov duruyordu. Merdivenlerle salonun giriş yerine Kornilov kendi emir görevlilerini dikmişti. Bu, bir yıldırım taburu olup erlerinin sol kolunda mavi zemin üzerine beyazla işlenmiş bir ölü başından ibaret birer amblem vardı. Bundan başka sarayın kapısında Kornilov'un özel muhafız birliği «tek-nizi»ler atlarından yere inmiş, onları dizginlerinden tutuyorlardı. Bunlar kuru, tenleri bronzlaşmış, bacakları bütün süvarilerde olduğu gibi çarpık, başlarında tüylü kalpaklar ve siyah yahut turuncu renkte üniformalar giymiş dağlılardı. Büyük kapının önünde hareketsiz, dimdik duran bu sadık muhafız köpekleri emir bekliyorlardı.

Kornilov boğuk bir sesle kapıların kapanmasını emretti ve bütün muhafızlara yol verdi. Sonra, hükûmetin ordu nezdindeki komiseri genç Filonenko'ya hitap ederek ve her kelimesinin üstünde durarak şunları söyledi: «Bay-

lar, **durumumuzun kritik**(18) olduğunu sizlere söylemek zorundayım. Düşman Riga'ya doğru ilerliyor. Petrograd tehlikededir ve bolşevik kuvvetler, hükûmetin aldığı bütün tedbirlere rağmen orada gitgide artmaktadır. Bolşevikler bize düşmandır. Onları güdenler, Kaiser'in hizmetinde olan hainlerdir. Menşevik sovyetler bizi desteklemekten uzaktır. Artık şeref duygusu mevcut değildir. 1 numaralı ordu emrinin resmen yayınlanmasından bu yana, ordu disiplinsizdir ve kızıl tahrikçilerin avı haline gelmiştir. Buna bir son vermek gerekir. Vatan tehlikededir, onu kurtarmak lâzımdır. Hükûmet Moskovaya gitmemi ve oradaki devlet konferansında fikirlerimi açıklamamı istedi. General Kaledin de orada olacak. Ya tatmin olacağız ya da işler değişecek ve ben, size güveniyorum, bay subaylar. Savaş bakanı Aleksandr Feodoroviç Kerensky'nin bunu ilk anlıyacak kişi olması gerek, hem de vakit geçmeden..» Kornilov, doğrulamasını beklermiş gibi, gözlerini yeniden Filonenko'ya kaldırdı.

Toplantı, gece geç vakte kadar devam etti. Ertesi günü seçme muhafızlarını da beraberinde götüren Kornilov Moskova'ya hareket etti.

Böylece, uzun bir reaksiyoner geçmişi olan eski başkent yeniden politik hayatın merkezi oluyordu. 12 ağustosta, Bolşoi tiyatrosunun kırmızı ve yaldızlı dekorları içinde devlet konferansı açıldı. Bu konferans Kerensky'-

(18) Muhasamatın başlamasından itibaren Rus ordusundan ikibuçuk milyon insan ölmüştü. Bunların altmış bini çabucak bozguna dönüşen son saldırıda ölmüştü. Eylülde yeni tersliklerden sonra bir er şunları yazabilmişti : «Cephede durum durmadan kötüye gidiyor. Kaleler birbiri arkasına teslim oluyor. Varşova, İvango-rod, Ossovietz düştü. Smorgoni bölgesinde Alman süvarisi Rus cephesini yardı».

ye göre ülkenin birliğini sağlamlaştırmalıydı ama, gerçekte ekimdeki bolşevik devriminin öncüsü olan, Kornilov'un fesadını doğurdu.

Konferansta bulunan Sukhanov şunları yazmıştır:

«Şatafatlı oyun salonu, açık bir şekilde iki eşit parçaya bölünmüştü; sağda burjuvazi, solda demokrasi. Sağda, orkestranın yeri ile localarda bol sayıda general üniforması görölüyordu, ama solda asteğmenler, assubaylar ve askerler vardı. Sahnenin karşısındaki, eski imparator locasında müttefik ve dost devletlerin temsilcileri yer alıyordu.. Bolşevikler olmadığı için, aşırı solu temsil eden bizim grup Martov'un taraftarlarından meydana gelmişti.»

Üç dört saat sonra perde kalkınca, biri ordudan, biri bahriyeden olan iki genç subayın ortasında Kerensky göründü. Devrimci iktidar kuvvetinin figüranlığını yapan bu iki subay, hep başkanın arkasında, yere çivilenmiş gibi hareketsiz durdular. Cumhuriyet sözünü kullanarak sağcılarını sinirlendirmemek için (bu önceden kararlaştırılmıştı) Kerensky «Rus devleti»nin **hükûmeti adına** «Rus ı raklarının temsilcileri»ni selâmladı. Kerensky'nin parlak teminatı, aslında kararsız bir geleceğin sıkıcı realitesini gizlemektedir. İlk hücumlarını aşırı sola yöneltti; doğrudan doğruya bolşeviklerin adını söylemeden onların gözünü korkutmakla söze başladı: İktidara karşı her türlü yeni teşebbüs «demir ile ve kan içinde bastırılacaktır». Konferansın her iki tarafından da alkış sesleri yükseldi. Fakat alkışlar daha yeni durmuştu ki, Kerensky, ancak ertesi günü gelecek olan Kornilov'a karşı güçlkle gizlenebilen bir tehdit savurdu: «Bana tevcih edilecek olan ultimatomlar ne olursa olsun, onların sahibini yüksek iktidara ve onun başı bulunduğum kendime tabi kılmasını bileceğim.» Bu defa, salonun yalnız sol yarısı alkışladı.

Hararet yükselmişti; neyin söz konusu olduğu biliniyordu. Fakat Kerensky sağ cenahın susması karşısında yılmadı ve konuşmasına devam etti: «...Orduda, hükûmetin üstünde iktidar yoktur... Ulusumuz ile ordumuzun en iyi kuvvetleri, Rus devriminin zaferin cephedeki zaferimize bağlamışlardır. Fakat ümitlerimiz ayaklar altında çiğnendi, inancımızın üzerine tükürüldü.»

Kerensky, müttefiklerin geçici hükûmete sadakatini överek konuşmasına devam etti. Diplomatların locasına doğru kopan bir alkış tufanı, birkaç enternasyonalci ile sendika temsilcisi olarak gelmiş tek tük bolşevikler hariç herkesi ayağa kaldırdı. Subayların işgal ettiği bir locadan bir ses yükseldi: «Ayağa kalk, Martov!» Fakat enternasyonalci Martov kıpırdamadı. Kerensky sözünü şöyle bağladı: «Hayatımızı kaybetme pahasına, demokrat devleti kurtaracağız!»

Bu vatanseverce sözler, şüphesiz ki, samimi idi. Fakat, biraz gerçek olmayan bir söyleniş tarzları vardı. Aynı gün Moskova'da protesto grevi oldu ve taşrada, Kornilov'un birlikleri esrarengiz yer değiştirme hareketlerine başladılar. Zaten Kerensky de kimseyi inandırmış değildi.

Kadelerden Miliukov der ki: «Birçok iller Kerensky'yi bu salonda ilk defa olarak görüyordu. Oradan hem ümitsiz, hem de keyifleri kaçmış halde çıktılar. Karşılarında yüzü karmakarışık, soluk benizli, bir aktörden öğrenilmiş tavırlarile bir genç duruyordu... Bu adam, birini korkutmak istiyor ve herkes üzerinde bir kuvvet ile iktidar izlenimi bırakmak istiyor gibiydi... Gerçekte, merhametten başka bir duygu uyandırmıyordu.»

24 saatlik bir aradan sonra, 14 ağustos oturumu çok gergin bir hava içinde açıldı. Tıknaz, bakışı keskin ve nüfuz edici general Kornilov şeref locasında görününce, sağ cenah ayağa kalkarak alkışladı. Sol cenah yerinden

kalkmadı. Bir grup subay «Ayağa!» diye bağırmağa ve kaba küfürler savurmağa başladı. Soldan tek tük birkaç ses yükseliyordu: «İşte Bonapart'ınız, şimdi 18 Brumaire (A) deyiz!».

Hükûmet üyeleri sahneye çıktıkları zaman sol cenah Kerensky'yi uzun uzun alkışladı. Buna karşılık sağ cenah, tepki göstermiyerek yerinde oturdu. Konferans ikiye bölünüyordu.

Bu sırada Kerensky kürsüde bir uzlaşma yolu arıyordu. Rus halkının birliği adına Kornilov'u selâmladı. Ve gözlerini kendi partisine çevirerek bağırdı: «Herkes, burada bulunan General Kornilov'un şahsında özgürlük ve vatan için dövüşen orduyu selâmlamasını teklif ediyorum.»

Dinleyicilerin hemen hepsi ayağa kalktı ve her iki adamı, yani başkan ile generali gürültülü bir şekilde selâmladı. Salonda delegeler bunun, bir süreden beri kulislere konuşulan duumvira olup olmadığını birbirine soruyorlardı.

Bu defa Kornilov ayağa kalktı ve dinleyicilerden bir kısmı da onu taklit ettiler. Alkış sesleri duyuldu. Bunları, ayağa kalkmayan bazı askerlere karşı delegelerin duyduğu kızgınlıktan dolayı bağırmaaları kesti: «Guiats!... Ayağa!..» Sol cenah sıraları bunlara cevap verdi «Gerici-ler!..., çernessotenzi (**yüzkaralar**)...»(19) Gürültü skandal halini aldı. Kerensky müdahalede bulundu ve sükûnetle: «Geçici hükûmetin baş askerinin dinlenmesini» teklif etti.

(A) Fransız Devrim takviminin ikinci ayı (22 - 23 ekim 20 - 21 kasım) (Ç.)

(19) Yüz - kara'nın aşırı kısmı Nikola II.'yi gizlice desteklemişti. Purişkeviç ve Kulgin'in yönettiği Rus Bayrağı adlı bir gazetesi vardı.

Kornilov otoriter ve keskin bir sesle, ordunun durumunu ve cephenin halini en kötü şekillerde tarif ve tasvir eden bir notu okumağa başladı. Konuşmasının döğüm noktası şu kötümser öngörüş idi: «...Düşman Riga'nın kapılarını çalmaktadır ve eğer körfezde tutunamazsak Petrograd'ın yolu açılmış olur.» Bu, hükûmet için ağır bir darbe idi. Riga'nın kaybedilmiş olduğunu açıkça ilân etmek, Almanlara: «Şehir açıktır!» demek anlamına geliyordu. Meclis sıralarında kaybedilenin, aslında Riga değil, Petrograd olduğu anlaşılıyordu. Kornilov aşağı yukarı şöyle demek istiyordu: «Eğer beni serbest bırakırsanız, belki daha başkenti kurtarabilirim. Ama zaman azdır.»

Kornilov'dan sonra kilise konseyi temsilcisi baspiskopos Platon söz aldı. «Derin bir şekilde dindar olan ulusumuzun başındakiler»i dinsizlik ve suçlulukla suçlandırdı. Ve baspiskopos şu tiradla sözlerini bitirdi: «Korkma, sevgili vatan; Rusya'nın selâmeti için bir mûcize gerekiyorsa Tanrı, bizim dualarımız sâyesinde dileğimizin yerine getirecektir.»

Bundan sonra general Kaledin, Don ordusu ile yirmibir kura Kazak askerinden söz etti. Adı son zamanlarda bütün burjuvazinin ağzında ve sefaret koridorlarında dolaşıyordu, çünkü Rusya'nın «2 numaralı kurtarıcısı» sayılıyordu. En eski ve en güçlü Kazak birliklerinin başında olduğundan onların şikâyetlerini yansıtmak da kendisine düşüyordu. Sosyalist bakanlara, tehlike saatlerinde, bolşeviklere karşı Kazakların yardımını nasıl istediklerini hatırlattı. Sonra general, Kerensky'nin o ana kadar ağzına almadığı «Cumhuriyet» kelimesinin baş taraftarı olduğunu söyleyerek hem sağın, hem de merkez demokratlarının alkışlarıyla sempatilerini kazandı.

Herhangi bir resmi görevle bağlı olmayan Kaledin cesaret bularak programını açıkladı: Komiteleri kaldır-

mak, yeniden şeflerin otoritesini kurmak, askerlerin özgürlüklerini kısmak... Bir sene sonra Moskova'ya karşı beyaz orduların saldırısını yönetecek olan ataman Kale-din'in sözlerine karşı sağdan yükselen alkışlarla soldan yükselen ısılk sesleri birbirine karıştı. Kerensky bu karışıklığa müdahale ederek otoritesini gösterdi: «Tekrar ediyorum, bu mecliste hiçkimse hükûmete emir veremez.»

Bu genel karışıklık içinde, hâlâ Rasputin'e ateş etmiş olmanın tacını başında taşıyan Purişkeviç oturduğu yerden bağırdı: «Öyle ise, bu mecliste figüran rolünü oynuyoruz!» Fakat sol cenah, bu tür figüranların bir kuvvet olarak bulunduğunu ve yakında kancalarını göstereceklerini hissediyordu.

Bütün konferans boyunca, bolşeviklerden isimlerle sözedilmemeğe dikkat gösterildi. İlk Rus marksist örgütünün kurucusu ihtiyar Plekhanov bile, kesinlikle bertaraf edilmiş bir hasım söz konusu imiş gibi «...o hatırası acı Lenin...» şeklinde bir söz sarfetti.

Fakat tam o sırada Lenin, Finlanda'daki sığınmış bulunduğu yerden, Petrograd ve Moskova'daki merkez komitelerile bolşevik komitelerine, bugün tarihi değeri olan mektuplarını yazmaktaydı. Artık devrimin somut olarak hazırlanmasını sağlık veriyordu. «Merkez komitesine, genel olarak «nutuklar»ın yersizliğini en kesin şekilde, burjuvazi ile tam olarak ilişkilerin kesilmesi gereğini, bütün şimdiki hükûmet üyelerinin azlını, Rusya'nın «ayrı» şekilde bölüşülmesi işini hazırlayan İngiliz-Fransız emperyalistlerle ilişkilerin tamamen kesilmesi ve iktidarın, mutlak surette devrimci proletarya tarafından yönetilen devrimci demokrasinin eline geçmesi lüzumunu belirten kısa bir bolşevik bildirisini kaleme almamız gerekir, diyordu. Bizim bildirimiz, program tasarımız ile ilgili bulunan şu sonucu en kısa ve en açık şekilde formüle etmelidir:

Halka barış, köylülere toprak. utanç verici kazançların müsadereci, kapitalist üretiminin utanmazca sabotajına karşı engelleme.»(A) diyordu.

Bolşevik grubuna, çabalarını, Moskova konferansının kısır tartışmaları üzerine değil, başkentteki işçilerle garnizondaki askerler üzerine hızlı bir propaganda etrafında toplamasını kesinlikle emrediyordu; «devrimin can damarı, devrimin selâmeti oradadır..» diyordu. Troçki'ye gelince, o da Moskova Konferansı'nı ciddî şekilde eleştirmektedir. Hatıralarında şöyle der: «Peşinden kesin olan bir başarısızlıkla sona erdi. Hiçbirşey yaratmadı, hiçbirşeyi çözünmedi. Aksine olarak tarihe, devrim için menfi de olsa ışığın bir gölge gibi görüldüğü, zaafın bir kuvvet, tamahkârlığın bir ilgisizlik, nankörlüğün en yüksek faziletmiş gibi geçit yaptığı paha biçilmez bir klişe bırakmıştır. Altı haftada iktidara gelebilecek olan en güçlü devrim partisi, konferansın eşiğinden, küçümsenebilir bir sayı toplamı imiş gibi uzaklaştırıldı.

Askerler sınıfı tarafından nefret edilen Kornilov halkın sevgili lideri imiş gibi selâmlanırken Kerensky, bu konferansta Rus halkının cisimleşmiş iradesi ve geleceğin biricik selâmet yolu olarak ortaya çıkıyordu(B)».

Yabancı diplomatlar için meclis hayret verici bir manzara göstermekteydi. Fransız sefareti birinci sekreteri Chambrun şunları yazıyordu:

«Moskova'dan, başım Slav belâgatı ile şişmiş bir halde geliyorum. Bay Noulens beni, Ruslararası kongrede kendisini temsil ile görevlendirmişti: Meclis şehir tiyatrosunda toplandı. Tuhaf bir tezat olarak, Maça Kızı dekorunun etrafında geçici hükûmeti, ordu başlarını, Du-

(A) Lénine, Oeuvres, t. XXVI, pp. 17 - 18. (Y.N.)

(B) Trotsky, Histoire de la Révolution Russe, t. 2, Ed. du Seuil (Y.N.)

ma ve Petrograd sovyeti temsilcilerini toplamıştı. İnsan bunu, içinde her seyircinin, sabırsızlıkla ürpererek aktör olmayı umduğu bir imparatorluk lokali içinde halk «etats generaux»(A) ları sayabilirdi. Savaş ve bahriye bakanı Kerensky'nin koltuğu arkasında, açığöz birer nöbetçi olarak bir er ile bir bahriyeli dikiliyordu. Sinirli bir halde olan Kerensky, dalgınlıkla parmaklarını masaya vuruyordu. Kürsünün üstü bir Edirne örtüsü ile örtülmüştü. Kırksekiz saat içinde seksenden fazla konuşmacı bu kürsüde birbirini izledi. Verimli, uzun uzun konuşan bu ace-miler, zaman zaman boş bir inançla jestler yapıyor, kendilerinden geçiyorlardı.

Diplomatlara ayrılan eski imparatorluk locasında oturuyordum; Kerensky'yi dinlemekteydim; en az iki saat konuştu. Yakınımdaki bir İngiliz generali esneyerek «Ne hikâyeci!» diye homurdandı. Kerensky, heyecandan gürültü içinde bulunan bu salonda candan gösteriler yaratmağa çalışıyordu; kendisini sağdan soldan alkışlıyorlardı; söz kalabalığını burjuva, sosyalist veya demagogların bravoları kesiyor, bu zıt bravolar onu heyecanlandırıyordu... Ona hâkim olan korku Rusya'yı salgın halde kaplayan bolşeviklik değil. askeri bir darbe ihtimali!»

(A) Etats généraux : Fransa'da kralın topladığı bir tür meclis. (Ç.)

GENERALLERİN DARBESİ

Moskova konferansından sonra ve konferans sırasında, müttefikler, askeri komplonun hazırlanmasında faal bir rol oynadılar. Ağustos 1917'de Washington geçici hükûmete yüz milyon dolarlık yeni bir borç daha verdi. Fakat Birleşik Devletler'in, devrimi kestirip atmak ve Rusya'yı müttefikler safındaki yerini almağa mecbur etmek amacıyla beş milyar rublelik bir yardımı öne süreceği konusunda dedikodular alıp yürümüşü.

Amerikan delegasyonunun başı Elihu Root 27 ağustosta hükûmetine yazdığı bir raporda şöyle diyordu: «Amerika için kazanılması beklenen şey önemlidir. Eğer Rusya'nın ordusunu muhafazasına ve askerlerini siperlerde tutmasına yardım işi başarılırsa bu, düşmanı, doğu cephesinde yüz kırk tümenini tutmak zorunda bırakacaktır.»

Hükûmet darbesi için, devrimden önce bir esir kampından efsaneleşen bir şekilde kaçışı ile ün kazanmış olan Kornilov'dan başka, Washington'un üç milyon dolar vadettiği Kaledin, kendisine bir tümen verilirse Petrograd'ı Kızıklar'dan temizlemeyi sık sık vadetmiş olan Krymov ile bir yıl sonra kâbiliyetini Kaiser'in hizmetine verecek ve enerjik, cesur bir monarşi taraftarı olan Kazak generali Krasnov üzerinde duruluyordu.

Kornilov, Moğhilev'deki Büyük genel karargâhına döner dönmez, çeşitli cephelerdeki generallerle ve Petrograd konusunda kendilerine güvenebileceğine inandığı subaylarla temas kurarak askerî darbesini hazırlamağa başladı. Plânı ölüm cezasını cephe gerilerine kadar yaymak,

sol ve aşırı sol partileri dağıtmak ve endüstri ile demiryollarını ordu emrine vermekten ibaretti. Bir kelime ile, bu diktatörlüktü.

PROVOKASYON :

19 ağustos 1917 günü, bitmekte olan yaz için alışılmamış bir sıcaklık Petrograd'ın üzerine çökmüştü. Büyük Brussilov taarruzu sırasında aldığı bir yaradan dolayı yatmış olduğu hastahaneden yeni çıkan yüzbaşı Sergei Yurieviç Smoliansky kendisine gelen mektupları açıyordu. Bunlar arasında beklenmedik bir mektup buldu; Oranienbaum'daki bir öğrenci-subay tugayının komutanlığına atanmaktaydı. Petrograd yakınındaki birliğine birkaç gün içinde katılma emrini alıyordu. Aynı postadan, kendisini hayrete düşüren bir mektup daha çıktı. Saint-Georges Şövalyeleri Dostluk Birliği'nden geliyor ve emredici tâbirlerle kendisinin, üst subaylarının emrinde kalmasını istiyordu. Büyük olaylar hazırlanmaktaydı ve bir subay ve Saint-Georges şövalyesi olan kendisi kesinlikle, Vassilievsky Ostrov'da bulunan Albay Sidorin ile temasa geçmeliydi. Yüzbaşı Smoliansky, aynı posta ile bu türden bir daveti alan tek subay değildi. Yüzlerce yedek subay harekete davet edilmişti. Smoliansky, Albay Sidorin ile konuştuktan sonra bir darbenin hazırlandığını anladı. Bunun kesin tarihi henüz bilinmiyordu ama, ay sonunda yapılacağı bilinmekteydi.

Yüzbaşıyı ertesi günü bir kazak yüzbaşısı ziyaret ederek, kendisine görevini bildirecek olan Albay Dutov ile temasa geçmesini haber verdi. Albay Heimann'ın emrindeki birkaç bin subay Kornilov'un karşı casusluk servisini yönetmekteydi. Bu albay 'X' günü Petrograd'da, bolşevik tahrikçileri süsü verilerek birtakım karışıklıklar

çıkarmak emrini almıştı. Böylece Kornilov ile Krymov'a, birlikleriyle başkent üzerine yürüme vesilesini sağlamış olacaklardı. Sol eğilimli bir Rus vatanseveri olan yüzbaşı Smoliansky, «camarilla» (perde arkasına gizlenenler) nın kalleşlik plânı karşısında şaşırarak, Moskovsky alayının delegesi sıfatıyla Petrograd sovyetine dahil bulunan bir arkadaşına danıştı. O da, kuzey cephesi kurmayında general olan bolşevik kardeşi Bonç-Brueviç'le temasa geçti. Böylece, yüzbaşı Smoliansky sayesinde, darbe hazırlığını ilk haber alan, bolşevik partisi oldu.

Daha Moskova konferansından önce, ağustos ayının başından itibaren General Kornilov, darbe birliği olan «**vahşi tümen**»i(20) ile kuzey-batı cephesindeki 3 süvari birliğinin, Petrograd yakınındaki Nevel-Novosokolniki-Velikie Luki demiryolu üçgeni içine nakledilmesi emrini vermişti. Bu birliklerin nakli işini Riga'nın savunulması için bir yedek kuvveti hazır bulundurma amacı gütmek şeklinde haklı göstermeğe çalışmışlardı.

Bundan başka genel kurmay, Finlanda'da yapılması muhtemel harekâtı vesile ittihaz ederek bir Kazak tümeninin Vyborg ile Bieloostrov arasında, başkent'in kıyısına yerleştirilmesini öngörmüştü. Böylece Kornilov, Petrograd'a büyük darbesini indirmek için, kendisine en sadık ve bolşeviklere en çok düşman olarak kabul edilen dört süvari tümenini hazır hale sokmuştu. «Vahşi tümen» için büyük genel kurmayda, bu okuma yazması olmayan dağlıların, Kornilov'un emrile, kimi olursa olsun öldürmeğe hazır olduğu söylenirdi.

Kornilov, güneyden demiryolu ile Çarskoie-Sclo,

(20) Bu süvari birliği Rus ordusunun en ünlü birliği idi. Kornilov bunun komutanlığını 1916'da almıştı ve yalnız ona itaat ettiği söyleniyordu. Ayrıca Alman cephesinde de birçok başarılar kazanmıştı.

Gaçına ve Krasnoie-Selo'dan gelen üç tümenle Petrograd'a saldırmaya hazırlanmıştı. Kazaklara General **Krasnov**(21) harekâtın tümüne de General Krymov komuta edecekti. 28 ağustos ile 1 eylül arasında «bolşevik karışıklıkları»nın haberi gelir gelmez, Kazak albayı Dutov plânlarını çoktan hazırlamıştı: Süvari, başkentin güney kısmını Neva'nın sol kıyısından kuşatacaktı. Bu sırada Finlanda'dan gelen bir tümen Petrograd'ın kuzey kısmı ile işçi kenar mahallelerini işgâl edecekti. Böylece Kızıl-Petrograd çelik bir kısıkaç içine alınmış olacaktı.

WILHELM'İ BOLŞEVİKLERE TERCİH EDERİZ!

Herşey genel kurmayın tahminlerine uygun şekilde cereyan ediyor gibiydi. Buna rağmen, başarıdan şüphelenen tek kişi Kornilov'un kendisi idi. Gerçekten general biliyordu ki, Moskova konferansı kendi popülerliğini güçlendirmiş olmasına rağmen, Kerensky'nin durumu taşrada hâlâ kuvetliydi. Kornilov darbeyi geciktirmeyi tercih ederdi, çünkü meyva «henüz olgunlaşmamıştı». Birkaç hafta sürecek olan bir beklemenin, yakıtsız bir kışın, başkentteki çarşıların boşalmasının ve enflasyon artışının, Albay Dutov'un kışkırtmasına lüzum kalmadan bütün Petrograd işçilerini sokağa dökeceğini düşünüyordu. Fakat Kornilov, müttefiklerin, sanayicilerin, zenginlerin, generaller ve rahipler sınıfının baskısı altında bulunuyordu. Malî çev-

-
- (21) General Krasnov 1947'de Lefortovo'da «belobandit» (beyaz haydut) olarak idam edildi. Onunla beraber oğlu S. Krasnov, A. Şkuro, Damanov, Golovko, Sultan Kileç - Gireja, Helmuth von Pannwitz ve iç savaşta kızılara karşı savaşmış olan oniki general de idam edilmiştir. 1945'de Avusturya'da ele geçirilen bütün bu generaller sekiz oturumdan sonra mahkûm olmuşlardı.

relerdeki dalâverelerle tanınmış olan «yardımcı»sı ve danışmanı Zavoiko adındaki maceraperest, mutlâk bir hareketin başarıya ulaşacağını garanti etmekteydi. Kornilov'un aldığı ve özellikle Moskova'da kendisini Rusya'nın kurtarıcısı olarak karşılamış olan karısı mücevherlerle örtülü Moskovalı zengin tüccar Riabuşinsky'den gelen birçok teşvik ve tebrik edici telegraflar başarının işareti değil miydi? Kornilov sonunda harekete geçmeğe karar verdi. 18 ağustos sıralarında iki süvari tümeni Petrograd yönünde yola çıkmış bulunuyordu. Riga'nın alındığı gün Kornilov, subayları ile birlikte, özellikle sokak muharebelerine uygun olan ve «kızıl ayaktakımı» nı bertaraf etmeye yetecek İngiliz el bombaları ve havan toplarını incelemişti.

26 ağustosta herşey hazırды. Generallerin yapacağı darbe ile ilgili söylentiler yayılır yayılmaz, şubattanberi hareketsiz olan borsa bir sıçrama yaptı. Zavoiko tarafından haberdar edilen spekülâtörler düşen veya düşmekte olan hisse senetlerine hücum ettiler. Zavoiko-Dutov-Heimann plânı «iç örgütü», Krymov'un başkent üzerine yaptığı yürüyüşe uygun şekilde ayarlıyordu. Kornilov'un deyimile «başta Lenin olmak üzere Alman ajanlarını yakalamak ve işçilerle askerlerin sovyetini, bir daha hiçbir yerde toplanamayacakları şekilde kovmak» zamanının yaklaştığı hissediliyordu.

Yani, Almanlar Riga'yı alırken, generaller generali de, kendi ayaklanışına hizmet etmek üzere kuzey-doğu kanadını açmağa hazırlanıyordu. Hatta tarihi tezat daha da uzağa gidiyordu: Kendisinin vatansever olduğunu iddia eden burjuvazi, sözde «can düşmanı Alman» tehlikesini, bolşevik tehlikesinin devamına tercih etmekteydi. Ameri-

kalı gazeteci John Reed şunları anlatır: «Moskovalı bir tüccarın evinde bulunduğum bir gece çay içilirken, orada bulunan onbir kişiden, Wilhelm'i mi, yoksa bolşevikleri mi tercih ettikleri soruldu. Bire karşı on kişi Wilhelm taraftarı olduğunu söyledi.»(A)

(A) John REED, Dünyayı Sarsan On Gün, Editions Sociales, s. 37. (Y.N.)

KAZAK ULTİMATOMU

Kornilov 25 ağustosta, başkente karşı gerçek bir tehlike görüntüsü yaratmak için ve «vatan kurtarıcısı» görünmek ümidile **Riga'yı Almanlara teslim**(22) ettikten sonra, isyanı başlattı. Bu arada burjuva basını da vakit kaybetmeyip başkentte bir bolşevik ayaklanmasının yakın olduğu etrafında haberler yayıyordu. Bu, Kornilov için, Petrograd üzerine özel şekilde seçilmiş birlikleri sevk etme vesilesi idi: Bunların başında 3 süvari ordusu ile General Krymov'un komutası altındaki «Vahşi Tümen» vardı. Aynı anda Kornilov, Moghilev'deki genel karargâhından Devlet Duma üyesi V. Lvov'u Kerensky'nin yanına yolladı. Lvov bir ultimatom taşıyordu: Petrograd'da sıkı yönetimin ilânı, bütün kâbinenin istifası ve iktidarın başkomutanlığa, yani Kornilov'un kendisine devri Kornilov'a karşı sempatileri aşikâr olan Kade milletvekilleri derhal istifalarını verdiler.

27 ağustos sabahı olup bitenlerden dolayı sarsılmış bir halde bulunan Kerensky, iki gece süren bir uykusuzluk sonunda, kısa bir zaman önce genel karargâhını kurmuş olduğu Kış Sarayı'nda, Çar Nikola II'nin çalışma odasını, elleri arkasında, uzunlamasına arşınılıyordu. Daha önceki günlerde Kornilov ile büyük genel kurmayın niyetleri hakkında şüpheler beslerken, artık bunların ihanetinden emindi.

(22) Askerler hiç döğüşmedi. Alman taarruzunun çok şiddetli olduğu doğrudur. Diklorlü etil sülfürü esasına dayanan ünlü «yperite» gazını kullandılar. Ruslar ellerinden geldiği kadar çabuk geri çekildi.

Köşeleri yaldızlı, ampir stilindeki masaya yaklaştı, zaman kaybetmeden harekete geçme gereğinden emin olmak istermiş gibi kuzey cephesindeki komiseri Savitsky'nin muhtırasına bir daha göz attı, sonra hükûmetin karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi maliye bakanı Nekrassov'a bildirmek üzere telefonu eline aldı. Ülkeyi, her zaman korktuğu sağcı bir hükûmet darbesine karşı korumanın zamanı geldiğini söyledi. «Devrimi onlara teslim etmiyeceğim» diye ekledi. Sonra yatışmış gibi, sabah gazetelerini getirtti.

O gün Petrograd katmerli bir sıkıntı içinde yaşıyordu. Riga'nın düşüşü, tehlikeli bir şekilde cepheyi yaklaştırıyordu. Fakat burjuvazi özellikle yeni bir ayaklanmadan korkuyor ve bunun havada kokusunu hissederek şehri terk ediyordu. Garlar hücumu uğramıştı. Aileler oldukları gibi, hizmetçilerle güney ve Kafkasya yönünde kaçıyor. Buna rağmen ayın 27 nci günü sabahı gazeteler genel karargâhtaki başkaldırma eğiliminden hiç söz etmiyor, aksine olarak bakan Boris Savinkov'un, General Kornilov'un geçici hükûmetin mutlâk güvenine sahip olduğunu temin ediyorlardı. Zaten en iyi ispat, daha birgün önce Lvov ile Savinkov'un Kade'lere Kerensky ile Kornilov arasında bölüşülen bir nevi kamu selâmeti Direktuarı'nı vadetmiş olmaları değil miydi? Gerçekte ise gazeteler avukatla general arasındaki ilişkiler konusunda spekülasyon yaparken, Kerensky Kornilov'a aşağıki telgrafı yolluyordu:

«Görevlerinizi genel kurmay başkanına devrederek derhal Petrograd'a dönünüz.»

Fakat generalin cevabı hazırды; bu, Rus halkına hitab eden bir manifesto idi: «Ben, General Kornilov, geçici hükûmetin, sovyetlerdeki bolşevik çoğunluğun baskısı altında, Riga kıyılarında bir düşman taarruzu olurken,

Alman genel kurmayı plânlarına tam bir uygunluk halinde hareket ettiğini, orduyu yıkmaya ve memleketi içten karıştırma yolunda olduğunu ilân ederim.» Kornilov bundan başka «iktidarı hainlere terketmektense şeref meydana ölmeği tercih ettiğini» de ilâve ediyordu.

Bundan daha açık konuşulamazdı ve artık ondan itibaren zarlar atılmış bulunuyordu. Buraya kadar bir terazi gibi sağ ile sol arasında sallanmış olan Kerensky, şimdi hain kelimesinin kendisi için de kullanılabileceğini öğrenmişti. Cevabı gecikmedi. Ayın 26 ncı günü akşamından itibaren, Kadeler istifalarını vermiş olduğundan artık bakanlık da yoktu. Bakanlar, batmakta olan bir gemiyi terkeder gibi biribiri arkasından koltuklarını bırakıyordu. Fakat Kerensky, birden kendini yalnız hissetmiş olmasına rağmen, kişisel bir otorite davranışı ile, bu bin odalı sarayın içinde, generaller generali ve ordu karşısında Kornilov'u azletti.

Daha sonraları Kerensky şunları anlatır:

«Ertesi gece odama, savaş bakanlığı müdürü Savinkov girdi: «Bay Bakan, dedi, beni General Kornilov'un suç ortağı olarak derhal tevkif etmenizi rica ederim. Aksine olarak, eğer bana karşı güveniniz varsa, asillerle hiçbir ortak yanım olmadığını fiilen ispat etmem için bana imkân vermenizi de rica ediyorum.»

Kerensky şöyle devam eder:

«Bu açıklamaya karşılık olarak Savinkov'u derhal, General Kornilov'un birliklerine karşı Petrograd'ı korumak için en geniş yetkileri de vererek geçici Petrograd genel valiliğine atadım».

Savinkov'un bu âni atanışı sovyet saflarile kışlalarda Savinkov ve Kornilov arasında bir suç ortaklığı olduğu yolunda dedikodulara yol açtı. Sol çevrelerde, generalleri vurmaktan çok, dostça bir anlaşmanın mümkün belirtile-

rini karıştırmak için Savinkov'un Kerensky'ye lâzım olduğunun apaçık bir şey olduğu kabul ediliyordu. Kerensky daha birkaç gün önce, iktidarın hem de süngülerin muhafazası altında bölüşülmesi için generaller generali ile görüşmek üzere Lvov'u göndermemiş miydi?

Fakat, artık uzlaşmalar söz konusu değildi. Kornilov 27 nci günü Kerensky'den şu telgrafı aldı: «Petrograd'a doğru sevk edilen bütün birlikler durdurulmalı ve eski yerlerine çekilmelidir.» «Cezalandırma seferi»nin kâfileleri Petrograd'a doğru yola çıkmıştı bile. Artık Kerensky için, saat 11 açıklamasını yapmaktan başka iş kalmamıştı: «General Kornilov, vatanseverlik ve halka sadakatini ilân ettikten sonra... cephedeki alayları almış ve Petrograd'a göndermiştir.»

28 ağustosta, hükûmet ile General Kornilov arasında bütün bağların kopuşu bir oldu bitti halini almıştı. Fakat borsa, yükselişe devam ederek tepkisini gösterdi. Zengin sınıflar, generaller generalinin zaferinden bir dakika bile şüphe etmediler.

Örneğin Moskova'da sinema kodamanı Hanjonkin aynı gün iki vatanseverce filmi tezgâhlıyordu. La Feuille de Samara gazetesi de okuyucularına yeni bir çağı müjdeliyordu. Pensa'da tefeci Epişnikov iskonto miktarını yüzde 1/8 oranında indiriyordu. Petrograd'da konferansçı Dalmatov «Semerkand» adlı gece kulübü başkent için yeni bir çingene ekibi angaje etmekte ve Ermişler Derneği kira kontratını on yıl için uzatmaktaydı. Kerensky'nin kendisine komutanlığı devretmiş olduğu genel kurmay başkanı, bu görevi nezaketle reddetti. «General Kornilov'un görevlerini üstüne almak, Rusya'yı kaybetmeğe eşit olur» diyordu. Kerensky birkaç saat içinde hem orduunun büyük kısmı, hem yüksek maliyeciler, hem burjuvazi ve hem de batılilar tarafından terkedilmiş bulunuyor-

du. O anda Kornilov'un başarısı, önüne geçilmez birşeymiş gibi görünüyordu. Kış Sarayı'na her saat, generaller generalinin birliklerini yaklaştığını haber veren birbirinden daha tehditkâr haberler gelmekteydi. Borsanın sürüklediği Kade'lerle subay kuruluşları komitesi, Russkie, Vedomosti, Reç, Russkoe Slovo, Dien ve daha birçok gazeteler şüphesiz bütün haberleri toplayıp genişleterek. mübalâgalı hale sokmakla bir panik havası yaratmaktaydılar.

Büyük başlıklarla yüksek tirajlar birbirini izliyordu. 28 ağustosta öğle üzeri çıkan gazetelerin başlıklarında şu türden haberler yer alıyordu: «General Kornilov'un gönderdiği bir müfreze Luga yakınlarında.»; aynı gün saat 14.30'da Petersburglular şu haberi veren yeni bir baskıyı kapışıyorlardı: «Oredej garından, generaller generalinin birliklerini taşıyan dokuz tren daha geçti.» Saat 15'de, günlük Reç (Söz) gazetesinin özel bir baskısı şu açıklamayı yapmaktaydı: «Luga garnizonu General Kornilov'un birliklerine teslim oldu ve bütün silâhlarını da teslim etti. General Kornilov'un kazakları bütün **kamu binaları ile garı**(23) işgâl ettiler ve akşam saat altıda Kornilov'un birliklerinden iki tabur Narva'dan gelerek bir yarma hareketi yaptılar; şimdi Geçina'dan yarım verst uzaktalar.»

29 mayıs günü, sabahın saat ikisinde Kerensky, âsi birliklerin başkentten otuzüç kilometre uzakta, Antropşino'da olduklarını haber aldı. Kış Sarayı'nda, ataman Kaledin'in, Rusya'nın erzak deposu olan Güney ile Petrograd ve Moskova'nın ilişkisini kesme tehdidin yarattığı haberleri dolaşmağa başladı. Saat üçte bakan Nekrasov, Ke-

(23) Gerçekte o anda General Krasnov Pskov'da general Bonç - Brueviç ile komiser Stavisky tarafından muhafaza altına alınmıştı. Ama o sırada yalan haberler geçerliydi.

rensky'yi çağırarak Kornilov birliklerinin birkaç saatte Petrograd'da olmaları ihtimâlini bildirdi. Generaller generali bir bildiri yayınlıyarak Rusya'nın, hükûmetin de caniyane rızasile bolşeviklere ve Almanlara satılmış olduğunu ilân ediyordu. Hatta şu doğrulamayı da yapmaktaydı: «Hollanda karşı casusluk servisi bize, dağılmış olan ordumuz yerinden atmak ve kaçmağa mecbur bırakmak amacile bugünlerde bütün cepelerde birden bir taarruzun öngörüldüğünü de haber vermiştir; Finlanda'da bir ayaklanma hazırlanmıştır; Dniepr ile Volga üzerindeki köprülerin uçurulması düşünülüyor; Petrograd'da bir bolşevik ayaklanması tertiplenmektedir.» General Krymov da aynı gün orduya hitaben yayınladığı günlük emirde şöyle diyordu: «Bu gece genel karargâh ile Petrograd'dan, başkentte kargaşalıkların başladığına dair bir haber aldım.»

Kade bakanları tarafından terkedilmiş(24) olan bu dramatik 28-29 gecesı, bunların «vatanseverce, meşru ve kurtarıcı bir devrimde» kendisini desteklemeyi reddetmeleri karşısında, ayaklarının altındaki toprağın adeta kaydığını hissetti. Daha sonraları şöyle diyecekti: Feci surette uzun olan bu günlerde üzerime çöken sorumluluk gerçekten gayri insanî idi.» Tam bu fecî saatta gelip «karşı-devrimle mücadele komitesi»nden bir delegasyonun kapı önünde kendisini beklediğini haber verdiler. Bu yeni sovyet örgütü, ayın 27 nci günü akşamı işçilerle askerler ve köylülerin iki icra komitesi tarafından yapılan ortak

(24) Bu bakanların istifası komploda önceden tasarlanmıştı: Böylece Kerensky kendini yalnız hissedecek ve iktidardan vazgeçecekti. Kade'ler ihanet etmişti. Zaten onların partisi yıllardır sürekli bir tereddüitten ibaretti. Aslında, çarlığa karşı ılımlı bir muhalefetin dışına çıkmak istemiyor ve yeni karışıklıklardan şikâyetçi bulunuyorlardı.

bir toplantıda kurulmuştu. Sendika delegelerile Petrograd sovyeti delegelerinden meydana geliyordu. Kornilov'un ilerlemesi karşısında şaşırان menşeviklerle S.R.'ler, bolşeviklerle olan anlaşmazlıklarını unutarak Kerensky'ye, mutlâk surette demokratik bir cumhuriyetin kurulmasını, Duma'nın dağıtılmasını ve toprak reformunun yapılmasını istediklerini bildirdiler.

Kerensky aksine olarak, sovyetin politik ve ekonomik isteklerini tartışmayı sonraya bırakarak «Devlet'in bütün kuvvetlerle» Kornilov'u ve generalleri vurmağa razı oldu. Bu resmî taahhüt, tam Petrograd sovyetinin, askeri darbe ile mücadele için kuvvetlerin harekete getirdiği sıraya rastlıyordu. Daha ağustosun 20'sinden itibaren bolşevik partisi Petrograd işçilerini bir askerî darbeden haberdar etmek için gerekli tedbirleri almış ve şehrin savunmasına başlanmasını bildirmişti. Sovyette, bolşevik bölümü, icra komitesi örgütünü esastan desteklemeğe hazır olduğunu bildirdi. Birçok askerî birlik delegelerinin de katıldığı bir gece toplantısında «tertipçileri durdurmak, işçileri silâlandırmak, başkentin savunmasını sağlamak, ve devrimci bir iktidarın kurulmasını hazırlamak» için yapılan bir teklif oylanarak kabul edilmişti.

Ayın 28'inde bütün mahallelerde bölükler (drujiny) kuruldu. Kendiliğinden ortaya çıkan bir kızıl muhafız örgütü derhal kırkbin tüfekten kurulu bir efektif harekete geçirmeğe hazır olduğunu bildirdi. Silâhı olmayan işçiler, siper kazmak, zırhlı engeller kurmak ve dikenli teller germek üzere «druziny»ler kurdular. Kerensky'nin yerinde tutmayı başaramamış olduğu Savinkov'un yerini alan yeni genel vali Palçinsky yayınladığı özel bir bildiride başkenti savunmak için «binlerce işçinin, ücret istemeksizin birkaç saat içinde, yardımları olmasa birkaç günlük çalışmaya ihtiyaç gösterecek çok büyük bir işi başardıklarını»

kabul ediyordu. Putilov fabrikaları mukavemetin merkezi oldu. Artık orada grev söz konusu değildi; gece gündüz çalışılıyordu: Topçu alayları kurmak için yeniden top döküyorlardı.

Ruslararası demiryolu işçileri icra komitesi, «Vikjel», çoğunluğu S.R.'lerden ibaret olan bir örgüt taraftarlarına rayları sökmeyi ve Kornilov'un birliklerini durdurmak için yolları kapatmak emrini verdi. Fakat demiryolu işçileri komplonun merkezi olan Mogilev'i de, şehrin etrafındaki trafiği bloke etmek suretile tecrit etme görevini üzerlerine aldılar. P.T.T. memurlarına gelince, bunlar da, genel karargâhtan gelen telgrafları alıyor ve sovyetlere veriyorlardı. Bütün sendikalar, madencilerin, şoförlerin, matbaa işçilerinin, inşaat işçilerinin sendikaları sovyetin çağırısına cevap vermişlerdi. Ve işçilerden ibaret ilk müfrezeler yola çıkmış, Kornilov'u karşılamağa gitmişti bile. Temmuz olaylarından sonra kıyıda kalan Cronstadt sovyeti Cronstadt garnizonu ile bahriyelilerin tek bir adam gibi devrimin savunmasına katılmağa hazır olduklarını bildirdi. İşlerinden birçoğu liderleriyle birlikte Kresty cezaevine sokulmuşlardı. Bu liderler şunlardı: Troçky, Ras-kolnikov ve Lunaçarsky. Troçky daha sonra, daha kendileri cezaevinde iken ziyarete gelen bahriyelilerin, hükûmete el koyma zamanını gelip gelmediğini sorduklarını anlatmıştır. Troçky şu karşılığı veriyordu: «Hayır, henüz değil. Tüfeği Kerensky'nin omuzuna dayayıp Kornilov'a ateş edin. Kerensky ile hesabımızı sonra göreceğiz...»

ASKERİ DARBE BAŞARISIZLIĞA UĞRUYOR

29 ağustos sabahı Petrograd'da, adı mutlu, Millio-naia sokağında oturanlar bütün sokakta gıcırdayan, eg-zos sesleri ve dumanlar çıkaran on kadar arabanın se-sini duydular. Müsadereden kurtulan özel bir otelin giriş yerinde «Skobolev'vâri favorili» bir kapıcı arabadan me-lon şapkalı, şemsiyeli kollarında ve kasılmaları 1917 yazı Petersburgu'nun dekoru ile acayip bir tezat teşkil eden bayları indirdi. Gözünde monokl bulunan ve bıyıkları yu-karı doğru kalkık, Treugolnik fabrikasının eski bir ye-netici delegesi, düzen kuvvetlerinin başkente girmesinden bir gün önce birkaç kapitalisti, durumu görüşmek üzere toplamıştı. Davetlileri arasında şunlar vardı: Putilov fab-rikası, Obuşov fabrikası, Azak Bankası, Rusya - Sibirya Bankası müdürleri, Rossia sigortaları, Nabel Petrolleri yö-neticileri, Sir Deterding müesseselerinin Baku müdürü, First National Bank'ın bir gözlemcisi, tahıl borsası ile Morosov ve Riabuşinsky tekstil sanayicilerinin temsilcile-ri.

Bu baylar, uzun bir süe ülkede hüküm süren anar-şiden konuştuktan sonra, kurtarıcı Kornilov'a yapacak-ları hediye tartıştılar. Bu geniş çapta bir hediye idi: Malî bir müessesenin aracılığı ile bu bayların sahip ol-duğu 1.140 tekne dolusu buğday. Bunu başkente doğru yola çıkarmağa hazırdılar. Uzun zamandanberi Volga kı-yılarında tutulan bu buğdaylar, ekmeğin adam başına dü-şen payını artıracak ve fiyatını düşürecekti. Aç bir baş-kent için bu, onların vatanseverliği seviyesinde bir hedi-ye değil miydi?

Rus ekonomisinin temsilcileri teslimatın şartları üzerinde anlaştıktan sonra ertesi günü tekrar toplanmak üzere ayrıldılar. Aynı anda, sokakta satılan Reç gazetesinin son baskısı generaller generalinin kuvvetlerinin başkentten ancak 30 kilometre uzaklıkta bulunduğunu bildiriyordu. Petrograd sovyeti tarafından kurulan engelleri silip süpürmesi için «Vahşi Tümen» in her an harekete geçmesi bekleniyordu.

«VAHŞİ TÜMEN» SAF DEĞİŞTİRİYOR

Buna rağmen 29-30 ağustos gecesi bu «Vahşi Tümen» **Petrograd'dan 165 km. uzaktaki**(25) küçük Luga garının yakınında uyukluyordu. Top ve cephane ile dolu düz vagon dizileri gözalabilirdiğine uzanmaktaydı. Siyah ve turuncu renkte bornozlar giymiş, yuvarlak astrakan kalpakları kulaklarının üzerine düşmüş bir dağlı bölüğü demiryolu boyunca mangal yakmıştı. Birliğin ananevi «Poşlebka» sınıfın yavaş yavaş piştiği demirden yapılmış büyük tencerelerin etrafında dolanıyorlardı. Atların yulaf gevelediği marşandiz vagonlarından sert bir koku geliyordu. Yüz çizgileri kaba bir dağlı nebetteydi.

Gölgede iki siluet gördü. Siluetler yaklaştı. Adamlardan birinde bir işçi kasketi, ötekinde bir asker kaputu vardı. Dağıstan'ın gırtlaktan gelme Rusçasını konuşan dağlı, iki adamı sorguya çekti. Kasketli adam Serj Ki-

(25) Şu halde «Vahşi Tümen», acelesine rağmen başkentten, yüz kilometreden daha uzakta bulunuyordu. Kullandığı trenler gerçekten gecikmişti. Kızılar bütün yol boyunca sinyalleri sabote etmişlerdi. Böylece, bir daha ispatlanıyordu ki, çağdaş devirde bir hükümet darbesi ancak, ülkenin ekonomik hayatını sağlayanların yardımı, ya da en azından tarafsızlığı sayesinde başarıya ulaşabilirdi.

rov'du. Şu 1934'de öldürölmesile ünlü «Stalinvâri temizleme» hareketlerinin başladığı bolşevik tahrikçisi. Öteki, Petrograd'lı bir askerdî. İki adam parolayı söyledi. Dağlılar gerçekten onları bekliyordu. Şahitsiz tartışabilecekleri bir marşandiz vagonunun içine sokuldular. Kirov, devrimci Petrograd askerî komitesinin hüviyetini gösterdi. Dağlılar kendisini tanıdıktan sonra Kirov'u geç kaldığı için suçladılar: «Yirmi dört saattir sizi bekliyoruz. Sizin a-celeniz yok ama, buna rağmen Petrograd'a karşı genel taarruz yarın. Şefimiz Prens Bagration emirleri imzaladı bile.» Kasketli adam karşılık verdi: «Metodlu hareket edelim. Bir müslüman delegasyonunun başındaki Şamil yarım verst kadar uzaktaki bir ormanda delegelerinizi bekliyor. Burada bizi bulabilirler.»

Dağlı kararlı bir sesle karşılık verdi: «Süvarilerimiz subaylarının, Kafkasya'nın Çarlığa karşı ünlü savunucusu kahraman Şamil'in torununu tevkif etmelerine izin vermezler. Böylesi bizim, yüzlerce yıllık misafirperverliğimize aykırı olur.

Delegasyonunuzu kabule hazırız. Pek çoğumuz gerçeği öğrenmek için yanıyoruz. Bizi neden Petrograd üzerine yolluyorlar? Bizden saklanan nedir?

Fakat, artık gecikmemeliyiz. Subayların birşeyler söylediğini bize haber verdiler. Bir saate kadar burada olun. Size, Kuran üzerine yemin ederim ki, aramızda hain yoktur.»

Şamil'in yönetimindeki müslüman delegeler tesbit edilen saatte «Vahşi Tümen» in delegeleriyle buluşmuştu. Bir marşandiz vagonu içinde başlıyan konuşma şafağa kadar sürdü. Dağlılar vagonun giriş yerine iki makinalı tüfek yerleştirmişti ama, konuşmalarda üç subayın hazır bulunmasına da mücadele etmişlerdi. Bu subaylar, Petrograd'a doğru yürüyüşün, bir Alman ajanları isya-

nını bastırmak için olduğunu izah ettiler. Fakat doğrudan doğruya başkentten gelen müslüman delegeler sadece herhangi bir ayaklanmanın mevcut olmadığını anlatmakla kalmayıp Krymov'un bir asi olduğunu ve birliklerini meşru hükûmete karşı sürdürdüğünü de eklediler. Kornilov'un subayları **verecek karşılık bulamadılar.**(26) Hatta, müslüman delegasyonu gittikten sonra askerler, «Vahşi Tümen» in kurmaylık vagonu üstüne, üzerine «Toprak ve Özgürlük» sözleri yazılı bir kırmızı bayrak diktiler.

Sabah sabah uyanan kurmay başkanı bu küçük bayrağı gördü. Kaldırılması emrini verdi, ama kimse kıpırdamadı. Daha sonra «Demiryollarının bir sinyali ile karışmasın diye bayrağı kendi direğine sardırdım» diye açıklamada bulundu. İşler bozuluyordu. Kornilov'un, okuma yazması olmayan dağlıların, kendi emri üzerine ne zaman olursa olsun ve kimi olursa olsun boğazlıyacıklarını söylerken aldandığı açıkça ortaya çıkmıştı.

Gerçekte Vahşi Tümen'in durumu tek bir olay değildi. Fazladan olarak kuzey cephesi genel karargâhı Pskov da, Kornilov'dan nefret edip plânlarını sabote eden general Bonç - Bruviç'in elinde idi. Ve 28 ağustos ile 1 eylül arasında demiryolu işçileriyle sovyet tahrîkçileri görevlerini yerine getirdiler. Taburların yolları değiştirildi. Topçu efektifleri çıkmaz yerlere sokuldu; kurmaylar kendilerine bağlı kontenjanlarla ilişkilerini kaybettiler. Makinistler, makasçılar ve yağcılar da birer tahrîkçi oldu. Bu durumda Krymov'un birlikleri oldukları yerde çakılıp kaldı.

3. Ordu komutanı Krasnov, Hatırat'ında şunları ya-

(26) Ondan sonra, bu tümenin süvarileri silâhsızlandırılıp Dniepr kıyısında küçük bir kasaba olan Bykhov'a götürüldü. 1 eylülde general Alekseiev tarafından tevkif edildikten sonra Kornilov da orada hapsedilecektir.

zar: «29-30 ağustos gecesı her tarafta aynı tabloyu gördük. Şurda yol üstünde, ötede bir vagonun içinde veya parlak siyah renkli ya da doru atların yanında eğeşlerin üstüne oturmuş, çömelmiş veya ayakta duran dragon süvarileri ve bunların arasında kaputlu, el işaretleri yapan askerler vardı». Kazakların komutanı general Krasnov'un sözünü ettiği bu «el işaretleri yapan» askerler, lejyondu. Petrograd'dan «kornilovcuları» karşılamak üzere sayısız alay delegasyonları geliyordu. Hepsi dövüşmeden önce, «Vahşi Tümen» le yapmış oldukları gibi anlamak istiyorlardı. Sovyet'de işin, fazla kan dökülmeden halledileceğine kuvvetle inanılıyordu. Ve gerçekten Kazaklar konuşmaya hazır olduklarını gösterdiler.» Ve Krasnov ilâve ediyor : «Yalnız tümen komutanları değil, alay komutanları bile süvari birlikleriyle sotnia'larının nerede olduğunu bilmiyorlardı; tabii yiyecek ve hayvan yemi yokluğu da erleri kızdırıyordu. Etraflarında cereyan eden tutarsızlığın tümünü farkediyorlardı. Subaylarla üstleri tevkif etmeğe koyuldular».

O zaman, sovyet delegasyonu, kendi kurmayını kurmuş olduğu için şu bildiriye yayınladı: «Her tarafta herkes kardeş oluyor.. Biz anlamazlığın sonuna yaklaştığına inanıyoruz.. Kazaklar bile Krymov'u tevkif etmek için Petrograd'ın bir emrini bekliyorlar.»

Petrograd'da «dibi düz tekneler komitesi» nin bayları 30 ağustosta bir daha toplandılar. Yüzleri karanlıktı. Savaş bakanından, gazetelerin ancak ertesi günü yayınlıyacağı haberler almışlardı. Kerensky'ye durum hakkında raporlarını hazırlamak üzere Pskov taraflarına giden hükûmet yüksek komiseri Stankeviç ve Voitinsky bakanlığa, ne Gaçına ve ne de Antropsino'da Kornilov'un adamlarının bulunmadığını bildirmişlerdi. Luga'da da durum sâkindi; gazetelere göre Krasnov ordusu kurmaylığının bu-

lunduğu köy bomboştı. Kazaklar oradan gitmişti. Sanayiciler, ayrılmadan önce yalnız bir karar aldılar. Düz dipli gemilerle şalupalar yerlerini terketmiyecekti. Petrograd bolşeviklerini beslemek ve karşılığında değersiz «kerenskyler» (Kerensky rubleleri) almak gerçekte çok kötü bir işti. Akşam üzeri, bunların güneye doğru giden trendeki son yerleri çekistikleri görüldü.

Henüz bütün tehlikelerin bertaraf edilmiş olduğuna inanma cesaretini gösteremeyen Kerensky, generallerle müzakerelere girişti ve Krymov'a delegeler göndererek «vatanın selâmeti adına» Petrograd'a gelmesini istedi. Güvenliğin sağlanacağına dair namusu üzerine söz veriyordu. Kazakların elçi göndermesinden telâşa düştüğü için Krymov başkente doğru hareket etti.

Kış Sarayı'na varır varmaz onu Kerensky'nin yanına götürdüler. Karşılaşmaları dokunaklı bir sahne teşkil etti. Kırk sekiz saattanberi çalışma masasından ayrılmamış olduğu iddia edilebilecek olan Kerensky, karşısındaki bir koltukta, başı aşağıda ve gözle görülür derecede bitkin olan generalin yüzüne telgrafları, birbiri arkasından atıyordu. Bütün hesapları boşa çıkan Krymov, hükûmete bağlılıklarını bildiren ordu komutanlarının telgraflarını yavaş yavaş öğreniyordu: Romanya cephesi komutanı general Çerbaşev'in, batı cephesi komutanı general Valuev'in, Kafkasya cephesi komutanı general Prjevalsky'nin telgrafları. Kuzey cephesinde, Kornilov'un adamı olan general Çerbaşev'in, batı cephesi komutanı general Valuev'-general Bonç - Brueviç getirilmişti. Kornilov kadar elçi Francis, Buchanan ve Noulens'in de çok güvendikleri Kazak atamanı Kaledin her tarafa «Kornilov'u destekliyorum... Bütün kalbimizle onunla beraberiz» şeklinde telgraflar gönderiyor ama bütün yardımı bu kadarla kalıyordu. Güney batı cephesi komutanı ve Kornilov'un

dostu Anton İvanoviç Denikin'e gelince, bronşitten rahatsızdı. İki öksürük krizi arasında zırhlı birlikçilerin desteklediği askerlerden ibaret bir komite kendisini ziyaret eti. Ona görevinin politika değil, savaş olduğunu hatırlattılar.

Askeri darbe iyice yatmıştı. Krymov bir uyurgezer gibi ayağa kalktı. Kerensky'ye memleket menfaati neyi icap ettiriyorsa öyle yapmasını söyledi, odadan çıktı ve Savaş Bakanlığına doğru yürüdü. Yandaki bir kapıdan geçerek, eskiden işgal ettiği odaya girdi. Çıplak ağaçlara ve bir sonbahar rüzgârının süpürmüş olduğu yapraklara baktı. sonra kaputu ile hiç bırakmadığı vaftiz haçını çıkardı. Duvarda asılı askeri haritaya son defa olarak baktı. Moghilev üzerine iğne ile tutturulmuş üç renkli bayrağın etrafını kızıl bayraklar çevirmişti. General arka cebinden bir tabanca çıkardı ve **şakağına bir kurşun**(27) sık-tı.

Aynı gün (30 ağustos) icra komitesi bütün sovyetlere şu haberi tellemişti: «Askeri darbe kırılmıştır.» Kornilov tarafında gerçek bir çözülme vardı. Oysa, buna rağmen kendisi hükûmet darbesi için, en sadık ve bolşevik etkisinden en çok korunmuş kontenjanları seçmemiş miydi? Birkaç gün sonra kendini zorunlukların akıntısına bıraktı. Krasnov daha fazla beklemeden galiplerin safına geçti. Kerensky, Moghilev'e bir olağanüstü tahkikat komisyonu gönderdi ve genel kurmaylıktaki birçok subay-

(27) Bir açıklamada bırakmıştı: «Ölüyorum, çünkü yurdu-mu çok seviyorum». Buna rağmen Krymov pek tehli-kede değildi, çünkü Kerensky onu serbest bırakmış-tı. Generalden yalnız bir tahkikat komisyonunun em-rine hazır bulunması rica edilmişti.

larla Yollar ve Ulaştırma bakanı yardımcısını tevki etti.

Kış Sarayı'nda genel bir rahatlama olmuştu. Günlük işlere dönmek için acele edildi. Kerensky kendi kendini başkomutan ilân etti ve Cronstadt'lı bahriyelileri yerlerine gönderdi; artık onlara ihtiyacı yoktu.

POLİTİK VE EKONOMİK KAOS

Kornilov meselesi hükûmet için ağır sonuçlar verdi. Orduda askerler arasında eski rejimin atadığı subaylara karşı bir güvensizlik ve düşmanlık uyandırdı. Disiplinsizlik ve kaçma olayları arttı. Fakat özellikle boşa çıkan hükûmet darbesi Lenin'i güçlendirdi. Gerçekten Kornilov Lenin'e, bu bolşevik liderin temmuz olaylarından sonra bırakmak zorunda kaldığı mevkileri iade ediyordu.

Bu, devrim gelişmesinde esas bir safha idi. Lenin bu konuda şunları yazmıştır: «Kornilov isyanının tarihi önemi, olağanüstü bir kuvvetle şimdiye kadar gizli olan gerçeği kitlelere ispat etmiş olmasındadır (ki sosyalist devrimcilerle menşeviklerin uzlaştırıcı cümleleri sayesinde hâlâ gizlenmeğe çalışılmaktadır): Kade partisi tarafından yönetilen büyük malî sermaye sahipleriyle burjuvazinin ve onlara yanaşmış general ve subayların örgütlenmiş olduğu ve en büyük cinayetleri işlemeye hazır bulundukları.» Kornilov'un uğradığı bozgun Kade partisi ile bütün burjuva politikasının uğradığı bir bozgundur ama, bolşevikler için kesin bir başarı olmuştur. Lenin derhal hükûmete karşı şiddetli bir taarruzu başlatabildi ve bolşevik merkez komitesi, **hâlâ Helsingfors'da sürgünde**(28) olan şefleri için çıkarılmış tevkif kararını kaldırmak amacile gayretlerini yoğunlaştırdı. Lenin şöyle yazıyordu: «Orduda, köy-

(28) Gerçekte Lenin, önce Jalhola'ya gitmişti ama orada haberleri iyi alamıyordu. Sonra Helsingfors'a gitti ve karısı onu orada iki defa ziyaret etti.

lüler arasında, işçilerin içinde memnuniyetsizlik, hoşnutsuzluk ve aşırı öfke büyüyor; herşeyi vaadedip hiçbir sözünü tutmayan S.R.'lerin ve menşeviklerin burjuvazi ile birleşmesi kitleleri kızdırıyor, gözlerini açıyor ve onları ayaklanmaya sevk ediyor»(A).

Gerçekten taarruz saati yaklaşıyor ve Lenin'in görüşü doğru çıkıyordu. Bütün alarm işaretleri gelmekteydi. Geride işçilerle köylüler, cephede ise askerler ekmeksizdi. Beslenme bakanı itiraf ediyordu: «Eğer ordunun bütünü için ortalama olarak bir veya iki günlük yiyeceğimiz varsa, buna karşılık bazı yerlerde birliklerimiz çoktan açtır.. Durum, sivil halkın beslenmesi bakımından daha da kötüdür.»

Fakat açlık, ekonomik kaosun cephelerinden yalnız bir tanesi idi. Savaş, Rusya'ya maliyeti 1915'de 10 milyar rubleye, 1916'da 19 milyara, ulaşırken, 1917 sonunda bu rakam 60 milyarı buluyordu; bu, 70 milyar olarak değerlendirilen millî gelirin hemen hepsi idi. Kâğıt para yekûnu artık ilerleyen enflasyonu izleyemez hale gelmişti. Derhal yeni para çıkarıldı; bunların değeri ekim ayında okadar düşmüştü ki, bazı hallerde ödemeler kâğıdın ağırlığına göre yapılıyordu ve nefret ifade eden bir tavırla «Kerensky'ler» adı verilen bu paralar duvarları kaplamaktan başka bir işe yaramaz hale gelmişti. Hayat pahalılığı durmadan yükseliyordu. Malların fiyatı 1913'e nazaran 1914-1915'de ortalama olarak yüzde 13, 1915-1916'da yüzde 185 ve 1916-1917'de yüzde 248 yükselmişti. Savaşın başındanberi belli başlı maddelerinin fiyatı on mislinden fazlasına çıkmıştı. Bunun sonucu olarak 1917'de gerçek ücret 1914'dekine oranla yüzde 33 ve bazı hallerde yüzde 50'ye kadar düşmüş oluyordu. Şüphesiz sava-

şın, örgütsüzlüğün ve açlığın yükü daha çok işçi sınıfının üzerine yükleniyordu.

Fakat sanayicilerin kendileri de çalışma isteğini kaybetmişlerdi, çünkü başında bulundukları işletmeler kendilerine kârdan çok sıkıntılar getiriyordu. Maden yüzde 40, tekstil üretimi de yüzde 25 oranında düşmüştü. Demiryolu nakliyatı sanayiden de fazla zarar görmüştü. Hareket eden malzemenin yüzde 50'sinin yenilenmesi zorunlu idi. Büyük merkezlerin beslenmesi işi, hergün biraz daha bozuluyordu. Halk, şubat devriminden başka şey beklemişti: Eylülde grevler birbirini izledi: Demiryolcular, matbaacılar, deri sanayii işçileri, Bakû petrollerinde çalışanlar, Donetz havzası maden ocağı işçileri, Ural madencileri, tekstil işçileri.. Petrograd'da, Moskova'da, Donetz ve başka yerlerde işçiler müesseselerin yöneticilerini bir tarafa ittiler ve üretim ile dağıtım işini işçilerin kontrolü altına aldılar. Birçok sanayi merkezlerinde iktidar fiilen işçilerin elinde idi. Köylüler de kendi yönlerinden Lenin'e hak verdiler. Hükûmetin verdiği rakamlara göre eylül ayında toprağa ve büyük toprak ağalarının mallarına el koyma olaylarının sayısı 958 olmuştu. Ekim ayında, köylü hareketi ülkenin dörtte üçüne yayılmıştı. Merkezî hükûmetlerde toprak ağalarına karşı mücadele daha da geniş bir alana yayılmıştı. Örneğin Tambov (A) yönetim çevresinde köylüler iki gün içinde yirmibeş kadar malîkâneyi ateşe verdiler. Menşevik ve S.R. partileri fakir köylülerin güvenini kaybediyordu. Eylül ayında, Smolensk'deki geçici hükûmet komiseri Petrograd'a «köylü kongrelerindeki kararların açıkça bolşevik bir nitelik taşıdığını» bildiriyordu. Birisi ona alaylı bir şekilde: Toprağı mut-

(A) 1920 - 1921 de köylüler Tambov'da, bu defa bolşevik rejime karşı yeniden ayaklandılar. (Y.N.)

laka elimize geçireceğiz ve orada herşeyi yeniden örgütleyeceğiz. Bu, bir karpuz gibi yusuvarlak olacaktır.

Asker doğruladı:

— Öyle olacak!

— Ya dağları, onları da yıkacak mısınız?

— Neden olmasın? Bize engel olurlarsa onları dümdüz ederiz.

— Nehirler de tersine mi akacak?

— Kendilerine göstereceğimiz tarafa alacaklardır.

Bunları söyleyen ay yüzü, tombul, ufak tefek adam, kara bıyıklarla katıla katıla gülerek:

— Neye alay ediyorsun? diye sordu.

Asker onu omuzundan yakaladı, sarstı ve yüzüne bağdı:

— Zaman geçecek, halk akıllanacak ve sana iftiralarmı kusturacak olan şeyleri gösterecek, budala herif!

Gorki şöyle yazıyordu: «Şahsında yeni hayatın uyardığı bu asker bana çok yakındır.»

Ordunun memnuniyetsizliği de bundan aşağı kalmıyor ve aynı şekilde bolşeviklerin işine yarıyordu. 19 eylülde Baltık filosu merkez komitesi, artık geçici hükûmetin emirlerini yerine getirmemeğe ve bunun iktidarını tanımamağa karar veriyordu. Bütün cephelerde, beş milyondan fazla asker, bahriyelilerin duygularını paylaşmaktaydı. Birçok birliklerde bölükler olduğu gibi «Aranızda bolşevik var mı?» sorusuna, «Hemen hepimiz bolşevikiz» karşılığını veriyorlardı. Eylül ve ekim ayları içinde işçi ve asker sovyetlerinin milletvekilleri birbiri arkasından bolşeviklere geçmekteydi. Merkez komitesine hitap eden bir rapor «S.R.'ler ile menşevikler, sonbahardaki sinekler gibi dağılıyordu» demekteydi.

Sovyetlerin bolşevikleşmesi işi, yalnız Avrupa Rus-

yasına değil, Orta Asya gibi en uzak ve geri kalmış bölgelere de yayılmaktaydı. Her tarafta şu sloganı ortaya koyuyordu: «Bütün iktidar sovyetlerindir.» Bu slogan partinin VI. kongresinde alınan karardan geçici surette çıkarılmıştı. Fakat şimdi, bu günlük emrin muhtevası tamamiyle başka idi, çünkü ülkede sınıfların gücü değişmişti. «Bütün iktidar sovyetlerindir» sözleri, mutlak surette proletarya diktatörlüğünün kurulması anlamına geliyordu. Çeyrek yüzyıldanberi Lenin'in beklediği saat çalmak üzereydi.

Lenin, Petrograd'a yaklaşmak için Vyborg'a yerleşmişti. Kendisini altmış yaşında bir adammış gibi gösteren gri renkte bir peruka temin etmiş, kaşlarını siyahlaştırmıştı. Sahte bir Finlanda pasaportu işini tamamlıyordu. Daha emniyetli saydığı için daima Fin topraklarında oturuyor, buna rağmen geçici hükûmet iktidarının can çektiği başkentten, trenle sadece birkaç saatlik mesafede bulunuyordu. Hükûmet, altı aylık iktidarı sırasında üç büyük kriz geçirmiş ve üç defa değişikliğe uğramıştı. Fakat gerçekte, bakanların değiştirilmesi, politikanın yönü bakımından hiçbir şeyi değiştirmiş olmuyordu. Bolşevik grup, iktidarın işçi, köylü ve askerlerin eline geçmesini ve Rusya sovyetleri II. kongresinin mutlak surette toplantıya çağırılmasını isteyen bir kararla merkez icra komitesini eline almıştı. Fakat kendi yönlerinden Tseretelli, Gotz, Dan ve menşevik liderlerin çoğunluğu sağ-cenah, yani Kade'lerle müzakerelere başlamışlardı. «Ulusun bütün sağlam kuvvetlerinin ülke selâmeti adına birleşmesile», bolşeviklerin politikasına karşı ortak bir cephe teşkil ediyorlardı. Merkez komitesinin eksiksiz oturumunda şunu ilân ettiler: «Bütün güçlerimizi, geçici hükûmetin kayıtsız şartsız desteğine hasredelim.» Merkez icra komitesinin resmi organı İzvestia şunları yazıyordu: «Sovyetler bir kriz geçiriyor, gö-

revleri sona eriyor. çünkü yeni ve özgür Rusya'nın politik ve sosyal kuruluşu onların dışında devam etmek zorundadır.. O daha çabuk gidecek ve sovyetlerin önemini daha çabuk ortadan kaldıracaktır. Hükûmetteki bu ikilik tutulamaz bir hal almaktadır.. Otokrasi ve onunla beraber bütün bürokratik rejim düştüğü zaman, bütün demokrasi-nin sığınabileceği geçici barakalar gibi milletvekilleri sovyetlerini kurduk. Şimdi bu barakaların yerine yeni rejimin daimi binasını yapıyoruz ve pek tabii olarak insanlar, biribiri arkasına katlar yapıldıkça daha rahat meskenlere yerleşmek üzere barakaları derece derece terketmektedirler..»

S.R. ve menşevik partilerinin militanlarını kaçmağa teşvik etmenin en iyi yolu bu idi. Sukhanov bu konuda şunları yazmıştır : «Bugün Tseretelli firması kesin surette çekilmez bir hal almıştır... Kitle halinde ayrılışlar başlamış bulunuyor... Ve hemen hepsi doğruca bolşeviklerin yanına gitmişlerdir».

S.R. partisinin sol kanadı ayrılıp sol sosyalist-devrimci partiyi kurdu ve köylülerin baskısı altında burjuvazi ile barışıklık politikasından duyduğu memnuniyetsizliği açıkça belirtmeğe başladı. Menşeviklerde de «enternasyonalci» adı verilen sol grup bolşeviklerin yanında yer aldı. S.R.'cilerin gazetesi olan Dielo Naroda 12 eylülde şöyle yazıyordu: «Şimdi, Petrograd proletaryasının hemen hepsi bolşevikleri izlemektedir. Petrograd seçimleri bunu pekâlâ ispatlamıştır. İkiyüz bin oy ıvır zıvır birşey değildir; bunların anlamı vardır. Fakat daha taşra da vardır. Tam şu son günlerde Reval, Çariçin, İvanovo - Voznessensk, Tver ve diğer illerdeki seçimlerde zaferi bolşeviklerin kazandığını öğrendik. Bu zaferler, parlak olmaktan başka türlü vasıflandırılmaz.»

Buna rağmen menşevikler, icra komitesinde çoğunluğu ellerinde tutuyordu ve bundan kuvvet alan Kerensky. **başkanlığına kendisini getirdiği**(29) bir nevi Direktuvar kurmağa karar verdi. Hükûmet bunun kuruluşunu kendi kendine, şu açıklama ile ilân etti: «Bozulan düzeni yeniden kurmak üzere kesin tedbirler alma zorunluğu geçici hükûmeti, yönetim iktidarının tümünü beş kişiye devretme yoluna götürmüştür.» Bu Direktuvar derhal, Kornilov'un askeri darberi sırasında kurulmuş olan devrimci komitelerin lâğvını emretti ve Kerensky, ordu ile bahriyeye hitabeden bir günlük emrinde cumhuriyetin kanunlarına uymayacak olanlara af kabul etmez cezalar verileceği tehdidini savurdu. Parolası şu idi: «Devlet düzeni ile oynandığı yeter!»

Burjuvazi ile orta sınıf arasındaki popülerliği henüz devam eden başbakan sağa ve sola vurmakta devam ediyordu. Çarı kurtarmayı hayal eden komplocuları takip ettiriyor, fakat Petersburg savcısı Karinsky'ye Lenin meselesini halletmek ve takibini hızlandırmak kararını veriyordu. O devirde savcı Karinsky'nin Lenin ile ilgili olarak onbeş tane dosyası vardı.

Merkez icra komitesindeki menşevikler, Direktuvar'ın geçici bir kuruluş olduğuna milletvekillerini inandıрмаğa

(29) Direktuvarın diğer dört üyesi şunlardı: Teresçenko (dışişleri) Verkhovsky (Ordu), Verderevsky (bahriye), A.M. Nikitin (İçişleri). Kerensky, destek bulmak için bir hayli bilgiçe davranmıştı. Gerçekten Teresçenko en iyi iş çevrelerini temsil eden zengin bir sanayici idi. Verderevsky'yi bahriye çok seviyordu ve donanmanın bolşevikler tarafını tutmasını önleyebilirdi. Nikitin menşevikleri temsil ediyor, Verkhovsky de ordu da çok dostu olmakla övünüyordu.

çalıştılar. Onlara göre demokrasi sorunu ancak «bütün Rus demokrasisi» nin yapacağı kongre tarafından çözümlenebilirdi. O sıralarda S.R.'ler ile bizzat menşevikler tarafından demokratik konferansın toplantıya çağırılması böyle oldu.

KONFERANSIN AHIRLARI:

Bu demokratik konferans 14 eylûlde, Kornilov'un başarısızlığından birkaç hafta sonra ve rejimin sona ermesinden altı hafta önce açıldı.

Bolşevikler derhal sovyetlerin merkez icra komitesine hücum ederek onu, konferansın bünyesine kaba bir şekilde hile karıştırmakla suçladılar. Zemstvo'ların, belediye ve köy kooperatiflerinin temsilcileri bol sayıda oraya davet edilmişti; buna karşılık çeşitli vesilelerle bolşevik sovyetlere ve fabrika komitelerine ait yerler kısılmış bulunuyordu.

Lenin merkez komitesine yazdığı bir mektupta partinin, hiçbirşey yapamıyacak olan ve yapmak istemeyen demokratik konferans konusunda herhangi bir hayale kapılmaması gerektiğini yazdı. İktidar sorununun konferansın dışında bulunduğunu ve Petrograd ile Moskova'nın işçi mahallelerinde çözümleneceğine değiniyordu. Bolşevikler sadece, yeni bir koalisyon hükûmeti fikrini kesinlikle ve daha iyi yıkmak için demokratik konferansa katılmağa karar verdiler. Lenin bolşeviklerin demokratik konferansa katılımını III. Devlet Duma'sına katılımı ile kıyaslayarak, bunu haklı göstermek için şöyle diyordu: «Davamızı ahırlarda bile savunmalıyız; halkın erdemliğe kayuşması için ahırların dibinde bile uyandırıcı bir dokümantasyonu sağlamalıyız»(A).

Lenin'in yazdığını, **Kresty cezaevinde**(30) altı hafta kaldıktan sonra 4 eylül günü serbest bırakılan Troçky hemen uyguladı. Petrograd sovyetinin yeni başkanı, ister Modern Sirk'de, ister Halk Evi'nde veya temmuzda çıkarıldıkları Kşessinsky sarayından sonra yerleştikleri Smolny'de olsun, kürsiye çıktığının her defasında tantana ile karşılanıyordu. Onun yönetimi altında, altı ay liberal burjuvazinin elinde kalan sovyet, Kış Sarayı'ndaki hükûmet koalisyonuna saldıрмаğa hazır halk kitlelerinin kalesi olmuştu.

Birkaç hafta sonra, 25 eylülde Petrograd sovyeti Troçky'nin dikte ettirdiği bir kararı büyük bir çoğunlukla kabul etti; bu karar tamamen anlaşılır şekilde idi:

«.. Yeni hükûmet devrim tarihine bir iç savaş hükûmeti olarak girecektir. Sovyet ilân eder ki: Biz işçiler ve Petrograd garnizonu. bir burjuva zulmü ve karşı-devrim şiddet hükûmetini desteklemeği reddederiz. Bu hükûmetin, bütün devrimci demokrasiden sadece bir tek cevap alacağı konusundaki şaşmaz inancımızı ifade ederiz: İstifa!» Demokratik konferansta menşevikleri yeni bir koalisyon hükûmeti kurma zorunluğunu hararetle savunuyorlardı. Çoğu Kade'lerle bir birleşme yoluna gitmeyi sağlık veriyordu. Bazı menşevikler kade'siz, fakat «liberal ve namuslu» burjuvazi ile bir koalisyonu teklif ediyordu. Fakat içlerinden hiçbirinin, iktidarın tümünü sovyetlere geçirmeyi ilân edecek cesareti yoktu.

Troçky'nin istediği gibi, istifa etmekten uzak olan

(30) Troçky'nin serbest bırakılması ancak iki bin ruble para yatırmak suretile mümkün oldu. Bolşevik militanlar bu parayı aralarında toplamak zorunda kaldılar. Troçky ile birlikte, sonraki günlerde önemli bir rol oynayan devrim taraftarı bazı kadrolar da serbest bırakıldı.

demokratik konferanstan doğma hükûmet, kararlarını parlamanter metodlarla onaylamak için bir ön - parlamento kurdu.

Resmi adı «Rus Cumhuriyeti Geçici Konseyi» olan bu ön-parlamentonun ilk oturumu, 7 ekim günü Marie Sarayı'nda yapıldı. Çoğunluğunu üçyüzsekiz delege teşkil ediyordu; bunların altmışaltısı bolşevik, altmışa yakını menşevik, yüzyirmisi de S.R. idi. Bu S.R.'lerin yirmi kadarı sol, otuz kadarı da enternasyonalci menşevikti. Kade'lerin sayısı, yaklaşık olarak yetmişbeş kadardı. Bütün partilerle sosyal gruplar **en iyi temsilcilerini**(31) göndermişlerdi. Politik fikrin en iyisi ile ülkenin bütün enerjileri orada toplanmıştı. Fakat ünlü oldukları halde orada bulunmayan bazı şahıslar da vardı: İhtiyar ve hasta olan Plekhanov, Kafkasya'ya dinlenmeye gitmiş olan Tseretelli (bir daha dönmeyecekti) ve özellikle hükûmetin her hafta tevkif kararını yenilediği Lenin. Fakat onun yerini, parlak bir şekilde iki numaralı bolşevik olan Troçky işgal ediyordu.

Oturumu saat tam 17'de Kerensky'nin kendisi açtı. Bolşevikler henüz ön-parlamento hakkındaki tutumlarını kararlaştırmamışlardı. Hazır bulunanlar arasında en zıt söylentiler dolaşıyordu. Troçky sadece bolşeviklerin derhal çıkıp gitmesini istiyor. Kamenev ile partinin sağ kanadı ise ön-parlamento uzlaşmacılığı kesinleştiği anda çekilmeyi tercih ediyordu. Kesin bir sebep olmadan mutlak surette ipleri koparmanın, kitleler tarafından yanlış

(31) Bu ön - parlamento, gerçek bir kurucu meclisi seçmekle görevli olan topyekûn beşyüzellibeş milletvekili seçilmişti. Başkan sosyal devrimci partiden Nikolas Auksientiev'di. Bolşevikler bu ön - parlamento'ya «kornilovizmin sahte kabuğu» adını veriyordu.

anlaşılabileceğini söylüyorlardı. Bolşeviklerin birliği ilk defa olarak bölünme noktasına gelmiş gibiydi. Uyuşma taraftarı «sağcılar» Riazanov ile Kaşenev'in etrafında toplanıyor, Lenin taraftarları da Troçky'nin safında yer alıyordu.

Oturum sonuna yaklaşırken Troçky kürsüye çıktı. Burjuvazi temsilcilerinden çoğunun henüz dinlememiş oldukları bu hem «Danton», hem de «Fouquier-Tinville» vasfındaki lider, salonda sözlerinin uzun uzun kesilmesi ne sebep oldu. Fakat Troçky «yuh» lara aldırmiyordu. Sesini yükseltmeden konuşmağa başladı:

«Bu baylar, demokratik konferansın ilân edilen resmî amacının, Kornilov isyanının beslemiş olduğu kişisel rejime son vermek olduğunu ve savaşı bertaraf ederek önceden tesbit edilen fasılalarla Kurucu Meclisi toplantıya çağırmayı sağlamak olduğunu bildiriyorlar. Fakat demokratik konferansın arkasında gerçekleşmekte olan şey bunun aksidir; vatandaş Kerensky'nin, Kade'lerin, sosyal-demokrat ve menşevik liderlerin entrikaları sayesinde, içinde ve etrafında açık ve gizli Kornilovcuların yönetici bir rol oynadıkları bir hükûmet meydana gelmiştir. Bu hükûmetin sorumsuzluğu, danışma örgütü ilân edilen Rus Cumhuriyeti karşında şeklen takviye edilmiştir. Memlekette yapılan seçimlerin de gösterdiği üzere, burjuva unsurlar haketmedikleri bir sayıda bu geçici konseye girmişlerdir. Şüphesiz bu burjuva unsurları Kurucu Meclis'de çok daha az elverişli bir durumu işgal edeceklerdir. Hükûmet, Kurucu Meclis karşısında ancak sorumlu olabilir. Eğer bu burjuva unsurlar gerçekten bir meclisi bir buçuk ayda toplantıya çağırmaya hazırlanıyor idiyse, şimdi hükûmetin bağımsızlığına savunmaları için hiçbir sebepleri olmayacaktı. Gerçek odur ki, burjuva sınıfları, Kurucu Meclisi sabote etmeyi kararlaştırmışlardır.»

Troçky, hükûmeti, eşsiz bir şiddetle sanayi, tarım ve beslenme alanlarında affedilmez hatalar işlemekle suçladı. Sonra, itirazları bastırmak için daha kuvvetli bir sesle, Kerensky ve bakanlarının dış politikalarını ele aldı: «Dış politika bundan daha az caniyane değildir. Kırk aylık bir savaştan sonra, öldürücü bir tehlike başkenti tehdit ediyor. Sonunda, hükûmetin Moskova'ya taşınması plânı hazırlandı. Devrimci başkenti teslim etme fikri burjuva sınıfları arasında en küçük bir hoşnutsuzluk yaratmadı. Aksine olarak, onların karşı - devrim komplolarına uygun gelen tabîî bir unsur olarak kabul edildi...» Sukhanov, Troçky'nin bir an için sözünü kesmek zorunda kaldığını anlatır. Salon zincirlerinden boşanıyordu. «Almanya, zırhlı vagon, v.b. konusunda bağırımlar duyulmaktaydı. Biri açıkça «Rezil!» diye bağırdı. Bütün devrim boyunca, bolşeviklerden önce ve sonra, ne Tauride Sarayı'nda, ne Smolny'de, oturumlar ne kadar fırtınalı, atmosfer ne kadar gergin olmuş olursa olsun, böyle bir lâkabin hiçbir zaman duyulmadığını söylemek zorundayım.» (A)

Fakat sarsılmaz bir kişi olan Troçky devam etti:

«Biz, sosyal-demokrat partinin bolşevik bölümü i-lân ederiz ki, bu ulusal ihanet hükûmeti ve bu konsey ile..»

Bunun üzerine, dinleyiciler arasından yükselen yuhalamalar o kadar kuvvetli oldu ki, Troçky konuşmasını gürültü içinde bitirmek zorunda kaldı:

«... Tekrar ediyorum, bizim onlarla hiçbir alışverişimiz yoktur. Tek bir gün dahi olsa, onlar için bir paravana vazifesini, vasıtalı veya vasıtasız bir şekilde görmeği reddediyoruz. Bu geçici konseyi terkederken bütün Rus-

ya'nın işçi, asker ve köylülerini uyanık ve cesur davranmağa davet ederiz. Petrograd tehlikededir, devrim tehlikededir. Yalnız millet, kendini ve memleketi kurtarabilir. Biz halka hitap ediyoruz. Yaşasın kesin, şerefli ve demokratik barış! Bütün iktidar sovyetlerin, bütün toprak halkındır! Yaşasın Kurucu Meclis!».

Başkan zincirinden boşanmış meclisi düzene sokmağa çalışırken Troçky, etrafında oniki kadar adam olduğu halde kürsüden indi ve kapıyı çarparak salondan çıktı. Bunda hiç kimse aldanmadı; Troçky partisinin çoğunluğu ve Lenin adına hükûmete karşı açıkça savaş ilân ediyordu.

B Ü Y Ü K E K İ M

Uç kar, es rüzgâr
Oniki er kol geziyorlar.
Etrafında ateşlerin, akşam ateşlerinin...
İzmarit ağızda, cakalı kasket kafada,
Şapa oturmuşlar, gele atmış gibi!
Özgürlük, özgürlük!
Evet, haçsız, imansız!
Tra ta ta!...

Alexandre BLOK

Ekim 1917. Petrograd iki ayda iyice değişmiş. Düz ve sisli caddelerile şehir uyukluyor. Yeni çöken gecenin içinde zayıf ışıklılı lâmbalarile Neva'nın mavimsi köprülerinin kenar çizgileri iç karartıcı. Sarayların sütunları çığırtkan afişlerle örtülü. Granit rıhtımlara bağlanmış kü-lüstür şalupa ve sandallar, sanki terkedilmişler.

Sonbahar rüzgârı hem Kerensky'nin, hem de Troçky'nin afiş, bildiri, manifesto ve nutuklarını silip süpürüyor.

Sokak köşelerinde, tüfekleri omuzlarında, karanlık tavırlı milisler, şehrin sisi içinde endişeli ve solgun, gözleri buğulu yolcuların yüzlerini inceliyor. Sayıları çok az bu yolcuların; kafaları omuzlarının içine çekilmiş, gece basmadan evlerine dönmek için acele ediyorlar. Şöyle böyle aydınlatılmış sokaklarda gerçekten insanlar bir hiç yoluna soyuluyor; bir palto, bir çift ayakkabı, bir torba

için... **Gazeteler bundan her gün şikâyet ediyor.**(32)

Derli toplu mahallelerde, pencerelerdeki tahtalar, burjuvazinin bahtsızlıklarını somutlaştırıyor. Bankacılar, doktorlar, avukatlar, tüccarlar. generaller, imkân sahibi olanların hepsi, Kornilov'un askerî darbe teşebbüsünden sonra şehri terkedip Kafkasya'da, Karadeniz kıyılarında, daha iyi beslenilebilen daha sakin taşra şehirlerine gitmişler. Anlaşılan orada olayların gelişmesini beklemek üzere uzunca bir süre kalacaklar. Rusya eylülünden beri bir cumhuriyettir. Tobolsk'da Çar ile karısı ve kırk kişilik maiyetleri de olanların gelişmesini bekliyor. Üstünlük işareti ve kürelerle iki başlı kartalları kaidelerinden sökülmüş. Fakat eski Rusya gerçekten silinip süpürülmüş müdür? Troçky o fikirde değil.

«Şubat kasırgaları, hiç de iz bırakmadan geçmiş degiller, diye yazıyor. Fakat Çar'ın generalleri yine general, senatörler senatörlük ediyor, gizli danışmanlar yüksek mevkilerini muhafaza ediyorlar, mertebeler silsilesi hâlâ yürürlükte, renkli nişanlarla kokardlar bürokratik hiyerarşiyi hatırlatıyor, üzerinde birer kartal bulunan sarı düğmeler de yüksek öğrencileri belli ediyor. Fakat esas olanı, emlâk sahiplerinin hâlâ emlâk sahibi olarak kalmış olmaları, savaşın ne zaman sona ereceğinin bilinmemesi ve her zamankinden küstahça davranan yabancı diplomatların hâlâ resmî Rusya'nın iplerini çekmesidir... Herşey

(32) 2 ekim 1917'de Sadoul şöyle yazıyordu : Cephede disiplinsizlik, geride anarşi. On aydanberi hükûmet artık hükûmet etmiyor. Miliukovlar, Kerensky'ler enerjisiz, methodsuz, gerçekleştirme yeteneğinden yoksun geveze ideologlar. Yönetim ve ekonomi ile ilgili tekerlek takımlar yerlerinden çıkmış. Yağma yapılıyor, sükûnetle ve kimse aldırmaksızın adam öldürülüyor; bunu kabul etmek gerekli. Devrimin doğurduğu yeni Rusya, yeni doğan bir bebek kadar narin.

geçmişte olduğu gibi duruyor.. Fakat, aristokrat mahalleleri kendilerini arka plâna atılmış hissediyorlar. Liberal burjuvazi mahalleri aristokrasiye daha sıkı bir şekilde yaklaşmışlar.

...Kurucu Meclis'e karşı inanç günden güne uçup gidiyor. Halk, vatanseverlik masalından korkunç bir realite haline geçmiş. Ayakların altında herşey sallanıp yıkılıyor»(A). Hizmetçiler artık itaat etmiyorlar. Bundan böyle, yumuşak kanapelerin üstünde Ankara kedileriyle kendilerinin oynayacaklarını tekrarladıkları duyuluyor. «Efendiler mutfağa! Yaşasın devrim!» Bundan böyle «Mignon» çikolatasını fam dö şambr kemirecek, aşçı kadın yeşil yapraklar ve kiraz salkımlarile yüklü şapkaları giyecek.

Şehirleri de, köyleri de mistisizm kasıp kavuruyor. Dünyanın sonu ile ilgili kehanetlerde bulunuluyor ve köylerde yaşlı kişiler, üç defa haç çıkararak Petrograd'ın ecinnilere karıştığını söylüyorlar. Bu da, hiç kimseyi hayrete düşürmüyor: Büyük Petro tarafından bataklık ve fundalıklar içinde, yüzbinlerce mujiğin kemikleri üzerine kurulmuş olan Petrograd, zaten lânetli bir şehir değil mi? Geceleri sular Neva'nın kıyılarını döverken, öldürücü şekilde yaralı bir hayvanın ulumaları duyulmaz mı? O sırada, onca dindarı ölüm kütüğüne sürüklemiş olan deccal Çar, deli gözlerle granit kaidesinden kopup sandala atlar ve sislerin içinde kaybolur.

Petrograd geceyarısından sonra artık aydınlatılmıyor. Son tramvay merkezden ayrılıp şehrin öteki ucuna kadar, kötü döşenmiş ve çamurlu sokaklar arasında kıvrıla kıvrıla kilometrelerce yol gider. Yolun sonunda, sahanlığa asılmış kocaman bir imparatorluk arması var. Eskiden asil malı mavimtırak kubbeler bulunan üç katlı gri bir bina boyunca yürürler. Burası Smolny enstitüsüdür. İki yüz

metre uzunlukta bir bina. Giriş yerinde taş üzerine oyulmuş kocaman bir imparatorluk arması var. Eskiden asil kızlarının yetiştirildiği bu kışla-manastır, şimdi **sovyetlerin kalesidir**.(33) Asker ve işçi örgütleri, daha kısa bir süre önce, çarichenin aristokrat kızlarına hediyeler dağıttığı salonlarında toplanıyorlar.

Parti merkez komitesi daha ekimin ilk günlerinde Vladimir İlyiç'den geri dönmesini istemişti. En yakın çalışma arkadaşlarından çoğunu görüş ayrılıkları birbirinden uzaklaştırdığı oranda varlığı zorunlu görülmeğe başladı. **7 Ekimde**, (34) tabii kanun dışı olarak Lenin karar vererek Petrograd'a gelir. Bunun için, makinist Hugo Yalava'nın yönettiği 293 No. lu lokomotif binmiştir. Kırk beş yıl sonra Nikita Kruşçov bu tarihi lokomotif, mavi sürücü elbisesi giyerek Finlanda'ya gidişi sırasında binecektir. Lenin Petrograd'da Vyborgskaia Storona arondismanında Fofanova'nın eski evine sığınır. 10 ekimde yüz-yirmibir günlük bir yokluktan sonra, başında perukası ve sakalı hâlâ tıraş edilmiş halde merkez komitesinin toplantısında görünür.

Bolşevik devrimi için kesin olan bu toplantıya Lenin, durumla ilgili bir rapor sunar: Kriz olgunlaşmıştır ve kendisine göre iktidarın mutlak surette alınması sorununu tartışmak zorunludur. Zaferle bitecek bir silâhlı

(33) 1748'de yapılan Smolny enstitüsü şehrin tam doğusunda, Nevra'nın bir kıvrıntısı üzerindedir. Başlıca toplantılar eski balo salonunda yapılıyor. Smolny özel bir addır. «Smole» (katran) dan gelir.

(34) Lenin'in dönüş tarihi bugün birçok tarihçiler için tartışma konusudur. 7 ekim (Batı takvimine göre 20 ekim) Stalin devrinde resmen kabul edilmiştir. Bugün Lenin'in bir iki gün önce geldiği ve bunu Stalin'in hatırlamadığı sanılıyor. Fakat Stalin, kendi zamanında, devrimin tek yapıcısı kendisinin olduğuna hükmetmeyi ispatlamağa çalışmayı yararlı buluyordu.

ayaklanmanın siyasî şartları bir araya gelmiştir. Şu andan itibaren enerjinin, ayaklanmanın askeri yönü üzerinde toplanması, teknik yönünün incelenmesi ve kesin anın tesbiti lâzımdır. Artık, bolşeviklerin içinde hiçbir zaman azınlıkta kalmaktan ileri gidemeyecekleri Kurucu Meclis'ten herhangi birşeyi beklemek zahmete değmez. Kuzey bölgesi sovyeti kongresinin yapılması işi, kesin bir eyleme girmek üzere kullanılmalıdır.

Fakat, partinin içinde beklenmedik bir dönüş oldu. Lenin'in en yakın yardımcıları olan Kamenev ile Zinoviev kesin silâhlı ayaklanmaya karşı gelmişlerdir. Bunlar proletarya güçlerinin henüz çok zayıf olduğu ve bunun, yalnız partinin değil, bütün devrimin kaderile oynamak olacağı kanısındadırlar. Başlıca delilleri taşra delegelerinin de kendi görüşlerinde olduğudur. Sonra adamlar dövmek istememektedirler. Beklemeyi tercih ediyorlar.

FİLİGRANLI TROYKA:

Ön-parlamento sorunu artık merkez komitesini bölmüştü. Birçok mahalli komiteler bolşeviklerin katılması lehine oy vermişlerdi. 10 ekimde oturum aralıksız on saat sürdü. Yalnız birer bardak çay içip ekmek ve sos'le yemek üzere ara verildi. Bu oturum, menşevik Sukhanov'un Karyovka sokağında 32 numarada (31 numaralı daire) ki evinde yapıldı. Merkez komitesinin yirmi bir üyesinden on ikisi burada. Aralarında, kendisi bolşevik partisinin üyesi olan Sukhanov'un karısı da var. Lenin, eylül ayındanberi arkadaşlarından bazıları arasında belirli bir dalgalanma olduğunu görerek derhal hücumla geçti. Lenin'in kararını Troçky, geleceğin Berlin sefiri İoffe, geleceğin Petrograd Çeka şefi Uritsky ve bolşeviklerin maliye uzmanı Sokolnikov desteklemektedir. Stalin de oyunu Lenin için verir. Fakat Troçky'ye düşman olan bu ih-

tiyatlı Gürcü aynı zamanda, Lenin'in ölümünden sonra Rusya'yı yönetecek olan ilerinin Stalin-Zinoviev-Kamenev «troyka» sı ile de ilişkiler kurar. Aslında, o devirde Stalin silik bir rol oynamakla yetinmektedir. Ne konuşmacı, ne kürsü adamıdır. Toplantılarda nadiren söz alır. Zamanının çoğunu Pravda ile Raboçi-Put'un yazılarıyla geçirir. Grigory Zinoviev -asıl adı Radomyselsky'dir- Lenin'in en sevdiği öğrencilerinden ve Komitern'in gelecekteki başkanıdır. Yorulma bilmez bir konuşmacı olup kendisine «vodoley» (su boşaltan kişi) adı takılmıştır. Bu Zinoviev Stalin'e boşverilebilir biri gözü ile bakmaktadır. Zaten ekim devriminin, onun kendi yurtluğu olan Petrograd'da patlaması olayı, mağrur Zinoviev'i durumun kendi ellerinde olduğu kanısına vardırır.

Lenin'in ikinci muhalifi olan Kamenev, Moskova komünist örgütünün başıdır. Zeki bir adam, parlak bir gazeteci ve aynı şekilde parlak bir konuşmacıdır. Zinoviev'in aksine olarak Kamenev'in siyasi hırsları yoktur. Enerjik bir adam olup yüzü tipik bir Rus olduğunu gösterir: Sarışın olan saçlarıyla sakalı ona halis bir Moskovalı «barin» (senyör) görünüşü vermektedir. Babası Boris Rosenfeld, Tiflis'de adlî tabip idi. Kamenev, o sırada papaz okulu öğrencisi olan Stalin ile orada arkadaş olmuştur. Daha sonraları Kamenev dindar oldu ve ilk evliliğini Yunan ortodoksu bir Rus kızı ile yaptı. Ancak, ikinci defa olarak Troçky'nin kızkardeşi Olga ile evlendikten sonra kayınbiraderinin siyasî düşmanı ve hasmı oldu. Olga'nın, onun «Rus devriminin bir Carnot'su» olacak kadar popüler bir hal almasını istediği sanılır. Gerçekten Kamenev, devrimin aşırılıkları ile Troçky'nin akıttığı kanları ancak fazla kınayarak kabul ediyordu.

10 ekim oturumu gerçekte, Zinoviev ve Kamenev ile yapılan uzun ve ateşli bir polemikten başka birşey de-

ğildir. Lenin saldırıyı trampet çalarak güdüyor ve diğerleri birbiri arkasından geliyorlar.

Lenin tarafından acele ile,(35) bir okul defterinin kâğıdı üzerine kurşun kalemle yazılan nihai karar ayaklanmanın direktiflerini belirtmektedir. Fakat Lenin şimdilik, sovyetlerle bir anlaşma yapma sorununu ele almamaktadır. Geleceğin Ruslararası sovyet kongresini toplantıya çağırma için söylediği bir söz yoktur. Buna karşılık Kuzey'-in bölgesel kongresine dayanmaktadır.

Bu arada söz kesmeler çok hararetle olmaktadır. Daha sonra bazı tarihçiler tarafından Zinoviev ile Kamenev dışında bütün parti yöneticilerinin Lenin'e bağlı olduğu yolunda harcanan çabalar, olaylara uymamaktadır. 10 ekimde, ayaklanmanın açıkça karşısında olmaksızın, bunu belli olmayan bir tarihe bırakma taraftarı olanlar vardır: Rykov, Nogin, Miliutin ve bizzat bolşevik askeri örgütleri yöneticilerinden biri olan Sadovsky bile, daha sonraları 10 ekim toplantısında bir güvensizlik ve kararsızlığın hüküm sürdüğünü söyleyeceklerdir. «Merkez komitemizin içinde bölünmeler, anlaşmazlıklar vardı, nasıl başlanacağı, başlanması gerekip gerekmediği soruluyordu.» Birkaç gün sonra, 16 ekim günü yapılan toplantıda, yine askeri seksiyondan olan Krylenko şöyle demiştir: «Askeri örgüt bürosunun çoğunluğu, sorunun fazla derine götürülmemesi gerektiği kanısındadır. Yalnız azınlık, sorumluluğun üzerine alınabileceğini düşünüyor.» Önemli diğer bir bolşe-

(35) Başka kaynaklara göre Lenin bu metni Sverdlov'a dikte ettirmiştir. Gerçek olan birşey var : Polisi harekete getirmemek için Lenin'in adı gündeme alınmamıştır. Zaten bu toplantı yapılırken Eune Rahja sokakta nöbet bekliyordu. Her an bir polis baskını beklenmekteydi.

vik olan Laşeviç'in fikri de şudur: «Bence, diyor, olayları zorlamamak gerekir.. İktidarı muhafaza edebileceğimizi hiçbir şey garanti etmiyor.. Lenin tarafından teklif edilen askerî plânın her tarafı sallanmaktadır..»

Devrimci askeri komitenin sekreteri Vladimir Antonov-Ovseenko, başlıca militanların Lenin ile konuşmalarını anlatır: «Podvoisky'nin kendisi de şüphelerini öne sürdü; Nevsky kâh onu destekledi, kâh İlyiç'in inandırıcı sesi karşısında geriledi.. İlyiç'in güvenlik ve sağlamlığı benim ve Nevsky'nin üzerinde kuvvet verici bir etki yaparken, Podvoisky şüphelerinde inat ediyor..»

15 ekimde, Petrograd komitesinin oturumunda, uysal Kalinin bile itirafta bulunur: «Merkez komitesinin kararı, şimdiye kadar alınan kararların en iyisidir.. Fiilen silâhlı ayaklanmaya gelmiş bulunuyoruz. Fakat bu ne zaman mümkün olur? Belki bir yıl sonra; bu konuda hiçbirşey bilinmiyor.»

Ayaklanmadan birkaç gün önce, militan Lebedev ile birlikte Moskova sokaklarında dolaşan Rykov, lüks mağazalara ve taş binalara bakarak arkadaşına şunları söyler: «Burada, bizzat burjuva Moskova'nın ortasında. bir dağı devirmeyi düşünen pigmeler gibiyiz.» Militan Vraçev şunları anlatır: «Voronej'de partimiz aşırı derecede müteredditti. Voronej'de bile hükûmet darbesi, Parti komitesi tarafından değil, küçük bir azınlık tarafından yapılmıştır.» En ateşli bolşeviklerden biri olan Şliapnikov da tasvip eder: «Ekimin sonu ile kasımın başı partimizin çevreleri içinde gerçekten derin karışıklık günleri olmuştur. Kendini çevreye hızla kaptıranların sayısı çok olmuştur.»

Eski bir bolşevik militanı olan Kisselev, Hatırat'ında şunları yazar: «Tartışmalarda polemik, keskin ve açık şekiller alıyor ve Lenin'in bir kaçık olduğu, işçi sınıfını ger-

çekten kendi mahvına doğru götürdüğünü, bu silâhlı ayaklanmadan hiç bir sonuç alınmayacağı, yenileceğimizi, parti ile işçi sınıfının ezileceği, bunun devrimi uzun yıllar için geri götüreceği, v.b. söyleniyordu». İç savaşın müstakbel kahramanı ve kızıl orduların parlak komutanı cesur Mişel Frunze bile kararsızdı.

Son elli yıl zarfında S.S.C.B. tarihçilerinin, Ekim günleriyle ilgili bazı olayları aydınlatmak için yaptıkları çalışmalar ne kadar ilginç olursa olsun, ayaklanma arifesinde, Lenin'in parti cihazını kendisine karşı çıkaran, liderine karşı büyük bir direnme gücü veya hareketsizlik gösteren delillerin sayısı çoktur. Partinin her örgütünde, taşra komitelerinin herbirinde, Zinoviev ve Kamenev ile aynı tutumda olan üyeler vardı.

Hatta bunlar, çoğu zaman çoğunluğu meydana getirmekteydi. Bunun içindir ki 10 ekim günü, bayan yoldaş Sukhanov'un dairesinde yapılan konferansın tarihi bir önemi vardır: Bütün parti örgütleri içinden en kararlı unsurları çekip çıkarma sonucunu verdi. Ve Petrograd ile Moskova komiteleri derhal sağlamlaştılar.

Buna rağmen 10 ekim günü alınan karar uyuşmazlığa bir son vermedi. Zaman kaybetmeme konusunda kararlı olan Zinoviev ile Kamenev, konferansın hemen ertesi günü parti üyelerine bir çağrıda bulundular: «Tarih önünde, uluslararası proletarya önünde, Rus devrimi ile Rus işçi sınıfı önünde şimdi, silâhlı ayaklanma haritası üzerinde, bütün geleceğin kumarını oynamağa hakkımız yoktur.. Kurucu Meclis ve sovyetler.. kendisine doğru yürümekte olduğumuz kombine devlet kuruluşunun tipi işte budur.. Bu önergedeki fikir, Kurucu Meclis'te barışçı iktidar ikililiği (dualite) sistemini kombine etmektir. Bunda bolşevikler azınlıkta, sovyetler çoğunlukta olacak, yani burjuvazi organı ile proletarya organı birleşecektir. So-

nuç olarak Zinoviev ile Kamenev proletarya iktidarına geçme sorununu hata olduğunu şu şekilde ortaya koyarlar, «Ya hemen, ya da hiç!» Onlar: «Hayır, diyorlar, proletarya büyüyecek, programı gittikçe yayılan bir şekilde kitleleri aydınlatacaktır.» Burada, iki kısım arasında esaslı bir anlaşmazlık vardır: Fakat Lenin'in leitmotiv'i şaşmak bilmez: «Rus ve dünya devriminin başarısı iki ya da üç günlük bir mücadeleye bağlıdır.»

THEBES'E KARŞI YEDİLER

10 ekim oturumunda bir politik büro seçilmişti; bunda yedi kişi vardır: Lenin, Troçky, Stalin, Sokolnikov, Zinoviev, Kamenev, Bubnov. Bu yeni politik büro gerçekten var olmayacaktır: Zaten, Lenin ile Zinoviev, tevkif kararları olduğu için hâlâ saklanmaktadırlar. Büro, olayların kargaşalığı içinde hiçbir zaman toplanmayacaktır! Ayrıca, **bu 10 ekim oturumunda**(36) hiçbir fiili ayaklanma plânı da hazırlanmış değildir. Bununla beraber alınan karar, silâhlı ayaklanmanın, en geç 15 ekim olarak tesbit edilen sovyetler kongresinden önce başlanmasını öngörmekteydi. Bu tarih, 1924'de, ilk defa olarak Lenin ile ilgili hatıralarında Troçky tarafından açıklanmıştır. Stalin bunun hemen aksini iddia etti: «Bundan şu sonuç çıkar ki, merkez komitesi ayaklanma tarihini 15 ekim olarak tesbit etmiş ve arkasından yine kendisi ayaklanmayı 25 ekime bırakarak bu kararına karşı gelmiştir; bu yanlıştır». Stalin her zaman olduğu gibi Troçky'nin hatalı olduğu sonucuna varmaktadır. «Zaten, diye ekler, 10 ekim kararında hiçbir tarihten söz edilmemektedir.» Troçky o zaman Lenin'in, o devirde bir ihtiyat eseri olarak asla mektuplarına tarih koymadığı ve parti militanları içinde yüzler ve binlerce militana hitap eden kararda bir tarih tesbit etmenin ihtiyatsızlık olacağı cevabını verdi. Bundan başka, sovyetler kongresi için açılış tarihinin 20 ekim olarak tes-

(36) Lenin'in hazırladığı metin için onikiye karşı on lehte oy vardı. Fakat Zinoviev ile Kamenev boyun eğmediler ve karar almak üzere merkez komitesinin tam bir oturum yapmasını istediler.

bit edilmiş olduğunu da açıklar. «Merkez komitesinin toplandığı gün ile, der, kongre tarihi arasında on günlük bir fasıla kalıyordu. Kongre sovyet iktidarı için herhangi bir tahrikte bulunmak değil, onu ele almak zorundaydı; bunu kongre için ve kongreden önce söküp almak gerekiyordu.»

«Önce Kerensky'ye karşı zaferi kazanın, sonra kongreyi toplantıya çağırın.» Eylülün ikinci yarısından itibaren Lenin'in bütün hareketlerinin esasını bu fikir teşkil eder. Mücadelenin, yani ayaklanmanın kaç gün süreceği önceden bilinemiyeceği için 15 ekim tarihi tesbit edildi. Troçky «Bu noktada hemen hiç anlaşmazlık olmadı» diye doğrular ve bunu tamamlayıcı deliller yok değildir. Örneğin Lenin, silâhlı ayaklanmayı başlatmak için defalarca kuzey bölge sovyetleri kongresini toplamayı teklif etmiş değil midir? Oysa bu bölge kongresi 15 ekimden önce kapanacaktı.

Fakat, hemen söylenmelidir ki, 10 ekim oturumunda tesbit edilen beş günlük fasıla çok kısadır. Başka bir fasıla zorunlu bir hal alıyordu. O zaman anlaşmazlıklar yeniden başladı. 16 ekimde Lessny banliyösündeki bir toplantıda Zinoviev ile Kamenev, ayaklanma için kesin bir tarihin tesbitine kesinlikle karşı geldiler. Eski bir militan olan Miliutin ile Petrogradlı yaşlı bir işçi olup Kamenev ve Zinoviev'in fikrine katılan Şotman, Petrograd komitesinde ve askerî örgütte savaşıklık ruhunun, merkez komitesindeki kadar keskin olmaktan uzak bulunduğu fikrini ortaya attılar. Öyle ise, biraz daha beklemek daha iyi değil mi? Lenin, yeniden karşı hücumla geçti: «Orduya karşı değil, ordunun bir kısmının diğer kısmına karşı bir mücadelesi söz konusudur... Olaylar, düşmandan üstün olduğumuzu ispat ediyor. Merkez komitesi neden başlayamazın?» Ve nihayet Lenin'in «bütün işçi ve asker ör-

gütlerini silâhlı bir ayaklanmaya» davet eden yeni bir kararı, bu defa yirmiye karşı iki aleyhte ve üç çekimser oyla kabul edildi. İki aleyhte oy Kamenev ile Zinoviev'indi. Ertesi günü merkez icra komitesi, sovyetler kongresinin 25 ekimde yapılmasını kararlaştırdı. Bu geriye bırakış, ayaklanma için bu tarihi seçen Lenin'e göre tam elverişli bir tarihtir.

18 ekim günü, devrim için tesbit edilen tarihten tam yedi gün önce Lenin, Gorki'nin yeni basılmış Novaya-jizn (Yeni Hayat) adlı gazetesinin nüshasını aldı. Bu gazetede Kamenev'in 16 ekim günü merkez komitesi tarafından alınmış kararını açıklayan bir beyanatı vardır : «Yalnız ben ve Zinoviev değil, birçok arkadaşlar sosyal güçler arasındaki ilişkiler belli olduğuna göre, bağımsız bir şekilde ve sovyetler kongresinden birkaç gün önce silâhlı bir ayaklanmanın inisiyatifini üstümüze almanın, proletarya ve devrim için kabulü imkânsız ve tehlikeli bir hareket olduğunu kabul ediyoruz. Şu önümüzdeki günlerde, ayaklanma kumarı üzerinde bütün kozları oynamak bir ümitsizlik davranışı olur. Oysa, partimizin önünde böyle adımları atmak için geniş bir geleceği vardır!..»

Gerçek bir yıldırım darbesi olan Kamenev'in bu mektubu, Lenin ile onun merkez komitesindeki çoğunluğuna karşı bir savaş ilânı idi. Sverdlov derhal, Lenin'in Zinoviev ile Kamenev'i **grev kırıcı(37)** olarak nitelendiren ve bolşevik partisi merkez komitesinin kararlarını burjuvaziye açıklamaktan dolayı partiden çıkarılmalarını isteyen bir açık mektubu ile karşılık verdi. Fakat, hepsi bu kadar değildir.

37) Lenin, âdeti üzere yazılarını yabancı kelimelerle doldurur. Mektubunda Almanca «Streickbrecher» sözünü kullanıyordu.

STALİN'İN SIRRI:

Öfkeli itiraz mektubunu Sverdlov'un aracılığı ile yayınlatan Lenin henüz, parti merkez organının, Zinoviev tarafından gazeteye gönderilen bir mektubunu daha yayınladığını bilmemektedir. Zinoviev bunda kendisinin, Lenin'inkilerinden çok uzak fikirlere sahip bulunduğunu açıklamaktadır. Kamenev ile Zinoviev menşevik basında, ayaklanmaya karşı bir kampanyayı sürdürürken bu, Lenin için çok ağır bir darbedir. Üstelik bolşevik merkez organı Zinoviev'in mektubunu, Lenin'in şiddetli ifadesini tenkit ederek yorumlamakta ve esas noktalarda Zinoviev ve Kamenev ile aynı görüşte olduğuna da değinmektedir. Bu yayının sorumluları kimlerdi? Yazı işlerinin başında Sokolnikov ile Stalin vardır. Birkaç hafta sonra merkez komitesi tarafından tutulan zabıt şu açıklamayı yapmaktadır: «Sokolnikov, Zinoviev'in bu mektubunun yayınlanmasında hiçbir rolü olmadığını ve bu açıklamanın hatalı olduğunu bildirmiştir». Buna karşılık Stalin, Zinoviev ile Kamenev'i desteklemekten vazgeçmemiştir. Hatta «bütün tutumumuz tezatlar içindedir» şeklinde bir açıklamada bulunarak Kamenev'in merkez komitesinden istifasına enerjik bir şekilde karşı gelir. Fakat Lenin, durumu yeniden ele alır. Kamenev'in istifası üçe karşı beş oyla kabul edilir. Stalin'in istifası ise altıya karşı yalnız bir oyla kabul edilmiştir. Kamenev ile Zinoviev'in merkez komitesine karşı mücadeleye devam etmeleri yasaklanmıştır. Bunun üzerine, zaten gerginleşen durumu daha ağır bir hale sokmamak için Stalin yazı işlerinden ayrıldı. Birkaç gün sonra, 20 ekimde Lenin ile birlikte ayaklanma lehine oy kullandı. Fakat, aynı zamanda ayaklanma aleyhtarları kampı ile ipleri koparmanın da doğru olmayacağına inanmaktadır.

Troçky, diktatör Stalin'in bir memuru tarafından başına vurularak kafatası dağıtılmadan çok önce, bu Stalin'in 1917'deki davranışına dair tarafsıza benzeyen bir açıklamada bulundu: «Stalin'in tutumu, etrafında yaratılan efsanenin ışığı ile izahı kabil değilmiş gibi görülebilir; gerçekte onun ruhi yapılışı ve politik metotlarına tamamen uygun düşmektedir. Stalin, büyük sorunlar karşısında daima geriler. Fakat Kamenev gibi karakter yokluğundan dolayı değil, çok dar görüşlü olduğu ve yaratıcı muhayyileye sahip bulunmadığı için. Ciddi karar ve derin gerginlik anlarında, hemen hemen organik olan şüpheci bir ihtiyatlı davranma gücü onu gölgeye çekilip beklemeye iter.»

Daha sonraları «halkların küçük babası», Sovyetler Birliği'nin birinci askeri, birinci bilgini, birinci çiftçisi, birinci mimarı, birinci marksist ve tarihçisi olan Stalin, Ekim Devrimi'nin en büyük devrimcisi olma meziyetini de elde etmek istemişti. Kendileri için Lenin'in varisi olmayı düşündüğü kitlelerin önünde tarihi bir rol oynamak istediğinden can sıkıcı bütün şahitleri kurşuna dizdirdi ve 1917 devrimini yapmış olan 10 ekimin dar politik bürosuna dahil olmuş, Lenin'in arkadaşı bütün eski bolşevikleri bertaraf etmekle işe koyuldu. Çünkü günün birinde bunlar konuşabilir ve tarihi gerçeği açıklayabilirlerdi.

ASKERİ DEVRİM KOMİTESİ:

Partisinin geçirdiği tereddütler ve karşılaştığı engeller Lenin'i yıldırmadı; partinin en çok o zaman şanslı olduğunu düşünmeğe devam etti: Petrograd'ın artık bir veya iki günlük unu vardır. 10 ekimde oya koyduğu karar sosyalist devrim şartlarının artık bir araya gelmiş olduğunu

ispat etme eğiliminde olan iç ve milletlerarası durumun somut bir analizi üzerine dayanır.

Bu kararda şu satırlar okunur: «Böylece silâhlı ayaklanmanın kaçınılmaz olduğunu ve tamamen olgunlaşmış bulunduğunu kabul eden merkez komitesi, Parti'nin bütün örgütlerine, kendilerinin bu tez üzerinde gitmesine ve bütün pratik sorunları bu açıdan çözümlemelerini tavsiye eder.»

Bu kararların uygulanması için merkez komitesi bir «askeri devrim komitesi» nin kurulmasına karar vermiştir.

Lenin'in kendisi buna dahil değildir, çünkü özellikle partisi içindeki «gerv kırıcıları» nı haklamakla meşguldür, fakat merkez komitesi nezdinde politik büroya başkanlık eden odur.

29 eylülde, Baltık'taki Oesel ve Dago adalarını işgal eden Almanların ilerliyişi **paniği artırdı.**(38) 9 ekim günü Almanların yaklaşması üzerine Petrograd sovyeti «Kerensky'nin burjuvazi ile birlikte, devrimin başlıca kalesi Petrograd'ı Almanlara teslimine hazırlanmakta olduğunu ve Petrograd ile ülke savunmasının sovyetler eline geçmesi gerektiğini» ilân etti.

Sovyet, «eylemini geliştirip sağlamlaştırması için garnizonu gerekli bütün tedbirleri almağa» davet eder.

12 ekim günü Petrograd Sovyeti yaptığı sekiz oturumluk bir toplantıda merkez komitesi vasıtasile askeri dev-

(38) Gerçekte Almanlar da güçlüklerle karşılaşacaktır. Spartakist fikirler ve hatta sonu gelmez bir hal alan bu savaş karşısında Kaiser'in ordusu ile bahriyesinde ayaklanmaların başgösterdiği sıralarda bulunmaktadır. 1917 yılının tümü büyük bir kötülük yılıdır. Avusturya'da bakan Czernin «monarşinin gücünün tükendiğini» kabul eder. Hatta doğu cephesinde bolşeviklik bazı Alman birliklerine de yayılmağa başlamıştır.

rim komitesinin başkanlığını Troçky'ye verdi ve görevlerini tesbit etti. Bu karar 16 ekimde, Sovyet'in eksiksiz olarak yaptığı oturumda tasvip edildi. C.M.R. (Askeri Devrim Komitesi) partinin Petrograd merkez komitesi temsilcileri, icra komitesi başkanlığı ve Petrograd sovyeti askerlerinden, askerî örgütler delegelerinden, Finlanda bölge komitesi temsilcilerinden, fabrika ve yapımevleri sendika konsey ve komiteleri, demiryolları ve P.T.T. sendikaları delegeleri, köylü ve diğer örgütler milletvekilleri sovyeti temsilcilerinden meydana gelmektedir. Bolşevik merkez komitesini burada bizzat Bubnov, Dzerzinsky, Sverdlov, Stalin ve Uritsky temsil etmektedir. Askeri örgütün temsilcileri ise Troçky, Antonov-Ovseenko, Eremeev, Krylenko, Mekonoşin, Nevsk, Podvoisky, Sadovsky ve Çudnovsky; Baltık filosu merkez komitesini Dybenko, Cronstadt sovyetini Flerovsky; sol S.R.'leri de Lazimir temsil ediyordu. Böylece askeri devrim komitesi, silâhlı ayaklanmanın hazırlık ve gerçekleşme örgütü oldu. İlk görevi, devrimci güçlerin seferber edilmesidir.

KOMEDİ KUKLALARI:

Bu seferberlikte, 11 ekim günü Petrograd'da açılmış olan kuzey bölgesi sovyetleri kongresi önemli bir rol oynar. Bu kongrede Petrograd, Moskova, Reval, Cronstadt, Vyborg, Helsingfors, Arkhangelsk v.b. delegeleri hazır bulunmuştur. Delegeler arasında ellibir bolşevik, yirmidört sol S.R., bir sağ S.R., bir de enternasyonalci menşevik vardır. Lenin, bu kongrenin çalışmalarına katılan bolşeviklere yazdığı yazıda, şimdiki halde «bütün iktidar sovyetlerindir» parolası, bir ayaklanma çağrısıdır, der. Gerçekten de kongre, sovyet iktidarının ele geçirilmesi mü-

cadelesi için cereyan eder. Nutuk devrinin geçtiğini ve harekete geçme devrinin geldiğini ilân etmiştir.

Fakat karşı kampta, yani geçici hükûmet kampında, endişe duyulmağa başlanmıştır. 17 ekimde tüysüz yüzlü bir genç olan bakan Tretiakov, iş çevrelerinin temsilcisi olarak, bolşeviklere karşı mücadeleyi tartışmak üzere toplanan bakanlar kurulu toplantısını şu kelimelerle açar: «Artık komedi kuklaları olmak istemiyoruz, bu durum böyle devam edemez». Hükûmet üyelerinin çoğu alkışlayıp bolşeviklere karşı enerjik bir taarruza geçilmesini isterler. Kade'lerin en gözde liderlerinden biri olan bakan Kişkin «Artık beklemeğe değmez, harekete geçmelidir,» der ve ondan sonra adalet bakanı Maliantoviç olayları zorlamayı, başka bir deyimle genel ayaklanmadan önce bir bolşevik ayaklanmasını tahrik ederek bunun cezalandırılmasını teklif eder. Fakat devrime karşı silâhlı mücadeleyi örgütlemek için birine özel yetkiler verilmesi söz konusu olunca, belirli bir şüphecilik kendini gösterir. Bu konuda, Savaş Bakanı ve liberal bir adam olan general Verkhovsky'nin müdahalesi özel bir anlam taşır: «Nutuklar.. Hepsi o kadar. Aktif bir şekilde harekete geçilmiyor. Bir plânımız var, fakat karşı tarafın harekete geçmesini beklemek gerek. Bolşevikler işçi milletvekilleri sovyetlerine yerleşmiştir ve bizim onları dağıtacak gücümüz yok. Geçici hükûmetin emrine gerçek kuvvetler veremem ve bu yüzden istifamı kabul etmesini kendisinden rica ederim.»

Bu oturumdan sonra hükûmet, Petrograd askeri bölgesi kurmaylığına, devrimin yuvasını yıkmak için Smolny'nin ele geçirilmesi imkânını inceleme emrini verdi. Bir çözülme, görülür şekilde yaklaşmıştır, fakat yöneticiler, bütün olarak, endişe edecek özel nedenlerin mevcut olmadığına hükmetmektedir. Kerensky'nin kendisi bile şu söz-

leri tekrarlar: «Bana lâzım olandan fazla kuvvete sahibim; bolşevikler ezilecektir.»

Olayları dikkatle izlemesi için bütün nedenlere sahip bulunan Büyük Britanya sefareti, ayaklanmanın çok yakın olduğuna dair ilk sarîh haberleri almıştır. Fakat sefirin endişeli sorularına, Rus şeker kodamanı, bakan Teresçenkô, diplomatik bir ziyafette sağlam teminat vererek karşılıkta bulunur: «Hükûmet dizginleri sağlam bir şekilde elinde tutmaktadır. Hiçbirşey vukubulamaz.»

Aynı gün devlet bakanı Palçinsky, beraber yemek yediği bir sanayiciye, bütün bunların ek bir fırtına daha olmaktan başka birşey teşkil etmediğini söyleyerek teminat verir: «Bu da geçer!»

Geçici hükûmet 18 ekimde ilk somut kararları alır. Petrograd etrafındaki askeri okullarda bulunan **öğrenci subaylar**(39) başkentte toplandı ve Kazaklar bir defa daha müdahaleye hazır olma emrini aldılar.

Ataman Kaledin, askerî darbedeki suç ortaklığından dolayı Kerensky tarafından azledilmiş bulunmasına rağmen Novoçerkassk'da, Moskovalı milyonerlerin finanse ettiği üç Kazak ordusunun ortasında yerleşmiştir. Kaledin'in Güney Rusya'daki iktidarı öylesine güçlüdür ki, hükûmet kendini göz yummak zorunda hisseder ve hatta şeklen «Kazak Birliği» konseyini kabul etmek zorunda kalır ki, bu da Kazak sovyeti bölümünü gayri meşru saymakla eş bir harekettir. Ekimin başında, Kazak albaylarından

(39) Bundan sonraki günlerde önemli bir rol oynayacak olanlar özellikle, aşırı bolşevik düşmeni olan, daha çok eski askeri kasta mensup ailelerin çocukları ünlü «junker» lerdir. Bunlar Kerensky'nin son savunucuları arasında bulunacak ve bazıları, bolşeviklerin Kış Sarayı'na hücumlarında ölünceye kadar dövüşmeyi isteyecektir.

kurulu bir delegasyon Kerensky'ye başvurarak hükûmetin, şefleri ataman Kaledin'den özür dilemesini ister. Don'da bir nevi «özgür Kazak halkı cumhuriyeti» kurulmuştur ve Kuban Kazakları da kendi otonomilerini ilân etmişlerdir. Ekaterinoslav ve Don-üstü-Rostov sovyetlerle maden işçileri sendikaları dağılmıştır.

Petrograd'da hükûmet, bastırma hareketi plânlarını hazırlarken, herşeyden önce militarist ve antisosyalist Kazak birliklerine güvenmektedir. General Krasnov bir defa daha ilk plânda bir rol oynayacaktır. Muhafız birlikleri, özellikle Kış Sarayı'ndakiler, her tarafta takviye edilmiştir. Bu amaçla bir öğrenci-subay piyade müfrezesile iki yedek subay okulu ve zırhlı otomobiller getirilmiştir. Saray alanına top ve mitralyözler yerleştirilmiştir. Köprüler ve hükûmet kuruluşlarının muhafızları takviye edilmiştir. Genel Karargâh, cepheden Petrograd'a birlik naklini hızlandırmıştır. Neva'da demirlemiş bulunan ve mürettebatının çoğunluğu bolşevik olan **Aurora zırhlısı**,(40) filonun harekâtına katılmak üzere denize açılma emrini alır. Tsarskoie-Selo'nun bir yıldırım taburu, Pavlovsk topçusu, Peterhof ve Oranienbaum junkerleri alârma geçirilmiştir. Kuzey Cephesi kurmaylığı güvenilir birlikler göndermek zorundadır.

Smolny telefon irtibatının her an kesilmesi beklenmektedir. Adalet bakanı kefaletle salıverilen ve yeniden hükûmet aleyhdarı faaliyet gösteren bolşevik tahrikçilerinin bir listesini hazırlatmıştır. Bu tedbir, daha çok ken-

(40) Bir bolşevik kalesi halini alacak olan bu birlik zaten tarihe geçmiştir : 1905'de Tsuşima'da dağıtılan filoya dahildi. Amiral Rojdestvensky komutasında, Ümit Buru'nu dolaşarak Vladivostok'a gitmeyi denemişti. Japon katliamından yalnız iki kruvazör (biri Aurora) ile iki torpil toplama gemisi kurtulmuştu.

disi için yeni bir tevkif kararı hazırlanan Troçky'yi hedef tutmaktadır. Suçlama, bir defa daha «Kaiser'in altınları» na dayanacaktır. Artık hiçbir gösteriye göz yumulmamaktadır. Garnizon efektifleri kışlarında bırakılmıştır. Devriyeler saat başında Kış Sarayı'ndan çıkmaktadır.

Müttefikler de, kendi yönlerinden geçici hükûmeti kurtarmak için ümitsiz çabalar harcamaktadır. 20 ekimde, Amerikan Kızıl Haç misyonunda Britanya, Fransız ve Amerikan askeri misyon başkanları bir konferans yaptılar. Bu konferansta Rus hükûmetini Kerensky'nin özel sekreteri Soskis ile general Neislakovsky temsil etmiştir. Amerikan albayı Robbins'in ifadesine göre, Britanya askeri misyonunun başı general Knox çok şiddetli davrandı: Hükûmeti zaaf ve kararsızlığından ötürü suçladı ve «derhal bolşeviklere ateş etmesini» teklif etti. Ataman Kaledin, Denikin ve Kornilov'un taraftarı olan bütün generallerden yararlanarak «ülkenin bütün zinde güçleri» ni kullanmayı sağlık verdi.

Aynı gün, devrimcilerin merkez icra komitesi de Rusya II. Sovyetler Kongresi'ni açacak ve bu kongre 25 ekime kadar sürecektir. Lenin, saklandığı yerden merkez komitesile partiye bağlı bütün örgütlere bir direktifte bulunur. «Ayaklanmayı 24 ekimde başlatmıyacağız. Bu çok erken olur. Bütün Rusya'nın desteği lâzımdır. Oysa ayın 24'ünde kongrenin bütün delegeleri gelmiş olmayacaklardır. Fakat ayın 26'sı da çok geç olur. O tarihte kongre kurulmuş olur ve büyük bir kongrenin acele ve kesin kararlar alması zordur. Onun için ayın 25'inde harekete geçmek zorundayız. O gün kongrenin açılış günü olacak ve biz de diyeceğiz ki: «İşte iktidar, bunu ne yapacaksınız?»

SALDIRININ ARİFESİNDE

Bütün 21-22 ekim gecesi Smolny'nin en üst katındaki 10(A) numaralı odada bir kısmı kalın ve kısa askerî ceketler, bir kısmı aşınmış ceketler giyen dokuz kişi bir masanın etrafında toplanmıştır. Bazı yerleri yanmış yeşil halının üstünde boş çay bardakları, ekmek dilimleri ve telefon cihazları var. Kapı zaman zaman açılarak gri kaputlu askerler, deri teçhizatlı bahriyeliler ve kolluklar taşıyan kızıl muhafızlar görünüyor. Haberciler gidip gelmekte. Askeri devrim komitesine Troçky başkanlık ediyor. Bir yığın telgrafı tetkik ederek durmadan etrafındakilerin tepkisini inceliyor. Derhal elden ele dolaşan bir telgraf, sert konuşması ile tanınan Tsentrobalt başkanı kara sakallı, bahriyeli Dybenko'dan gelmiş. Dybenko filonun hükûmetle kesin olarak ilişkisini kestiğini bildirerek mesajında Cronstadt garnizonu ile Helgsingfors'daki bütün gemileri askeri devrim komitesinin emrine koyduğunu haber veriyor. Bunlar C.M.R. emrinde harekete hazır beş bin bahriyeli demektir.

Troçky'nin sağında, ince, yuvarlak omuzlu, altın çerçeveli gözlüklerin arkasına gizlenmiş mavimsi gri gözlü, yüksek ve düz alnının üzerine tutam tutam dökülen kumral saçlı bir adam olan Vladimir Antonov-Ovseenko duruyor. Eski bir Çar subayı olan bu maden işçisi hem matematikçi, hem de satranç şampiyonudur ve hem de devrimcinin sembolünü teşkil etmektedir. 1903'denberi

(A) Daha sonra bunun numarası 18 olacaktır. (Y.N.)

Lenin'in mücadele arkadaşı (A) olup 1905 ile 1917 arasında onbir defa tevkif edilmiştir. Antonov-Ovseenko Troçky'nin sağ kolu ve devrimin ayak bileğidir. Birkaç gün sonra hücumla Kış Sarayı'nı almak görevi ona düşecektir.

Troçky'nin solunda komitenin üçüncü adamı Podvoisky duruyor. İnce ve sakallı, kirli takma yakalı ve buruşuk ceketli bir adam olup bir süredenberi bizzat Lenin'in emrinde çalışmaktadır. Propaganda ile yetinmez. Petrograd'da olduğu kadar cephede ve taşrada bir şebeke kurmasını başarmıştır. En seçkin sahası Litvanya veya Pavlov alayı, ya da bombacılarla Topçu Okulu'dur. Şimdi hepsi silâhlı ayaklanmanın öncüleridir. Lenin kabinesinin müstakbel başkomiseri olup keza hemen bütün C.M.R. mensupları gibi 1938'de Stalin'in kurşunlariyle yere scrilecek olan subay adayı, soğuk yüzlü, bodur, sert hareketli ve yorgunluktan bitkin bir hale gelmiş Krylenko askeri bir Petrograd haritası üzerinde ayaklanmanın stratejik noktalarını işaretliyor. Mayıs ayında Troçky ile beraber Kanada'daki bir toplama kampından gelen kısa askerî ceketli Çudnovsky, üç aydanberi cephede askerlik yapmış olup bir istihkâm subayı olan Sadovsky ve assubay rütbesine ulaşmış eski bir bolşevik olan Laseviç ile birlikte «X» günü için birliklerin yerlerini tesbit ediyor. Taranmamış sarı saçlı, on dokuz yaşında bir delikanlı olan Lazimir, Eremeev ile Meşonoşin'in üçü de dikkatle dinliyorlar. C.M.R. başkanı saatine bakıyor, sabahın saat dördüdür ve oturum devam etmektedir.

Garnizonun bütün birlikleri için olduğu kadar bazı kuruluşlar ve binalar için komiserler tesbit ediliyor: Pi-

(A) İspanya savaşı sırasında Troçky taraftarlığı ile suçlanmış ve 1938'de Stalin devrinde kurşuna dizilmiştir. (Y.N.)

erre-ve-Paul kalesine Ter-Arutiuniantz; Aurora kruvazörü için Belyşev; topçu merkez yönetimi için Çubar; bombacılar alayına Ilın- Jenevsky; Finlandsky alayına Rudnik, İzmailovsky alayına Medvedev; Semionovsky alayına Kotsiubinsky; avcı alayına Zaitzev. Troçky ise kendisi, Petrograd halkına bir çağırı hazırladı :

«Devrimin savunması yararına ve karşı-devrimin tertiplerine karşı askeri birliklere ve başkent ile etrafındaki en önemli noktalara komiserler tayin ettik. Emirler ve verilen bilgiler ancak bizim atadığımız ve sovyet temsilcileri olarak dokunulmazlığa sahip komiserlerin tasvibiyle yerine getirilmelidir.»

Nihayet gün ağarırken, ayrılmadan önce, askeri devrim komitesi, Petrograd askerî bölgesi için kurmaylığa komiserler tayin etti.

PLÂN:

Askeri devrim komitesi tarafından hazırlanan plân, bütünü itibarile devrimci kuvvetlerin dağılışını ve onların muharebe görevlerini tesbit etmektedir. Şüphesiz, ondan sonraki günler bu plânda bazı düzeltmeleri gerektirecektir, fakat aynı plân Smolny'deki 10 numaralı odada komitenin tesbit ettiği şekle, kaba hatları bakımından uygulanmıştır. Troçky bu plânda Petrograd'lı işçilere önemli bir rol vermişti. Vyborgskaia Storona işçileri arasından seçilen kızıl muhafız müfrezeleri ayaklanmanın ön safında bulunacak. Bunlar Moskovsk alayının askerleri tarafından desteklenerek Liteiny, Grenadersky ve Sampsonievsky müteharrik köprüleriyle işçi mahallelerini şehrin merkezine bağlayan gemi köprülerini korumakla görevli. İşçilerden ibaret bu kızıl muhafız müfrezeleri Kresty cezaevini, merkez postahanesini, Finlanda garını işgal ede-

cek ve Smolny'yi, Kış Sarayı ile Maria Sarayını işgal etmek üzere birer müfreze yollayacaklar. Aynı zamanda Pierre-ve-Paul kalesile temaslarını kesmeksizin Finlanda yönünden Petrograd'ın giriş yerlerini korumak üzere Bieloostrov'da barajlar kuracaklar. Neva'nın etrafını çevrelediği küçük bir ada üzerinde inşa edilmiş olan Pierre-ve-Paul kalesi köprülere hâkim durumda olup hükûmetin bulunduğu Kış Sarayı'nın civarını kontrolü altında bulundurmaktadır. Fakat özellikle zengin Kronwerk cephaneliğinin giriş yerine hâkimdir. Oysa işçilerin mühimmat ve tüfeğe özellikle ihtiyaçları vardır, çünkü ayaklanmanın arifesinde alayların en devrimcileri bile hemen hemen silâhsız bir durumdadır.

Askeri devrim komitesi, kalede yerleşmiş efektifler karşısında bazı güçlüklerle karşılaştı. Zırhlı araba tümenlerinin komiteleri devrime karşı bir tutum takınıyorlardı; subay ve assubayları S.R.'lerden olup hükûmetin kararlarına bağlı kalarak, garnizonun başında S.R.'in yerini alan yüzbaşı Malevsky'ye kurmaylarile birlikte uyacaklarını bildirmişlerdi. Bu güçlükler çözümlenmiş değildir ama, Troçky daha sonraki günlerde, komitesinin kaleye özel bir önem vereceğini ve belki de sokak muharebelerindeki müdahalesi kesin olacak zırhlı araba tümeni üzerinde daha dikkatli olacağını bilmektedir.

Troçky'nin plânı, Petrogradskaia Storona'nın kızıl muhafızlarile bombacı alayı ve alev makinası taburuna, arondismanın en önemli noktalarına hâkim olma ve Troitsky köprüsü ile Petrogradskaia Storona'nın bütün gemi köprülerini koruma görevini veriyordu. Bunlar aynı zamanda Pierre - ve - Paul kalesile sıkı bir teması muhafaza etmek, Kazak taburlarını, Pavlovskoie ile Vladimirskoie piyade öğrenci - subay okullarını bloke etmek ve Kış Sa-

rayı'nın zaptı için seçme müfrezeleri hazır bulundurmak görevini de almışlardı.

Narskaia Zastava, Nevskaia Zastava, Şlsselburgskaia ve Kolpinskaia arondismanları kızıl muhafızları, kendi arondismanlarındaki en önemli köprülerin işgali ve fabrikaların muhafazasından başka, İzmailov ile Petrogradsky ve bahriye alayları askerlerinin yardımile, hükûmetin takviyeler getirebileceği Baltık ve Pskov demiryolu hatlarının yönündeki giriş yerlerini de koruma görevini yüklenmişlerdi.

Vassilievsky Ostrov kızıl muhafızları, Finlandsky alayı askerleri ve 88 ile 90. Vologda müfrezeleri de Nikolas ve Dvorisvoi köprülerini koruyacak ve buradan Baltık filosu ve özellikle Neva'da demirlemiş bulunan Aurora kruvazörü ile ilişkiyi muhafaza edeceklerdir. Bu gemi, on pusluk topları ve çoğunluğu bolşevik olup Dybenko'nun emirlerine körü körüne itaat eden mürettebatı sadece, askeri devrim komitesinin emrinde fevkalâde bir muharebe birliği olmakla kalmayıp, Troçky'nin diğer birliklere muharebe emirlerini gönderebileceği bir radyo verici istasyonudur da.

Troçky, başlıca ayaklanma çabasının, geçici hükûmet ile Petrograd bölgesi askeri komutanlığının kuvvetlerini yığdıkları Kış Sarayı ve kurmay başkanlığı üzerinde harcanması gerekeceğini kestirmektedir. Merkez bölgesinde, Moika sokağından Nevsky'ye kadar taarruz Putilov fabrikalarile diğer müesseselerinin kızıl muhafızları, İzmailovsky alayının avcıları tarafından sürdürülecektir. Sağ kanatta Moika ve Morskaia sokakları boyunca Neva'ya kadar Vyborskkaia ve Petrogradskaia Storona arondismanlarının kızıl muhafızlarile Pavlovsky alayı hücum geçecektir. Şehrin merkezinde, Fontanka sokağında ikinci baraj hattı Preobrajensky, Volhynien ve Lituanya alay-

ları tarafından meydana getirilmiştir. Bir kızıl muhafızlar müfrezesi, Keksholm alayı ve Cronstadt bahriyelileri 2. müfreze kolu Millionaia'dan Amirallik'e kadar kontrolü ellerine alacaklardır. Nihayet I. yedek alay, muhafız alayı, 6. istihkâm taburu ve Litvanya alayı birlikleri ayaklanmanın yüreği ve beyni olan Smolny'yi koruyacaklardır. Bu açık askerî plân, temmuzun kaosu eyleminden uzaktır. Bolşevikler ondan bu yana çok şeyler öğrenmişlerdir.

«ELİMİZDE KALAN AZICIK OTORİTE» :

Gün ağarmağa başladı bile, Antonov - Ovseenko, Podvoisky ve Çudnovsky hep Petrograd'ın askerî haritası üzerine eğilmişler, kalın kırmızı ve mavi çizgiler çiziyor ve orasına burasına küçük kızıl bayrakları iğne ile tutturuyorlar.

Şehirde gün doğar doğmaz hergünkü gibi yağmurla karşılaşılıyor. Ayın 22'si. Bugün Petrograd'ın sovyet günü ilân edilecektir. **Bütün fabrika ve kışlalarda**(41) toplantılar yapılıyor. Çok büyük bir kalabalık Smolny'ye doğru akıyor ve askerî devrim komitesinin dumanlı küçük odasından taarruz emirleri çıkmağa başlamıştır bile... Buna rağmen Kış Sarayı'nda hükûmet tehlikenin yakınlığının pek farkında değil. Rus Büyük Genel Karargâhı'nın (Stavka) arşivlerinden elde ettiğimiz acayip bir metin bize tam 21 - 22 ekim gecesi Kerensky ile Petrograd'-

(41) John Reed : «Petrograd tuhaf bir manzara gösteriyordu, diyor, Fabrikalarda komite salonları tüfeklerle dolu idi; işçiler gidip geliyordu; kızıl muhafızlar talim yapmaktaydı. Bütün kışlalarda gece gündüz toplantılar yapılıyor, günler ateşli ve sonu gelmez konuşmalarla geçiyordu. Sokaklar akşama doğru kalabalıklaşıyordu. Nevsky kıyılarına dalgalar halinde yayılıyordu».

daki Stavka kurmay başkanı general Dukhonin arasında geçmiş bir telefon konuşmasını veriyor.

Kerensky : «Gelişimin gecikmesi esef edilecek bir şey, diyor. Genellikle herşeyin yolunda olduğunu size bildirmeyi önemli buluyorum. Burada beni geciktiren şey karışıklıklar değil, herşey normal bir şekilde işliyor ve efektiflerim yerlerinde. Petrograd'da bulunuşumun tek nedeni, Savaş Bakanlığının yönetimini yeniden örgütlemektir. Biliyorsunuz, general Verkhovsky bizden ayrılıyor, hastalıktan dolayı izinli. Bir süredenberi ordunun morali, anarşiye karşı mücadele ve savaşın sürdürülmesi konusundaki tekliflerinden ötürü desteklenemez bir hale gelmiş olduğunu söylemem faydasız. Sözleri, hükûmetimizle müttefiklerimiz üzerinde kötü bir etki yaptı. Bunları yalanlamak için elimden geleni yaptım, çünkü her iki tarafın da aşırıcıları bundan yararlanma tehlikesini gösteriyordu. Zaten Burzeff, şimdi bolşeviklerin yapmağa çalıştıkları gibi olayların biçimini değiştirmekle bir skandal yarattı. Şimdiki halde, Verkhovsky'nin yokluğunda yetkileri general Manikovsky'ye devrediyorum; böylece bakanlıkta demokratik ruhu kurtarma umudundayım». Kerensky sözlerine şöyle devam ediyor : «Bununla beraber, anarşiye karşı milis harekâtını yönetmek için Petrograd'a lütfen yüzelli bin kişiyi(!) vakit kaybetmeden gönderin. Birçok telgraflarınıza karşılık vermedim, çünkü cumartesinden önce Stavka'ya gelmeyi düşünüyorum».

Dukhonin şu karşılığı veriyor : «Asker komitelerile ilgili üçüncü muhtıranızı aldım. Bunun, bütün bakımlardan uygulanması imkânsız. Elimizde kalan azıcık otoriteyi kundaklamaktan başka işe yaramaz».

Sonra general İtalyanların son olarak uğradıkları felâketi (Caporetto) hatırlatarak İngilizlerle Fransızların cepheyi sağlamlaştırmak için harcadıkları çabalar konu-

sunda boşanıyor : «Bu çabalar belli olduğuna göre, Rus ordusunun efektiflerini kısıtlamak bir çılgınlıktır. Maalesef askerlerimiz, hergün cephede ve geride, özellikle demiryolları şebekesinde durmadan anarşiyi yayıyorlar».

Bundan sonra general Kerensky'den, şubattanberi yürürlükte olan bazı «devrimci formaliteler»i kaldırmasını ve ayaklanmalara karşı gerekli tedbirleri almasını istiyor. Çünkü bu formaliteler o tedbirlerin alınmasına engel olmaktadır.

Kerensky gerekeni yapmayı vaad ederek, mürettebatı pek güvenli olmayan Baltık gemilerinin silâhsızlandırılması konusunda vermiş olduğu emrin acele olarak yerine getirilmesini ister.

Telefon konuşması uzun uzun devam eder. Fakat esası bakımından Kerensky'nin, hükûmetin düşmesinden kırksekiz saat önceki iyimserliğin değerli bir delilini teşkil eder. Bununla beraber, **karşılıklı olarak bilinçsiz**(42) görünmekte yalnız değildir.

Smolny'de son hazırlıklar yapılırken, Kerensky Moghilev'deki Stavka'nın küçük bir odasında general Dukhonin ile İstanbul'un zaptı konusunda «stratejik» bir konferansa katılmaktadır. Yani, Moskova'nın o binlerce yıllık rüyası... Etrafları genç subaylar ve dikkatli junkerler ile çevrilmiş ünlü generaller, bir güney cephesi haritasının üzerine eğilmişler. Çatal sakallı, eğri burunlu bir general, Türkiye haritası önünde durmuş, İstanbul'dan, Bo-

(42) Birçok batılı diplomat da daha açık görüşlü olmadı. Örneğin Birleşik Devletler elçisi bakanına şu haberi verir : «Kamunun duyguları bolşeviklerin aleyhine dönüyor». Buna rağmen Petrograd'da herşey, halk memnuniyetsizliğinin zirvesine ulaştığını göstermektedir : Artık günde yüzyirmibeş gram ekmek ve ayda bir kilo şeker alınıyor. Para değersiz bir hal aldı. Elektrik şehirde hemen tamamiyle kesik».

ğaziçi'nden, Çanakkale'den ve bunların stratejik ve tarihi öneminden söz ediyor. Napoleon'un Mémorial (A) deki bir sözünü herkes hatırlar: «Değerli bir anahtar olan İstanbul, tek başına bir imparatorluğa değer; onu elinde tutan dünyaya hâkim demektir». Büyük Petro da, ölümünden önce kendisinden sonra geleceklerin yapacakları fetihleri sıralamıştı. Bunlarda sözlerini Boğaziçi ile bitirmez mi? Ve İkinci Katerina Kırım'da, mühimmat deposu ile ünlü Kerson'u ziyaret ettiği zaman, şerefine kurulmuş bütün zafer taklarında şu yazı yer almıyor muydu: «Bizans'ın yolu!?» Nikola II'nin 1915'de alabileceğini sandığı bu yolu, genel kurmayı 1917'de hâlâ ele geçirebileceğini sanıyor. Buna rağmen eski Rusya, hergün biraz daha dağılıyor. Ukrayna, Finlanda, Polonya ve Beyaz Rusya'da milliyetçi hareketler doğmaktadır. Orta sınıfların hâkim olduğu mahallî hükûmetler otonomilerini ilân edip Petrograd'a itaati reddetmektedirler. Helsingfors'da Fin Meclisi, geçici hükûmetin istediği borç parayı vermeği red, Finlanda'nın otonomisini ilân etmiş ve Rus birliklerinin Fin topraklarından çekilmesini istemiştir. Kiev'de burjuva «Rada»sı kendi hükûmetini kurmuş, millî ordusunu meydana getirmiş ve Almanya ile ayrı bir barış yapmayı düşünmeğe başlamıştır. Kafkasya ile Sibirya kendi kurucu meclislerinin teşkilini istemektedir. Bütün bunlara rağmen büyük Genel Kurmay'ın ihtiyar generalleri Boğaziçi hayalini yaşarken Petrograd ile Moskova ihtilâlin eşiğindedirler.

Bu acayip toplantıya çağrılmış olan genç subaylar birbirlerine sorucu gözlerle bakmaktadır. Üstleri, bolşevikleri yere serecek güçte birkaç tümeni taşıyacak vagonların sayısını hesaplasalar daha iyi etmezler mi? Ve Kor-

nilov'un, uzaktaki İstanbul'un fethi için büyük bir hırs duyan eski silâh arkadaşlarının, şu andaki meselelerden kaçmağa çalıştıkları düşünülemez mi? Yani, hâlâ vakit varsa Petrograd'ı, Kerensky'yi ve onun geçici hükûmetini kurtarmaktan kaçtıkları...

LENİN GİZLENMİŞ, AYAKLANMAYI TROÇKY YÖNETİYOR :

Bununla beraber, 23 ekimden itibaren hükûmet hazırlığa başlamışa benziyor. Hep birbirinden uzak tümenlerden seçilmiş **en güvenilir alayları**(43) Petrograd'a çağırdı. Öğrenci - subay topçusu Kış Sarayı'nın avlusuna yerleştirilmiş ve temmuz kargaşalıklarındanberi ilk defa olarak atlı Kazak devriyeleri sokak başlarında tekrar görünmeğe başladı. Polkolnikov da, her türlü itaatsizliği bastıracağını vadetti. Kerensky, Kade'lerden olan Millî Eğitim Bakanı'nı düzeni sağlamakla görevli özel komiser tayin etti. Buna rağmen, Fransa sefiri Noulens'e göre : «Kerensky durumun ciddiliği karşısında kendinden o kadar emindi ki, bolşeviklerin silâhla sokağa dökülmesinden üç - dört gün önce onları yeneceğinden emin bulunduğunu ilân ediyor ve kendi deyimile (oralarda heyecan yaratmak için) taşra hükûmetlerinde bir propaganda gezisine çıkmağa hazırlanıyordu».

Fransız diplomatı şöyle devam ediyor : «22 ekim pazar günü onu ziyarete gitmiştim. Bolşevik gösterisi açıkça hazırlanıyordu. Gerçekten Troçky açık bir şekilde.

(43) Kerensky, başkentin hemen kıyısındaki Gaçina, Peterhof ve Çarskoie - Selo'da bulunan general Krasnov'un birliklerine güvenmektedir. Buna rağmen, birliklerin gelişinin, kendi iktidarını güçlendirecek yerde hemen karışıklıklara yol açmasından da korkuyordu.

maksimalistlerin (yani bolşeviklerin - Ç.) amacının bütün iktidarı, demokratik meclis ile hükûmet iktidarının işçi ve asker sovyetine devretmek olduğunu ilân ediyordu. Başkan - bakan ile yaptığım konuşma sırasında, kendisinden ayaklanma hareketlerini bastırmak için tedbirler alıp almadığını ve savaşa alışmış, sadık birliklere güvenip güvenmediğini sormak fırsatını buldum. Bay Kerensky bana, birçok tümenlerin Petrograd üzerine yürüdüğü cevabını verdi ama, kesin olmayan sözlerle hareketlerinden hiçbir şeyin organize edilmemiş olduğunu anladım. Şüphesiz ki hâlâ, temmuz ayında, bolşeviklerin ilk ayaklanması sırasında yararlanmış olduğu mutlu rastlantıya güveniyordu».

Mamafih Kerensky başka tedbirler de aldı : Cronsadt ile Finlanda'da sıkı yönetim ilân edildi. Novole Vremia gazetesi bu haberi gürültülü bir şekilde karşılamakta gecikmedi : «Neden sıkı yönetim? Artık hükûmetin hiçbir gücü yok. Kuvvet kullanacak imkânlarla sahip değildir, çünkü bütün moral otoritesini yitirmiştir». Ayın 23. günü Petrograd'da, Neva üzerinde soğuk ve nemli bir rüzgâr esiyor. Tramvaylar mutad üzere, basamaklarında vatandaş salkımlarile geçiyorlar. Nevsky'de halk, gazeteleri, broşür, beyanname ve çağırılarını kapışıyor. Her sokak köşesi bir miting köşesi olmak için vesile teşkil ediyor. Subay adayı birlikleri, uzun kaputlarının içinde, eski devrin nakaratı «Solovei solovei, pta - aşeska»(A) yı söyleyerek bulvarları arşınıyor. Binekli ve yeni techizatlı şehir milisi, Lenin'in son broşürünü dağıtan militanlara soğukkanlı bir gözle bakıyorlar. Broşürün adı şu : «Bolşevikler iktidarda kalabilecekler mi?».

O sabah, cumhuriyet meclisinde olup bitenleri gör-

(A) Rusça : «Bülbül, bülbül, küçük kuş...» demek. (Y.N.)

mek isteyen ve onun için Maria Sarayı'nda bir tur atan John Reed, görüşlerini şöyle açıklıyor : «Bolşeviklerin sıraları boştu. Bunları işgal edenler, daha ilk gün, meclisi terkederek canlılıklarını da beraber götürmüşlerdi. Merdiveni inerken, müzakerelerin ateşli olmasına rağmen, bu yüksek ve soğuk salondan içeri, dış âlemin hiçbir canlı sesinin giremeyeceği izlenimi taşıyordum»(A).

Petrograd'da ekim ayının günleri kısadır. Sokaklardaki havagazı lâmbaları saat dörde doğru yakılır. Sokak başlarında malûller günebakan tohumu, sigara ve gazetelerin akşam baskılarını satarlar. Her gürültü ve her habere karşı dikkat kesilmiş sinirli bir şehrin sokaklarından tıkabasa asker dolu kamyonlar ve tek tük zırhlı devriyeler geçiyor.

Bu günün sona erdiği şu sırada Smoly'deki John Reed'i takip edelim. Ünlü 10 numaralı odaya gelir gelmez Pierre - ve - Paul kalesi garnizonunun **bolşevikler tarafına**(44) geçtiğini öğreniyor. Artık Smolny'nin telefon hatları kesilmiştir, fakat kışla ve fabrikalarla ilişki sahra telefonlarile sağlanıyor.

Koridorlarda, şehrin dört bucağına götürecekleri emirleri bekleyenlerin sonu gelmez gidiş gelişleri.

Reed : «İçlerinden, diyor, çingeneye benzeyen ve teğmen üniforması giymiş bir tanesi bana Fransızca olarak : Herşey tamam, dedi, bir düğmeye basmak kaldı».

«Petrograd sovyeti gecegündüz toplantı halinde idi.

(A) John Reed, adı geçen kitabı, s. 83. (Y.N.)

(44) Pierre - ve - Paul kalesi aynı zamanda yüz bin tüfek ile seksen mitralyözün bulunduğu bir cephanelikti. Yaklaşık olarak burasını üç bin kişi koruyordu. Altı ay önce bolşevikler buraya propaganda bakımından çok faal bir hücreyi yerleştirmeye muvaffak olmuşlardı.

Büyük salona girdiğim sırada Troçky konuşmasını bitiriyordu : Bizden, diyordu, sokağa inmek niyetinde olup olmadığımız soruluyor. Bu soruya açık bir karşılık verebilirim. Petrograd sovyeti nihayet iktidarın, sovyetler eline geçmesi gerektiği anın geldiğini hissetmektedir. İktidarın bu el değiştirmesi işini Ruslararası kongre yapacaktır. Silâhlı bir hareket gerekecek midir? Bu, Ruslararası kongreye karşı koymak isteyeceklerle bağlı bir şey olacaktır...»

**ASKERLER!
İŞÇİLER!
VATANDAŞLAR!**

23 - 24 ekim gecesi sıkıntılı bir gece oldu : Her iki kamp da saatları sayıyor. Çatışma kaçınılmaz bir hal almıştır. Bütün öğrenci - subay okullarına ve Petrograd'daki bütün askeri okullar ile civardakilere alarma geçme emrini vermiş olan hükûmet, bolşeviklerin hareketini önlemek için taarruzu başlatmağa karar verdi. Ayın 24'ünde, sabahın saat 5.30'unda, etrafında bir müfreze junkerler bulunan bir hükûmet komiseri bolşeviklerin matbaasına geldi ve burasını kuşattı. Merkez organı ile Raboçi i Soldat ve Raboçi Put gazetelerinin kesin surette kapatılmasını emreden bir kurmaylık kararını taşımaktadır. Troçky, Litvanya alayından bir bölük ile 6. istihkâm bölüğünü matbaaya göndererek buna karşılık verdi. Nöbetçiler kovuldu, mühürler söküldü ve birkaç saat sonra istihkâmcıların muhafazası altında yasaklanan gazeteler yeniden çıktı.

Bu defa hükûmet karşılık verir. Smoly Enstitüsü'nün işgal edilmesini ve Neva üzerindeki köprülerin kaldırılması emrini verdi. Kış Sarayı'nı korumak için ayrılan kuvvetler gelmeğe başladı. İlk gelenler Mikhailov subay adayları okulu öğrencileri, onları Peterhof ve Oranienbaum okulunkiler takip ediyor. Kazaklarla Maria Boçkareva'nın emrindeki kadınlardan ibaret «ölüm taburu» kuvvetlerine de haber verilmiş. Ceman 2.000 tüfek, altı top, mitralyözler ve dört zırhlı araba Kış Sarayı'nın yardımına gidecekti. Petrograd askerî bölgesi başkomutanı albay

Polkovnikov, C.M.R. komiserlerinin azlini emretti ve askerî bölge kurmaylığının emri olmadan, askerî birliklere kışlalarını terketmelerinin yasak olduğunu bildirdi. Emirname «Alınan emri bozarak bütün sokağa çıkacak olanlar, askerî ayaklanma suçu ile divanıharbe verilecektir» diye yazılıydı.

Sabah gazeteleri hükûmetin Raboçi Put, Jivoie Slovo, Raboçi i Soldat ve Novaia Rus gazetelerinin kapatıldığını ve bu suretle hem aşırı sol, hem de aşırı sağa darbe indirildiğini, Petrograd sovyeti başları ile askeri devrim konseyi üyeleri için tevkif kararı çıktığını haber veriyorlardı.

Öğleden sonraki ilk saatlerde Kerensky Maria Sarayı'nda şiddetli bir nutuk verdi. Bu, düşüşünden sonraki son konuşması olacaktır. İlk hedefi Lenin'dir : «Bu canı, der, Yoldaşlara Mektuplar adlı bir seri manifestoda proletarya ile Petrograd garnizonunu 3 - 4 temmuz günlerinin, yalnız şu veya bu parti ile değil, Rusya'da bir pog-ayaklanma zorunluluğunu ispatlar. Başka bolşevik şefleri de, seri halindeki toplantılarda söz alarak aynı şekilde ayaklanma çağırısında bulunmuşlardır. Özellikle şimdiki Petrograd sovyetinin başkanı Bronstein - Troçky'nin faaliyetine değinmek yerinde olur.

Raboçi Put ve Soldat'ın makalelerindeki ifadelerden bunların şekillerine kadar Novaia Rus'unakilere tıpatıp benzediklerini de belirtmek isterim. Cumhuriyet meclisinin, yalnız şu veya bu parti ile değil, Rusya'da bir pogrom atmosferini ne pahasına olursa olsun yaratmak, burada yıkma ve yağma çılgınlığının zincirlerini koparmak amacile halkın cehalet, saflık ve cinayet güdülerini sistematik bir şekilde sömürmeğe kadar varan bir olayla karşı karşıya bulunduğumuz konusunda ısrar ediyorum; çünkü Petrograd'da kitlelerin ruh haleti belli olduğuna

göre, her hareket kaçınılmaz bir şekilde, Rusya'nın adını ebediyen utanç altında bırakacak korkunç katliamlarla beraber gelecektir».

Fakat hükûmetin yaptığı taarruz, bolşeviklerin karşı taarruza geçmesi için bir işaret ve özür vazifesini görecektir. Gazetelere yapılan akın, askerî devrim komitesini adalet huzuruna çıkarma kararı, komiserlere yol verme emri ve Smolny ile ilişkilerin kesilmesi, bolşevik merkez komitesinin hükûmeti **bir karşı devrim darbesi**(45) tertibini hazırlamakla suçlaması için yeterli vesilelerdir. Her ne kadar Troçky ayaklanmanın ancak bir taarruz şeklinde olmasıyla başarıya ulaşacağını biliyorsa da, ona göre bir savunmaya benzemesi oranında başarılı olarak gelişecektir. Ve Troçky birkaç saat sonra alaylara dağıtılan bir bildiriye kaleme aldı : «Petrograd işçi ve asker milletvekilleri sovyeti tehlikededir. Bütün alayların derhal seferber olarak savaş durumuna geçmelerini ve son emirleri beklemelerini emrediyorum. Şimdiki düzenin sağlanmasında gösterilecek her türlü gecikme ve buna uymanın reddedilmesi, devrime karşı bir ihanet hareketi olarak kabul edilecektir».

Hep Neva'da demir atmış halde duran Aurora'dan tayfa Kurkov, Hatırat'ında şunları yazacaktır : «O gün Troçky bize, verici radyo istasyonumuz aracılığı ile, karşı devrimin taarruza geçtiği haberini yaymamız gerektiğini bildirdi». Hatta bütün ülkeye askeri devrim komite-

(45) Şu suçlama Petrograd'da askeri devrim komitesi tarafından hazırlanan bir afişle yayılmıştır : «Vatandaşlar, karşı devrim canı kafasını kaldırmıştır, Kornilov'un taraftarları, sovyetlerin Ruslararası kongresini etmek için kuvvetlerini harekete geçirmektedirler. Petrograd garnizonu ne şiddete, ne de düzensizliğe izin vermeyecektir. Halk serserilerle şüphelileri yakalamaya davet olunur».

sinin emirlerini yayan da Aurora'nın radyosudur : Garnizonların Petrograd etrafını koruduğunu, karşı - devrim hareketlerini durdurduklarını ve müzakerelerin yeterli olmaması halinde kuvvete başvurdıklarını... Aslında bu, Aurora'ya verilen tek rol değildir : «Troçky 1.218 sayılı prikaz (emir) ı ile kruvazöre Neva'da kalması ve şehrin merkezine giden köprülere yaklaşmasını emretmiştir. Karşı - devrim kuvvetlerinin Petrograd garnizonuna saldırması halinde, Aurora kruvazörünün mürettebatı romorkörleri ve buharla işleyen motörleri ele geçirecek ve bahriyelileri karaya çıkaracaktır : Ağustosta da Kış Sarayı'nı Kornilov'a karşı koruyanlar yine onlardı : Hepsi heyecan içindedirler; nihayet kendilerine anarşist ayak takımı muamelesi yapmak için hiçbir fırsatı kaçırmamış olan Kerensky ile hesaplaşabileceklerdir.

BUGÜN HERŞEY PAMUK İPLİĞİ İLE BAĞLIDIR :

24 ekim günü geçici hükûmet ile askeri makamların, devrime karşı plânlarını uygulamak için giriştikleri her teşebbüs kesin bir karşılık almaktadır. Yani, başkomutanın Neva üzerindeki köprüleri kaldırma emrine karşı askeri devrim komitesinin aksi bir emri çıkmaktadır. Sonuç : Kalkabilen on köprüden dokuzu kızıl muhafızların emri altına girmiştir. Çok sayıda adalar üzerine kurulmuş olan Petrograd için bu, başta gelen bir tedbirdir, çünkü şehrin merkezi ile işçi mahallelerinin bağlantısını sağlamaktadır. Bu mahallelerde ise şafak söktüğündenberi bütün fabrikalar alarm durumundadır ve işçiler arondisman komitelerile askeri devrim komitesinin emirlerini beklemektedirler. Ayın 24. günü, öğleden sonra ilk saatlerden itibaren işçiler, kendi arondismanlarında duruma hâkim durumdadırlar.

Şafaktanberi bolşevik kalesinin etrafındaki muhafız kuvvetleri durmadan artmıştır. Şliapnikov şunları yazar : «Smolny mahallesinde, benim bildiğim ve şubat devriminin ilk günlerinde Tauride sarayının etrafını hatırlatan sahneler görülüyordu».

Avlulara yakacak odun yığılıyor; bu odunlar aynı zamanda barikat vazifesini de görebilir. Denizci Raskolnikov şunları anlatır : «Bütün Smolny bir savaş kampı halini aldı. Dışarıda, sütunların önüne toplar yerleştirilmiş. Onların yanında mitralyözler var. Hemen her sahanlıkta oyuncak toplara benzeyen aynı «Maksim»ler... Ve bütün koridorlarda askerlerin, işçilerin, tayfa ve tahrikçilerin hızlı, gürültülü ve atik gidiş gelişleri».

Öteki mahallelerde, öğleden sonraki ilk saatlerde durum hâlâ karışık. Lenin, saklandığı yerden bir yazı gönderir : «Bugün herşey pamuk ipliği ile bağlıdır».

Nikolas köprüsü hükûmet kuvvetlerinin elinde ve burada öğrenci - subaylar nöbet bekliyor. Aksine olarak Troitsky köprüsü sabahtanberi bir C.M.R. komiserinin komutasındaki Pavlovsky alayından bir müfreze tarafından işgal edilmiş. Öğleden sonra saat ikiye doğru Aurora'ya Nikolas köprüsünü ele geçirme emri verildi. Kruvazör köprüünün yakınında demir atıp toplarını Kış Sarayı'na doğru çevirdi ve bahriyelilerden bir ekip öğrenci - subayları kaçırdı.

Askeri devrim komitesinin emrindeki birlikler faaliyetlerini daha da yoğunlaştırdı. Kış Sarayı'na çıkan Milionaia sokağındaki barajları kuran Pavlov alayının postaları, Petrograd askerî bölgesi kurmaylığı, karşı casusluk servisinin şefi Surnin ile geçici hükûmet bakanlarından Kartaşov'u tevkif ederek Smolny'ye yolladılar.

Saat 14'de askeri devrim komitesi üyesi ve geleceğin

büyük Çeka başkanı Dzerzinsky telgrafhanenin işgal edilmesi emrini verdi.

İşgalcilerden biri olan Pestkovsky bu sahneyi şöyle anlatmıştır : «Telgrafhaneyi ne şekilde işgal etmek lâzım? Dzerzinsky cevap verdi : Bizimle olan Keksholm alayının askerleri tarafından muhafaza ediliyor.

Daha fazla soru sormadım. Görev başlangıçta bana çok kolay gibi göründü, çünkü Petrograd posta ve telgraf hücresi yöneticilerindendim ve hemen bütün bolşevikleri tanıyordum. Gidip Leşçinsky yoldaşı buldum ve yola çıktık. İkimizde de tabanca yoktu. Otomobile yerleşince heyecanlandık; on yıllarca beklemiş olduğumuz, proletaryanın kesin hareketi işte bu idi.

Muhafız komutanı ile birlikte üçümüz santral salonuna girdik ve telgrafhaneyi işgal ettiğimizi bildirmek üzere sağcı S.R.'lerden ve posta ve telgraf memurları sendikasının başkanı olan King'e yaklaştık. King bunu yapmamıza engel olacağını söyledi. Bunun üzerine Liuboviç yoldaş iki er çağırıp muhabere aletinin başına dikti. Şaşkına dönen kadın memurlar bağırmağa başladı. Kendilerine danışıldıktan sonra komite temsilcileri bir anlaşma yolu teklif ettiler : Askerlerin çıkması şartile bir komiserin salonda kalmasını kabul ettiler.

Biz de kabul ettik ve ben telgrafın başına yerleştim. Liuboviç, gûya «muhafızları takviye» için gitti. Gerçekten, getirdiği muhafızlar derhal santralı işgal etti.

Saat 20.50'de askerî devrim komitesinden bir komiser, denizcilerden ibaret bir müfrezenin başında Petrograd basın ajansını ele geçirdi. Aynı saatta, başka bir stratejik nokta olan Finlanda Garı'nı Vyborgskaia Storna'ya mensup kızıl muhafızlar işgal etti. En önemli noktalar birbiri arkasına, C.M.R. komiserlerinin komuta ettiği âsi birliklerin eline geçiyor.

Bir görgü şahidi anlatıyor : «Arondisman kurmayının emri üzerine altmış kadar, Rosenkrantz fabrikası kızıl muhafızı Finlanda garına geldi. Müfrezenin başı muhafıza yaklaşıp ona : İşçi ve köylü hükûmeti adına muhafızlık görevini terketmenizi teklif ediyorum! dedi. Muhafız birliğinin başı bir yedek subaydı. Müfrezemizin komutanı omuzuna vurarak ona : «Hepimiz askeriz ve birbirimizi hırpalamamız hiçbirşeye yaramaz. Senin eski iktidarın artık yok. İyisini, git yat». Kısa konuşmalardan sonra nöbetçi kaldırıldı ve kızıl muhafızlar binayı işgal ettiler. Oraya bir ambülâns yerleştirildi».

Bu sırada, şehrin öteki ucunda, Nikolas Garı yakınlarında Nevsky ile Morskaia üzerinde askeri müfrezeler özel arabaları durdurup içindekileri indirdikten sonra müsadere ediyorlar. Bir meraklı kalabalığı bunları seyrediyor. Hiç kimse askerlerin, askerî devrim komitesi mi, yoksa hükûmet adına mı hareket ettiğini bilmiyor. Kazan katedralinin etrafında Aurora ile Zaria Svobody kruvazörlerinin tayfaları, süngü takmış halde gidiş geliş kontrol ediyor. Askerî devrim komitesinin izin kâğıdı olanlarla silâh, beyanname ve parti gazetelerini taşıyan kamyonlar dışında bütün hususî arabalara el konuyor.

Raboçi i Soldat'ın yazı işleri, sabahki el koyuştan sonra kendini çabuk toparladı. Saat onbirden itibaren makinaları dönüyor ve birinci sayfası tamamen **iri harflerle basılmış**(46) bir bildiri ile kaplı. Bahriyelilerle kızıl muhafızlar bunu dağıtmakta acele ediyor :

(46) Rus devriminde afişlerle gazetelerin etkisini mübalâğa etmemek gerekir. Gerçekte 1917'de halkın dörtte üçü okuma yazma bilmiyordu. Etkili olan şey söz, nutuklar ve konuşmalardı.

«Askerler, İşçiler, Vatandaşlar!»

«Halk düşmanları bu gece taarruza geçti».

Kurmaylıktaki «Kornilov'cular» dış mahallelerden «junkerler» ile gönüllü taburlarını sevketmeğe çalışıyorlar. Oranienbaum junkerleriyle Çarskoie - Selo gönüllüleri harekete geçmeyi reddettiler. Petrograd sovyetine karşı büyük bir ihanet darbesi hazırlanıyor. Açılışının arifesinde Ruslararası Sovyetler Kongresine, Kurucu Meclise ve millete bir karşı devrim yöneltilmiştir. Petrograd sovyeti devrimi korumaktadır. Askerî devrim komitesi komplocuların taarruzunu püskürtme görevini üzerine almıştır. Petrograd garnizonundaki bütün proletarya, halk düşmanlarına karşı korkunç bir karşılık vermeğe hazırdır.

Askerî devrim komitesi ilân eder ki :

1 — Bütün alayların, bölüklerin ve deniz birlikleriyle sovyet komiserleri ve bütün devrimci örgütler, komplocuların niyet ve hareketleriyle ilgili haberleri toplamak üzere, sürekli şekilde toplantılar yapacaklardır.

2 — Komitenin izni olmadan hiçbir asker birliğinden ayrılmayacaktır.

3 — Her komite derhal Smolny Enstitüsü'ne iki, her mahalle sovyeti de beş delege gönderecektir.

4 — Komplocuların hareketleriyle ilgili bütün haberler derhal Smolny'ye ulaştırılacaktır.

5 — Petrograd sovyetinin bütün üyeleri ve Ruslararası Sovyetler Kongresinin bütün delegeleri derhal Smolny'ye toplantıya çağrılır.

Karşı - devrim katil kafasını kaldırmıştır.

Askerlerin, işçi ve köylülerin bütün başarılarıyla bütün ümitlerini büyük bir tehlike tehdit etmektedir. Fakat devrimin güçleri düşmanlarınınkinden çok fazladır.

Halkın davası iyi ellerdedir. Komplocular ezilecektir.

Ne tereddüt! Ne şüphe! Sıkı durma, disiplin, sağlamlık ve kararlılık!

Yaşasın devrim!»

ASKERİ DEVRİM KOMİTESİ :

Ayın 24. günü akşama doğru, menşevik icra komitesinin hükûmet kurmaylık mahalline gitmek üzere kapıları çarparak terkettiği Smolny, sağlam bir şekilde korunan bir kaleye benziyor. Bolşeviklerin yönettiği bütün devrimci örgütlerle Petrograd sovyeti burada seçme muhafızlar, Cronstadt bahriyelileri ve yirmidört mitralyözün muhafazası altında sürekli olarak toplantı halinde.

Partinin merkez komitesi toplandığı zaman delegeler, uykusuzluktan bitkin bir halde sıraların ve döşemelerin üzerine uzanıyor. Yalnız müzakerelere katılmak üzere uyanıyorlar. Troçky, sonunda devrime katılan Kamenev, Volodarsky, Çudnovsky aralıksız olarak bitkin haldeki delegelerin önünde konuşuyorlar. Lenin hâlâ gizleniyor. Zinoviev de saklanıyor ve müzakerelere katılmıyor. Stalin ortada yok; vaktini Raboçi'nin yazı işlerinde geçiriyor ve Smolny'de nadiren görünüyor. Bütün toplantılara merkez komitesinin işçi civatası Sverdlov başkanlık ediyor.

Hedef yakın görünebilir. Ama, henüz ulaşılmış olmaktan uzak. Yirmidört saat içinde Petrograd'ın bütün idari, politik ve askerî makinasına el koymuş olmak gerek. Bakanlıklarla kışlalar hâlâ hükûmetin elinde. Fakat Lenin, sovyetler kongresinin bir bolşevik iktidarı altında yapılmasını istemiyor mu?

24 - 25 gece saldırısının uygulama ile ilgili tedbirleri askerî devrim komitesi tarafından hazırlanmış durum-

da. Kesinlik gecesi bu gece... Onun için, daha önceki uzun geceler boyunca Smolny'nin 10 numaralı odasında açık bir program hazırlanmış.

Kamenev şu teklifte bulunuyor : «Merkez komitesinin bir tek üyesi bile bu gece Smolny'den ayrılmasın». Oy birliği ile kabul ediliyor. Troçky'nin tavsiyelerine uyularak Smolny'de, Petrograd komitesinin daimi servisleri takviye ediliyor. Merkez komitesinin iki üyesi olan Dzerjinsky ile Dubnov telgrafhane ve demiryolu işçileriyle teması sağlamak üzere atandılar. Geçici hükûmetin her türlü kararını felce uğratma görevini Podvoisky Sverdlov ile paylaşıyorlar. İktisatçı Miliutin besleme görevini, usta bir parlamenter olan Kamenev Menşevikler ve S.R.'ler ile müzakere işini üzerlerine almışlar.

Troçky, kısmen işgal edilen ve belki de en devrimci unsurlar olan mitralyözcülerin hummalı bir şekilde savaşa hazırlandıkları Pierre - ve - Paul kalesi ile sürekli irtibatı temin etmek üzere Laseviç ve Blagonravov'un yönettiği bir kurmaylık da tayin etti. Seksen Colt mitralyözünden birkaç tanesi parlatılıyor. Bunları, Neva rıhtımı ile Troitsky köprüsüne hakim olmak üzere kalenin tabyalarının üzerine yerleştirdiler. Fakat içeride, motosikletçiler bölüğü emin değil. Nadir Rus motorlu müfrezelerinden birini teşkil eden bu imtiyazlılar, küçük burjuvazi ile huzur içinde yaşayan köylüler arasından seçilmiş. Bunlar muhafazakâr unsurlardır. Temmuz'da bolşevikleri Kşessinsky sarayından onlar kovmuştur. Buna rağmen, Modern Sirk'in yakınında alelacele tertiplenen bir miting sırasında Troçky birkaç etkili cümle ile onları **kendi tarafına çekmeği**(47) başarmıştı.

(47) Şüphesiz tereddüt edenler hatta muhalif olanlar da vardı, çünkü motosikletçiler askerî devrim komitesine karşı oy kullandılar. Alay hemen herşeyden vazgeçtiğine karar verdi ve konakladığı yere döndü.

Smolny'de, «ayaklanmanın genel sekreteri» Sverdlov bütün ayrıntıları birbirine uydurmaktadır. Kongreye gelir gelmez, bütün bolşevik delegeleri birbiri arkasından ele almaktadır. Ayın 24'ündenberi Petrograd'da, ayaklanma kurmayına katılmağa gelen iki ilâ üç yüz taşralı var.

Gün ilerledikçe asil kızları için yemekhane vazifesini gören oturumların yapıldığı büyük salon asker ve işçilerle doluyor. Eski merkez icra komitesi nihayet, yeni kongrenin delegelerini kabul etmeğe karar verdi.

Reed şöyle anlatır : «Gotz oturumu açtığı ve Dan etkili bir sessizlik içinde ayağa kalktığı zaman geceyarısını geçiyordu : Yaşadığımız saatler, dedi, en trajik renklere bürünmektedir. Düşman Petrograd'ın kapılarındadır; demokrasi kuvvetleri, ona karşı koymak için örgütlenmeğe çalışıyor, ama biz başkentte kan akacağını sanıyoruz ve açlık yalnız bizim yekpare hükûmetimizi değil, devrimin kendisini bile yıkmaya tehdidini göstermektedir...

Kitleler zayıflamış ve bitkin bir durumdadır. Devrim ile ilgilenmiyorlar. Eğer bolşevikler kendi devrimlerini yapmak istiyorlarsa, yeteri kadar devrim yapılmıştır...» Salonda bağırımlar : «Yalan!...»

Dan devam ediyor : «Karşı - devrimciler, katliamlara başlamak için sadece bolşevikleri bekliyorlar. Eğer bir darbe indirilecek olursa, artık Kurucu Meclis kalmaz...» (A).

Troçky bu anda kürsüye çıktı. Bir alkış tufanı ile karşılandı. İnce ve zeki yüzünü görmek, alaycı ve keskin tavırlarını izleyebilmek için bütün salon ayağa kalktı.

O, Dan'a doğru dönerek :

«Toprağı köylülere vermekten söz ettiğimiz zaman, dedi, siz buna karşı geliyordunuz. Biz de köylülere : 'Eğer

toprağı onlar vermezse, siz kendiniz alın,' dedik. Şimdi köylüler bizim öğüdümüzü izliyor. Bugün, bizim altı ay önce yaptığımız şeyi teklife geliyorsunuz...»

Troçky hükûmete hücumu devam etti : Temmuz günleriyle orduya tekrar sokulan ölüm cezasını hatırlattı. Sözlerini şöyle bitirdi :

«Son yedi ayın tarihi gösteriyor ki, kitleler menşevikleri terketmiştir. Menşeviklerle S.R.'ler Kade'leri yendiler, fakat iktidarı ele geçirince onu yine onlara verdiler...»

Oturumun sonunda menşevikler askerleri pohpohlayan ve işçileri sükûnete davet edip geçici hükûmetten toprakların bölüşülmesiyle barış sorununu ele alacak bir güvenlik komitesinin kurulmasını sağlayan bir kararı sundular.

O anda genç Volodarsky(A) oturduğu yerden fırlıyarak birden merkez icra komitesinin, sovyetler kongresinin arifesinde araya girmeğe hakkı olmadığını söyledi. «Gerçekte diye bağırdı, merkez icra komitesi artık mevcut değildir. Bu, artık sahip bulunmadığı iktidarın kendisine verilmesi için bir manevradan başka birşey değildir. Biz bolşevikler oylamaya katılmıyacağız».

Ve bu sözler üzerine bolşevikler salonu terkettiler.

Fakat Lenin, geceleyin ansızın Smolny'ye geldi. Gizlendiği yerden çıkmıştır. Ayın 24'ünde bütün gün boş yere merkez komitesinin emirlerini beklemişti. Ev sahibi Fofanova'yı iki defa mektup götürmeğe yolladı, fakat karşılık alamadı. Ancak gece vakti, icra komitesi ile irtibatı sağlayan Eino Rahja gelip onu durumdan haber-

(A) Volodatsky, 1918'de bolşevik basınının büyük lideri iken S. R.'lerden olan Sergeev tarafından 20 haziran günü öldürülecektir. (Y.N.)

dar etti. Lenin elbisesini değiştirdi, yanaklarını bir mendille örttü, perukasını taktı ve başına eski bir kasket geçirdi. Depoya giden tramvaya yetişebildiler.

YÜZÜ AÇIK OLARAK :

Bir görgü şahidine göre «Lenin, biletçi kadınla sohbet koyuldu :

— Tramvay nereye gidiyor?

— Depoya.

— Ne yapmağa?

Biletçi kadın hayretle ona bakar :

— Can sıkıcısın. Nereden geliyorsun sen? Şehirde olup bitenleri bilmiyor musun sen?

— Yoo, ne oluyor?

— Bu da işçi geçiniyor ve devrim olduğundan haberi yok! Burjuvaların çenesini dağıtacaklar!

Lenin neşe ile gülüyor ve işçi devriminin nasıl yapılması gerektiğini açık bir şekilde anlatmağa başlıyor.

Lenin, hep yanında Eino Rahja olduğu halde niha-yet Smolny'ye vardı(48). Smolny'nin önünde idik. Fakat Petrograd sovyeti üyelerine verilmiş olan beyaz giriş kartları kırmızılarile değiştirilmişti. Giriş yerinde herkes birbirini eziyordu. Kalabalık acele ediyordu ve kontrolü yapanlar silinip süpürülmüştü.

Rahja'nın arkasından dirseklerini kullanarak giden Vladimir İlyiç gülümseyerek : Yine de geçtik, dedi».

(48) Eino Rahja ile Lenin Petrograd sokaklarını arşınlar-ken birkaç defa tevkif edilme tehlikesi geçirdiler. Rahja, bu tarihî yürüyüşü kesmek üzere olan iki jun-keri üç kilometreye yakın bir ara ile atlatmayı ba-şardı. Rahja dostunun kurtarmak ve karanlıkta kay-bolmasını sağlamak için sarhoş taklidi yaptı. Junker-ler yolunu kestiler ve Lenin'in kaçtığını görmediler.

Lenin devrimin kurmay mahalline vardığında sabahın hemen hemen biri. Başındaki perukayı çıkardı, elleri arasında döndürdü ve : «Artık bu oyuncağı müzeye teslim edebiliriz».

Aşağı yukarı aynı anda Smolny'nin 10 numaralı odasında Helsingfors sovyetleri bölge komitesi başkanı Smilga'ya bir telgraf geldi : «Heykelleri gönder». Bu parola Petrograd'ın seçme ve iyice silâhlanmış beş bin Baltık bahriyelisini beklediği anlamına geliyordu.

Askeri devrim komitesinin başlıca harekâtı sabahın saat 2'sine doğru başladı. İşçiler, bahriyeli ve askerler komiserlerin yönetiminde ve küçük gruplar halinde Nikolas, Baltık ve Varşova garlarını, cephanelikleri, elektrik santralini, Devlet Bankasını, günlük burjuva gazetelerine ait büyük matbaaları ve telefon santralini işgal ettiler.

En faallerden olan, istihkâm taburunun 1. bölüğü Nikolas garını hızla işgal etti. Bu kesimdeki hükûmet kuvvetleri çabucak yok oldular ve alanı C.M.R. komiserlerine terkettiler. Bu komiserler de arabaları durdurup birini arıyormuş gibi hüviyet kontrolü yaptılar. Aynı tabur öğrenci - subay ile dolu iki kamyonu durdurup içindekileri tevkif etti.

Çoğunluğu solcu S.R. sendikasına mensup olan gece ekibi elektrikçi ve montörlerin bulunduğu elektrik santralinin ele geçirilmesinde hiçbir güçlükle karşılaşmadı.

Çarichenin koruduğu ve Nikola II.'nin bakanlarından olan Protopopov tarafından kurulmuş gerici Russkaia Volia gazetesinin matbaasını işgal etme görevi komiser Uralov'a düştü. Orada da emirler «derhal ve tam olarak» yerine getirildi. Petrograd garnizonu şubat olaylarından bu yana bir hayli sarsılmış olmasına rağmen o gece eski

askerî disiplin yeniden kuruldu, fakat bu defa bolşeviklik adına idi.

Gece yarısı, Petrograd komutanı albay Polkovnikov kuzey cepesi kurmaylığına şu haberi verdi : «Petrograd'daki durum feci. Sokaklarda gösteri ve kargaşalık yok. Fakat kanu kuruluşlarile garlar metodlu bir şekilde işgal ediliyor. Öğrenci - subaylar mukavemet göstermeden görevlerini terk ediyorlar. Tevkifler var... Bir hükûmet darbesinden korkulur».

Hükûmet derhal, bütün stratejik noktaların birbiri arkasına askeri devrim komitesinin eline geçişindeki kolaylığı izah eden bir şekil buldu : Albay Polkovnikov'un masasından «geçiş parolaları» ile kamu binalarını bekleyen nöbetçilerin parolaları çalınmış olacak. Gerçekte bu «çalma» tamamen yararsızdır, çünkü bolşeviklerin, kamu kuruluşları içinde birçok dostları vardır.

Nihayet Smolny Petrograd garnizonuna, askerî devrim komitesini tanımayan subayların tevkif edilmesi emrini verdi. Kornilov taraftarı veya bolşevik aleyhdarı eğilimlerle tanınan subaylar birbiri arkasına yok oldu. Aralarından bir çoğu bütün gece nöbet tutmuş olan Büyük Genel Kurmaylığın emrine girmeğe gitti. Sabah saat 2.20' de Kerensky'nin yardımcısı general Levitsky Büyük Genel Kurmay Başkanını çağırdı. Arşivlerde konuşmaları muhafaza edilmiştir :

— Konuşan kim?

— Ben Naştaverkh (Genel Karargâh komutanı).

— Hüviyetinizi söyleyin. Hangi alaya komuta ettiniz?

— Lutzk'da 165. alay.

— Anlaşıldı, tamam. Sizi tanıdım Nikolai Nikola-

eviç. (A) Derhal yerine getirilmesini isteyen başkomutan Kerensky adına size dikte ettireceğim telgrafı acele olarak general Baranovsky'ye ulaştırmanızı rica ederim. Metin şudur : «Halen Finlanda'da bulunan 5. Kazak tümenine, 23. Don Kazakları alayına ve bütün Kazak birliklerine topçularile beraber derhal demiryolu ile Petrograd'a gelmelerini emrediyorum. Nikolas garına varınca albay Polkovnikov'un emrine girecekler. Birliklerin hareket saatinin telgrafla bildirilmesi. Demiryolu ile gelmek imkânsızsa birliklerin kara yolu ile gönderilmesi. Stop. Telgraf No. : 11 687. — Kerensky».

Bir saat sonra, general Levitsky, kuzey cephesi kurmay başkanı general Lukirsky'yi çağırdı :

— Ben general Lukirsky.

— Günaydın, Sergei Georgieviç. Birlikleri Petrograd üzerine gönderme emrini aldınız mı? Herşey tamam mı?

— Herşey tamam ama, istediğiniz iki Kazay alayının Reval'e gönderilmiş olduğunu bildirmek zorundayım. Diğer iki alay, dün gün doğarken demiryolu ile, ayaklanan bir piyade tümeninin silâhlarını almak üzere gönderildi.

— Öyle ise, gerekeni yapın ve başka Kazak kontenjanlarını gönderin. Esas olanı acele davranmaktır. Size telefon ettiğim şu anda bile Petrograd garnizonunun büyük kısmı bolşeviklerle birleşmiş durumda; ötekiler pasif bir tarafsızlık durumunu muhafaza ediyor. Birlikleri Kış Sarayı'nın önünde toplanıyor. Durum ciddileşmekte. Bu konuşmadan derhal general Çeremissov ile general Dukhonin'i haberdar edin. Telefon hatlarının kesilmesi her an bekleniyor.

— Gerekli tedbirler alındı. Demiryolu ile gönderme işi hazırlanıyor. Petrograd'a varacak olan ilk birlikler motorize olacak. Şimdi Bateçkaia'dalar.

— Pekâlâ. Fakat acele edin, çok acele...

— Emriniz üzere herşey yerine getirilecektir.

Gerçekten, kurmaylığın kaybedecek zamanı yoktu. Saat 3'de, Keksholm müfrezesine komuta eden komiser telefon santralına baskın yaparak oranın sorumlusuna kurmaylık, hükûmet ve Büyük Genel Karargâh arasındaki ve dışarısı ile olan bağlantıyı kesmesini emretti.

Hatların kesilmesinden önce Kafkasya ile kaydedilen son konuşma Savaş Bakanlığı politik bölümünden menşevik Scherr'in yaptığı konuşma oldu. Saat 3.20'dir. Scherr : «Merkez icra komitesi, sovyetler kongresine gitmiş olan delegelerle toplandı, diyor. Bolşeviklerin orada ezici bir çoğunluğu var. Troçky'yi alkışlıyorlar. Ayaklanmanın barışçı bir yolla çözümleneceğini vaadediyor. Elindeki başlıca destek, gerçek iktidarın zırhlı araçları Nikolas köprüsünü ele geçiren bolşeviklerin eline geçmiş olduğu. Kış Sarayı muhafaza altında. Baltık garı bolşeviklerin elinde. Bakan Kartaşev ile geçici hükûmetin genel sekreteri Halperin tevkif edildi. Cephe müdahale etmezse hükûmet karşı koyamayacak».

Bir gün önce, akşamdanberi Kış Sarayı'nın Malâşitler salonunda Kerensky'nin başkanlığında toplanan hükûmet ayaklanmayı bertaraf etmenin çarelerini(49) araştırıyor. Tartışmalar gece geç vakit sona eriyor. Kerensky ondan sonra, Moskova'lı liberal bir tüccar olan yardımcı Konovalov ve albay Polkovnikov'un, ihtilâlin

(49) Kerensky istifa etmeğe de teşebbüs etti. Ön -parlamento başkanının ısrarı üzerine vaz geçti. Başkan Auksentiev ile bir kazak delegasyonu geceleyin gelip onun meşru şekilde destekleyeceklerini vaadtiler.

yuvası Smolny'yi tasfiye etmek üzere, kendilerine sadık kalan birliklerle âni bir baskın yapmaları üzerine bir toplantı yaptı. Üç adam, sabahın bu saatinde oldukça kuvvetli şekilde takviye edilen kuvvetlerle yapılacak, başarı şansları zayıf baskın işini görüşürlerken, polis müdürlüğünden komiser Rogovsky Hiob'dan bir mesaj getirdi : «İhtilâl bayrağını çekmiş Baltık filosu gemileri Neva'ya girdi, içlerinden bazıları Nikolas köprüsüne kadar ilerleyerek burasını işgal ettiler. Bahriye müfrezeleri Saray köprüsüne doğru ilerliyor. Bütün bu harekât iyice tertiplenmiş bir plâna göre ve çok mükemmel bir düzen içinde yapıldı. Hükûmet kuvvetleri hiçbir yerde mukavemet göstermediler». Şimdi Kerensky için, hangi birlikleri güvenmesi gerektiği söz konusu. Kerensky, artık daha fazla beklemeden, arkasında Konovalov, önünde kırmızı yakalı ve yaldızlı şeritleri olan özel üniformalı iki uşakla sarayın uzun koridorlarını geçerek büyük kurmaylığın bulunduğu, insanın üzerinde etki yapan kırmızı binaya doğru ilerledi. Bolşevikliği yenmek için bir saat onbir konferansı bütün generallerle «zinde kuvvetleri» bir araya getirecek.

Yan odalar, kendi birliklerinden saklanmak üzere oraya gelmiş bir sürü subayla dolu. Kimsenin tanımadığı sayısız sivil koridorlarda dolanıyor. Kurmay başkanı general Bagratuni, albay Polkovnikov ve general Alekseiev, başkent in bir haritası üzerine eğilmişken, Bagratuni'nin doğrudan doğruya yardımcısı olan general Manikovsky'nin, Tritsky köprüsü yakınında asiler tarafından tevkif edilerek Pavlovsky alayının kışlasına gönderildiği haber alınıyor.

Sabahın saat beşine doğru gitgide sinirlenen ve subaylara güvenmenin imkânsızlığına inanmağa başlayan hükûmet başkanı, etrafına «partinin sadıkları»nı toplat-

mağa karar verdi. Sendikalarla işçi sınıfı arasında bulmayı ümit ettiği muharebe «drujini»leri istedi. Ağustos ayında, Kornilov'un ayaklanması sırasında olduğu gibi Kerensky işçi sınıfına son bir çağırıda bulundu. Fakat, ağustos ile ekim arasında durum değişmiştir. Ağustos ayında peşinden gitmiş olanlar, şimdi onun düşmanıdır. Bu anları yaşamış olan Miliukov şunları yazıyor : «Kerensky'nin sonuç alabilmesi için kendisine kötü gözle bakan bütün sağcı unsurları yanından uzaklaştırması lâzımdı. Daha Kornilov'un ayaklandığı günlerde kendini yeteri kadar göstermiş olan Kerensky'nin yalnızlığı şimdi daha uğursuz bir niteliğe bürünüyordu». Kerensky'nin kendisi de daha sonraları şunları yazacaktı : «Bu gecenin saatleri uzun ve acı idi».

Gerçekten kurmaylıkta panik hüküm sürmektedir. Şüphesiz savaş alanlarında tecrübeleri olan generaller, bir ayaklanmaya karşı ne yapılması gerektiğini bilmiyorlar. Birliklerin süratle nasıl toplanacağını ve gereken yerde istenen zamanda nasıl darbe indirileceğini bildikleri yok. Birlikler var. Cephe de yardıma gelebilir. Fakat bu, zaman ister. Ve **komşu garnizonlardaki**(50) sadık kontenjanlara güvenilebilir mi? Kazaklar toplantı yapıyor. Yürümeği kabul ediyor, fakat zırhlı arabalarla piyadenin desteğini istiyorlar. Atlarını eğerlemeden önce yetecek sayıda mitralyöz, top ve kendileri tarafından seçilmiş Kazak komutanlar istiyorlar. Junkerler sinirleniyor. Kurmaylıkta, Pskov'dan her an takviyelerin geleceği söylenerek moralleri düzeltilmeğe çalışılıyor. Fakat askeri okullarda cesaret kırıcı söylentiler yayılıyor ve

(50) Kerensky, birçok tereddütlerden sonra general Dukhonin'e Petrograd'a Kafkasya'dan 5. tümeni, 23. Don Kazaklar alayını ve Finlanda'da konaklamış birlikleri getirmesi için emir verdi.

Savaş Bakanlığı ile hükûmetin de paniğe kapıldığına dair dedikodular yayılıyor.

25 ekimde şafak sökerken sosyalist - devrimci savaş kuvvetleri hiçbir hayatiyet işareti göstermezken, kurmaylıkta toplanan ve çoğu Kornilov'cu olan subaylar hükûmet başkanı ile başkomutana karşı gittikçe ihanete varan bir tutum takınmakta... Daha sonra Kerensky, bazı subayların yüksek sesle ve sıkılmaksızın, ağustostaki ihanetinin intikamını almak üzere kendisini Smolny'ye teslim etmekten bile söz ettiklerini doğrulayacaktır. Bakanlar davet edildi ama, çoğunun arabası yok; hepsi müsadere edilmiş. Yalnız Kişkin ile Maliantoviç Kerensky'nin yanına varmağa muvaffak oluyorlar. Bunun üzerine hükûmet başkanı, takviye aramak üzere başkentten ayrılmaya karar veriyor. Merdivenleri inerken, Mikhailov manejinde duran bir manga zırhlı arabaya el koymayı kendisine teklif etmeğe gelen Kazak subayları ile karşılaşılıyor. Onları Petrograd komutanı Polkovnikov'a gönderiyor. Onu, tamamen bitkin bir halde pencereye dayanmış buluyorlar. Onlara : «İstiyorsanız alın, diyor, benim elimde adam yok».

Ve 538 numaralı son telgrafı Stavka'ya yazıyor : «Petrograd'da durum ciddi. Sokak gösterileri yok, fakat önceden hazırlanmış bir plân gereğince eylem var. Tevkifler, kamu kuruluşlarının işgâli, v.b. Emirlerimizin hiçbirine uyulmuyor. Junkerler teslim oluyor, Kazaklar konakladıkları yerlerden ayrılmak istemiyorlar. Geçici hükûmet her an devrilme tehlikesile karşı karşıya».

Aynı saatta John Reed, hareketli bir geceden sonra, diğer gazetecilerle birlikte Smolny'den ayrılıyor. «Damların üstünde, diye anlatıyor, tüfek sesleri duyduk : junkerlerin, Vyborg mahallesindeki fabrika işçileriyle askerlerin şehrin merkezindeki sovyet kuvvetlerine katıl-

malarını önlemek için açık tutmak istedikleri Neva köprüsünü kapatan Cronstadt bahriyelileri idi. Arkamızda kocaman Smolny, dev bir arı kovanı gibi ışıklar içinde uğuldayıp durmaktaydı».

Gün doğuyordu.

2 5 E K İ M

25 ekim günü şafakta, Kerensky Pskov yönünde Petrograd'dan ayrılırken, Smolny'deki 10 numaralı odada acele bir toplantı yapılıyordu. Askerî devrim komitesi üyeleri yeniden Petrograd haritası üzerine eğilmiştir. Antonov - Ovseenko, Çudnovsky ve Podvoisky triumvirasına asubay Laşeviç de katılmıştır. Dört adam, ayaklanmanın genel kurmayını teşkil ediyorlar. Üç sahra kurmaylığı onların emrinde çalışıyordu : Biri Pavlovsky alayının kışlalarında, ikincisi komiser Blagonravov'un emrinde Pierre - ve - Paul kalesinde, üçüncüsü de Aurora kruvazöründe.

25 ekimin ilk saatlerinde(51) kruvazörün mürettebatı hâlâ, birkaç saat önce Kade'leri kovdukları Neva üzerindeki Nikolas köprüsünü kapamakla meşguller. O hanım evlâtları, bahriyelilerin söylediği gibi o «ağzı süt kokanlar» ciddi bir mukavemet göstermediler. Birkaç el tüfek patlamasından sonra, kruvazörün top kulelerini üzerlerine çevirmesile kışı kıldılar. Bir gün önce gemiye binmiş olan askerî devrim komitesi komiserleri Aurora'dan ayrılmadı ve toplantılar gece geç vakte kadar sürüp gitti. Flerovsky, anarşist Yarçuk, ateşli Çudnovsky

(51) Bu sırada, Kerensky'nin sefiri Maklakov Paris'e vardı ve şunları söyledi : «Rusya'nın iç durumu, uzaktan tahmin edildiğinden daha az endişe vericidir. Umarım ki geçici hükûmet aşırıları çabucak haklıyacaktır». Ertesi günü Barthou bu diplomata Kerensky'nin devrildiğini ve bu şartlar altında Başkan Poincaré'nin kendisini kabul etmiyeceğini, itimatnamesinin kabule şayan olmadığını bildirdi.

ikide bir bahriyelilere nutuk çekiyorlar. Hepsi gelmekte olan günü kesin gün olacağını biliyorlar.

Ayaklanmayı bastırmak için kuzey cephesi birlikleri, Kazaklar ve topçuların Petrograd'a doğru yola çıktıkları konusunda söylentiler dolaşıyor. Mürettebat nöbet yerlerinde asker arkadaşlara ateş etmek zorunda kalınıp kalınmayacağını herkes biribirine soruyor.

Kuzey rüzgârı buzlu soluğunu üflüyor : Kruvazörün köprüleri üzerinde yakaları kalkık, namluları yere inik tüfekleri omuzlarında olan nöbetçiler Neva köprüsünü gözetliyor. Gri gölgenin içinde bütün şehir karanlık. Yalnız Smolny Enstitüsü ile Kış Sarayı ışıklar içinde. Karanlıklar içinde zaman zaman patlamalar duyuluyor. Küçük bahriyeli grupları köprüyü arşınıyor ve alçak sesle konuşuyorlar. Makinaların sağır gürültüsü hızlanıyor. Mürettebat bir gün önce kruvazörü kıyıya, Nikolas köprüsüne 70 metre kadar yaklaştırmıştı, akıntı gemiyi tehlikeli şekilde sığ sulara doğru itmişti. Dümenciler tornistan emri veriyor. Nöbettekiler emri naklediyor ve gri renkteki çelik kitlesi Neva halicine doğru manevra yaparak Yachti rıhtımında demirliyor. Manevra sırasında, pupalarında kırmızı ışıklar bulunan küçük tekneler geminin etrafında dolaşarak Neva'nın kurşun gibi sarı limonlu sularında çizgiler çiziyor. Sabahın sisleri içinde, belli belirsiz siluetler Nikolas köprüsü üstünde biribirini kesip geçiyor. Devamlı bir bahriyeli dalgası şalupalardan çıkıyor. Köprüye doğru yükselip arkadaşlarına kavuşuyorlar. Gün doğar doğmaz kruvazörün altı pusluk topları, mihverleri etrafında dönüyor ve namlularını başkente döndürüyorlar.

Bütün gece Rusya'nın her tarafına yüzlerce telgrafın çekildiği ve C.M.R.'in kurmaylığı halini alan radyo kabini içinde kaputları omuzlarında, üç telgrafçı sabaha

kadar gözlerini yummadı. İrtibatı sağlayan bahriyeliler bellerinde fişeklikler ve bunların arasına bazan bir, bazan da iki tabanca sokulmuş olduğu halde Smolny'ye götürecekleri telgrafları bekliyorlar. Saat 6'dan biraz sonra radyo, Tsentrobalt'dan Helsingfors'a acele bir mesajı yakalıyor. Dörtbinbeşyüz bahriyeliyi taşıyan üç askeri tren geceleyin Helsingfors'dan, Smolny'nin emrine girmek üzere yola çıkmış. Zabiaka, Samson, Metky ve Straşny adındaki dört torpidodan ibaret bir filotilla Neva halicine varmak üzere yolda. 25 ekim sabahı Aurora'nın yanına gelecek. Bu haber mürettebat arasında yayılırken bir seri telgraf geliyor. Bunlar yirmiki savaş gemisindeki bahriyelilerin devrime katıldığı yolunda. Cronstadt ile Helsingfors Lenin'in emrine yirmikibin techizatlı ve silâhlı denizciyi veriyor ve bunlar Petrograd'a varmak üzere yola çıkmış durumdalar.

Smolny sabah saat 6'da bir zafer bülteni yayınladı, Lenin ile **Troçky'nin**(52) bildirileri baskıda :

«Rusya vatandaşları!

Geçici hükûmet yıkılmıştır. İktidar proletaryanın ve Petrograd garnizonunun başında bulunan işçi ve asker milletvekilleri sovyetinin organı askerî devrim komitesinin eline geçmiştir.

Halkın, uğruna mücadeleye giriştiği dava şudur : Demokratik bir barışın mutlaka teklif edilmesi, büyük mülkiyet sisteminin kaldırılması, üretimin işçiler tarafın-

(52) Devrim günü olan 25 ekim, aynı zamanda Leon Troçky'nin doğum yıldönümüdür. Vakti olsaydı o gün 38. yaşını kutlayacaktı.

dan kontrol edilmesi, bir sovyet hükûmetinin kurulması. Bu, kesinlikle başarıya ulaşmıştır.

Yaşasın işçi, asker ve köylü devrimi!...»

«Petrograd işçi ve asker millet-
vekilleri sovyeti askerî devrim
komitesi».

Bolşevik partisinin bu bildirisi zamansızdı, çünkü geçici hükûmet hâlâ iki bin asker tarafından korunur halde Kış Sarayı'nda varlığını sürdürüyordu. Askerî devrim komitesi troykası (üçlüsü), merkez komitesine Kış Sarayı'nı en geç saat 13'e kadar düşürmeyi vadetmişti. Fakat saat 13'de ayaklananların durumu henüz yeteri kadar kuvvetli değildir. Takviyeleri ve özellikle geç kalmış olan bahriyelileri bekliyorlar. Bu arada, Saray'ın savunması hissedilir derecede takviye edilmiştir. Öğleden sonraki ilk saatlerde, merkez komitesinin C.M.R.'e yaptığı baskı gitgide kuvvetlenmektedir. Çünkü geçici hükûmetin düştüğü konusundaki bildiriye artık herkes biliyor. O zaman Podvoisky, Saray'ın öğleden sonra saat 3'de alınacağını vaadetti. Saat 17'de troyka Kremlin'e işin birkaç saatlik birşey olduğunu bildirdi. Fakat saat 18'de gece bastı ve hâlâ birşey yok. Smolny endişede. Lenin politik bakımdan, sovyetler kongresinin açılacağı sırada bütün Petrograd'ın askerî devrim komitesi elinde bulunmasına önem veriyor. Bolşevik lider kongreyi emrivaki karşısında bırakmak istiyor. Fakat üç defadır kongrenin açılışı erteleniyor. Kış Sarayı hâlâ tutunuyor. Böylece ayaklanmanın bir numaralı sorunu halini aldı.

Bir gün önce Stankeviç genel karargâhından gelen hükûmet yüksek komiseri, hükûmetin hâlâ enerjik bir harekette bulunabileceğini ispatlamak istediğinden, istihkâm okulundan bir junker bölüğünü, bir gece önce bol-

şeviklerin işgal etiği telefon merkezini boşaltmakla görevlendirdi. Aleksandr Sinegub(A) adındaki genç bir subay bir müfrezenin başında telefon santralını geri alma emrini aldığı günü bize şöyle anlatır : «25 ekim sabahı saat 11'e doğru, teğmen Odintsov gelip bana, kızıl muhafız devriyelerle Putilov ve Obukhov fabrikaları işçilerinin Moika ile Nevsky üzerindeki barikatları kaldırmakta olduklarını bildirdi. Bir kısmını Aleksandr par-kından, bir kısmını da Gorokhovaia'dan telefon santralına göndermek üzere bölüğümü iki kısma ayırdım. Binanın önüne gelince, kapıları kapalı ve namluları bize doğru çevrilmiş bulduk. Ne yapacaktık? Yüksek komiser Stankeviç ilk defa bizim ateş açmamamızı emretmişti. Bu sırada, Morskaia'nın köşesini gözetleyen bir öğrenci - subay, zırhlı bir arabanın bize doğru geldiğini haber verdi. Bunun bir takviye olduğundan ve artık hiçbirşeyin bizi bolşevikleri uzaklaştırmaktan alakoyamayacağından emin bir halde rahat bir soluk aldım. Zırhlı araba santralın yanına yanaşıp toplarını bize doğru çevirince büyük bir hayal kırıklığına uğradım. Tamamen savunmasız bir durumdaydık ve hepimizi biçebilirdi. O anda santralın kapısı açıldı ve aralıkta bir parlamanter görüldü : «Öğrenci - subaylar, vakti geçmeden sıvışıp gidin». Çekilmem gerekiyordu. Öğrenci - subaylardan ibaret birliğimin yarısının silâhları şöyle böyle idi, geri kalanlarının silâhı bile yoktu, Morskaia sokağındaki binaların duvarı boyunca geri çekilmeğe karar verdim ve adamlarımdan birini, takviye istemek üzere Kış Sarayı'na gönderdim. O anda histerik çığlıklar duyduk. Bunlar, bir çatışmanın olacağını tahmin eden bolşeviklerin dışarı çıkardığı telefoncu kadınlardan geliyordu. Bu P.T.T.'li kızla-

rın dalgası gitikçe büyüyordu ve birden, boş olan Morskaia sokağı, el hareketleri yapan ve bağırıp çağıran kadınlarla doldu. Bazıları topuzlarını tutturalacak zamanı bile bulamamıştı. Durumun ciddiyetine rağmen kahkahayı bastık. İhtiyar bir kız üstümüze atıldı : «Gülmekten utanmalıydınız! Bu bolşeviklerin bize nasıl davrandıklarını bileydiniz... Barbar bunlar. Güleceğinize size iyi bir öğütte bulunayım : Kaçıp postunuzu kurtarın delikanlılar!... Adamı hiç yerine kurban ederler; bütün şehir Lenin'in elinde, bunu iyice bilecek durumdayız. Boş yere öldürüleceksiniz». Uzun boylu ince bir kız bana : «Bay subay, dedi, binanın içi bolşevik dolu; Moika'dan süzülüp geliyorlar ve sayıları durmadan artıyor. Çoğumuz onlarla işbirliği yapmayı reddettik. Santralı kendi kendilerine nasıl kullandıklarını görmek lâzım. Birçok birlikler hâlâ santralin bolşeviklerin elinde olduğunu bilmiyor ve genel kurmaylığınmış gibi emirler alıyorlar. Hâlâ işbaşında olan bağlantı sağlayıcılar sıkı bir göz hapsinde; her birinin arkasında bir bolşevik var ve aldıkları emirleri yerine getirmek zorundalar. Kış Sarayı ile kurmaylığın çağıruları alınmakta ve yalan haberler verilmekte. Santralci bir kız, askeri bir okulun komutanına Lenin ile bütün tahrikçilerin delikte olduğunu ve öğrenci - subayların izne gidebileceğini bildirmek zorunda kaldı. Telefonda, santralin bolşevikler tarafından ele geçirildiğini söyleyen bir meslekdaşımız az daha öldürülecekti». Genç kadın hıçkırmağa başladı ve yalnız şunları ekleyebildi : «Evinize dönün! Rusya'yı sattılar!».

Stankeviç'in emri üzerine yarı birliğini Kış Sarayı'na götürmeğe hazırlanırken, kibar giyinmiş, elinde melon bir şapka tutan bir adamın bana doğru geldiğini gördüm. Fransız sefareti ikinci kâtibi olduğunu söyledi. Biz, Moika'nın köşesinde Devlet Bankası önünde kızıl

muhafızların barikatları kaldırdıklarını ve mitralyözleri olduğunu bildirdi. Fransıza, bizi uyardığı için teşekkür ettim ve gidip Kış Sarayı'nı haberdar etmesini istedim».

Teğmen Sinegub'un birliği Kış Sarayı'na dönerken bütün yaptığı iş bolşeviklere silâh taşıyan iki kamyonu durdurmak oldu. Fakat bunlar serbest bırakıldı. Yolda bir bahriyeli müfrezesine rastladı. Biribirlerine bakıyor ve küfrediyorlardı, fakat kimse ateş açmadı. Sinegub'a telefon santralında katılacak olan birliğin diğer yarısına gelince, Aleksandr parkı yolundan gitmiş, hiç mukavemet göstermeden silâhları ellerinden alınıp hapsedilmişti. Askerî devrim komitesi birliklerine karşı biricik ciddi mukavemet teşebüsü böyle sona erdi.

«ÇABUK EVİNE DÖN!»

25 ekim sabahı, henüz kimsenin dövüşmek niyetinde olmadığı doğrudur. Belki de, bir tarafın kendini çok kuvvetli, diğerinin de çok zayıf hissetmesinden... Buna rağmen, istihkâm junkerleri Nevsky'yi ve Gogol sokağını geçip dönerlerken Kış Sarayı'na gönderilen Kade'lerden Goldmann «iyi haberi» getiriyordu: Kazan Katedrali tarafından silâh sesleri gelmişti. Bu, ancak Nikolas garına inip bolşeviklere karşı büyük taarruza hazırlanan, **general Krasnov'un Kazaklarından**(53) başkasına işaret olamazdı. Ne yazık ki, silâh sesleri «kurtarıcılar»dan değil, ön parlâmento üyelerinin toplantı halinde bulunduğu Marie Sarayını öğleye doğru kuşatan askerî devrim komitesi birliklerinden geliyordu! Aynı anda dekanlar

(53) Kerensky gerçekten aynı sabah birkaç sadık birliği toplamak için son bir çağırıda bulundu ve Krasnov göndermeği vadetti. Tabii bu söz yerine getirilmedi. Rus askerlerinin çoğu beklemeği tercih ediyordu.

meclisi telefon bağlantılarının kesildiğini ve binanın bir Litvanya alayı, Keksholm alayı ve bütün birinci katı işgal eden bahriyeli birlikleri tarafından kuşatıldığını öğrendi. O sırada Saint - İsaac alanının köşesindeki Askerî Otel'de silâhlı bir bahriyeli hazır kuvveti tarafından muhafaza altında tutulan, Reed, birçok genç ve zarif subayın giriş aralığında gezindiğini ve alçak sesle konuştuklarını gördü : Bunlar, bolşeviklere üç günden fazla şans tanımadıklarını fısıldaşıyorlardı.

Reed ilâve ediyor : «Birden sokakta bir silâh sesi duyuldu, onu bir yayılım ateşi takip etti. Fırladım, Marie Sarayı yakınında alışılmamış birşey cereyan ediyordu ve bu sarayda cumhuriyet meclisi toplanmıştı. Büyük alan boyunca, ateşe hazır bir sıra asker çaprazlamasına dizilmişti ve hepsinin gözlerini binanın damına bakıyordu.

— Çarpışma olacak mı? diye sordum.

Bir asker, sinirli bir halde karşılık verdi :

— Fazla gecikmez!

— Gidin arkadaş, yoksa yaralanırsınız...»

John Reed sarayın giriş yerinde bir bahriyeliyle konuştu. Eylül ayında büyük bir tantana ile açılan ve burjuvazi ile zengin köylülerin ümitlerini bağladıkları bu **konsey oturumunun**(54) nasıl sona erdiğini bahriyeli ona anlattı :

— Geldik, arkadaşlarla bütün kapıları işgal ettik, sonra ben başkanlık koltuğunda oturan karşı devrimci Kornilov'a doğru ilerledim, ona : «Konsey bitti, dedim. çabuk evine dön...» dedim.

Birkaç dakika sonra, oturacak yerlerini silâhlı askerlerin işgal ettiği bir araba, geçici hükûmet üyelerini

(54) Kerensky'nin bütün ümitlerini bağladığı ön - parlamento ancak onsekiz gün yaşamıştı. Yaptığı iş sıfırdı.

götürüyordu... Askerî devrim komitesinin Letonyalı üyesi Peters koşarak meydanı geçti.

— Bu bayların hepsini, daha dün akşamdan emniyet altına aldığınızı sanıyordum, dedi ona...

— Aptallar, biz müdahale edecek zaman bulamadan hepsini serbest bırakmışlar...»(A).

Başka şahitler de herkesin serbest bırakıldığını doğrulamıştır. Hükûmetin bazı üyeleri dışında bütün milletvekilleri, iki tarafında tüfekler dizili kocaman merdiveni güçlkle indiler.

Diğerleriyle birlikte serbest bırakılan Miliukov : «Ön - parlâmento üyeleri arasında bir seçme yapılması bekleniyordu, diye anlatır, fakat devrimci kurmayın endişesi başka idi».

Ön - parlâmentoya girmegi düşünen Marie Sarayı alanındaki Claude Anet adlı bir Fransız gazetecisi «doğrusu çok terbiyeli» asker ve tayfalar tarafından tevkif edildi. O : «Şehir sakin, diye anlatıyor. Moika'da rastlanan askerler eski rejimde olduğu gibi düzen içinde geçiyorlar». Bir tek tüfek sesi yok. Bu öğle vaktinde, Marie Sarayı'nın kocaman alanı hâlâ, hemen hemen boş.

KIŞ SARAYININ DÜŞÜŞÜ

Biraz önce telefon santralını geri almağa çalıştığını gördüğümüz teğmen Sinegub saat 13 sıralarında Kış Sarayı'nın önüne geldiğinde alan bomboştu. Giriş yerindeki parmaklıkların önüne odun kütükleri yığılmış. Genç teğmen kendi kendine, barikatların niçin hâlâ kurulmadığını düşünüyor. Eğer sarayı savunmak isteniyorsa parmaklıklar rahat rahat ikinci perde vazifesini görebilir, pencereler de mitralyözler için fevkalâde mevzilenme yeridir. Fakat avluda da, binanın içinde de sessizlik hüküm sürüyor. Ne subay görülüyor, ne de asker. Hâlâ lâfla, komitelerle, kararsızlıklar ve sahte manevralarla vakit geçiriliyor. Yüzbaşı Galiebsky Sinegub'a, meydana ? kan bütün yan sokakların kızıl muhafızlarla dolu olduğunu, Voskressensky Prospekt boyunca bahriyelilerin yerleşmiş bulunduğunu. göz alabildiğine hareket halindeki birliklerin görüldüğünü haber verdi. Düşmanın gece basınca saray önünde toplanacağı ve savunma durumunda olanların teşkilâtlanmak için ancak birkaç saatlik bir zaman kaldığı aşikâr. Fakat saat 15'e kadar açık hiçbir emir gelmedi. Askeri öğrenciler avluya dağılmış. Bazıları kütüklerin üstüne ata biner gibi yerleşmiş, bazıları yerde oturuyor. Silâhlarını parlatıyor, yahut kendi sigaralarına ateş ediyorlar. Birkaç takviye alayı gelip muharebe mevzilerine yerleşti. Avluda toplar ve bir de zırhlı araba bile var. Fakat daha sonra, bu biricik zırhlı arabanın da hizmet görececek halde olmadığı anlaşılacaktır. Subayların çoğu sarayın beyaz salonunda toplantı halinde. Meslekdaşlarından biri teğmen Sinegub'a : «Hüküm süren örgütsüzlük ve paniği görmek istiyorsa-

nız, kendiniz beyaz salona kadar çıkıverin. Kerensky'nin yaptığı çağırının, şimdiye kadar yalnız Constantin topçu okulu subay adayları ile İstihkâm, Oranienbaum ve Peterhof subay adayları tarafından benimsendiğini size söylemem faydasızdır. Kazaklar hâlâ vaadlerde bulunuyor, kadın yıldırım taburunun her an gelmesi bekleniyor. İki bin savaşçı bile bir araya getirilemeyecek. Ve yukarıda, başlarında Konovalov'un bulunduğu geçici hükûmet üyeleri ısıklıklar ve gürültüler arasında bir türlü bir anlaşmaya varamıyor...» dedi.

Kış Sarayı'nı savunanların en çok tuhafına giden şey bizzat Kerensky'nin ortalıkta görünmemesi; nerede olduğunu kimse bilmiyor. Bazıları kurmaylıkta görüldüğünü, bazıları da hemşire kılığına girerek kaçtığını söylüyorlar. Gerçekte hükûmet, ancak öğleye doğru savunmanın başına general Manikovsky'yi getirmeğe karar verdi, fakat o da, kendisinden sonra görevlendirilen amiral Verderevsky gibi bu görevi reddediyor. Bunun üzerine aynı iş Kade partisi üyesi kamu yardım bakanı Kişkin'e veriliyor. Yardımcıları, dinamik Palçinsky ile Petrograd sanayicilerinin vekili mühendis Rutenberg. Polkovnikov'un iki taraflı çalıştığından şüphe edildiği için yerine general Bagratuni getirildi. Bu alelacele hazırlanan kurmaylık herşeye rağmen özel bir hat sayesinde dışarı ve özel olarak büyük general karargâh ile ilişki kurabiliyor.

Nihayet saat 14 sıralarında Kişkin öğrenci subaylara hükûmetin, cepheye giden Kerensky'nin yollıyacağı takviyeler gelinceye kadar dayanmak kararını verdiğini söyledi. Orada bulunanlar içinde öğrencilerin çoğu hükûmet için ölmeğe hazır. Fakat hemen hemen yalnızlar ve başkalarının ihtiyatlılığı onları donduruyor. Bakanların nutukları gerçek bir kızgınlık yaratıyor. Öğrenci subaylar

ve daha çok Oranienbaum ile Peterhof'tan olanlar arasında da tahrikçiler var. Bununla beraber, sonunda bir anlaşmaya varılıyor ve İstihkâm okulu müdürü albay Ananeev, sarayın savunma komutanlığına atanıyor. Enerjik bir adam bu; derhal savunmanın genel hatlarını çiziyor ve elindeki birlikleri kısımlara bölüyor. Öğrenciler **birinci ile ikinci kat arasına yerleşti**(55).

Sarayın alana bakan avlusu odun yığınları ve küme küme tüfeklerle dolu. Orta yere birkaç tane 75'lik top yerleştirilmiş. Zayıf bir öğrenci - subay muhafız kolu bina boyunca dizildi. Sarayın önündeki büyük alan boş duruyor. Hükûmet burasını işgal etmek için takviye kuvvetlerini bekliyor, askerî devrim komitesinin birlikleri ise etrafı çember içine almakla meşgul. Hükûmet binalarile saray yakınlarında nöbet tutan birkaç nöbetçi küçük kış kanalı yakınında görünüşte zararsız olan, fakat kaputlarının altında tabancalarını gizleyen bir grup vatandaş tarafından sarılıp tüfekleri ellerinden alındı. Fakat hiç ateş edilmedi.

Saat 14,35'de, şehrin öteki ucunda, Smolny'de Troçky, birçok yabancı gazetecinin önünde Petrograd sovyetinin olağanüstü toplantısını açtı. Askerî devrim komitesi adına şatafatlı bir şekilde, geçici hükûmetin artık var olmadığını ilân etti. «Bize, ayaklanmanın devrimi kan selleri içinde boğacağı söylenmişti... Bir tek kurbanın bile verildiğini görmedik... Kış Sarayı henüz alınmadı, fakat birkaç saniye içinde hesabı görülecektir». Ba-

(55) Sarayın savunması için 130'u kadın olan binbeşyüz savaşıdan başka bir şey yoktu. Parti peşin olarak kaybedilmişti. Ne olursa olsun bu zayıf birlikler saat geçtikçe eriyecek ve arka arkaya bozguna uğrıyacaktı. Askerlerin morali çok düşüktü : Davanın ölmeğe değer olduğuna inanılmıyordu.

zı milletvekillerinin «Sovyet kongrelerinin iradesi üstüne çıkıyorsunuz!» tarzındaki sözlerine Troçky eşsiz bir ton ile karşılık verdi: «Kongrenin iradesi, daha önceden Petrograd işçilerile askerlerinin korkunç ayaklanması olayı ile belirlenmiştir. Şimdi, zaferimizi yaymaktan başka yapacağımız başka birşey kalmıyor».

Saat 15,15'de Lenin'in Smolny'ye geldiği haberi yayıldı. Her tarafta, beyaz ve yüksek tavanlı Sütunlar Salonunda, merdivenlerde, koridorların ağır ve dumanlı havası içinde tepeden tırnağa silâhlı asker, işçi ve bahriyeli milletvekilleri, nihayet perukasını çıkaran ve dört aylık gizlilikten kurtulan tıraş olmuş ve başı kabak yoldaşı görmek için birbirlerini itiyorlar. Fakat hazır bulunanlar heyecanlı olmaktan çok meraklı ve yeni gelenin karşılanışı beklenen çapta değil. Bu heyecan yokluğu, şüphesiz dinleyicilerin aşırı derecede yorgun oluşu ile izah edilebilir. Sonra, bunların hepsi siperlerinden veya taşradaki köylerinden yeni çıkmış basit adamlar: Henüz hareketin büyüklüğünün farkında değiller.

Fakat Lenin hemen onları sürüklemesini biliyor ve nutkunun başarısı muazzam oluyor. Alışılmış olan o büyük günlere mahsus pozu ile, kısa vücudu öne doğru eğilmiş, sağ kolu dinleyicilere doğru uzanmış bir halde şöyle bağırdı; «Biz bolşeviklerin önceden haber vermiş olduğumuz köylü ve işçilerin devrimi gerçekleşmiştir, yoldaşlar!... Ezilen kitleler içinden burjuvazinin çıkarılıp atılacağı rejimlerini kendileri kuracaklardır. Rusya tarihinde yeni bir safha başlıyor... Üçüncü Rus İhtilâli, nihayet sosyalizmin başarısıyla sona erecektir... Vakit geçirmeden sosyalist bir proletarya devleti kurma işine başlayacağız... Almanya, İtalya ve İngiltere'de gelişmeğe başlayan dünya işçi hareketi bize yardım edecektir». Onu alkışladılar. Muhalefet ortaya çıkmıyor ve «vatan

ile devrime karşı cinayeti» onaylayan bu kongre salonunu açık bir şekilde terk ediyor. Ondan sonra, geri kalanların hepsi önlerine getirilen herşeyi tasdik ediyorlar. Enternasyonal ile Devrimcilerin Matem Marşı söyleniyor. Peykenin üstünde, etrafı merkez komitesi üyeleriyle etrafı çevrili olan Lenin ateşli gözlerle ara nağmeye katılıyor. Devrim, önceden kestirilebileceğinden çok daha kolaylıkla gerçekleşmiştir. Artık, Kış Sarayı'nı almaktan başka bir şey kalmıyor.

Bu toplantıdan sonra ve prensip olarak Kış Sarayı'nın alınmasını müteakip yapılması kararlaştırıldığı için geceleyin geç vakit yapılacak olan İkinci Sovyet Ruslararası Kongresine kadar, devrimin iki lideri, Lenin ile Troçky biraz dinlenmeğe karar verdiler. Günün iki kahramanı, küçük bir salonda yere yayılan askeri bir battaniyenin üzerine uzanmış, alçak sesle konuşuyorlar. Lenin endişelidir.

Ve Troçky bu olağanüstü II. Kongrenin açılışını hatırlıyor : «Sovyetlerin II. Kongresi ilk oturumunu Smolny enstitüsünde yapıyordu. Lenin burada hiç görünmedi. Hatırladığıma göre, içinde hiçbirşeyin bulunmadığı veya çok az eşya bulunan, enstitünün bir odasında ayrı duruyordu. Sonra biri gelip döşemenin üstüne birtakım örtüler yaydı ve üstlerine yastıklar koydu. Vladimir Ilyiç ile ben orada, yanyana yatarak dinlendik. Fakat birkaç dakika sonra beni çağırdılar : Dan söz aldı, ona cevap vermek lâzım! Dan'a cevap verdikten sonra tabii uyumayı aklından bile geçirmeyen Vladimir Ilyiç'in tekrar yanına yatım. Uyumak söz konusu olamazdı! Her beş veya on dakikada bir, toplantı yapılan salonlardan biri koşup geliyor ve bize olup bitenleri haber veriyordu. Ayrıca şehirden de haberciler gelmekteydi. Şe-

hirde Antonov - Ovseenko'nun yönetiminde Kış Sarayı'nın kuşatılması işi devam etmekteydi.

Ondan sonra olan şey, şüphesiz uykusuz bir gecenin bir önceki günden şöyle böyle ayırdığı ertesi sabah olacaktı. Vladimir Ilyiç yorgun görünüyordu. Gülümseyerek şunları söyledi : Gizli yaşayıştan ve Perevertzev (iktidarda bulunduğu sırada tevkif emrini çıkarmış olan içişleri bakanı) rejiminden geçiş çok ani oldu... «Es schwindelt» (başım dönüyor), diye ekledi, neden Almanca söyledim bilmiyorum. Ve elile başının etrafında bir daire çizdi.

İktidarın ele geçirilişi dolayısıyla kendinden duyduğum az çok kişisel tek açıklama bu oldu. Bundan sonra basit bir şekilde günün işlerini yürütme konusuna geçildi.

Aynı sabah askerî devrim komitesi Troçky adına hükûmetin devrildiğini bildirince Podvoisky, Antonov - Ovseenko ve Çudnovsky, «en geç öğleye kadar» Kış Sarayı'nın düşürüleceğine söz verdiler. Fakat öğle üzeri Cronstadt'lı bahriyeliler hâlâ gelmemiştir ve getirilen öğrenci - subaylarla sarayın savunması takviye edilmiş bulunuyor. O zaman sarayın alınışı kesin olarak saat 15 olarak tesbit edildi. Öğleden sonraki ilk saatte yapılan sovyet toplantısında Troçky iyimser bir cümle ortaya attı : «Birkaç saniyeye kadar saray alınmış olacak». Fakat saat 15'de durum değişti. Podvoisky ile Antonov - Ovseenko Smolny'ye telefon ederek endişe edilecek birşey olmadığını ve saat 18'de Saray'ın düşeceğini söylediler. Zaten Çudnovsky saraya girmeye başlamış ve şimdi karsız olan subay adaylarına nutuk çekiyor. Buna rağ-

men saat 18'de yine birşey yok(56). Antonov ile Podvoisky süre bile göstermiyorlar. Takviyelerin gelmesini beklemeğe devam etmekte. Merkez komitesinde endişe büyüyor. Askerî devrim komitesi Savaş Bakanlığı, politik dairesinin başı Tolstoy ile geçici hükûmetin kuzey cephesi nezdindeki komiseri Voitinsky arasında çekilen telgraflardan bilgi edildi. Bu bilgiler, Petrograd'a, Kış Sarayı'nın imdadına iki bisikletli taburunun gönderildiğini doğruluyor. Saat 16 ile 17 arasında Petrograd'dan sadece 75 km. uzakta oldukları görüldü. Diğer taraftan general Krasnov da, başkent üzerine yürümek üzere birliklerini Ostrov'da topluyor.

Lenin ile Troçky'ye göre, politik bakımdan sovyetler kongresinin açıldığı saatte bütün başkent bolşeviklerin elinde bulunması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Delegeleri zafer emri vakisi ile karşı karşıya bırakarak kongredeki son muhalefeti de kırmanın tek çaresi budur. Bunun için Kış Sarayı'nın zaptı, Smolny'nin baş sorunu halini alıyor.

Troçky şunları hatırlamakta : «Smolny enstitüsünde Lenin ile benim odam, binanın iki ucunda olup uzun bir koridorla birleşiyor, ya da bu koridor ikisini birbirinden ayırıyordu. Öyle ki Lenin, şakadan ulaştırmanın bisikletle yapılması teklifinde bulundu... İkimiz arasında telefon vardı. Günde birkaç defa, odasında bulunan Lenin'in yanına gitmek ve kendisile anlaşmaya varmak için gerçek bir karınca yuvası olan sonu gelmez koridoru geçiyordum. Lenin'in sekreteri adı verilen genç bir

(56) Lenin mutad sakinliğine rağmen, o sırada, bolşeviklerin hareketsizliği karşısında sinirli görünmektedir. Ayaklanmanın sorumlularına emredici ve pek nazik olmayan emirler gönderdi ve hatta onları korkaklıkla suçladı.

bahriyeli, şefin notlarını bana getirmek için durmadan koşuyordu. Bu notlar sağlam kurulmuş iki veya üç cümleden ibaretti ve en önemli kelimelerin altı iki veya üç çizgi ile çizilmişti; ve her not, dikkatle oturtulmuş bir soru ile bitiyordu. Çoğu zaman, küçük kâğıtların yanında, acele olarak bir açıklamayı gerektiren bir kararname taslağı bulunurdu. Halk komiserleri sovyetinin arşivlerinde o zamana ait çok sayıda Lenin veya benim tarafımdan yazılmış dokümanlar, üzerinde tashihler yaptığım Lenin'e ait metinler ve Lenin tarafından tamamlanmış benim tekliflerim bulunmaktadır».

Kış Sarayı'nın etrafında, kuşatmacıların safında harekât, gerçekten askerî devrim komitesinin tahmin ettiği gibi cereyan etmedi. Cronstadt'lı bahriyeliler ancak şafakta, mayın döşeyicisi Amour ve Iastreh adlı şilep ile Neva halici yönünde ilerliyordu. Zaria Svobody zırhlısı, Aurora'nın yanına gideceğine gidip Morskoï kanalının giriş yerine yerleşti. Kerensky'nin takviyeleri geldiği takdirde Baltık demiryolunu ateş altına alacaktı. Bolşevik ayaklanmasını desteklemek için yola çıkan beş bin bahriyeli, mühendislerin, ve baş makinistlerin sessiz direnci ve subayların inadı ile karşılaştı. Devrim komitesi komiserleri bütün rütbe sahiplerine aynı nutku çekiyordu : «Devrim ile ilgili fikirleriniz bizi ilgilendirmez. Sizden istediğimiz tek şey görevinizin başında kalmanızdır. Sabotaj yok». Ne olursa olsun, bahriyeliler öğleden sonra geç vakit Neva halicine girdiler ve Aurora'nın tayfaları tarafından mızıkâ ile karşılandılar. Baltık'tan ayrıca dört torpido ile bir de kruvazör gelmektedir. Denizciler hızla rıhtıma çıkarak hemen Kış Sarayı'na doğru yollandılar. Nihayet askerî devrim komitesinin elinde tatminkâr kuvvetler vardır. Bahriyeliler her tarafta sağlam kordonlar kurdular : Ekaterininsky kanalında,

Moika'da, Nevsky kavşağında. Champ - de - Mars yakınlarında Pavlovsky alayına mensup askerlerle karşılaştılar. İki taraf biribirile kucaklaştı. Antonov - Ovseenko bütün gelenleri kısa bir hoşgeldiniz nutku ile karşıladı.

Saat 16'da, sarayda bakan Konovalov telefonla hükûmet üyelerini ve siyasî şahsiyetleri davet ediyor. Sevgi ve geçmiş olsun yolunda sözler söyleniyor; hükûmet ile kaçmış olan onun şefi Kercensky'den şikâyet ediliyor. Nabokov ise, kısa bir süre için görünüyor, sağda solda el sıkıyor ve çıkıp gidiyor. Vakit gelmiştir, çünkü Morskaia, Millionaia ve Amirallik köprüsü etrafındaki kuşatma çemberi daralıyor. Muhasaracılar, saray bahçesinin parmaklığına kadar sokuluyor. Neva'nın öteki kıyısında Pierre - ve - Paul kalesi ile Aurora'da toplar çevriliyor. Saat 17'de ayaklanma askerî harekât halini almağa hazırdır.

Saat 17,30. Saray'ın karşısında kurmaylık binasında ışıklar birbiri arkasına yanıyor. Parmaklık açılıyor ve Peterhof subay adaylarının ikinci bölüğü nöbeti almak üzere sık saflar halinde dışarı çıkıyor. Saraydakiler hâlâ iyimser, çünkü **Kerensky'nin ertesi sabah hükûmet kuvvetlerinin başında**(57) Petrograd'da olacağı ve iki bisikletli taburunun Petrograd'a varması için ancak birkaç kilometrelik bir mesafe kaldığı söylentileri dolaşıyor. Teğmen Sinegub bile bu ümit havasının etkisine kapılmış. Şunları anlatıyor : «Teğmen Skorodinsky bana komutanın emirlerini nakletti. Benim bölük birinci katın parmaklık boyunca uzanan sol kanadını işgal edecekti. Sol cenahımızla pencerelerden, Millionaia sokağından

(57) Kış Sarayı'nı savunanlarda realizm yokluğu insanı ister istemez etkiliyor. Sadece yolların uzaklığı yüzünden bile olsa, Kerensky'nin kuvvet getirme şansı katiyen yoktu. Fakat bir mucizeye inanılıyordu.

gelecek muhasaracıları durdurabilirdik. Bütün sokağı tarayabilmemiz için bir mitralyöz vermediği vaadetmişlerdi. Sağdaki pencerelerden Morskaia'yı göz altında tutabilirdik. Yani saray önündeki alan çaprazlama ateş altında tutulabilecekti. Fakat Stankeviç ile geçici hükûmetin talimatı ilk defa bizim ateş açmamızı yasaklıyordu. Saraya karşı hücumun şafaktan önce yapılmıyacağını düşünüyorduk. O zamana kadar da Kerensky takviyelerle gelecekti. Daha birkaç ay önce bu toprakların güçlü kişilerini barındıran bu tantanalı odaların kalın halıları üzerinde silâhlar, çizmeler ve yatak torbaları etrafa yayılmış, yere yatmış olan adamlarım geçmişî hatırlıyordu. İçlerinden bazıları anlayan bir bakışla ve gıpta edercesine mobilyayı inceliyordu. İçlerinden bir tanesi, birçok şey kaybolmuş, dedi. Bundan, saray muhafızları, o gözü dönmüş hırsızlar yararlanıyor. Çarların küçük özel kilisesini görmeliydiniz. Dünyanın en güzel dini tasvirleri orada toplanmıştı... Ben buna karşılık verdim : Biliyorum, fakat içeri girmeye cesaret edemedim, böyle birşey günaha girmek olurdu. Çariçemiz orada dua etmiyor muydu? O kilise kutsaldır ve ben hayatımı orada kaybetme pahasına da olsa onu savunurdum!... Belki de, sosyalist Kerensky'nin safında yer alan bir subayın söylediği bu monarşist sözler karşısında hayrete düşen subay adaylarından biri, alaylı bir tavırla, Kerensky'nin bu fikirlere katıldığını görse hayret edeceğini söyledi!...»

Teğmen Sinegub cevap verecek zaman bulamadı, çünkü o anda, bir Kazak birliğinin, küçük kilise yanındaki oda ve koridorlara yerleştiği bildirildi. Sinegub şöyle devam ediyor : «Bu haberden memnun bir halde yerimden fırladım. Nihayet o kadar beklenen Kazak takviyeleri gelmişti! Kurtulmuştuk! Ural'ın sakallı adamları arasında kendime bir yol açarak onların yanına gittim, karşıma ilk çı-

kana, subaylarının nerede olduğunu ve birliklerine kimin komuta ettiğini sordum. İri yarı olan adam cevap vermeğe tenezzül etmeden beni itti. Onları daha yakından inceleyince, düzenli bir birlikten çok haydutlara benzeyen bu «vatan savunucularının» kıyafet ve davranışları karşısında hayretim gittikçe arttı. Ve daha da hayret verici olan şey, aralarında genç yoktu».

Kıyafetleri teğmeni hayrete düşüren bu Kazaklar, temmuzda bolşevikleri ezmek üzere cepheden gelen bir birliğe mensuptu. Kazak birlikleri sovyetinin bir toplantısında, gençler ihtiyarların peşinden gitmeği reddetmiş, hükûmet ile bolşevikler arasında çıkan anlaşmazlık karşısında sıkı bir tarafsız tutum takınmaya karar vermişlerdi. Yalnız iki «sotnia» (yüz kişilik birlik) kuşatılmış olanların çağrısına cevap vermişti.

Sinegub şöyle devam ediyor : «Tekrar Kazaklardan birine hitab ettim : 'Yiğitlerim, size kimin komuta ettiğini öğrenmenin imkânı yok mu?' Sakallı Kazak homurdanarak cevap verdi : 'Bundan sana ne? Burada herkes kendi başına buyruk.' Her taraftan küfürler işitiliyor ve sakallılar karanlık, sandıklarla tıkanmış koridorlarda birbirini itiyor, kakıyor ve bu sandıkları, başkomutanın, kaçarken götürecek zaman bulamadığını söylüyorlardı. İnsan bunların burada ne işi olduğu kendi kendine sormadan edemiyordu. Mitralyözlerini yerleştirirlerken Horungij (Kazak sotnialarında çavuş)'den adamlarının kili-seye girmelerini engellemesini istedim. Fakat, adamlarımın yanına yeni varmıştım ki, subay adayı Goldmann ile bir başkası hiddetten sapsarı kesilmiş bir halde yanıma geldiler : 'Teğmenim, Kazaklar bizi dışarı çıkarıyor, bir ahırda imişler gibi davranıyorlar. Küçük kilisenin önündeki nöbetçiyi kovdular. Hepsi, küçük babamız Çar'ın önünde diz çöktüğü tasvirlerin karşısında dua et-

mek istiyor. Bir yahudi öğrenci - subay olan nöbetçiye çıfıt dediler. Arkadaşları onu savundu ve kavga başladı'».

Yahudiler, ancak Kerensky'nin iktidara gelmesinden sonra kolayca askerî okulara girebiliyor ve bu, ananevi şekilde yahudi düşmanı olan Kazakları kızdırıyor, biribirlerine bu sarayda kimi savunmağa geldiklerin soruyorlardı: Çarın kutsal tasvirlerini mi, yoksa Kerensky'nin yahudilerini mi? Sinegub şu açıklamayı yapıyor: «Sonunda, yalnız küçük kiliseyi değil, birinci katın bütün sol kanadını Kazaklara bırakmak zorunda kaldık».

Uşaklardan çoğunun kaçmış olduğu **koca sarayda** (58), subay adayları antreler, koridorlar ve merdivenleri tutacak kadar kalabalık değiller. Birçok subaylar mutfaqları zorla almış, uşaklardan kaçamayanları kendilerini içki şişelerile dolu kasaları getirmeğe zorluyorlar. Bunların sarhoşluğu, ne öğrenci - subaylar, ne de sakallı Ural'lılar için bilinmiyen birşey değil.

Ancak saray komutanı, yanında bakan Palçinsky ile beraber gelerek Krasnov'un Petrograd üzerine yürüdüğü haberini okuduğu zaman subaylar, o da istemeye istemeye yerlerine dönüyorlar. «Çarı on yıl savunduğu» ile övünen göbekli bir albay, yedek albay sıfatı ile gerileri gözlemeyi tercih ettiği vesilesile, saray önündeki bir barikadın yanına bir bölükle beraber gitmeyi bile reddediyor.

(58) Pierre III.'ün yaptırdığı Kış Sarayı, bir yangından sonra Nikola I. tarafından yeniden yapılmıştı ve tek başına bir âlemdi. Yüzelliye yüzyirmibeş metrelik bir alanda binden fazla odası ve iki bin penceresi vardı. Bunda yüzonyedi merdiven ve binyediyüz seksenaltı kapı bulunuyordu. Bu Pierre - ve - Paul kalesi gibi hiç de stratejik bir nokta değildi. Alınması ancak sembolik bir değer taşıyabilirdi: Çar zamanında olduğu gibi iktidar yine orada tecessüm ediyordu.

Diğer subaylar kıdem hesapları yapıyor; bunlar hükûmeti ve özellikle daha düne kadar hizmetinde ölmeğe yemin ettikleri Kerensky'yi suçluyor ve bugün, hemşire kılığına girerek kaçtığını söylüyorlar. Subay adayları, Kerensky'nin yerine Kornilov'un yanında bulunmaları gereken bazı subayların davranışı karşısında bı-kıp telâşa kapılıyor ve bakan Palçinsky'den hapsedilmelerini istiyorlar. Fakat, konuşma sırasında bir subay gelip, eski Saint - Georges şövalyelerinde kırk kişilik bir malûller gurubunun, başlarında tek bacaklı bir yüzbaşı ile barajları zorladığını ve saray komutanının emrine girdiklerini bildirdi... Toplantıya hemen ara verildi. Saat 18'de yeni bir tertibe gidildi. Malûller birinci kata ayrıldı. Oranienbaum subay adayları iç avluyu ve dış barikatları savunma emrini aldılar. İstihkâm ve Peterhof okulları kış kanalını koruyacak. En önemli barikat, kütük yığınları sayesinde küçük parmaklığın önünde kurulacak. Constantin okulunun subay adayları toplanarak, taarruz edenlerin ilk barikatları aşması halinde iç avlunun parmaklıklarını koruyacaklar. Bu yeni düzenden yüzbaşı Galievsky ile teğmen Skorodinsky ve teğmen Baklanov sorumlu. Fakat bu kararlar alındıktan biraz sonra, Constantin okulundan bir subay gelerek saray komutanına, subay adaylarını okul komutanının kışlarına çağırdığını bildirdi. Bu bozulması imkânsız emir genç topçular tarafından fena karşılanmadı ve hemen altı top-tan dördünü alarak saraydan ayrıldılar. Komutan kitle halinde kaçışı önleyecek tedbirleri almak istediği zaman iş işten geçmişti. Subay adayları gidiyorlar. Bununla beraber, Constantin okulu komutanının, askerî devrim komitesinin baskısıyla hareket ettiği besbelli. Zaten kol, saray parmaklıklarını geçer geçmez zırhlı birlikler onları durdurup silâhsızlandırdılar. Ve derhal bu sahra topla-

rı Moika köprüsüne yerleştirildi, ama bu defa namluları Kış Sarayı'na dönük olarak...

Birkaç saniye sonra, topçu subay adaylarının gidişini haber alan Kazaklar da, nihayet onları izlemeğe karar verdiler. Birkaç subay onları durdurmağa veya hiç olmazsa mitralyözlerini bırakmalarını sağlamağa çalıştı. Fakat Kazakların vahşi bir tavırları var ve kandırılmağa çalışılırken onlar şu karşılığı verdiler: «Biz buraya geldiğimizde, bütün yiğit kişilerin dini tasvirler ve onları koruyan askerlerle burada toplanmış oldukları söylendi. Gerçekte ne bulduk? Sarhoş subayları, yahudileri ve cici hanımları. Zaten geçici hükûmetin kendisi de yarı yarıya yahudidir. Gerçek Ruslar ise öteki tarafta, Lenin ile beraberler».

Ve sakallılar sükûnet içinde gitme **hazırlıklarını**(59) yaptılar. Şüphesiz, askerî devrim komitesi ile anlaşmışlardı, çünkü küçük Kış Kanalı'ndan sarayı terkeder etmez kuşatmayı yapanlar onlara yol verdi.

Son Kazaklar çıkmıştı ki Kişkin, Keksholm alayının bir bölümü tarafından 17 saattenberi kuşatılmış bulunan genel kurmaylıktan gelme bir haberi getirdi: Bu, Antonov - Ovseenko imzasını taşıyan Pierre - ve - Paul kalesinden gelme bir ultimatom: «Teslim olun ve Kış Sarayı'ndaki birliklerin silâhlarını alın, aksi halde kale ile Aurora'nın bataryaları ateş açacak». Antonov kuşatılmış olanlara düşünceleri için yirmi dakikalık bir zaman vermişti. Hükûmetin askerî şahsiyetleri olan Verderevsky ile Manikovsky ultimatomun kabul edilmesini

(59) Buna rağmen Kazaklar sarayın son savunucularına birkaç tane mitralyöz bıraktılar. Kazakların başı «Bunları alın ve bizi unutun» demişti. Bunları orayı terkederken söyledi ve arkasından üç yüz kişi saraydan çıktı.

sağlık verdiler; fakat sivil bakanlar yerlerinde kaldılar. Sadece Auroa'nın karşısına gelen Malachite'ler salonundan çıkarak korunmak için sarayın avluya bakan pencere-leri tarafına gittiler ve ışıkları söndürdüler. Yalnız kâğıt bir abajurun örttüğü bir lâmba odayı aydınlatıyordu.

Bu arada bakanlar, savaşın başlamasından önce saraydan ayrılmak isteyen herkesin gitmekte serbest olduğunu bildirdiler. Tereddüt edenlerin sayısı ne kadar az olursa, sarayı savunmanın o kadar iyi savunulacağı prensibine dayanıyorlar.

ATEŞ BAŞLIYOR :

Sinegub anlatıyor : «Parmaklık önündeki barikatlara bir göz atma emrini aldığım zaman saat 18'i biraz geçiyor olmalıydı. Barikatları sağlam buldum ama, onları savunan adamların sayısı azdı ve yorgunluktan bitkindiler. Bunun için ikinci bölümü içeri alıp yerine birincisini koydum. Birinci bölüm odun yığınlarının arkasına gizlenip savaş mevziine yerleşir yerleşmez, saraya ateş edilmeğe başlandı. Ateşe karşılık verdik; alandaki hatların hareket etiklerini görünce saldıranların her hareketine tüfek ve mitralyözlerle mukabele ettik». Gece bastırırken ateş gittikçe sıklaşıyordu. Yaralanan ve ölenler var. Rıhtımlarda, alanda, Millionaia'da kuşatmacılar binaların çıkıntılı yerlerine sığınıyor, duvara yapışıyor ve adım adım ilerliyerek ateş ediyorlar. Arkada kızıl muhafızlar, ısınmak için odun yakmışlar. Kekre kokulu duman sislerle barut dumanına karışıyor.

Sinegub şöyle devam ediyor : «Birden sarayın bütün ışıkları söndü. Tam bir karanlık içindeyiz ve artık ne kurşunların nereden geldiğini biliyoruz, ne de ateş edeceğimiz yeri. Sonra ışıklar ne kadar ani şekilde ke-

silmişse, aynı şekilde birden tekrar yandı. Ve birden kendimizi fenerlerin altında, düşmana tam bir hedef teşkil eder halde bulduk. İçimizden kimse sarayın elektrik hücresinin bulunduğu yeri bilmiyor. Mümkün olduğu kadar çabuk elektrikçiye bulmak gerek. Yoğunlaşan düşman ateşi altında ve çok güçlkle koşuyor ve sonunda tabanca tehdidile beni saray dehlizinden geçirip elektrikçinin yanına götüren uşağı buluyorum. Elektrikçi silâhımı görünce, ışıkları söndürüp sayacın anahtarlarını bana vermeğe razı oluyor. Yarı karanlıkta bana: Böyle bir teşebüse giriştiğinize göre, bahse girerim ki, Kornilov'un subaylarındansınız, dedi... Durum düzelince bir koridorda, kadınların ölüm taburu tarafından kuşatılmış olan komutanı buldum. Kadınlar histerik bir şekilde, ölüm tehlikesi içinde olduklarını söyledikleri kurmaylıkta, bolşevikler tarafından sarılmış subayları kurtarmağa gitmek için mücadele istiyorlar. Aralarında general Alekseiev de var. Gerçekten, parmaklığın arasından süngü takmış bir halde çıkışa hazırlanan kadın taburunu gördüm. Mıl'un ışıkları birdenbire tekrar yandı. Düşman kurşunları için yine kolay birer hedef oluyoruz. Yanımda duran yüzbaşı Galievsky küfrederek tabancasını çekti ve fenerlere ateş etti. İkisinden birini vurdu. Elektrikçiye bulup yaptığı sabotajı ödetmek üzere saraya koşuyorum. Fakat bana, kendisinin bunda rolü olmadığını, santralı ellerine geçiren bahriyelilerin fişlerle oynadıklarını söylüyor. Kendisine inanmamı rica ediyor: Evinde bir kadın ve çocukları onu beklemektedir. Bir daha görürsem kurşunu yapıştıracığını söyleyerek kaybolması için birkaç saniye müsaade ediyorum. Barikatlarda ateş sıklaştı, adamlarımın yanına döndüm».

Saat 19'da, üst kata teğmen Danileviç ile genel ka-

rargâhtaki albay Sergeevsky arasında bir telefon konuşması oldu :

— Ne durumdasınız?

— Kötü. Tüfek ateşi yeniden başladı. İşitebilirsiniz. Size kurmay başkanı için bir mesaj veriyorum : «Petrograd işçi ve asker sovyeti, Kış Sarayı'nı bırakmadığımız takdirde Pierre - ve - Paul kalesile Aurora topçusu tarafından bombardıman edileceğimizi bildirdi. Hükûmet istifayı reddediyor, iktidarı ancak meşru kurucu meclise devredecek. Savunmamıza devam ediyoruz. Mutlaka takviye gönderin. Acele. Acele. Telefon mesajı, 25 ekim 1917, saat 19, No : 11 690. İmza : bakan Konovlov».

KIRMIZI FENER :

Kış Sarayı'nda bakanlar her an bildirilen bombardımanı beklerken, Antonov - Ovseenko ile askerî devrim komitesi komiseri Blagonravov Pierre - ve - Paul kalesinde, tepeye kırmızı bir feneri çekmek için sarayın tamamen çember içine alınmasını bekliyorlar. Bu sinyal üzerine, sarayı işgal edenler inat ederlerse, Pierre - ve Paul kalesi topçusu ile Aurora'nın altı pusluk toplarının derhal ateş açacaklarını ihtar etmek üzere Aurora'dan mermisiz bir atışın yapılması kararlaştırılmıştır. Bu metodlu bir plân; fakat noksan olan birşey var : Kırmızı fener! Bir gemici fenerini boyamakla bu işi hallediyorlar ama, bunun her taraftan görünmesi için bir direğe bağlanıp kaldırılması lâzım. Nihayet bunu da başarıyorlar ama saat 21 oldu ve oldukça değerli bir zaman kaybı var.

Smolny'de Pierre - ve - Paul kalesinin artık ateş açması sabırsızlıkla bekleniyor. Antonov - Ovseenko mo-

torlu bir tekneye atlayıp Neva'yı geçti ve kaleye gitti. Orada komiser Blagonravov ona, kırmızı fener sıkıntılarına başka sorumluların da eklendiğini anlattı: Tarafsızlıklarını muhafaza eden kaledeki topçular paslandığını, kompresörlerde yağ bulunmadığını ve bunun için de ateş etmenin imkânsız olduğunu iddia ediyorlar. Doğru mu acaba? Komiserler karanlıkta su birikintileri ve çamur içinde bocalıyor ve topları kendileri incelemeğe gidiyorlar. Antonov - Ovseenko'ya yol gösteren Blagonravov kayboluyor. Daha sonra şunları anlatacaktır: «Zayıf bir şekilde kıvılcımlanan fenerlerden birinin önünde, Antonov - Ovseenko birden durdu ve gözlüklerinin üstünden bana alabildiğine üzüntü verici bir gözle baktı. Gözlerinde güçlkle gizlenen bir endişe okudum: Bir ihanet var mı idi?».

Komiserler sonunda iki bahriye topçusu buldular ve işleyebilecek durumda olan tek topun, hergiin öğle vaktini haber vermek için kullanılan **antika top**(60) olduğunu gördüler.

Fakat komiser Blagonravov'un sorunları nihayet avlunun dip tarafından birden gelen bağırımlarla bitmiş benzemektedir: «Subay adayları teslim oldu! Saray bizimledir!» Yazık ki bu, yanlış bir haber. Söz konusu olan şey, sadece üç saat önce alınan kurmaylık binasıdır. Fakat saat 21'de sarayın muhasarası devam etmektedir.

Saat 21,30'a doğru tam silâhlar patlarken Oranienbaum okulu subay adayları sarayın bir salonunda toplandı yapmaktadırlar. Salon doludur. Ortada, bir sandığın üzerine tünemiş olan gri kaputlu bir yedek subay subay adaylarına nutuk çekmektedir: «Size şimdide:

(60) Buna rağmen, Blagonravov'un emrile nihayet üç pusluk birkaç top işler hale sokuldu. Kaleden topyekûn ve yaklaşık olarak otuzbeş defa ateş edildi.

haber vereyim ki arkadaşlar, beş dakikaya kadar Aurora'nın topları konuşmağa başlayacak. Silâhlarını şimdi bırakacak olanların hayatının kurtulacağını vadediyorum. Hükûmetinizin sizi aldattığınızı görmüyor musunuz?».

Sinegub bağırarak ona doğru fırlıyor: «Bolşevik tahrikçisi!» ve onu vurmak için silâhını kaldırarak şunları ekliyor: «Bir köpeği köpekçe öldürmelidir». Bir kol onu tutuyor. Kendisi de sarayın savunucuları arasında bulunan kardeşi olan yalvarıyor: «Bırak silâhını, delisin sen!».

Ateşli Sinegub'un bilmediği şey, tahrikçinin gerçekte, askerî devrim komitesi triumvirasından gözü pek Çudnovsky olduğudur. Çudnovsky, hayatını tehlikeye koyarak, küçük bir grup Oranienbaum öğrenci - subayın yardımıyla saraya girmiştir. Bakan Palçinsky araya girip onu tevkif ettirdi, fakat Oranienbaum'lıların itirazları karşısında hemen serbest bırakıp saraydan çıkabilmesi için bir de izin kâğıdı vermek zorunda kaldı. Çudnovsky bir grup junker ve öğrenci - subay ile beraber gitti. Yanındakileri, barikatlarda direnmeğe devam eden arkadaşları yuhalıyorlar. Kuşatıcıların ateşi sıklaşıyor.

ŞALİAPİN, BORİS GODUNOV'U OKUYOR :

Bu sırada Petrograd'da, saray çevresinin dışında hayat devam etmektedir. Tramvaylar, alışılmış olduğu üzere tıkabasa dolu bir halde gidiyorlar; her hamlede erkekler, kadınlar ve çocuklar birbirine asılıyor Dük-kânlar kapanıyor ve sinemalarla tiyatrolar her akşamki gibi gişelerini açıyorlar. Maria tiyatrosunda Karsavina yeni bir bale oynuyor. Alexandre tiyatrosunun afişinde, adı bütün dudaklarda dolaşan Meyerhold'un sahneye koyduğu Korkunç İvan'ın Ölümü var. Krivoie Zerkalo

(Biçim bozan Ayna) da Schnitzler'in Reigen'i büyük bir başarı sağlıyor. Troitsky tiyatrosunda Çar'ın Cinayetleri oynanıyor; monarşi taraftarları buraya aktörleri yuhalamağa gidiyorlar. Petrogradskaia Storona mahallesinin halkevinde Boris Godunov'un başrolünü oynuyor. XVII. yy. başlarına ait Kremlin'in en büyük macerası sahne- de başlarken sokakta XX. yy.'ın en büyük dramı oynanıyor. Kış Sarayı saldırısına katılacak olan Eruşev daha sonra şunları anlatacaktır : «Müfrezemizdeki askerler, bahriyeliler ve kızıl muhafızlar sıra ile operayı dinleme- ğe koşuyordu. Yer gösteren kadınlar itiraz etmeden geç- memize izin veriyorlardı. Herkes yavaşça, ayaklarının ucuna basarak beş dakika dinlemek üzere giriyor, sonra yerine dönüyordu. Şaliapin, şüphesiz ki, Kış Sarayı'na saldırmağa hazırlanan devrim savaşçıları için şarkı söy- lediğini bilmiyordu bile...»

AURORA'NIN YEDİ TOP ATIŞI :

Saat 21,20'de geçici hükûmete yeni bir ultimatom verilmişti. Ultimatom bu defa da reddedildi. Saat 21,45'- de Blagonravov ile Antonov - Ovseenko'nun öngörüldü- ğü üzere, Aurora zırhlısından, saldırının başladığını ha- ber veren ilk boş atış yapıldı. Pierre - ve - Paul kalesi bu- na zayıf yankılarla karşılık verdi. Aurora'nın attığı top- lar bugüne kadar tarihin muammaları arasında kalmıştır. Aurora ateş etti. Bu bir gerçek. Fakat boş kovan mı ateşledi? Ve kaç atış yaptı? Sinegub patlamalar duyduğu- nu söylüyor ama, sarayın duvarları o kadar kalın ve gü- rültü o kadar çok ki, atılan topların ne sayısını, ne de menşeyini tesbit etmiştir. Troçky'nin Hatıratı'na göre, «yalnız iki atış hedefe vardı ve bundan da sadece du- varların sıvaları zarar gördü». Aleksî Tolstoy'a göre ise,

Aurora'nın üçüncü bir atımı çatıdan geçti. Belki de en somut şahitlik bakan Palçinsky'nindir. Palçinsky, ilk top atışlarından az sonra amiral Verderevsky'ye kendisi bir obüs parçası gösterdi. Verderevsky, madenin kalitesinden bunun Aurora'dan atılan bir obüs parçası olduğunu bildirdi. Buna rağmen komiser Flerovsky, Aurora mürettebatına bağlı olup kruvazörün yalnız boş kovan atışı yaptığını iddia ediyor ki, gemideki bir bahriyeli de o sırada geminin kulesinde idi ve bu gemici aynı şeyi söyler. Hangisi doğru söylüyor? Aurora'nın mürettebatının çoğu 1918 - 1919'daki kanlı çarpışmalarda ölmüştür. Hayatta kalanlar ise, 1921'de Cronstadt bahriyelilerinin ayaklanması sırasında Kızıl Ordu birliklerinin kurşunları altında yok olmuştur. İhtimal, bu muamma asla çözülemeyecektir.

Buna rağmen, biz de kendimize göre bu konuda araştırmalar yaptık ve bugün Grasse'daki bir emekli evinde kütüphane memurluğu yapan eski subay adaylarından Janovsky'yi bulduk. O şunları söylüyor : «25 ekim 1917'de, cepheden izin alarak Petrograd'a izinle gelmiş bulunuyordum. Bizim birlik tarafsızdı ve 25 ekim akşamı saat 21 ile 23 arasında Neva rıhtımında bulunuyordum. O sırada, diğerlerinden daha şiddetli olan ve arkasından bir ışık huzmesi saçan yıldırım kadar kuvvetli bir patlama duydum. Orada gezinenler, meraklılar ve hatta ben bile rıhtımın granit plâkaları üzerine uzandık. Ne kadar zaman o halde kaldığımızı söyleyemeyeceğim, fakat kruvazörden gelen top seslerini sayabildim. Zaten gemi bizden ancak birkaç yüz metre ötede idi. Atışların sayısı yedi oldu. İki tanesi Kış Sarayı yönünde gitti, biri Pavlov alayı yönünde... Neden o yönde gitmişti bilmem ama, arkadaşlarımdan biri de bunu doğrulamıştı. Geri kalan dört atışa gelince...» Bugün yetmişbeş yaşın-

da olan eski subay adayı Janovsky, tamamen birşey bilmediğini anlatacak bir şekilde omuzlarını kaldırıyordu.

Ne olursa olsun, Aurora'nın top sesleri, saldırının başladığını haber veriyordu. Barikatların arkasındaki öğrenci - subaylar inatla karşılık verdiler. Fakat, kadınların Ölüm Taburu, general Alekseiev'i kurtarmak için çıkış yapmak istemiş ve sarılarak teslim olmuştu. O artık, son harekât için orada bulunmıyacaktır.

Smolny bu son hareketi bütün gücü ile ilân etti. Sabaha kadar susmak tehlikelidir. Kerensky'nin takviye toplamayı başarıp başaramıyacağı bilinmiyor. Bundan başka, kongrenin açılışını geciktirmenin imkânsız olduğu anlaşılıyor. Lenin ile Troçky askerî devrim komitesine kızgınlık ifade eden notalar gönderiyorlar. Herkes homurdanıp söyleniyor, en başta ve diğerlerinden çok da, askerî hazırlıklardan sorumlu olan Podvoisky geliyor. Kurbanların sayısı ne olursa olsun kesin bir karar almak lâzım. Çıkış yolunu ne Aurora'nın, ne de Pierre - ve - Paul kalesinin topçuları bulacak. Kış Sarayı'nın kalın duvarları arkasından top sesleri şöyle böyle duyuluyor.

Komiser Flerovsky şöyle yazıyor : «Saray'da kuşatılmış olanların siyasî baskı altında teslim olacaklarını umarak her an durumda bir değişiklik beklemekteydik». Boşuna. Savunucuların kesin kararı karşısında sarayı mutlaka hücumla almak gerekecek.

BİR ZAFER VE SEVİNÇ ÇIĞLIĞI :

Askerî devrim komitesi triumvirasından biri olan Podvoisky hatıralarında şunları yazıyor : «Bu, devrimin en kahramanca, en harikulâde ânı oldu. Ateş şimşeklerinin arada bir kestiği gecenin karanlığı, barudun donuk kokusu içinde etraftaki sokakların bütün köşelerinden

hayaletler gibi kızıl muhafızlar, bahriyeli ve askerlerden ibaret gruplar çıkıyor, sallanıyor, düşüyor, tekrar kalkıyor ve durmaksızın ilerlemeğe devam ediyorlar. Mitral-yözlerle tüfeklerin çatırdısını boğan güçlü bir hurra sesi, bir zafer ve sevinç çılgılığı yükseliyor ve bu birbirine benzemez kitleyi perçinliyordu.

Bir saniye sonra barikatlar, savunucuları ve taarruz edenler bir volkan gibi kaynamağa başlayan tek bir karanlık kitle halinde kaynamağa ve birkaç saniye sonra da barikatların ötesinde zafer çılgınlıkları yankılanmağa başladı. Sarayın peronundan, giriş yerlerinden ve sonra da merdivenlerinden insan dalgası yükselmekteydi».

Saat 23 : Birkaç dakika önce II. Kongre resmen açıldı. Fakat durumunun her dakika kötüleşmesine rağmen saray hâlâ dayanıyor. Geçici hükûmet, ümitsiz bir şekilde, mermilere en az maruz kalan salonları arıyor. Millionaia tarafından bolşeviklere saraya kendi tahrikçilerini sokma imkânını veren yoldan yeni esrarengiz kişiler sızıyor ve subay adaylarını dürterek dayanmalarının faydasız olduğunu anlatıyor. Birçok koridorlardan birine bir grup adam girdi; moralleri bozuk olan junkerler bunları önce bir Duma delegasyonu sanıyor. Hatalarını farkederek bunların silâhlarını alıyorlar ama, durmadan başkaları gelmekte. Sarayın Ermitage'a bitişik olan kısmı çoktan bahriyeli ve kızıl muhafızlarla dolmuş.

Sinegub şunları anlatıyor : «Saat 23,30 sıralarında, büyük portreler galerisine çıkan merdivende bir bomba patladı. Bunu atan kim? Bir odadan ötekine gidip gelmek gittikçe güçleşiyor. Sigaraları dudaklarında olup artık yerlerinden kımıldamayan Oranienbaum subay adaylarının üzerine uzandığı örtülerin üstünden asılıyor. Onlara şöyle bağıriyorum : Pis herifler artık barikatları bıraktınız mı?». Subaylardan biri olan Baklanov, ufak te-

fek ve yuvarlak boyu ile dudakları titreyerek bana : 'Sınirlenme, delikanlı, diyor! Bolşeviklerin birinci katta olduklarını bilmiyor musun?' Bu doğru değil. Adamlarım hâlâ o katı tutmakta. Bu yeni durum karşısında, benim okuldan bir subay adayı olan Schwartzmann'ın koruduğu camdan iki kanatlı kocaman bir kapının arkasında geçici bir barınak bulan hükûmet üyelerinden bilgi almağa gidiyorum. Bir koltuğa gömülmüş amiral üniformalı ufak tefek bir ihtiyar albay Teresçenko ile Konovalov yaklaşıyor : 'Çabuk birkaç kelime ile söyleyin, ne oluyor?' Subay adaylarımın hâlâ dayandıkları karşılığını veriyorum: 'Hükûmet adına onlara teşekkür edin. Söz konusu olan şey sabaha kadar dayanmaktır. Şafakta kurtulacağız. Cephe birlikleri geliyor.' O sırada iri yarı ve güzel bir adam olan bakan Palçinsky gelip bize Dünya'dan önemli bir haber aldığını bildirdi : 'Yargıçlar, tüccarlar ve papaz sınıfı mensuplarından ibaret bir katile, Petrograd'lı vatandaşların büyük çoğunluğunun savunucuları tuttuğunu ispat etmek amacı ile saraya doğru yol aldı.' Fakat yürüyüş kolu, kimseyi saraya yaklaştırmama emrini alan bir bahriyeli birliği tarafından durduruldu ve geri dönmek zorunda bırakıldı. Katile tam bir büyüklük gösterişi içinde ve hep dörderle kolda olarak yol değiştirdi ve Nevsky'ye çıktı.»(A)

Buna rağmen içeride nöbet tutulmağa devam ediliyor, fakat sarayın Ermitage'a çıkan kısmı artık terk edilmiştir. Ve hiçbir tarafta, karışıklık yüzünden artık düşmanı dosttan ayırmak mümkün değil. Bolşevikler her tarafa sızıyor. Örneğin Sinegub, birdenbire güçlü omuzları, sırtında uzun bir askerî kaput bulunan ve kendisinin de şüpheli gördüğü bir adamla yüzyüze geldi. Sert bir

hareketle kaputunu açtı. Adamın apoletlerinde Semionov-sky alayının işaretleri ve palaskasında el bombalarile tabancalar var. «Rastgele» orada bulunduğunu söylüyor. Sinegub iç ceplerinin birinde Smolny'den Sidor Evdoki-mov'un verdiği ve 17 numarayı taşıyan bir görev emri bulunuyor. Sinegub onu muhafaza edileceği odaya götürürken iyice sarhoş olmuş iki subayın kılıçla düello ettiklerini gördü. Anlaşılan aralarında halli gereken bir namus meselesi vardı. Portreler galerisinde de aynı kaos hâkim. Bir teğmen Palçinsky'yi yakalayıp bağıra bağıra herşeyin mahvolduğunu ve teslim olmanın tam zamanı geldiğini söylüyor. Başka subaylar itiraz ediyor : «Bolşeviklere satılmış olan bu herifi tevkif edin!».

Geceyarısı, kuşatılmışlarla kuşatmışların arasındaki engel tamamen düşmüş halde. Sinegub şöyle anlatıyor : «Yirmiyedi subay adayı ile bakan Palçinsky ve ben, zemini ıslak, örtüler, ekmek parçaları, boş şişeler ve uzanıp yatmış yaralılarla dolu bir odalar dehlizini geçiyoruz. Eşiğin birinde bir bahriyeli kalabalığı gördük. Elllerinde tabanca, belerinde el bombaları var ama, kimse ateş etmiyor. Sarayın akibeti belli olmuştur. Bizim bulunduğumuz merdiven bolşeviklerle aramızdaki son sınır. Adamlarımdan biri olan subay adayı Chapiro cesaretini kaybetmiş bir halde bana mitralyözlerle silâhlanmış kalabalık bir bahriyeli kafilesinin gelip, saraya hücum edenlerin sayısını artırdıklarını söyledi. Chapiro nöbette olan son kişi idi. Kendisine hangi subay adaylarının hâlâ nöbette olduklarını sordum. Epstein kardeşler, diye karşılık verdi. Portreler galerisini tutuyorlar».

Yani eski Romanof imparatorluğunun son savunucuları Epstein, Chapiro, Schwarzman ve Goldmann isimlerini taşıyorlar. Hepsi de zulüm görmüş, mahkûm edilmiş, kovalanmış ve sonu gelmez pogromların kurbanı ol-

muş kimselerin çocukları. Sırf çok yakın bir geçmiş kurtarmağa çalışıyorlar ve şubat olaylarından sonra kendilerine vatandaşlık haklarını iade eden Kerensky ile hükûmete karşı şükran borcu duymakta. Yahudi küçük burjuvazisi ruhları ve bedenleriyle geçici hükûmete bağlanmıştı, buna karşılık işçilerle küçük sanatkârlar bolşeviklerin ve sol S.R.'in tarafında yer alıyordu.

Ama Epstein kardeşlerin muhafızlığı faydasız. Sinegub Palçinsky'nin yanına varmayı başarınca onu, artistlerin taşıdığı türden siyah bir şapka ile gülünç kıyafette bir adamın yanında buluyor. Adamın arkasında dişlerine kadar silâhlı bahriyeliler var. Bunlar teslimin müzakerecileri. Siyah fötrlü adam, Antonov - Ovseenko'dan başkası değil. Palçinsky yankılar yapan bir sesle orada bulunan subay adaylarına hitap ediyor : «Baylar, kuvvetin karşısında boyun eğmek zorundayız; sarayı askerî devrim komitesinin temsilcilerine teslim ediyorum». Siyah şapkalı adam boğuk bir sesle derhal konuşmağa başladı : «Yoldaşlar, Rus proletaryasını selâmlarım. Yaşasın askerî devrim komitesi. Kapitalizm ile burjuvazinin gücü kırılmıştır. Herşeyden önce sizden, devrimci disiplini isterim». Bu arada bahriyeliler, subaylarla subay adaylarının silâhlarını almışlardır. Sinegub : «Bana yaklaştıkları zaman, diyor, kılıcımın üstündeki Sainte - Anne kurdelâsını kopardım ve tabancamı attım». Hükûmet üyeleri, sapsarı kesilmiş, siyah şapkalı adamın emirlerini bekliyorlar. Konovalov şunu söyler : «Geçici hükûmetin adamları şiddet hareketine boyun eğdi ve kan akmasını önlemek için teslim oldular». Antonov - Ovseenko bakanlara bir göz atarak : «Geçici hükûmet üyelerine tevkif edilmiş olduklarını bildiririm». Sonra onları saymağa başladı. Biri bağırdı : «Şapkanı çıkar! Hiç olmazsa terbiyeli ol!». Antonov - Ovseenko'nun kılı bile kıpırda-

madı. Bahriyeliler arasından yirmibeş silâhlı adam ayırdı ve bakanların muhafazası ile görevlendirdi. «Kapitalizmin hizmetkârı olan bu baylar, esaslı bir şekilde sorguya çekilecektir,» dedi.

Sonra eski bakanlara hitaben : «Zaman kaybetmeyelim, dedi, bahriyelileri takip edin».

Herşey bitmiştir(61). Saat, sabah 2,10'u gösteriyor. Şafağa kadar devam edecek olan sarayın yağması başladı... **26 Ekim : Sabah saat 3.** Nevsky'de havagazı fenerleri tekrar yandı. Petrograd yine tam sükûnetine kavuştu. Zaten şahit olanların çoğu 25 ekim gününün tahmin edilenden veya sanılandan çok daha az kanlı olduğunu söylüyorlar. Amerikalı gazeteci Albert Rhys Williams şunları yazmıştır : «Bu ihtilâl hemen hiç kana mal olmamıştır». Batı basınında yaygın bir hal alacak olan bolşevik vahşeti konusundaki masala gelince Williams şu karşılığı verir : «Bir taraftan kızıl tedhişle suçlandırılan bolşevikler, diğer taraftan da beyaz muhafızlarla tedhişden suçlandırılan yük - kara'yı tarih mahkemesinin önüne davet edin ve onlara ellerini kaldırmalarını söyleyin. Ben biliyorum ki, çalışmaktan nasırlaşmış ve biçimini kaybetmiş işçilerle köylülerin elleri o imtiyazlı leydi ve centilmenlerin kana bulaşmış ellerile kıyaslandığında aklıklarından parlıyacaklardır».

(61) Bu arada tutuklu bakanlar, Pierre - ve - Paul kalesine götürülürlerken tam kış Sarayı'ndan çıktıkları sırada halk onları az daha linç edecekti. Bolşevikler araya girip onları kurtarabildiler. John Reed olayı şöyle anlatır : «Halkın içinde gerçek bir hiddet uyandı. Onları kurşuna dizmeli!... Kahrolsunlar!... Bazı askerler bakanlara vurmak istedi. Kızıl muhafızlar bu zincirinden boşanmış adamları vazgeçirdiler : Proletaryanın zaferine sakın gölge düşürmeyin».

Saat 3,10'da : Smolny'de toplanan işçi ve asker milletvekileri sovyetleri sarayın zaptedildiğini ve geçici hükûmet üyelerinin tevkifini haber aldılar. Kongre artık ne yapacağını bilmektedir. Lunaçarsky derhal bir çağrışı okudu : «İşçiler, askerler ve köylüler, iş, asker ve köylülerin muazzam çoğunluğunun iradesine dayanarak işçilerle Petrograd garnizonunun başarılı ayaklanmasını destek edinerek kongre, iktidarı ele almaktadır. Geçici hükûmet devrilmiştir».

Ve Petrograd sessizliğe büründü, yalnız ışıklar içinde, ateşlerin etrafında çömelmiş nöbetçilerin koruduğu Smolny'de canlılık hüküm sürmektedir. Toplantı salonlarında askerlerle bahriyeliler, yorgunluktan bitkin bir halde döşemelerin üzerinde uyuyorlar. Bir miktar menşevikin Smolny'yi terketmiş olmasına rağmen toplantı salonu tıka basa dolu. Ve John Reed'in dediği gibi «bir deniz gibi dalgalı...» Kamenev tevkif edilen bakanların listesini okuyor. Teresçenko adı bir alkış, sevinç çılgılığı ve gülüş tufanı ile karşılandı. Palçinsky'nin adına gelince, o da bir yuha ve hurra fırtınası kopardı. Delegeler ondan sonra Teresçenko'nun Kış Sarayı komiserliğine atandığını ve yağmayı durdurmak için şiddetli tedbirler almakla görevlendirildiğini öğrendiler.

Daha birinci oylamada, kongredeki çoğunluğun bolşeviklere ait olduğu anlaşıldı. Kongrenin başında kaydedilen altıyüzyetmişüç delegenin üçyüzdöksanı bolşevik, yüz altmışı S.R., yetmişikisi menşevik, geri kalanları da çeşitli küçük gruplara dahil.

I. Kongre tarafından Merkez Yürütme Komitesi adına kongreyi açan menşevik Dan da, meslekdaşları Gotz ve Auxentiev gibi bir konuşma yapmadı; sağcı S.

R.'ler ile menşevikler, sovyetlerle kesin olarak ilişkileri ni kesmeğe karar vermişler. Ayın 25. gününü bir askerî hükûmet darbesi olarak vasıflandırdıktan sonra kongrede geçici hükûmetin savunmasını yaptılar, sonra salonu terkederek belediye Dumasına gittiler. Orada birkaç saat sonra «Kade Partisi»nin iştirakile «Vatan ve İhtilâl kurultuş komitesi»ni kuracaklardır.

II. Kongre başkanlığa bolşevik delegeleri seçti : Lenin, Troçky, Lunaçarsky, Kollontai, Antonov - Ovseenko, v.b. ve sol S.R.'lerden Kareline, Kamkov ve havatının dörtte üçünü Çar'ın zindanlarında geçirmiş olan Spiridonova. Ondan sonra asamble oylama yolu ile menşeviklerin ve sağcı S.R.'lerin gidişini hesaba katmamayı kararlaştırdı ve bütün ülkeye hitap eden tarihi çağırının yazılışına geçti :

«İşçiler, Askerler, Köylüler!»

«Ruslararası işçi ve asker milletvekilleri sovyetlerinin II. Kongresi açılmıştır. O, sovyetlerin büyük çoğunluğunu temsil eder. Aynı zamanda, belirli sayıda köylü sovyeti temsilcilerini de kapsamaktadır. Kongre, işçi, asker ve köylülerin muazzam çoğunluğu ile işçilerin ve Petrograd garnizonunun zaferine dayanarak iktidarı eline almaktadır.

Geçici hükûmet düşmüştür. Geçici hükûmet üyelerinin çoğu tevkif edilmişlerdir.

Sovyet iktidarı bütün uluslara kesin bir demokratik barış ve bütün cephelerde kesin bir ateşkes teklifinde bulunacaktır. Büyük mülk sahiplerinin, sarayın ve kilisenin mallarını köylü komitelerine teslim etme yoluna gidecektir. Askerlerin haklarını koruyacak ve ordunun tam demokratlaşmasını gerçekleştirecektir. Üretim üzerinde işçilerin kontrolünü kuracak, kurucu meclisin tesbit edilen tarihte toplanmasını sağlayacak, şehirleri ek-

mek köyleri de gerekli ilkel madde bakımından beslemek için bütün zorunlu tedbirleri alacaktır. Rusya'da yaşayan her milliyetteki insanlara kendi kaderlerini tayin etme mutlak hakkını temin edecektir.

Bu kongre, taşradaki bütün iktidarların tam bir ihtilâl disiplinini yerine getirmekle görevli olacak işçi, köylü ve asker milletvekilleri sovyetlerine devretmeği kararlaştırmıştır.

Kongre siperlerdeki askerlerin gözü açıklık ve pekliliğine hitap eder. Sovyetler kongresi o inançtadır ki, devrimci ordu devrimi, yeni hükûmetin bütün halklara teklif edeceği demokratik barışı sağlayıncaya kadar emperyalist saldırılarına karşı savunmayı bilecektir. Yeni hükûmet, varlıklı sınıflara konacak sağlam bir savaş salması politikası sayesinde devrimci ordunun bütün ihtiyaçlarını sağlamak ve asker ailelerinin durumlarını düzeltmek için zorunlu bütün tedbirleri alacaktır.

Kornilov'cular, Kerensky, Kaledin ve diğerleri Petrograd'a karşı kuvvet sevketmeğe çalışıyorlar Kerensky tarafından aldatılan birçok alaylar çoktan ayaklanmış halkın safına geçmiştir.

Askerler! Kornilov'cu Kerensky'ye karşı canlı bir direnme gösterin! Tetikte olun!

Demiryolcular! Kerensky tarafından Petrograd'a gönderilmiş bütün asker trenlerini durdurun!

Askerler! İşçiler! Memurlar!... Devrimin ve demokratik barışın kaderi sizlerin elindedir!

Yaşasın DEVRİM!...

**İşçi, asker ve köylü milletvekilleri
Sovyetleri, Ruslararası kongresi».**

Askerî devrim komitesi yöneticilerinden biri olan subay adayı Krylenko kürsüye çıkıp şu haberi verdiği

zaman saat, sabahın beşini biraz geçiyordu : «Yoldaşlar! İşte size Pskov'dan bir telgraf : — Onikinci ordu sovyetler kongresini selâmlar ve ona, bir askerî devrim komitesinin kurulup Kuzey Cephesi'nin başına geçtiğini bildirir. Geçici hükûmetin komiseri Voitinsky istifa etti, general Çeremissov bizi tanıdı. — O zaman, yorgunluklarına rağmen delegeler alkışladılar, kucaklaştılar ve **«Viva!» diye bağıldılar**(62).

Böylece sovyetler kongresi, birkaç saatlik bir süre içinde Petrograd'da bir zaferin olup bittisile karşı karşıya gelmişti. Fakat şimdi, Rusya'nın geri kalan kısmını fethe etmek gerekiyor. Başkentten birkaç yüz kilometre ötede Kerensky kendisine sadık kalan birliklerin başına geçmeğe hazırlanmaktadır.

(62) Delegelere bundan başka iyi haberler de verilmişti. Özellikle Çarskoie-Selo garnizonunun devrim davasına katılışı haberi... Burada da daha çok bir prestijin zaferi söz konusu idi : Rejimin kaleleri birbiri arkasına düşüyordu.

KERENSKY PETROGRAD ÜZERİNE YÜRÜYOR

Kerensky 25. günü şafakta başkentten ayrıldıktan sonra Kuzey Cephesi bölgesine gitti. Yüksek komutanlığın yardımile birlikleri ayaklandırıp sovyetleri kovmak üzere Petrograd üzerine sevketmeyi ummaktadır. Geçici hükûmetin başı, başkomutan olarak her tarafa çağrı ve emirler göndererek ordularla halkı, bolşevik zorbalarına karşı mücadeleye kışkırtmaktadır.

Kerensky 25. günü akşamı Pskov'a varınca, Kuzey Cephesi komutanı general Çeremissov, sonra I. Ordu kurmay başkanı general Pnevsky ile görüştü. Her ikisi de bu kesimde güvenebileceği çok az birlik olduğunu anlatıyorlar. Minsk, Reval, Narva ve hatta Pskov'da ordu içinde askerî devrim komiteleri iktidarı çoktan ele almışlardır ve Pskov'da general Çeremissov askerî devrim komitesine karşı sempatili bir tarafsızlık takınmıştır. Kerensky, birkaç saat sonra Moghilev'deki büyük genel karargâhta, diğer cephelerde de durumun daha parlak olmadığını öğrendi.

«BU İPSİZ SAPSIZLARA KARŞI BÜTÜN ORDU ARKAMDADIR»

25 - 26 gecesı, II. Kongre geçici hükûmetin düştüğünü öğrendiği sırada, Ostrov'da bulunan Kazak generali Krasnov bir gün önce Kerensky'den almış olduğu telgrafı bir daha okuyordu : «Bolşeviklerin karışıklıklara

sebepler oldukları Petrograd'a yürümek üzere Don tümenin hazırlayınız». Telgraf Krasnov'un dostu albay Grekov tarafından da parafe edilmiştir. Grekov Kazak silâhlı kuvvetleri birliği sovyetinin de başkanıdır. Krasnov zaman kaybetmekten Pskov'a gitti. Büyük genel karargâhda Lenin ile Troçky'nin hükûmeti devirmiş olduklarını öğrendi. Monarşi taraftarı bir general olup ağustosta Kerensky'ye karşı Kornilov'u savunmuş olan Krasnov için şimdi Kerensky'yi bolşeviklere karşı savunma zorunluluğunda olmak, karışık bir durumdur. General Çeremissov kendisine Kazak tümeni ile Ostrov'da kalmasını ve başka hiçbir emre itaat etmemesini emrettiği zaman bu durum daha da karıştı.

Krasnov şöyle diyor(A) : «Nihayet gidip Çeremissov'u görmeğe karar verdim. Çeremissov gece vakti, iç çamaşırlarını örten kaputu ile yeşil örtülü bir masada başkanlık etmektedir. Onun yanında bir düzine asker ve işçi milletvekili vardı. Havanın nereden estiğini anlamak için sahneye şöyle bir göz atmak yetiyor. Onun için Çeremissov'un, yazılı emrini kısaca doğrulaması beni hiç de hayrete düşürmedi : «Petrograd üzerine yürümek çılgınlıktır ve inanın bana, size verdiğim iyi bir öğüttür». Bu sözler üzerine konuşmamız bitmiş oldu. Ve Çeremissov bolşevik delegelerin yanına döndü.

Fakat aynı akşam geçici hükûmetin yüksek komiseri Voitinsky beni görmek istedi. Şu sözlerle karşıladı : «Sizi Tanrı gönderdi». Sonra alçak sesle devam etti : «Onun burada olduğunu biliyor musunuz? Kim mi? Alcksandr Feodoroviç Kerensky'nin ta kendisi. Bugün araba ile kaçtığı Petrograd'dan geldi. Saray henüz teslim olmadı. Benim güvenim var, Kerensky burada, memleket kurtu-

lacak. Zaman kaybetmeyin. Benim tarafımdan mutlaka gidip onu görün. General Baranovsky'nin evinde saklanıyor». Bana adresini verdi. Güvenlik endişesi veya Çeremissov'un etrafını çeviren hafiyelerle karşılaşmamak için **benimle beraber gelmek istemedi**(63).

Bu 25 - 26 ekim gecesi Pskov'da yaya dolaşarak Kerensky'yi arıyordum. Yolda Kornilov olayının geçmiş olduğunu ve dünün, Rus kitlelerinin putu olan Kerensky'nin hâlâ cepheyi Lenin ile Troçky'ye karşı ayaklandıırabileceğini düşünüyordum. Bolşevikleri yenmesine yardım için hazırdım. Verilen adresi uzun zaman aradım; küçük şehir kederli bir şekilde uyuyordu. Aydınlık olan biricik pencereler, Kerensky'nin sığınmış olduğu albayın evinin pencereleri idi.

Kerensky'nin bana sorduğu ilk soru şu oldu : «General, telgrafımı aldınız mı?».

Yüzünde uykusuz geçmiş gecelerin izi vardı. Benzi solgundu, gözleri uykusuzluktan kıpkırmızı idi. Baş, vücuduna nazaran nisbetsiz bir şekilde büyük görünüyordu. Düğmeleri açık askerî bir kaput, bir süvari külotu ve çizmeler, onun asker kılığına girmiş sivil görünüşünü daha çok açığa vurmaktan başka birşeye yaramıyordu. «General, ordunuz nerede? Nihayet geliyor mu? Onunla Luga'da karşılaşacağımı umuyordum».

Gözlerimin içine bakıyordu. Cümleleri kısa ve keskin; konuşmuyor, emrediyordu. Fakat, bütün bunların altında marazi bir sinirlilik farkedilmekteydi. Resimli dergilerde çıkmış yüzlerce fotoğrafa benziyordu; kendisinde Napoleon'dan hiç birşey yoktu ama o, Napoleon'a benzemek için herşeyi yapıyordu.

Ona, bir orduya değil, bir tümene dahi sahip bulun-

(63) Krasnov o saatta Voitsky'nin istifa etmiş olduğunu bilmiyordu.

madığım cevabını verdim. Birlikler kuzeybatı cephesi üzerinde dağılmıştı ve onları toparlamak için zamana ihtiyaç vardı. Petrograd'a küçük müfrezelerle taarruz etmek çılgınlık olurdu. Kerensky yerinden sıçradı :

«Yanlış! dedi. Bütün ordu, bu ipsiz sapsızlara karşı peşimdedir. Ordunun başında olduğumu öğrendikleri zaman hepsi arkamdan gelecektir. Bana neye ihtiyacınız olduğunu söyleyin». Ve yaveri Baranovsky(A)'ye döndü.. Ben de ona, nazari olarak cümde bulunan, fakat toparlanması gereken birliklerin isimlerini dikte ettirdim.

O da gelişigüzel not alıyordu. Bu bir oyun muydu? Ben konuşuyordum, o ise yazarmış gibi yapıyordu.

Baranovsky :

— İhtiyacınız olan şeyi alacaksınız, dedi; size yalnız Don tümenini değil, Ussuri tümenini de göndereceğim. Fazladan olarak 37. piyade tümeni ile I. süvari tümeni ve 7. Ordunun tümü de emrinize verilecek.

Kerensky tatmin olmuş bir sesle :

— Bu halden memnun musunuz, general? dedi.

— Evet, diye cevap verdim, eğer bütün bu birlikler toplanabilirse ve eğer son anda piyade yürümeği reddetmezse, size, Petrograd'ı bolşeviklerden temizlemeği vade-derim.

Kerensky'nin vaadlerinden sonra, artık başarıdan şüphe edemezdim. Fakat, gerçekten ona güvenebilir miydim? Konuşmamız boyunca, Stavka'nın, yani general Dukhonin'in birliklere, onun verdiği emirleri ulaştırdığından emin bulunmadığı kanısına vardım. Hatta Kerensky'nin Stavka'ya, büyük genel karargâha gitmekten korktuğu duygusuna bile kapıldım. Tek başına «genel karargâh» sözü onu dalgınlıktırmıştı. Birden kendi içine kapandı

(A) General Baranovsky, Kerensky'nin kayın biraderi idi.
(Y.N.)

ve anladım ki Çeremissov'dan saklanıyor. Çıkmağa hazırlandığım sırada beni durdurdu :

— Nereye gidiyorsunuz böyle, general?

— Ostrov'a, Gaçina'yı korumak için gerekli tertibatı almağa.

— Mükemmel, ben de sizinle geliyorum. Ne zaman varırız oraya?

— İşler yolunda giderse birkaç saata kadar orada oluruz.

— Tümen komitelerini saat 11'de toplayın, onlarla konuşmak istiyorum.

Ben : «Neye yarar?» diye düşünüyordum. Fakat, büyük konuşmacı Kerensky'nin benim Kazaklarla konuşması belki kötü bir fikir değildi. Bütün Rusya onun peşinden gitmişti, öyle ise, neden benim Kazaklar gitmesin? Ve Kerensky arabasını ilerletti.

Baş komutan bir otomobilin içinde, etrafı subaylarla çevrilmiş olarak, ben de benimkinde yola koyulduğumuz zaman şehir henüz uyuyordu. Ostrov'a yaklaştığımızda gün doğmağa başlamıştı. Şehirden birkaç kilometre uzakta 9. Don alayından birliklere rastladım. Onlara sordum : «Nereye gidiyodsunuz öyle?».

Genç bir teğmen cevap verdi :

— Nasıl, generalim? Hemen bu gece yerlerimize dönme emrini siz verdiniz.

— Yalan o! Ben hiç öyle bir emir vermedim. Birliğinize dönün. Petrograd üzerine yürüyeceğiz, Kerensky bizimle beraber.

Subay hayretle sordu :

— Nasıl, Kerensky mi?

Kerensky'nin arabası durdu. Kerensky arabadan indi ve bu sırada yaklaşmış olan Kazakların ellerini sık-tı. Şaşkına dönmüşlerdi. Birbiri arkasından Ostrov yolu-

nu tuttular. Kerensky'nin geliş haberi, havaya savrulan toz gibi yayılmıştı. Belediye önündeki alan kalabalıktan simsiyahtı. İyi giyimli, kollarında çiçekler bulunan kadınların civarda kamp kurmuş bahriye tümeninden tayfalar ve askerler arasına karışmış oldukları görülüyordu. Muhakkak ki Kerensky'nin halk arasındaki sevgisi hâlâ büyüktü.

Yüz kadar Yenisey Kazağını esas vaziyetine geçirttim. Hatta, benim I. Don Kazakları tümenindeki askerlerin yüzlerinde bir merak ve başkomutan Kerensky'ye karşı bir iyi niyet farkederek gibi oldum. Fakat, çoktan bolşevikleşmiş bulunan Ussuri tümeni ile Amur Kazak alayında durum aynı olmadı.

Kerensky askerlerle konuştu. Fakat yorgundu ve hitabet kabiliyetinin parlaklığını kaybettiği kanısına vardım. Cümleleri tutarsızdı ve vatanseverlik taşıyan aynı sloganları çok sık kullanıyordu : «Devrim tehlikededir.. Rus milleti dünyanın en özgür milletidir... Biz kan akıtmadan bir devrim yaptık... Bolşevikler ise yurdumuzu kana bulamak istiyorlar... Onlar müttefiklerimize bizi ihanet ettirmek istiyor».

Kazaklar sessizce ve kıpırdamadan dinliyordu. Birden Amur alayından tıknaz bir çavuş ile fırladı : «Yalan, bolşeviklerin istediği şey o değil. Siz bizim kanımızı yeteri kadar akıtmadınız mı?».

Sonra Kazaklara dönerek devam etti : «Yoldaşlar, karşımızda Kornilov'un yeni bir kopyası var. O varlıklılar ve kapitalistlerle birliktir. Yoldaşlar, bizi aldatıyorlar. Halka karşı komplo kuruluyor».

Krasnov şöyle devam ediyor : «Birliğin kaynaşması karşısında Kerensky'yi süratle oradan uzaklaştırdım. Arabası gar istikametinde yeni hareket etmişti ki. çok büyük bir düşman kalabalığı meydana kapladı. Protestolar

gittikçe büyüdü : «Savaşçılar barış istiyor, Kerensky ise ezeli savaş nakaratını tekrarlıyor. Başka çare yok, ağzına kilit vurup Lenin'e teslim etmek lâzım. Onu ne yapacağını, o bilir».

Garda Kerensky ile yanındakileri yeni aksilikler bekliyordu. **Demiryolu işçileri treni hareket ettirmek istememekteydi**(64). Ancak öğleden sonra saat 3'de, benim iki Kazağın müdahalesile treni hareket ettirmeği kabul ettiler ve konvoy yola çıkabildi. Çok bolşevikleşmiş olan Pskov garnizonunun duygularını bildiğim için orada durmamaları emrini verdim. Makinaya su almak için Çerskoie'de mola verdik. Orada general Kondratiev bizi bekliyordu. Olayların kendisini aşmış oldukları anlaşıyordu. Konuşmada ben de bulundum. Kerensky onu, birlikleri getirmekte geç kaldığından ötürü suçluyordu. Sonra ona, Petrograd üzerine yürüyecek ordunun öncülerini teşkil edecek olan birliklerin adlarını yazdırdı. Kondratiev tasdik ediyor, ben ise ikisinin de hayal gördüğünü düşünüyordum.

Önsezim doğru idi : Pskov'dan geçmek tehlikeliydi.

Bütün garnizon kötü niyetle gara doğru yollanmıştı. Tanrıya şükür bizde tahrikçi ve bolşevik yoktu. Kazaklar akşam yemeği olarak lahana çorbalarını içmeden önce akşam dualarını yaptılar. Rahat bir nefes aldım.

Petrograd'dan gelen bir trenle karşılaştık. Bundan inen subaylar bana, başkente ait son haberleri verdiler, Kış Sarayı etrafındaki çarpışmaların ayrıntılarını ve hangi safta yer alacağına bir türlü karar veremeyen Petrograd garnizonunun ruh haletini anlattılar. Subay bunları anlatırken Kerensky benim kompartmana girdi, teğneci

(64) Peronlarda biriken tezahüratçılar askerlere hakaret ediyor ve onları devrimcilere katılmağa çağırıyordu. Hiçbir makinist lokomotifini çalıştırmayı kabul etmedi.

Kartaşov'a elini uzatarak «Bunlar çok enteresan şeyler», dedi.

Teğmen esas duruşuna geçti, fakat kendisine uzatılan eli sıkmadı. Kerensky buruk bir sesle :

— Teğmen, dedi, size elimi uzattım.

— Üzgünüm, sayın başkomutan, elinizi sıkamam. Çünkü Kornilov'a bağlı bir subayım.

Kerensky kıpkırmızı kesildi ve kapıyı çarparak kompartmandan ayrıldı.

Yaveri, teğmen Kartaşov hakkında tahkikat açmamı istedi.

Gaçına'ya yaklaşıyorduk. Her tarafta sessizlik vardı. Bu sessizliği yalnız, arada bir benim Don Kazaklarının melodik şarkıları bozmaktaydı.

Köşemde uyuklarken kompartmanın kapısı birden açıldı. Kerensky yanında yaveri yüzbaşı Kuzmin olduğu halde gelip yanıma oturdu. Tiyatro artislerine yaraşır bir poz takınan Kerensky bana : «General Krasnov, dedi, sizi Petrograd üzerine yürüyen ordunun başkomutanlığına atadım. Tebrik ederim». Ve geldiğinin aynı olan bir süratle benden ayrıldı.

Tekrar yalnız kalınca düşünmeğe başladım. Petrograd üzerine yürüyen bir ordunun komutanlığına atanmıştım. Ne garip şaka! Şimdiye kadar elimde olan birliklerin hepsinde 9. alaydan altıyüz, 10.'dan dörtyüz ve yediyüz kadar da süvari vardı. Durumun ciddiyetine rağmen, gülümsemekten kendimi alakoyamadım. Büyük ünvanlarla süslenmiş, ordusuz bir generalden başka birşey değildim.

Kompartmanda Volia Naroda gazetesinin son sayısı vardı. Bunun birinci sayfasında Kerensky'nin Pskov'dan verilmiş bir «prikaz»ı yer almaktaydı :

'Bolşeviklerin çılgınca teşebbüsünün sebep olduğu

düzensizlik memleketi uçurumun kenarına getirmiştir. Vatanın içine sokulduğu korkunç durumdan başarılı bir şekilde çıkabilmek için herkesin çabası, herkesin cesaret ve sadakati zorunludur.

Geçici hükûmet yeni kabinesinin kuruluşuna kadar — eğer kurulabilirse — herkes vazifesinin başında kalmalı ve kurban durumundaki Rusya'ya karşı görevini yerine getirmelidir. Unutmayalım ki, şimdiki askerî örgütlerde çıkacak en ufak bir bölünme, tamiri imkânsız bahtsızlıklara sebep olur ve düşmana cepheyi açabilir.

Vatanın selâmeti adına bütün şeflerle bütün komiserlere geçici cumhuriyet hükûmetinin iradesini belirteceği zamana kadar, benim ordular başkomutanı olarak yerimde kaldığım gibi yerlerinde kalmalarını emrederim».

SOVYET İKTİDARI

26 EKİM - Petrograd'da gün, görünüşte sakin doğuyor. Tramvaylar gidip geliyor, insanlar işlerine gidiyor, dükkânlarla lokantalar açık. Fakat bu sükûnet zahiri... Kerensky konusunda söylentiler devam ediyor. Petrograd üzerine bir ordu sevkedecek mi? Her ne kadar geçici komiserler atanmışsa da, bakanlıkların kapıları açılmadı. Sabahleyin çok az burjuva gazetesi çıktı. Ama Nevsky'deki kibar apartmanlarında bolşeviklere üç günden fazla ömür tanınmıyor.

Nicolas salonunda Duma, bütün muhalefet kuvvetlerini bir araya toplamış, sürekli ve hareketli bir şekilde toplantılar yapıyor. Ak sakallı, gösterişli, ihtiyar belediye başkanı Schreider «süngülü bir hükûmet»i tanımayı reddediyor. Ve «kade»lerden Chingariov, askerî devrim komitesi ile işbirliği yapmış olan bütün belediye memurlarının adalete verilmesini teklif edince bütün sıralardan şu sözler duyuluyor : «Görevimizi bırakmaktansa ölmek daha iyidir!».

Smolny'nin büyük salonunda saat 13'den itibaren delegeler tam toplantının başlamasını bekliyor. Fakat saat 19'da, kendi aralarında toplantılar yapan bolşevikler de, sol S.R.'ler de hâlâ gelmiş değiller. Bolşeviklerde karışıklık hüküm sürüyor. Bütün öğleden sonraki zamanda Lenin ile Troçky hiç bir uzlaşmayı kabul etmeyip bir sosyalist koalisyonunun kurulması eğiliminde olanların tümü ile mücadele ediyorlar. Ancak 19'dan biraz sonra sol S.R.'ler bolşeviklere askerî devrim komitesinde kalmayı kararlaştırdıklarını söyledikleri zaman Lenin ra-

hat bir nefes alıyor. Çelik ruhunu teşkil ettiği ayaklanmaya hâkim bulunan Troçky bugün yorgunluk belirtileri gösteriyor. 20 ekimden beri evine gitmemiş, Smolny'den de nadiren çıkmış. Gecelerce gözünü yummamış, muazzam bir çalışma yapmış ve hemen hemen tek başına 10 numaralı küçük odadan 17 numaralı geniş büroya geçen askerî devrim komitesini yönetmiş. Buna rağmen bir kaya gibi sağlam olan Troçky, Kamenev, Zinoviev ve bir anlaşma yolu arayan bütün diğerlerinin istekleriyle yılmadan mücadele etmiş. Son günlerini insanüstü gayret ve yorgunluğuna rağmen Troçky melekelerine tamamen hâkim. Bu solgun yüzden, bu güçlü alından, kelebek gözlüğünün ardındaki o sert bakıştan karşılaşanların mutlaka farkettileri bir kuvvet ve otorite belirtisi kendini gösteriyor. Fakat karısı onun sağlığından endişe ediyor : «Hükûmet darbesinin ertesi günü veya ondan bir gün sonra, diye anlatıyor, bir sabah Smolny'deki bir odaya girdim ve orada Vladimir İlyiç, Lev Davidoviç ve zannedersen Dzerzinsky, Joffê ve daha birçokları ile karşılaştım. Hepsinin benzi yeşile kaçan gri idi... Uyumamış insanların rengi. Çökmüş gözler, kirli yakalar... Oda tütünden leş gibi kokuyordu... Birisi bir masaya oturmuştu. Yanında, ayakta emir bekleyen bir sürü adam vardı. Lenin ile Troçky'nin etrafını çevirmişlerdi. Bana öyle geldi ki, bilgiler rüyada imiş gibi verilmişti. Hareketlerde ve sözlerde bir uyurgezerlik, bir dengesizlik vardı. Bütün bunlara bakarken bir an için kendimi de uykuda sandım ve onlar esaslı bir uyku çekip temiz takma yakalar takmazlarsa devrim yok olacakmış gibime geldi : Bu hayal bir takma yaka hikâyesine sıkı sıkıya bağlı idi... Ertesi günü Lenin'in kız kardeşi Maria İlyiniçna'ya rastladım ve ona alelacele Vladimir İlyiç'in yakasını değiştirmeye ihtiyacı olduğunu söyledim. O da gülerek cevap verdi :

— Evet, evet...»

Nihayet saat 20,40'da duyulan alkışlar, başta Lenin olmak üzere bolşevik bürosunun geldiğini haber verdi. Tıknaz silueti, çıplak başı, kuvvetli çenesi, yıpranmış ve çok büyük kostümü salonda, bir önceki günde olduğundan daha büyük bir heyecana yol açtı.

EN BAŞTA GELEN ŞEY : BARIŞ

Kürsünün kenarından çekik ve kısık gözlerini orada bulunanların üzerinde gezdiriyor. Candan alkışlar bitince, sırf ruh gücü ile popüler bir hal alan bu şef, **sonuç bakımından ağır birkaç kelime söylüyor** : (65).

Yıllarca yaptığı konuşmalarla biçimlenmiş güvenli bir sesle «Şimdi, diyor, sosyalist düzeninin kuruluşuna geçiyoruz». Yeniden alkışlar. O hemen devam ediyor : «En başta, barışı gerçekleştirmek için fiili tedbirler almak lâzımdır... Sovyet şartlarının temeli üzerinden bütün savaşan ülkeler halklarına barış getireceğiz : İlhak yok, tazminat yok, halkların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi var. Aynı zamanda, vaadimize uygun olarak bütün gizli antlaşmaları açıklayacak ve yok kabul edeceğiz. Savaş ve barış sorunu o kadar açıktır ki, başka bir giriş sözüne ihtiyaç kalmadan bütün savaşan ülkelerin halklarına bir bildiri taslağını okuyabileceğimi sanıyorum...».

Lenin, özellikle içinden önem verdiği bir fikri iyice belirtmek istediği ve onun için hafifçe öne doğru eğildi-

(65) Lenin'in konuşması kelimesi kelimesine elimizde yoktur. Çünkü resmî stenografiler karışıklıkta kaybolmuştu. Konuşmalar iyi niyetli sekreterler tarafından toparlandı. Mamafih John Reed'e verilen nüsha var ki, doğru olması çok mümkündür.

ği zaman hariç, değişmeyen bir tonla tarihi bildirisini okudu :

«24 - 25 ekim devriminden doğan ve işçi, asker ve köylü milletvekilleri sovyetlerine dayanan işçi ve köylü hükûmeti savaş halindeki bütün halklara ve onların hükûmetlerine hakka dayanan demokratik bir barışı sağlamak için derhal müzakerelere girişmeyi teklif eder.

Hükûmet, savaş ile bitkin, beli bükülmüş, acı çekmiş, bütün ülkelerdeki işçi ve çalışan sınıflar çoğunluğunun istediği eşit ya da demokratik bir barışı istemektedir. Bu barışı çarlık monarşisinin devrilişinden sonra Rus işçi ve köylüleri en kesin ve en inatçı bir şekilde istemişlerdir. Bu, ilhaksız (yabancı toprakların fethi ve yabancı halkların şiddet kullanılarak ilhakı olmaksızın) ve tazminatsız bir barış olacaktır.

Rusya hükûmetinin savaş halindeki bütün halklara derhal yapmalarını teklif ettiği barış budur».

Konuşmanın barış ile ilgili olan bu kısmı yeni alkışlarla karşılandı. Lenin devam etti : «24 - 25 ekim devrimi sosyal devrim çağını açmıştır... İşçi hareketi barış ve sosyalizm adına kaderini yenecek ve düzeltecektir... Eğer Alman proletaryası bizim, her türlü barış tekliflerini nazara almağa hazır olduğumuzu anlarsa bu, muhtemelen bardağı taşıracak damla olacaktır... Yanı devrim Almanya'da patlak verecektir... Bütün barış şartlarını incelemeğe hazırız...»

Sol devrimci - sosyalistler, Ukrayna sosyal - demokratları, halkçı sosyalistler, Polonya, Litvanya ve Letonya sosyal demokratları birbiri arkasına bu teklifi tasvib ettiler ve heyecan arttı.

Saat 22,30 sıralarında Kamenev, kabul edenlerin kartlarını kaldırmalarını istedi. Bir tek oy noksanile bütün kartlar kalktı. Gerçekten bir tek delege aleyhde oy

verme cesaretini gösterdi. Bazıları, içinde bulundukları heyecan içinde bağırdılar : «Savaş bitti! Savaş bitti!». Sonra bütün salon, ölenlerin hatırasına bir saygı olmak üzere Matem Marşı'nı söyledi.

BİRİNCİ SOVYET HÜKÜMETİ

Lenin bundan sonra toprak sorunlarını ele alarak şunları söyledi : «Benim size teklif ettiğim şey, eski bakan Çernov'un sözünü ettiği tepeden inme bir reform değil, aşağıdan gelmedir ve toprağın bölüşülmesi işi yerinde olacaktır. Geçici hükûmet zamanında Lvov tarafından düşünülen, Çingariov tarafından gerçekleştirilen ve Kerensky tarafından yönetilen tarım komitelerinin emirlerine uymayı, büyük toprak sahipleri açıkça ve kesinlikle reddediyorlardı». Yeniden alkışlar. Sol S.R.'ler, oylamadan önce oturuma ara verilmesini teklif ettiler. Lenin onlara kısa bir cevap verdi : «Kaybedecek zamanımız yok, yoldaşlar! Sabah gazetelerinde çok önemli haberlerin çıkması lâzımdır...» Yine bir oy noksanile herkes kabul etti.

Saat 2,30'da Kamenev, derin bir sessizlik içinde yeni hükûmetin kuruluş kararını okudu. Her isim alkışlandı ama Lenin ile Troçky'nin adları gerçek bir çılgınlık yarattı; Başbakan : Vladimir Ulianov (Lenin); İçişleri : A. I. Rykov; Tarım : S. P. Miliutin ; Çalışma : A. G. Chliapnikov; Savaş ve Bahriye : V.A. Antonov - Ovseenko, N.V. Krylenko ve P.E. Dibenko'dan ibaret bir komite; Ticaret ve Sanayi : V. P. Nogin; Eğitim : A. V. Lunaçarsky; Maliye : I. I. Skvortsov (Stepanov); Dışişleri : L. D. Bronstein (Troçky); Adalet : G. I. Oppokov (Lomov); İaşe : I. A. Teodoroviç; Posta Telgraf : N. P.

Avilov (Glibov); Milliyetler : I. V. Cugaşvili (Stalin); Demiryolları : Henüz belli değil.

Bu birinci «sovnarkom» veya Halk Komiserleri Konseyi onbir entellektüel ve dört işçiden ibarettir: Hepsi yıllarca hapiste yatmış ve sürgün hayatı yaşamıştır.

Sabahın saat 4'ü: Salonun içinde süngüler yükseliyor, askerlerle işçiler ayakta durmuş, saatlerce, yorulmadan **konuşmaları**(66) dinlediler. Şimdi bütün bu kaba elbise-li, sert yüzü adamlar Petrograd'ı Kerensky'ye karşı ölünceye kadar savunmağa hazırlar.

Bir oturuma ara verildiği sırada Jacques Sadoul, Troçky ile ayaklanma konusunu konuştu.

«...Her devrimin iyi ve kötü tarafları vardır, fakat başarı şansımız çok büyüktür. Hazırlık, titiz bir şekilde yapıldı. Örgüt bütün Rus topraklarına yayılmıştır ve buralarda bin komite kurulmuş bulunuyor. Zaten ordunun hemen hepsi elde edilmiş durumda. Köylü kitleleri, büyük toprak sahiplerinin topraklarının dağıtılmas ile büyöleneceklerdir. Bu iki unsura dayanan hareketin başarıya ulaşması gerekir. Değersiz ve gevşek iktidar adamlarını kovmak için bir süpürge vurmak yetti. Onlar demokrasi-nin güvenini kesinlikle kaybetmişlerdir. Şüphesiz menşeviklerin uzak durması esef edilecek bir şeydir. Fakat onlar çok oburdu. Zaten onları yavaş yavaş yeniden kazan-

(66) Bu konuşmaların yanında doğrulamalar, gürültüler, ters çıkışlar da oldu. Gerçekte muhalefet her zaman vardı. Hatta bolşevik gazeteci Avilov, Karelin ve çeşitli ılımlılar, ülkeyi yönetemeyecek durumda olan bolşeviklerin kısa zamanda yıkılacağını haber verdiler. Bunlar, derhal dışarda küçük kitaplara alınacak antibolşevik deliller olacaktır : «Size toprakla özgürlük vadedildi, fakat bolşeviklerin yarattığı anarşi elinizden toprakla özgürlüğü alacak olan karşı devrime yarıyacaktır».

mağa çalışılmaktadır. Bolşevikler tarafından teklif edilen program aslında, bütün sol partilerin bağlanmak zorunda kaldıkları programdır ve Kerensky'nin kendisi de son nutkunda (24 ekim) bunun ana hatlarını kabul etmiştir. Evvelki gün, kolayca yapılması mümkün iken Kerensky'nin tevkif edilmemiş olması üzüntü verici bir şeydir. Bu yarı deli(...) yenilmesi kolay, fakat krizi uzatacak olan bir karışıklık çıkartacaktır.»

Troçky, askerî devrim komitesi adına kürsüye çıktı. Güvenlik içinde ve hâkim bir tavırla, yorgun olmasına rağmen yeni merkez icra komitesi Tsik'in kuruluşunu yankılanan bir sesle haber verdi. Bu yeni Rus cumhuriyeti parlamentosunun seçilmesi onbeş dakikadan az sürdü. Yetmişbiri bolşevik, yirmibiri sol S.R.'den ibaret. Bu S.R.'lere 1 kasımda köylü kongresinin delegeleri katılacaktır. Hepsi yüz kişiden ibaret.

Ruslararası ikinci sovyet kongresi saat 5'den biraz sonra otuzüç saat süren bir oturum sonunda bitti. Rolü bitmiştir: Bolşevik hükûmet darbesine meşru bir temel sağlamış bulunmaktadır. Yani, Çarlık otokrasisinden proletarya diktatörlüğüne geçmek için sekiz aylık bir zaman yetmiştir.

KRASNOV BAŞKENTTEN ONBEŞ KİLOMETRE UZAKLIKTA

Smolny'de hükûmet kuruldu ama hükûmet makinası da felce uğradı. Petrograd'da onbeş bakanlık grev halinde ve halk komiserleri her tarafta düşmanlık ve pasif direnmeden başka birşeyle karşılaşmıyorlar. Banka gişeleri kapalı. Belediye Duması ile «ülke ve devrim için selâmet komitesi»nde bolşevik aleyhdarı grevciler için yardım toplanıyor. 25 ekim olaylarından sonra salıverilmiş olan **Petrograd öğrenci-subayları silâhlarını muhafaza ediyor.**(67) Moskova'da burjuvazi başını kaldırmış, Novoçerkassk'ta da Kazak birlikleri hükûmetinin başı olan ataman Kaledin bir çağrıda bulunuyor: Bolşevik zorba ve canilerini cezalandırmak gerekir. Başkent'in kıyısında Kerensky ile Krasnov, Petrograd'a büyük bir darbe indirmek için kuvvetlerini topluyorlar.

UTANMIYOR MUSUNUZ?

Ayın 27. günü şafakta, Krasnov'un treni Gaçina marşandiz garına girerken, yeni başkomutanı güvenlik verici haberler beklemektedir. Novgorod'dan 10. Don alayının bir bölüğü ile birkaç top gelmiştir. Krasnov şunları anlatır: «Gün ağarırken, Petrograd'dan yaklaşık olarak

(67) Bunların bir kısmını halk linç etmişti, bir kısmının ise bolşevik aleyhdarı duyguları kuvvetlendi. Tabii hayatta kalanlar, daha sonra Lenin rejimini devirmeğe çalışacak olan devrim düşmanı ordular kadrosunu teşkil edecektr.

kırk kilometre uzaktaki Gaçina'nın baskınla alınmasını emrettim. Şehrin içine öncülerimi dağıttıktan sonra, Petrograd yolundaki Kazaklarımın komutanlığını kendim aldım. Burada Kerensky ile yanındakileri bir çayhaneye yerleşmiş buldum. Baltık demiryolu ile bir bolşevik bölüğünün Petrograd'dan gelmekte olduklarını haber verdikleri zaman Gaçina henüz uyuyordu. Bölük trenden inmeden Kazaklara istasyonu kuşattırdım. Bolşevik bölüğü, garın peronlarında mükemmel bir hedef teşkil ediyordu. Topçu nişangâhını ayarlamış olduğu için bana iltihak etmiş olan genç subay Korşunov'u bolşevik komiseri ile konuşmak üzere gönderdim. Bu iş çabuk oldu. İzmailovsk alayının âsi askerlerle bir Baltık bahriyelileri komandosundan meydana gelen müfreze silâhlarını attı. Başındaki bana getirdiler. Bunlar sakalı çıkmamış çocuklardan ibaretti.

— Baylar, utanmıyor musunuz?... Cevap vermeden, şaşkın bir halde bana bakıyorlardı.

— Yani hükûmete karşı ayaklandınız ve vatana ihanet mi ettiniz? Hepinizi hemen şurada asmam gerekirdi!..

Betbenizleri sarardı.

İçlerinden bir tanesi kekeledi:

— Generalim, biz geçici hükûmete karşı yürüyüyorduk.

— Öyle ise nereye gidiyordunuz?

— Biz şehri serserilere karşı korumağa geldik.

Bu adamları ne yapacaktım? Sayıları üçyüzaltmıştı, benim ise elimde sadece iki sotnia vardı. Silâhlarını aldıktan sonra salıverdim.

Benim Kazak emir subaylarından biri iyi bir haber getirdi. Ondört mitralyöz ile bir piyade müfrezesini ele geçirmişler. Esirler sorunu yeniden ortaya çıkıyordu. Silâhlarını alıp salıvermeleri emrini verdim. Gaçina'nın sa-

vunma yapmıyacağı âşikârdı. Ben de birliklerime Baltık garında toplanıp beni beklemeleri emrini verdim. O sırada Kerensky'nin Gaçına sarayına yerleştiğini ve beni istediğini öğrendim.

Kendisini sarayın lüks dairelerinin birinde iki subay ve iki genç ve güzel kadınla beraber buldum. Kadınlar zarif giyimli idi. Yemek yiyorlardı. Bu hava ciddi bir konuşmaya elverişli olmadığı için Kerensky'ye yandaki odaya gelmesini söyledim.

Zaman kaybetmeden Petrograd'a doğru yürüyüşe devam etme konusunda ısrar etti.

Hangi kuvvetlerle? Elimde iki topçu bataryası ile birkaç Kazak sotnia'sı vardı. Gaçına sakindi. Bir avuç adamla onu elimizde tutuyorduk. Fakat daha sonra ne olacaktı? Kerensky düşüncelerimi okumuş gibi boşanıverdi: «Görüyorsunuz general, hiçbir direnme ile karşılaşmıyorsunuz. Sizi temin ederim ki, Petrograd garnizonu bizimle beraberdir.» Ben bu kadar iyimserlik karşısında itiraz ettim. Yapılacak en iyi şey takviyeleri beklemek ve Petrograd'da neler olup bittiğini anlamak için Çarskoie-Selo, Krasnoie-Selo ile Peterhof'a öncüler göndermekti.

Gaçına'da bolşeviklerden kaçan subaylarla subay adaylarının sonu gelmez bir dalga halinde Çarskoie-Selo'ya geldiklerini öğrendik. Orada oturan karımla bir telefon bağlantısı kurmayı başardım. Bana her tarafta sükûnet hükûm sürdüğünü söyledi. Tam iki bölümü ancak hava kararırken toparlayabildim. Birini Gaçına'nın savunması için bıraktım, diğerile de Çarskoie-Selo yönünde yola çıktım. Sonunda, Petrograd'da olup bitenler hakkında birşeyler öğrenebildim. Bana, başkentte bolşeviklerle bizimkiler arasında mücadelenin devam ettiğini söylediler. Bolşevikler tarafında beş bin bahriyeli ile silâhlanmış işçi vardı. Gerçekte, artık hiçbir hükûmet mevcut değildi.

Duma'da vatanın ve devrimin korunması için devamlı olarak bir nevi kamu selâmeti komitesi bulunuyordu. Bolşeviklere karşı mukavemeti örgütleyip Petrograd garnizon askerlerine karşı propagandayı devam ettiren bu yalnız kalmış ve terkedilmiş olan komite idi. Garnizondaki askerler pasifti. Öylesine ki, sadece dövüşmek üzere şehre gitmeyi reddetmekle kalmıyor, sokak başlarına dikilmiş bazı nöbetçiler, silâhlarının kadınlarla lise öğrencileri tarafından alınmasına bile müsaade ediyorlardı. Benim Kazaklar vasıtasile edindiğim bu haberler bana, Petrograd'a yaklaştığımız anda Preobrajensky ve Volhinsky alaylarının kışlalarından çıkıp bize katılmağa hazır olduklarını anlattı. Önemli başka bir haber daha aldım: 1, 4 ve 14. Don alayları Pulkovo'ya gelip bizimle birleşmeğe hazırdı. Kazak birliğinin sovyet grubundaki adamlarım bizim yararımıza enerjik bir şekilde çalışıyor ve bana haber temin ediyorlardı. Kazak namusu bir defa daha söz konusu oluyordu. Propagandacılarımız onlara iyice anlatmıştı ki, bize karşı cephe alacak olanlar bir daha Don'daki ailelerinin yanına dönemeyeceklerdi. Kaçınılmaz bir şekilde misilleme görecektlerdi.

Fakat bana ulaştırılan haberlerin hepsi o kadar iyimser olmaktan uzaktı: Ne olursa olsun, Petrograd garnizonunun kesin bir tarafsızlığı muhafaza edeceği bana bildiriliyordu.

Zaten bolşeviklerin kuvveti başka tarafta idi. Bu kuvvet bahriyelilerle kızıl muhafızlardı. İyi techizatlanmış ve moralleri fevkalâde olan yüz bin kişiyi toplayabilirlerdi. Filo Cronstadt'dan ayrılıp onlara katılmıştı. Bolşevik liderlerinde taşkın bir enerji vardı ve yeni işçi alaylarını kurmaktaydılar. Buna karşılık Verkhovsky ve Polkovnikov hükûmet komiserleri istifa ederek kaçıyor ve hangi rejim altında olursa olsun, kendi imtiyazlarını korumaktan baş-

ka birşey düşünmüyorlardı. Haçina'da da buna çok benzeyen bir durumla karşılaşmıştım : Yedek Subay Okulu öğrencileri bize katılmayı reddetmişlerdi. Yaptıkları en büyük yardım şehirde kamu düzenini korumaktan ibaret kalıyordu. Deniz Havacılığı Okulu'nun subayları bize karşı sempati beslemekle beraber kendi askerlerinden korkuyorlardı. Ancak uzun tartışmalardan sonra emrime iki uçak verdiler. Bunlar Petrograd üzerinde uçarak başkent sakinlerine, kendilerini bolşeviklerden kurtarmak üzere Petrograd'a doğru yürüdüğümü haber veren bildiriler attı.

Geçen her saat ile durum kötüleşiyordu. Bolşevikler durumlarını sağlamlaştırıyor ve takviyeler bir türlü gelmiyordu. Kırksekiz saat bekledikten sonra sadece 9. Don alayından iki bölük ile bir mitralyözcü bölüğü ve 1. Amur alayından bir bölük gelmişti.

YENİLMEZ

Kerensky'nin de, benim de emirlerimizi(68) yüzlerce adam sürekli bir şekilde bozuyordu. Stavka'da general Dukhonin'in vurdumduymazlığı devam etmekteydi. Reval'den gelen bir posta, garnizon komutanının «idari sebepler»le 13. ve 5. alayları bana göndermeyi reddettiğini bildirdi. Her tarafa telgraflar çekiyordum ama, ufukta ne 37. piyade tümeni, ne 1. süvari tümeni, ne de 17. ordunun herhangi bir birliği görünmüyordu. Vitebsk alayı soğuk bir şekilde yerinde kıpırdamayı reddetti. Yalnız sekiz yüz kişi vermeyi vadetti ve eski dostum yüzbaşı Ar-

(68) Anlaşılan, ne olacağını bekleyenlerin sayısı çoktu. Çünkü Lenin de bazı unsurlarda ve özellikle memurlarda aynı durumla karşılaşmıştı. Lenin bunlara «dış kırmızı, içi beyaz turp» adını takmıştı.

tifeksov bir zırhlı müfrezesi verme taahhüdünde bulundu.

İnsanüstü gayretler sonunda ve bütün enerjimi harcadıktan sonra havacı öğrenciler sayesinde, sanki alay olsun diye «Yenilmez» adı takılmış eski, modası geçmiş bir zırhlı arabayı tamir ettirebildim. Makinistler bunun, geceyarısına doğru harekete geçecek durumda olduğunu vaadettiler. Bütün bu gecikmelerden sonra, 27 ekim akşamını bulmuştuk ve elimde topu topu dörtüzyirmi adam, birkaç mitralyöz ve altı hafif top vardı.

Onaltı bin askerile Çarskoie-Selo'ya taarruz etmek ve ikiyüzbin kişinin savunduğu Petrograd üzerine yürümek bir çılgınlıktı. Fakat iç savaşın kendine has mantığı vardır. Kendi kendime, eğer Korşunov birkaç süvari ile bütün bir bölüğü esir ettiğine göre, biz neden denemeyelim? diye düşünüyordum. Petrograd'daki askerlerin gevşek adetlerini pek iyi biliyordum: Geceleyin geç vakit nöbet tutarlar, sarhoş olur, sabahleyin kalkmak istemezlerdi. Ne disiplin vardı, ne düzen. Şöyle bir düşündükten sonra Çarskoie-Selo'yu gün ağarırken, baskınla almağa karar verdim. Oraya bir vardık mı, başkent'in yakınlarında bolşevik aleyhdarı kuvvetlerin moralini yükseltirdik ve Petrograd garnizonundaki yüzelli bin kişiden esaslı bir kısmının bize katılması çok muhtemeldi. Sonra, ne de olsa, Petrograd üzerine yürüyen, çar taraftarı general Kornilov değil, daha düne kadar Rus halkının taptığı sosyalist ve demokrat lider Kerensky idi. Bundan sonra benim Kazak komitesini topladım. Onlar da bana uydu. Ertesi günü, yani 28 ekim sabahın saat ikisinde taarruza geçmeğe karar verdik.

Gaçına'nın alınışından(69) sonra Kerensky kuzey

-
- (69) Şehir kolaylıkla alındı ve Kerensky maiyetile Katerina II.'nin sarayına yerleşti. Burada da başbakanın gösteriş merakı görülüyor. İktidarda iken de aynen, Çar'ın bürosuna yerleşmişti.

cephesi komutanına şu telgrafı çekti: «Sadık alaylar Gacına şehrini aldı. Cronstadt müfrezeleri ve Semenov ve İzmailov alayları mukavemet göstermeden silâhlarını teslim ettiler. Bütün birliklere mümkün olduğu kadar çabuk ilerlemelerini emrediyorum. Askeri devrim komitesi birliklerine geri çekilme emrini verdi.»

Ve aynı gün, Fransa büyük elçisi Noulens şunları yazıyordu: «Her dakika elçiliğe gelen Rus dostlarımız muzaffer başbakanın gelip Petrograd kapılarına dayandığını söylüyorlardı. O sırada saat akşamın altısı var yoktu. Onun için hepsine şu soruyu soruyordum: 'Öyle ise neden derhal şehre girmiyor?' Kanış ve güvenlik taşıyan sır saklayıcı bir tavırla hepsi de aynı değişmez karşılığı veriyorlardı: 'Bu stratejik sırdır'. Birkaç saniye içinde, karşımdakilerin bir açıklama sandıkları bu aynı cümle, bana yirmi defa tekrarlandı. Bu kadar saflık karşısında duyduğum öfkeyi büyük bir güçlkle zapt ediyordum.

Oysa haber yanlıştı. Sonuçları kötü olacaktı.»

Kerensky'nin yaklaştığını haber veren raporlara kânan ve kamu selâmeti komitesinin ajanları tarafından tahrik edildikleri anlaşılan altmış askerî okul öğrencisi, 29 ekimin ilk saatinde, yanlarında bir zırhlı otomobille kızıl muhafızları kovarak telefon santralini işgâl ettiler. Askeri devrim komitesi derhal asker, bahriyeli ve işçilerine, ne pahasına olursa olsun bu binayı geri almaları emrini verdi. Saldırının şiddeti karşısında junker'ler gerileyip kaçmak zorunda kaldılar. Zırhlı otomobilleri, kuşatmacılar arasından kendine bir yol açarak kaçmayı denedi ama, bozulup durdu ve içindekiler halkın insafına kaldılar.

KREMLİN SALDIRISI

Krasnov Petrograd'ı ele geçirmek için son safhayı aşmağa hazırlanırken, Moskova'da kesin bir kapışma başlamaktadır. «Dünyayı sarsan on gün»ün yedisi Kutsal Rusya'nın yüreği olan Moskova'da ve Kremlin'de geçmiş. burada iktidarın alınması kanlı olmuştur. Tam yedi gün, Moskova'nın ıssız sokaklarında kar parçacıklarıyla karışık soğuk bir rüzgâr geçici hükûmetin bildirilerini, Lenin'in nutuklarını, tiyatro afişlerini, işçi ve köylü konseylerinin beyannamelerini birbirine karışmış bir halde süpürdü durdu. Sokak başlarında deri elbiseler giymiş nöbetçiler, tüfeklerini omuzlarına asmış askerler ve üzerleri fişekliklerle örtülü piyade askerlerinin tika basa doluğu kamyonlardan başka birşey görülüyor. Dükkânların önünü tahta perdeler kapatıyor. Şehir zaten grev yüzünden felce uğramış durumda. Fakat Petrograd'da bozguna uğrayan burjuvazi, çarların eski başkentinde inukâm almakta ve burasını Smolny'ye karşı başlıca mukavemet merkezi haline sokmakta kararlı. S.R.'lerden Rudnev, Moghilev'deki büyük genel karargâha şu telgrafı çekiyor: «Bolşeviklere karşı mücadeleyi devam ettirmekle kalmamalı, aynı zamanda Moskova'da yerleşecek bir yeni geçici hükûmet de kurmalıyız.»

Moskova sovyeti de 25 ekimde, Petrograd tecrübesine dayanarak bir askerî devrim komitesi kurmuş. Şehrin on yönetim çevresinde durmadan yeni kızıl muhafız müfrezeleri kuruluyor.

Her türlü meşgalenin merkezini, büyük bir cephanelikle Kremlin teşkil ediyor. Bolşevik partisi, ayaklanma

hareketini yönetmek için, Smolny'den harekete geçme emrini alan beş kişilik bir komite tayin etti. **Buharin, Rykov ve Nogin**(70) de bu komiteye dahildi. Emelian Yaroslavsky Kremlin komiserliği görevine atandı. Emirlerin altında V.I. Lenin ve L.D. Troçky imzaları var. Moskova işçi ve asker sovyetlerinde yaklaşık olarak on bin güvenilir adam var, bunlar Moskova fabrika işçileri ve 193. yedek alayı ile 56., 57., 196. ve 250. piyade alayları başta olmak üzere garnizon askerlerinin çoğunu teşkil etmektedir. Geçici hükûmete sadık kalan kuvvetler belediye Duması etrafında toplanmış. Burada bir kamu selâmeti komitesi kurmuşlar. Her iki düşman taraf yüzlerce tahrikçiyi harekete geçirmiş Moskova alaylarının yardımıyla çekiyorlar. Nogin ile askeri devrim komitesinin elebaşlarının bulunduğu Petrograd'dan gelen trende, yanında sivil ve askeri danışmanlardan ibaret bir grup bulunan eski bakan Prokopoviç de var.

Ayın 27. günü akşamı Rudnev yeniden Moghilev'e telgraf çekiyor: «Kamu selâmeti komitesi bugün bolşevikler silâh gücü ile bozguna uğratmayı kararlaştırdı. Akşam saat 7'ye kadar kendilerine mühlet verildi. Bu süre bitince Kremlin'e karşı askerî harekât başlayacak... Cepheden zorunlu olarak destek istiyoruz.»

Gerçekten aynı saatte Moskova askeri mevki komutanı Riabtsev olağanüstü durum ilân etti. Askerî devrim komitesinin dağılmasını, Kremlin'in teslimini ve askerî komitenin aldığı bütün silâhların cephaneliğe iadesini istedi. Ultimatom, sovyetlerin Halkevi'nde yaptıkları bir toplantıda açıklandı. Bu ultimatom «Silâh başına!» haykı-

(70) Moskova'da mücadelenin hazırlanışı sırasında bu bolşevik şeflerinin hepsi, Miliutin ve Lomov gibi Moskova'dadırlar. Nogin bu arada Moskova'ya hızla yetişti.

rışlarla karşılandı. Fakat öğrenci subaylar, belediye Duması ile at meydanını işgale, Kremlin'i kuşatmağa başlamış ve Moskova sovyetine ateş açmışlardır. Aleksandrovskaie askeri okulu, Preçistenskaia sokağındaki Moskova askerî bölge kurmaylığı, belediye Duması, Tverskoi bulvarındaki valilik ve Metropol oteli bu taarruzun dayanak noktaları olmuştur.

İLK KAN

Olaylar çok çabuk gelişti ve Moskova'nın alanlarıyla sokaklarında çarpışmalar başladı. Petrov adındaki bir görgü şahidi şunları yazıyor: «Vedenskaia alanı kaynaşma halinde. Buraya her taraftan kızıl muhafız ve asker müfrezeleri geliyor. Her yaştan insan var: En yaşlısından, en gencine kadar. Kırmızı atkılı kadınlar da geliyor. Bazılarında kızıl haçlı pazubendler var. Kızıl muhafızların silâhları çok değişik: Bayağı ve küçük çaplı tüfekler, tabancalar, kılıçlar ve hatta tüfeksiz süngüler. Genç savaşçıların göğsünde, çaprazlama konmuş mitralyöz şeritleri görülüyor. Şefler kırmızı kolluklarından belli oluyor..»

Askeri devrim komitesinin ayaklandığı kuvvetler bütün yönetim çevrelerinden akın ediyor. Bunlar daha çok Pressnia, Zamoskvoreçie ve Gorodskoî'den gelmiş işçiler. Askeri devrim komitesi (C.M.R.) nin kurmaylığı halini alan Moskova sovyetinin önünde toplanıyorlar.

Yüzelli kişilik bir asker grubu Kızıl Meydan'daki bir öğrenci-subay barajını zorlamayı deniyor. Silâhlarını bırakıp geri dönmeleri söyleniyor. Bunlar «dvintsy»ler, yani cephede bolşevik tahriki yaptıkları için Ekim 1917'de Dvinsk cezaevine atılan ve oradan Moskova'ya getirilerek sonunda, sovyetlerin isteğiyle serbest bırakılan askerler. «Dvintsy» müfrezesi Kızıl Meydan'da junker'lerin

emrini reddediyor. Hemen bir çarpışma başlıyor ve «dvintsy»lerin yarısı ölüyor. Fakat diğerleri Skobeliev alanına doğru bir yol açıp Moskova sovyetine varmağa muvaffak oluyorlar. İlk kan akmıştır. Moskova komutanı Albay Riabtsev elindeki subay adaylarını Moskova sovyeti ile Kremlin üzerine sevketmeğe karar veriyor.

Ayın 28. günü, şafakla beraber ortalığı silip süpürmeğe kararlı subaylar Kremlin'e karşı saldırıya geçti. «Kırk defa kırk kiliseli kutsal şehrin» katedral camlarını kalın kar tabakaları örtüyor. Asırlık adının devrimle hiçbir ilişkisi olmayan bu Kızıl Meydan'da, eskiden Korkunç İvan'ın «streltzi»lerine ait atların kalın çamurlar içinde debelendiği ve bir zamanlar Moskovia'nın her köşesinden binlerce rahibin, çarlarının taht giyme töreninde hazır bulunmak için geldikleri bu yerde kade'ler, çarların arkalarında tac giyip toprağa gömüldükleri ve yüz yıllar boyunca Tanrı'yı, büyüklük hayallerini, mutlâkiyeti, gözdeliği, kölelik ve cinayeti geliştirmiş olan mazgallı kulelere yapılacak saldırıyı hazırlıyorlar.

İçerden, 56. alayın askerleri olan savunucular oniki mitralyözle kuşatmacıları ateş altında tutuyor ve yıldan yıla Kremlin'in taşlarını damgalayıp bütün kutsal tasvirleri boyayan kan tekrar akıyor.

Öğrenci subaylar sonunda Kremlin'in giriş yerlerini zorluyorlar. Kremlin'i işgâl eden 56. alay **askerlerini kurşundan geçirdiler.**(71) General Kaigorodov daha sonra bu infaz işini şöyle tasvir edecektir:

«Silâhsız halde dizilmiş olan depo askerleri biçilmiş

(71) İhtilâlin en iğrenç kasaplığı bu oldu: Kremlin'de esir ve silâhsız yüzlerce bolşevik öldürüldü. Tüfek ateşi bir çeyrekten fazla sürdü. Yaralıları acımadan öldürdüler. Buna rağmen kurtulup katliâmı anlatanlar oldu.

gibi düşüyordu; haykırış ve şikâyetler duyuluyordu. Hepsi cephaneliğe koşuyor ama, burada daracık bir kapıdan başka birşey bırakmadılar ve onun da önüne cesetler yığılmaktaydı.»

KIRK BİN TÜFEK MUCİZESİ

Böylece Moskova'lı junker'ler, Kış Sarayı'ndaki dostlarının hemen «özel» olan bozgununun kanlı bir intikamını almış oldular. Fakat Kremlin'in alınışı Moskova proletaryasının savaşıma iradesini kırmadı. Öyle anlaşıyor ki, bu bozgun, aksine olarak onları kırbaçladı. Bütün ihtilâlciler şehir harekete geçti.

Askeri devrim komitesi, Kremlin'deki kurşunlamaya önce, bütün fabrikalarda genel grev ilân etmekle karşılık verdi. Moskova'nın içinde barikatlar kuruldu. Bir gün önce yaklaşık olarak sayıları onbin olan kızıl muhafızlar gözle görülecek kadar çoğaldılar. Moskova'lı işçiler, C. M.R.'nin çağırısına kitle halinde cevap verdiler. Silâhları olmadığı için bunları her çareye başvurarak elde ediyorlar. Öğrenci subayların elinden alıyor, özel kişilerden müsadere ediyorlar; fabrikalarda bombalar ve el bombaları yapıyor. Hatta, topçu cephaneliği işçileri birkaç top hazırlayıp bunları askeri devrim komitesinin emrine veriyorlar.

Yalnız Kremlin'de kade'lerin eline düşen kutsal tasvirler mucize yaratmaz. Bolşevik ve sovyet üyesi olan demiryolu işçisi Markin, Kazan hattına giden vagonları tesbit ederken, garajın bir hattı üzerinde ağzına kadar silâh yüklü vagonlar buldu; kırk bin tane tüfek; hepsi işçilere dağıtıldı. Depolarla baruthanelerden başka silâh ve cephane ele geçirildi.

Dört yıllık bir iç savaşın başlangıcını teşkil eden bu

devre, aynı zamanda belirli bir ihtilâl romantizminin de doğduğunu görecektir.

Burjuvazi Kremlin'i baskınla işgal ettikten sonra, Moskova'nın merkezini bir hafta süre ile elinde tutacaktır. Fakat kenar mahalleleri kızıl muhafızlar kontrol ediyor. Junker'lerin mukavemetini kıran ihtilâlciler şehrin merkezine doğru ilerliyor. Kremlin'in etrafında durmadan şiddetli çarpışmalar oluyor. O sırada bir Şuia'lı işçi müfrezesine komuta eden, geleceğin kızıl ordular komutanı Mişel Frunze, Metropol otelinin alınışını şöyle anlatıyor:

«Petrovka sokağını birer birer sıçrayarak geçiyoruz. Bazılarımız vuruluyor. Sıhhiyeciler yardımlarına koşup onları götürüyorlar. METROPOL binasının önünde toplandık. Birliğimiz beyaz muhafızları buradan çıkarma emrini almış. Düşman bizi Kremlin duvarlarının arkasından ve belediye Duması binasından ateş altında tutuyor. Mitralyözlerle tüfekler durmadan tıkırdıyor. Birden otele da-
lıyoruz. Beyazlar gitmiş. Etrafa bir göz atıyorum. Heryerde silâhlar, tüfekler, hartuş torbaları var. Adamlarımızdan birçoğu yaralı. Koridoru gözden geçirip dinlenmek için bir pencerenin kenarına yaslanıyorum. Tüfek sesleri kulaklarımda aralıksız yankılanıyor. Gözlerimi yumuyorum ve bana öyle geliyor ki, bütün bunlar bir rüyadan başka birşey değildir.»

Frunze, iç savaşa karışan tek kızıl komutan değildir. Daha sonra iç savaşın efsanevî bir kahramanı olacak olan Jelezniak, Moskova'ya, iki bin Cronstadt'lı bahriyelinin başında girdi. Bunlar gelir gelmez junker'leri belediye Duması'ndan ve At Meydanı'ndan çıkararak hemen Kızıl Meydan yönündeki durumlarını sağlamlaştırdılar. Kremlin etrafındaki çember daraldı.

Terhis edilmiş askerler ve işçilerle subay adayları, subaylar ve Anayasa'ya sadık kalmış öğrenciler arasında-

ki muharebe yedi gün sürecektir. Fakat sonucu, Moskova proletaryası saflarına katılan kenar mahalleliler tayin edecektir. Kolomna, Serpukhov, Ivanovo-Vosnessensk ve Vladimir'den hergün kızıl takviyeler geliyor. Beyazlar 1 kasım günü Kremlin'e çıkan sokakları boşaltıyorlar. Bunlar Nikolska, Ilinska ve Varvarka sokakları. «Beyaz» subaylar aynı gün Continental otelindeki genel karargâhlarını terk ediyor.

Çarpışma Kremlin'in mazgalı duvarları altında devam ediyor. 5. subay adayları okulunun öğrencileri geçici hükûmetin son savunucuları. Fakat 2 Kasım akşamı M.V. Frunze komutasındaki kızıl muhafızlar Kremlin'in askeri surundan içeri girdiler. Akşam saat dokuzda Moskova askeri devrim komitesi Petrograd'daki Smolny'ye şu telgrafı çekiyor: «Kızıl muhafızlar zaferi kazandı. Junkerlerle beyaz muhafızlar silâhlarını teslim ediyor. Kamu selâmeti komitesi lâğvedildi. Burjuvazi kuvvetleri yokedildi, kayıtsız şartsız teslim oluyorlar.» Petrograd'daki Smolny'de V.I. Lenin bu Rus burjuvazisi kalesinin düşüşünü muzaffer bir eda ile ilân ediyor. Moskova ve onun Kremlin'i, kızıl muhafızların elinde.

Her tarafta çarpışmalar oluyor ve şehirler bolşevik otoritesi altına giriyorlar. Arkadan bütün taşra gelecek.

İnna Rakitnikov adında bir şahit Saratov'da iktidarın alınışını şöyle anlatıyor:

«28 ekim gecesi, Petrograd'dan gelen bir emir üzerine Saratov'da bolşevik hükûmet darbesi patlak verdi. Bu işi şu kuvvetler yaptı: Halk kitlesine yabancı olan garnizon, işçilerin az bir kısmı ve şef olarak da, o zamana kadar şehrin genel hayatında hiçbir rol oynamamış olan birkaç entellektüel. Bu, tamamen askeri bir hükûmet darbesi oldu. Serbest, eşit, vasıtasız ve gizli oyla seçilmiş sosyalistlerin bulunduğu belediye binası askerler tarafın-

dan kuşatıldı. Önüne mitralyözler yerleştirildi ve bombardıman başladı. Bütün gece sürdü, yaralanan ve ölenler oldu. Belediye üyeleri tevkif edildi. Onun hemen arkasından yayınlanan bir bildiri halka, tantanalı bir şekilde -halk düşmanları-'nın, -karşı-devrimciler-'in devrildiğini, Saratov' da iktidarın işçi ve asker delegeleri sovyeti (bolşevik)nin eline geçtiğini haber verdi.»

KERENSKY'NİN SON EMRİ

28 ekim cumartesi günü Krasnov'un Kazakları Çarskoie-Selo'ya girdiler. Onları Kerensky izledi. John Reed şunları anlatıyor: «Beyaz bir ata binmişti ve bütün çanlar çalıyordu. Bir tepeden başkentin yaldızlı oklarını, rengârenk kubbelerini ve, dip tarafında çelik renkli Finlanda körfezile hüznün verici ovaya yatmış gri ihtişamını seyredabiliyordu.»

Bu tasvir şüphesiz hayaldir. Gerçekte Kerensky, aşırı derecede gergin geçen günler ve gecelerden dolayı bitkin hale gelmiş, yüzünün çizgileri gerilmiş, telefon başında gelmek bilmeyen takviyeleri aramaktadır. Beyaz ata gelince, Krasnov ona doru bir at bile bulamıyacak durumdadır, çünkü ahırları boştur. Bundan başka, politik tecrübesi olmayan bir general olan Krasnov, o zamana kadar belirli bir tarafsızlığı muhafaza etmiş olan Çarskoie-Selo'daki kışla ve garnizonlara hücum etme işini üzerine almıştır. Hatta, birkaç kilometre ötede bulunan başkomutanına danışmayı bile aklından geçirmemiştir. Kazak generalinin bu şahsi teşebbüsü çabucak Kerensky'nin aleyhine dönecektir. Ve bolşevik tahrikçileri, Kerensky'yi sorumlu hale sokmakla ellerine çok güzel bir propaganda vesilesi geçirmiş oluyordu. Aslında Kerensky katıyen taarruz emri vermiş değildir. Bu, kötü şanslı başkanın şansına eklen-

miş bir halkadan başka birşey değildir. Eğer Çarskoie-Selo garnizonunda konuşup onu kendi tarafına çevirebilmiş olsaydı, şüphesiz ki, olayların devamı farklı olurdu. Fakat biz, sözü Krasnov'un kendisine bırakalım:

«Sabahın saat ikisinde, diyor, adamlarım, sarayın önündeki büyük alanda emirlerimi bekliyorlardı. Süvarilerim, çamurlu şosede, arkalarında toplarını çekerek devriye dolaşıyordu. Karanlık gecede Romanov köyüne kadar herhangi bir aksilikle karşılaşmadan ilerledik. İlk engele orada rastladık. Kısa bir konuşmadan sonra ileri karakola komuta eden üç assubayın teslim olmayı kabul ettiklerini görünce ilk hayrete düşen ben oldum. İşin kan dökülmeksizin bitişinden dolayı memnundum.

Çarskoie-Selo'yu kaba hatlarile günün ilk ışıklarında farkettilik. Yolumuzu sekiz yüz kadar tüfekli bolşevik kapatıyordu. Taarruzumuza yumuşak bir şekilde karşılık veriyorlardı ve bende düşmanın düzenli bir savaştan kaçındığı izlenimi uyandı. Bataryalarımın üçünün ateşile desteklenen iki yüz kılıçtan ibaret bir müfrezem bir anda onların hattını deldi. Bu, önemli bir psikolojik an oldu. Başarımız buna bağlı idi. Çünkü Petrograd, Çarskoie-Selo'dan bir adımlık mesafede bulunuyordu. Besbelli ki, bolşeviklerin cephanesi yoktu, çünkü ateşleri çok çabuk zayıfladı ve hemen kışlalarına doğru çekildiler.»

John Reed ise şunları yazıyor: «Kerensky o gün, Çarskoie-Selo garnizonuna silâhlarını bırakma ultimatumunu göndermekle uğursuz bir beceriksizlik gösterdi. Askerler tarafsız kalmayı kabul ettikleri, fakat silâhlarını teslim etmeyecekleri cevabını verdiler. Kerensky onlara, karar vermeleri için on dakikalık bir mühlet verdi. Bu davranış sekiz aydır, kendi komiteleri tarafından uygulanan otonomiye alışmış askerleri kızdırdı. Bu emir, fazla 'kornilovşına' kokuyordu.

Kazaklar silâhendazları kışlarına doğru itti ve Krasnov Çarskoie kışlarına sürekli ateş edilmesini, fakat etrafın da kollanmasını emretti, çünkü karısı orada oturuyordu.»

John Reed, elinde Smolny'nin bir izin kâğıdı olduğu halde askeri bir kamyonla buraya kadar nasıl geldiğini de anlatıyor: «Çarskoie-Selo 2. silâhendaz kışlarına vardığımızda gece oluyordu. Kışlar yol kıyısında sıralanmış alçak binalardan ibaretti. Giriş yerinde devriye gezen askerler biribiri arkasına sorular sormağa başladı. Bir casus mu? Bir provokatör mü? Helezoni bir merdivenden çıktık ve çıplak, büyük bir salona geldik. Bunun ortasını kocaman bir soba işgâl ediyordu ve hemen yerdeki yataklarda bin kadar asker kâğıt oynuyor, gevezelik ediyor, şarkı söylüyor, ya da uyuyordu. Kerensky'nin topları tavanda geniş bir gedik açmıştı.» Nöbetçiler tarafından yakalanan John Reed izin kâğıdını gösterince yoluna devam edebildi.

«Acayip pavyonları, Japon köprüleriyle karanlık, büyük parkın boyunca giderek imparatorluk sarayına doğru yolumuza devam ettik.»

John Reed derhal muhafızlar tarafından sorguya çekildi. Hepsi bitkin bir halde idi ki, bu da tuhaf değildi, çünkü haftalardanberi gece gündüz tartışıp çekişiyorlardı: «Kerensky birliklerinden misiniz, yoksa sovyetlerinkinden mi?»

Birkaç saniye sustular, sıkıntılı gözlerle bakıştılar ve «Biz tarafsızız,» dediler.

Amerikalı gazeteci, Katerina sarayına, subay mahallesine doğru yoluna devam etti.

«İkili bir şömine ile birbirine eşit olmayan iki kısma ayrılmış George III stilinde kibar bir beyaz salonda bir grup subay endişeli endişeli konuşuyorlardı. Renkleri so-

luktı. Çok heyecanlı idiler ve besbelli ki, uyumamışlardı. Üniforması madalyalarla örtülü, ak sakallı, yaşlı bir adam olan ve bize albay olduğu söylenen bir tanesine bolşeviklerden aldığımız kartları gösterdik. Hayret etmiş göründü:

Terbiyeli bir tavırla sordu:

— Öldürülmeden buraya kadar nasıl gelebildiniz? Çarskoie-Selo'da siyasî hırslar çok tahrik edilmiş durumdadır. Bu sabah dövüşme oldu ve yarın sabah yine olacak. Kerensky'nin saat sekizde şehre girmesi gerekiyor.

— Kazaklar nerede?

— Binbeşyüz metre uzakta, şurada! (kolu ile bir hareket yaptı.)

— Siz şehri onlara karşı korumağa hazırlanıyor musunuz?

O gülümseyerek:

— Yoo, hayır! dedi. Biz şehri Kerensky için muhafaza ediyoruz.»

Bu sırada Krasnov, Çarskoie'nin Emperial parkından birkaç yüz metre uzakta bulunmaktadır. «Kışları bombardıman ettikten sonra, avantajlı durumumuzdan yararlanmamız imkânsızdı, diye yazıyor. Sayı bakımından çok azdık ve yanlarımız açıktı. Çok büyük bir kalabalık, yani fiilen bütün garnizon oraya yığılmıştı. Bize ateş açsalar hepimizi biçerlerdi. Bereket ki, onlar, dev bir miting için toplanmışlardı. Tahrikçiler birbirini izliyordu; vahşi tavırlı kaba adamlar bir takım hareketler yapıyordu. Doğan güneşle Santa-Sofia katedralinin kubbeleri farkedilmeğe başlamıştı ve askerler hâlâ çene çalıyorlardı. Nihayet müdahale etmeğe karar verdim. Şu ya da bu taraf yararına harekete geçmek için daha ne bekliyorlardı? Yoksa bu, Petrograd'dan takviye gelene kadar zaman kazanmak için bir manevra mı idi? Onlara şu teklifte bulundum: Silâhlarınızı teslim edip evlerinize dönün. Rusların

biribirinin kanını dökmesi yararsız birşeydir. Subayları kabul ediyor, fakat askerler ikiye bölünüyorlar. Hemen bütün bir alay, silâhlarını teslim etmek üzere bize yaklaşıyor. Ama diğerleri parkın içine doğru çekiliyor ve savaş durumu alıyorlar. Geri dönüp subaylarımın yanına gittim. Orta yaşta, iri yarı, atletik vücutlu, İngiliz biçimi bir ceket, hâki bir pardesü giymiş, ayağında sarı getrler bulunan bir adam bana yaklaştı; onu tanıdım: Boris Savinkov. El sıkışıyoruz. Bana durumu soruyor.

— Ne yapmayı düşünüyorsunuz, general?

— İlerlemeyi; ya yener, ya ölürüz. Fakat gerilersek mahvolmamız muhakkaktır.

Savinkov da benimle aynı görüşte. Birliklerimdeki disiplinden ötürü beni tebrik etti.

— Hayret edilecek bir adamsınız: Hem monarşist, hem demokrat. Garip, fakat doğru...

Yoldan gelen sağır bir gürültü konuşmamızı kesiyor. Tek ve biricik zırhlı arabamızın nihayet tamir edildiğini ve bize katıldığını haber verdiler. Bunun arkasında iki kol halinde, zıplaya zıplaya, birçok araba yavaş yavaş ilerliyor...

Bu, etrafında subayları ve kocaman tüylü şapkalar giymiş birkaç bayan bulunan Kerensky'dir.

Kerensky bana yaklaşarak soruyor:

— Ne oluyor, general? Neden benimle teması muhafaza etmediniz? Gaçına'da hiç birşeyden habersiz bekliyordum...

— Yeni hiç birşey yoktu, diye karşılık verdim. Pazarlık yapmağa çalışıyoruz.

Raporumu yaparken **Kerensky'ye bakıyorum.**(72)

(72) Başka kaynaklara göre Kerensky, Krasnov'a karşı çok kaba davranmış ve hemen harekete geçmesini istemiştir. Hatta Kerensky şöyle demiş: «Olmazsa bana bir bölük Kazak verin, Çarskoie - Selo'yu ben alayım».

Fazla heyecanlı görünüyor. Tıraş olmamış, gözleri yanıyor. Arabada pazarlıklarını giymiş hanımların bulunması yine canımı sıkıyor. Sanki piknik yapmağa gidiyorlar, oysa uzakta toplar gürlüyor. Kerensky'ye zaman kaybetmeden Gaçina'ya dönmesini söyledim.

— Ya, demek böyle düşünüyorsunuz, general... Hayır, aksine birliklerin önüne gidecek ve onlarla konuşacağım; ikna edeceğim onları...

Kerensky'nin kararı kesin; benim Sibirya kazaklarından yüz kadarına başkomutanla beraber gitmeleri emrini verdim ve kendim de beraber gittim.

Kerensky'nin kararı kesin; benim Sibirya Kazakla-asker kalabalığı arasından kendisine bir yol açıyor. Arabanın içinde ayakta duruyor ve histerik sesile konuşuyor. Sonbahar rüzgârı, ağaç yaprakları kadar dağınık sözlerini alıp götürüyor. Hep aynı sözler... Devrimi savunmak.. Arkadan bıçaklanmak.. Provokatör ajanlar ve Almanlardan para alan hainler.. O kalabalıkla konuşurken Kazaklar vakit kaybetmeyip birliğin silâhlarını alıyorlar. Önümüzdeki tüfek dağı büyüyor. Askerler küçük gruplar halinde ve başları aşağıda kışlarına dönüyor. Fakat durum birden bozuldu. Parkın giriş yerinde bir grup asker tüfek doldurdu. Otorite sahibi birinin emrinde oldukları anlaşılıyor. Şüphesiz bir komiser bu. Aynı anda sağ kanadımın çekilmesi gerektiğini haber veriyorlar. Pavlovsk'dan gelen önemli kuvvetler bir karşı taarruz yapıyor. Kerensky'ye mutlâka kendinin güven altına girmesi noktasında ısrar ediyorum. Hemen en iyi bataryam olan Don bataryasını ileri aldım. Bu savaşta bana çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Kazaklarımla ben, şehrin merkezine çekiliyoruz. Bu sırada sol cenahımdaki tüfek ateşi yoğunlaşıyor. Benim topçu harekete geçer geçmez, bütün o büyük asker kalabalığı alanı boşaltıyor. Bir kısmı gara doğru ka-

çışıyor ve Petrograd'a 'gitmek için marşandiz vagonları arıyorlar. Bir kısmı da kışkalarına dönüyor. Adamlarım Aleksandrovskoie demiryolunu, radyoyu ve P.T.T.'yi ele geçiriyor, artık Çarskoie-Selo bizimdir.»

BİR AVUÇ BOLŞEVİK

Hükûmet darbesinden sonra otuzaltı saat geçti, fakat Smolny'nin hâlâ taşra ve dünya ile ilişkisi kesik. Demiryolu işçileri trenleri hareket ettirmeği, postacılar posta dağıtmayı reddediyor. O zamana kadar yalnız Çarskoie-Selo telsiz istasyonu saat başına haber ve bildiri yayınlıyordu: Şimdi o da Kerensky'nin elinde.

Merkezin beklenmedik zaptından sonra devrim cephesinde kargaşalık hükûm sürüyor. Güney ve güneybatıdaki bütün şehirlerin garnizonları ikiye, daha doğrusu üçe bölünmüş durumda: Kerensky taraftarları, sovyetler taraftarları ve tarafsızlar.

Askeri devrim komitesi alelâcele başkomutanlığa albay Muraviov'u tayin etti. Yiğit ve hırslı bir S.R. bu adam. Birkaç ay önce, bolşevikleri silip süpürmek için Kerensky hükûmetinden görev istemişti. Bir yıl sonra, Volga kızıl ordusunun başında Lenin'e karşı cephe alacaktır. Fakat Krasnov Kazaklarının kızıl muhafızları kuşatıp yoketmede gösterdikleri sürat birden orta sınıfları ümitlendirdi. Bütün şehirlerde, ılımlı partililer, subaylar ve junker'ler tarafından desteklenen «memleket ve devrim için selâmet komiteleri» yerden biter gibi bitiyor. Ülke iç savaş için silâhlanmakta. Moskova'da durum her saat ciddileşirken, Petrograd'da bakanlıklar grev halinde ve bütün devlet mekanizması birkaç günde dağılıvermiş.

Reed şunları yazıyor: «O gri ve soğuk sabah vaktinde, bütün fırtınaların başlarında estiği bu BİR AVUÇ

BOLŞEVİK kadar yalnız kalmış adam yoktur. Askeri devrim komitesi, varlığı için sırtını duvara vermiş, inatla mücadele ediyordu.»

Kerensky son «prikaz»ını imzalıyor: «Ben, geçici hükûmetin başbakanı ve bütün Rus cumhuriyet orduları başkomutanı, vatana sadık kalan cephe birliklerinin komutanlığını ele almış olduğumu bildiririm.

Bilmezlikten veya aldanarak vatan ve devrim hainleri sürüsüne katılmış olan Petrograd askeri bölgesinin bütün birliklerine, hiç zaman kaybetmeden görevlerinin başına dönmelerini emrediyorum.

Bu emir bütün bölükte veya takımda okunacaktır.»

RUS VALMY'Sİ: PULKOVO

Çarskoie-Selo'da gece oluyor. Sonbahar yağmuru, geçen tektük yolcuların yüzünü kırbaçlıyor. Kara, şişkin bulutlar toprağın üstüne iniyor. Kışın yaklaşması, gösterişli parklardaki ağaçları ve ormanları çıplak hale soktu.

Küçük **Çarskoie**(73) garı ıpıssız. Kazaklar, balast üstünde, üzerlerinden son sağanağın suları hâlâ akar halde, cephane ve hafif topların mermi kasalarını boşaltıyorlar. Yağmura, Kerensky'ye, Lenin'e ve bütün kendilerine bu raya getiren nedenlere karışık bir halde lânet okuyacak deyimleri kullanıyorlar. Kış Sarayı'na kimin yerleşeceği, kimin umurunda!. Onlar bir tek şey istiyor: Evlerine dönmek, Don kıyısındaki karılarile çocuklarına kavuşmak. Cephede, Almanların karşısında üç korkunç yıl geçirdiler. Şimdi neden kendilerini bu kardeş kavgasına sürüklüyorlar?

General Krasnov(74), kendisi Maria Pavlovna sarayına yerleşmiş. Orada hep, son taarruz için vaadedilen takviyeleri bekliyor.

Anlattıkları şunlar: «Bütün 28 ekim günü sadece I. Amur alayından üç sotnia geldi ve bize katıldı ama, onlar

(73) Bugün, Leningrad'dan onsekiz kilometre ötedeki Puşkin kasabası.

(74) Krasnov'un zaman kaybettiği besbelliydi. Şüphesiz elindeki imkânlar azdı ve her saat zafere inancı azalıyordu. Fakat o böyle vakit geçirirken bolşevikler örgütlenmekteydi. Onları gafil avlamak çok çabuk imkânsız hale geldi.

da pek güvenilecek gibi değil. Stratejik bakımdan Çarskoie'ye girmek bir hata idi. Fakat Kerensky için, politik bakımdan sarayları alıp oraya yerleşmek önemliydi. Çoğu Kornilov'cu olan subaylarım, kendilerine gelmeyen takviyeleri vaadettiği için Kerensky'ye kızıyorlardı. Onun dışında kim olursa olsun beraber gitmeğe hazırdılar. Savinkov'un beni görmeğe gelmesinin sebebi, Kerensky'yi tevkif ederek hareketin başına geçmemi teklif etmektir. Bana: «Hepsi peşinizden gelecek, dedi. Durumu kurtarmanın tek yolu Moghilev'e gitmeniz, büyük genel karargahın başına geçmeniz ve hangi şartlarla olursa olsun Almanlara bir mütareke teklif etmenizdir. Bütün cephe o zaman peşinizden gelecektir. Askerler sizinle beraber olunca vatan kurtulur.»

Savinkov'un teklifini dürüst bulmuyordum ve bunu kendisine söyledim. Kerensky bana gelerek yardımını istemişti. İhanet edersem Rusya ne derdi?

Savinkov yeni gitmişti ki, yaverim beni görmeğe geldi. 9. Don Kazakları alayı yaptığı bir toplantıda Kerensky'yi suçluyor. Kerensky ile Kazakların aynı şey olduğunu iddia eden Kazaklar harekete geçmeyi reddediyor. Bereket ki, Stankeviç ile Voitinsky Kazaklara, ne pahasına olursa olsun Petrograd üzerine yürümeleri gerektiğini anlatmağa geldiler. Ben ise Kerensky'yi Çarskoie'den ayrılıp daha emniyette olacağı Gaçina'ya dönmeğe ikna edebildim. İkinci sorunum, onaltı bin kişiden ibaret olan ve yalnız subayları bizim peşimizden gelen Çarskoie-Selo garnizonu idi. 14. Don alayının mitralyözcülerini getirttiğim zaman karşımda, bana kinle bakan bolşevikler bulunduğunu farkettim.

29 ekim akşamı bütün kuvvetlerim, bir zırhlı tren, dokuz Kazak sotnia'sı, onsekiz top ve meşhur zırhlı ara-

bamız «Yenilmez»den ibaretti. Eğer Petrograd garnizonu da, Çarskoie'ninkinin aynı tutumda ise, herşey kaybedilmiş demektir. Fakat Kerensky, Savinkov ve Stankeviç ısrar ediyor ve Petrograd'da alabildiğine çarpışıldığını, Rusya'nın gözlerini bize çevirmiş olduğunu söylüyorlar. Zaten benim ileri karakollarım da Aleksandrovkoie'deki bahriyelilere saldırmış bulunuyor. Artık geri dönmenin zamanı çoktan geçmişti. Ayın 30. günü şafakta, hatlardan geçmeyi başaran bir öğrenci bana, Kazaklar Birliği başkanı Mikheev'in bir mesajını taşıyan bir kâğıdı getirdi: 'Petrograd'daki durum feci. Petrograd'ın biricik savunucuları olan junker'ler öldürülüyor. Garnizon tarafsız durumda. Kazaklar Petrograd'a mutlâka taarruz etmenizi bekliyorlar. Gecikirseniz, öğrenci-subaylar tamamen yok edilecek.»

JUNKER'LER KARŞI TARRUZA GEÇİYOR

Gerçekte, başkentte olup biten nedir? Birgün önce Moskova'daki durumu ve Kremlin'in alınışını haber alan junker'ler sabahleyin askeri otel ile telgraf ajansını zapt ettiler. Telefon santralını kuşattılar. Burasını savunanlar fıçılardan barikat kurmuşlar. Bütün Petrograd'da junker'lerle kızıl muhafızlar kapışmış halde. Kurşunlar dükkânların demir kepenkleri üzerinden sekiyor. Smolny'nin telefon şebekesi kesildi. Duma'da kamu selâmeti komitesi oturuyor. Duma ise kade'ler ve Kerensky'nin elindeki Çarskoie-Selo ile irtibatta.

Hava değişir gibi oluyor. Vladimir okulu silâhlarını teslimi reddediyor ve kızıl muhafızlar ateş açıyor. İmparator Paul ile Mişel okullarını bahriyeliler kuşatmış ama öğrenci-subaylar bir gedik açmayı başarıyor ve alabildiğine bir çarpışma başlıyor. Kazaklar buna karışmıyor,

çünkü kızıl muhafızların topçusu kışlalarını bloke etmiş durumda. Öğleye doğru, büyük çaplı toplar okulların duvarlarında gedikler açıyor. Bahriyelilerle kızıl muhafızlar ileri atılıyor. Kan dökülüyor. Yüzden fazla ölü var.

Sadoul bunu şöyle anlatıyor:

«Tam muharebe sırasında Fransız misyonuna gittim. Hemen her tarafta ateş ediliyor. Zırhlı otomobiller sokaklarda dolaşüyor ve neden olduğu bilinmeden, neye olursa olsun ateş ediyorlar. Gorokhovaya'dan misyona kadar yüz metre kadar bir mesafeyi bu, bir mitralyöz ve iki tüfekle silâhlendirilmiş otomobillerden birinin arkasında bittim: Silâhların arkasında vahşi gözler parlıyor ve bu silâhların namluları uğursuz bir şekilde iki veya üç defa, bir ya da iki saniye göğsüme dayanıyor. Bu işe benden daha çok alışmış yolcular gibi bir kapının altına yapışmak cesaretini gösteremedim ve çok nahoş bir dakika geçirdim.

Pencerelerimizin altında, onaltışar yaşında güzel çocuklar olan dört küçük junker öldürülmüş. Cesetlerini bolşevikler orada bırakıyor ama, potinleri almak istiyorlar. Müdahale etmek zorunda kalıyoruz. Gogol sokağında, Gorokhovskaya'nın köşesinde kuvvetli bir bolşevik müfrezesi telefonları savunan junker'lerle kapışmış. Bolşevikler akşam üzeri binayı hücumla ele geçirdiler. Yarı resmî bir kaynaktan öğrendiğime göre, sabahtanberi dört ya da beş yüz junker öldürülmüş.»

Saat onbeşte Mişel okulunun öğrenci-subayları beyaz bayrak çekiyor. Onun arkasından öteki okullar teslim oluyor ve içindekiler, galipler tarafından Pierre-ve-Paul kalesine götürülüyor.

Düşman olan halk bir kâfileye saldırıp sekiz tutsağı öldürüyor. Korkuya kapılan junker'ler, tanınmamak için

işaretlerini söküyorlar. Gazeteci Williams bunlardan bir tanesinin kendisine, gizlenebilmek için, paltosuna karşılık ne isterse vermeği teklif ettiğini anlatıyor. Kış Sarayı'nın zaptından sonra, junker'lerin bir daha silâh almıyacaklarına namusları üzerine yemin ettiklerini unutarak «Bizi boğazlıyorlar» diye bağırıyordu.

Morskaia sokağında, telefon santralının önünde telefoncu matmazeller yine birinci hücrelerde. Bolşeviklere karşı nefret içindeler.

Sadoul şunları yazıyor:

«29 ekimde Ludovic Nadeau bizde yemek yiyor. Bermutad kederli olduğu halde, bugün iyice karamsar. Ona göre işimiz bitmiştir! Ne Kerensky'ye, ne de Savinkov-Kaledin (Geçici Hükûmet -G.P.- bakanı ve beyaz general) reçetesine inanmıyor. Çözülme, büyüyen anarşi, açlık ve pogromlar olacağını tahmin ediyor.

Gerçekten kötü bir yemek arkadaşı. Kendisinin birşeye inanmasına imkân veren hafif ölçü içinde Rusya'nın, yapmakta olduğu bahtsız özgürlük denemesini kendisini bir diktatörün kucağına atacağını sanıyor. Fakat, o da benim gibi suni bir şekilde geriye doğru bir hareket yapmanın anlamsız olacağını düşünüyor.

PULKOVO MUHAREBESİ

İlk karın habercisi olan sıkıcı bir sonbahar günü. Şafak kötü uyanmış bir manzara üzerine doğuyor. Zayıf bir güneş zaman zaman bulutları deliyor. Kazak birlikleri Aleksandrovskaie demiryolu istasyonu boyunca mevzilenmiş, Redkoe Kuzmino ve Bolşoie Kuzmino köylerine kadar uzanıyorlar. 13. Alay süvarileri, küçük oynak atlarının üstünde Suzie ve Krasnoie-Selo yönünde devriye ge-

ziyorlar. 9. Alay birlikleri Kolpino ile Slavianka'da. Krasnov, zaten yarı çember içinde olan Pulkovo üzerine darbesini vurmağa karar verdi. Pulkovo alınırsa Petrograd yolu açılmış olur. Krasnov: «Bütün birliklerim mevzide, diye anlatır, hiçbir ihtiyat birliğim yok. Fakat Kuzmino ile Suzie'de tüfek ateşi yoğunlaşmağa başladı bile. Zırhlı trenime, Varşova yolu adile bilinen demiryolu üzerinden Petrograd'a doğru yönelme emrini verdim. Kendim de, etrafımda kurmay heyetim olduğu halde bir ara demiryolu ile Kuzmino'ya doğru ilerliyorum. Etrafta kurşunlar ısıklık çalıyor ve bahtsızlığın doruğuna ulaşmak için Petrograd'dan bazı siviller «zaferde» hazır bulunmak üzere gelmişler. Aralarında politikacılar dan Gotz ile Dan ve tabii kâfilenin başında şaşmak bilmez Savinkov var. İlk yaralıları görünce Gotz ve Dan beyler gözden yok oluverdi. Çok şükür. Buna karşılık cüretkâr Savinkov, kurşunların en çok ısıklık çaldığı sırada, dürbünle muharebenin en civcivli yeri olan Pulkovo etrafını yokluyor. Mevzilerimizden kaba hatlarla Petrograd'ı açıkça görebiliyoruz. Kuzmino'nun arkasında Slavianka ırmağının kestiği dik bir yamaç bizi bolşeviklerden ayırıyor. Çıplak gözle bile Pulkovo tümseği üzerinde kızıl muhafızların gidip geldiği görülüyor. Siper kazıyorlar ve sayıları, sağlama beş veya altı bin var. Bu sivil pardesülü, kasket veya şapka giymiş, göğüslerinde çapraz tüfek kayışları bulunan bu adamlar, anlaşılan disiplinsiz bir şekilde çalışıyorlar. Yan kanatlarında, seçme birlikleri olan siyah kukuleteli bahriyeliler yer alıyor.

Şose üzerinde üç tane zırhlı araba saydım; ateş ede ede ilerliyorlar. Şimdilik biricik topçuları bu; oysa bende gerçek topçu var. Sol kanattaki mitralyözlerim Suzie köyüne bir geçit açmağa çalışıyor. İlerleme yavaş oluyor, çünkü kızılar çetin bir direnme gösteriyorlar. Petrograd'a

bu kadar yakın olan patlamalar, acaba başkentteki garnizonun yardımımıza gelmesine yol açar mı? Ne olursa olsun, onlara harekete geçecek zamanı vermek için akşama kadar sıkı durmak gerek. Bütün sabah vakti topçu ateşi devam ediyor, fakat öğleye doğru, kızıkların on bin kişilik önemli bir kolunun -anlaşılan İzmailovsky alayından- demiryolunu kesmek ve beni arkadan vurmak için Moskova şosesinde ilerlediği haberini alıyorum. Sıkıntı içinde bekliyorum. Derhal iyi bir haber geliyor: İlk obüsler patlar patlamaz alay dağılmış. Tutsak bir subayı getiriyorlar. Bana bozgunun hikâyesini anlatıyor. Genç subaylarımdan biri, bu başarımdan cesaretlenerek Orenburg Kazaklarından ibaret bir sotnia'nın başında, ben bataryalarla obüs sandıklarını teftiş ederken, inisiyatifi ele alıyor. Vahşice at koşturarak ve kılıçlar çekilmiş bir halde, bahriyelilerin mitralyözcülerimize karşı savaştığı Suzie köyüne bir karşı-taarruz yapıyor. Batarya komutanı bana dürbünü verdi. Patlamalardan çıkan duman ufku, siperleri, hatları ve toprağın engebelerini örtüyor; toprak yerlerinde geriliyor, Slavianka'nın sebze bahçelerine doğru sarı dumanlar fışkırıyor. Ve birden, korktuğum şey gerçekleşti: Kazaklarım bataklığa saplandı. Atlar şaha kalkıyor ve düşerken süvarilerini de beraber sürüklüyorlar. Sert saldırı kırılmıştır. Bahriyeliler yağmurluklarına sıkı sıkıya sarılmış bir halde, çamurlu sularda bata çıka yürüyor, el bombaları ve mitralyözlerle hücum ediyorlar. İlerlemeleri hızlı oluyor. Onları durdurmak için elimde ikinci bir sotnia yok. Tepede, çamur içinde siyah hayaletler kayıyor, doğruluyor ve daima ilerliyorlar. Pulkovo tepelerinde askeri bir facia için mükemmel bir dekor var; onların topçusu şosede ilerleyen Kazaklarımı biçiyor. Bahriyeye ait ağır toplarının mermileri şimdi grandüşüş Maria Pavlovna sarayının yakınında patlamaktadır.

Cronstadt bahriyelilerinin görünmeyen bir el tarafından(A) yöneltilen bu disiplinli ve güçlü taarruzu karşısında bizim için çekilmekten başka birşey kalmıyor. Gaçına'dan yardımımıza gelen 9. Alaydaki askerlerim tüfeklerini atıyor. Topçunun da cephanesi bitmeğe başladı. Çarskoie garnizonu tarafsızlığını ilân ederek bize cephane vermediği reddediyor. Gerimiz açık, bisikletli ve izvosçik'li (atlı araba) birkaç liseli, subay adayı ve üniversiteli ilişkiyi sağlıyor. Gece olmağa başladı bile, ekimde günler kısa oluyor, yağmur da gittikçe hızlanmakta. Adamlarım her tarafta mevzilerini bırakıyor ve iki kanaattan taarruz eden bahriyelilerin önünde düzensiz bir şekilde geriliyorlar. Bolşoie ve Redkoe Kuzmino onların eline düşüyor. Geridekiler direnmekten vazgeçti ve bahriyeliler Çarskoie garına yaklaşıyorlar. Kuşatılmış ve yenilmiş bir halde çekilme emrini veriyorum; bu sırada her yandan gelen binlerce bahriyeli üzerimize doğru boşalıyor. Buz gibi bir rüzgâr eserek gökyüzünü temizledi!. Hatları keskin şekilde beliren hilâl çok alçaktan, şehrin üzerinde yükseliyor ve bulutları deliyor.

Terkedilmiş bir datça'da, küçük bir petrol lâmbasının ışığında, askere son mesajımı yazıyordum: Bu, tarihe geçecek olan «3. Kazak birliği genel çekilme emri»dir. Pulkovo tecrübesi ispat etmiştir ki, emrime verilen kuvvetlerle Petrograd üzerine yürümem imkânsızdı. Çarskoie-Selo kızıkların eline geçince Gaçına'ya çekilmek ve orada, 25 ekimdenberi vadedilen takviyeleri beklemek gerekiyordu. Yanımda karım olduğu halde bir araba ile Gaçına'ya vardığımda saat sabahın 1'i idi. Kerensky beni orada bekliyordu. Şaşkın halde idi.

(A) Smolny'nin Dumouriez'si albay Muraviov söz konusu idi. (Y.N.)

— Yapılacak ne kaldı, general? diye sordu.

— Ya benim hep beklediğim o takviyeler ne oldu?

— Gelecekler. Polonyalılar bir ordu göndermeği vaadettiler.

— O zaman kolay. Vaadedilen piyade gelirse Petrograd'ı alırız, aksi halde...

Bütün bölüklere stratejik noktalarda barikatlar kurup top yerleştirmeleri emrini verdim. Sonra, yorgunluktan bitkin bir halde yatağa uzandım. Daha yeni yatmıştım ki, topçuya komuta eden albay Markov geldi:

— Haberler kötü, generalim. Adamlarım artık dövmüşmek istemiyor. Bu yüzden Gaçina savunmasız kaldı.

Yataktan fırladım ve topçuları kendim ikna etmek için birliklere doğru gittim. Fakat, Cronstadt'lı tarikçiler benden önce gelmişti. Kulağıma şu türden sözler çalındı: «Kerensky kendi başına b... yesin... Bütün Rusya'yı biz irtlayacak değiliz...»

Gaçina sarayının sütunlu salonunda Kerensky beni bekliyordu. Bana Vikjel (menşeviklerin yönettiği demiryolu işçileri sendikası) in bir telgrafını gösterdi. Telgrafta bolşeviklerin de katılmasile bir sosyalist koalisyon hükûmetinin kurulması isteniyordu.

Savinkov ile Stankeviç de orada idiler. Kerensky telgrafı sallıyarak, hükûmete bir tek bolşevik girerse, artık tutarlı hiçbir işin mümkün olmayacağını söylüyordu. Stankeviç ise, bolşeviklerle işbirliği yapılmasına taraftardı. «Bir hükûmet sorumluluğunu taşıdıkları zaman tutumları değişecektir.» diye tekrarlıyordu. Savinkov da askeri eylem üzerinde ısrar ediyordu. Polonya ordusuna komuta eden general Dovbor-Musnitski'nin yanına gitmeğe hazırlanmaktaydı. Pskov ve Stavka'ya takviye aramağa gide-

cek olan Voitinsky ve siyasî bir anlaşma yolu aramak için Petrograd'a gidecek Stankeviç sayesinde bolşevik mukavemeti kırılabilecekti. Savinkov bana mücadeleye devam edip edemiyeceğimi sordu.

— Evet, diye karşılık verdim, taze, bolşeviklik bulaşmamış birliklerle olur.

Yanımda kurmay başkanı albay Popov olduğu halde saraydan çıktığım sırada gruplar halindeki Kazaklarla bahriyeliler tartışmaktaydı: «Generallerle mütareke yok. Eğer mütareke yapılacaksa bu, Petrograd proletaryası ile yine proleter olan Kazaklar arasında olacaktır.»

KERENSKY'Yİ BİZE TEŞLİM EDİN

Pulkovo muharebesinden sonra Troçky radyoda bir bildiri yayınladı:

«30—31 ekim gecesi **tarihe geçecektir...**(75) Kerensky kaçmaktadır... Büyük işçi ve köylü demokrasisi diktatörlük fikri ordunun bağlantısını muhafaza etmiştir. Bundan böyle bütün memleket sovyetler hükûmetinin, geçici bir olay olmayıp işçi, asker ve köylü egemenliğinin ölümsüz realitesini ifade ettiğine inanabilecektir. Yol açılmış ve zafer sağlanmıştır». 31 ekim gecesi Krasnov bolşeviklerle temasa geçmeğe karar verdi. «Müzakerecim yüzbaşı Kusmin'i bir mütareke tasarısı ile kızılara yolladım,» diye yazıyor. O daha yeni çıkmıştı ki, Fransız generali

(75) Pulkovo muharebesi bir dönüm noktası olmuşsa da az ölü verdirmiştir: Yaklaşık olarak üçyüz ölü. Bu noktada o muharebeyi Valmy'ye benzetme imkânını veriyor. Valmy'de otuzdörtbin Prusyalı ile otuzaltıbin Fransız karşı karşıya gelmiş fakat topçu ateşile yalnız beşyüz kişi ölmüştür.

Nissel doğrudan doğruya Stavka'dan gelerek bana durum hakkında soru sordu. Ona şu cevabı verdim: «Durum ümitsiz ama, eğer elimde, propaganda bulaşmamış bir tek yabancı taburu olsa, bu durumu değiştirebilirim.» Nissel hiçbir şey söylemeden, dikkatle beni dinledi ve aynı gece Stavka'ya döndü. Onun gidişinden az sonra Moskova ve Smolensk'den telgraflar aldık. Bizim subaylarla bolşevikler arasında kanlı bir savaş başlamış ve geçici hükûmeti korumak üzere bir tek asker bile harekete geçmiyormuş.

1 kasım sabahı asık suratlı, bakır renkli bahriyeli müzakerecilerin geldiğini gördüm. Kimisinde çizgili yük tulumları, kimisi kukulete giymiş, bellerinde el bombaları var. Başlarında siyah saçlı, kısa sakallı bir nevi Herkül vardı. Parlak beyaz dişlerini meydana çıkaran bir gülümseyişle bana hitap etti: «Haydi, general, bize Kerensky'yi teslim edin, biz de size Lenin'i verelim. Bu trampa iyi mi?» Ve daha çok gülmeğe başladı. Bu dev, Dibenko'nun ta kendisi idi. Ben, Kazak delegelerle bahriyeliler arasındaki çene çalmalarda bulunmak istemediğim için odadan ayrıldım.

Kazaklar yanıma yanaştı. Dibenko'nun teklifini ciddiye almışlar. Bu teklifin işlerine geldiğini ve Lenin'i hemen buraya, sarayın kapısına asacaklarını söylediler. Yakamı kurtarmak için: «Pekâlâ, hele onlar Lenin'i getirsinler, sonra düşünürüz!» dedim.

Kerensky beni çağırdığında vakit hemen hemen öğle idi. Kerensky çok heyecanlı olup benden kapısında nöbet tutan ve kendilerinden emin olmadığı Kazakların yerine subay adaylarından koymamı istedi.

— Kazaklarınız bana ihanet edecekler, dedi.

Ben, Kazak muhafızların kaldırılması emrini verdikten sonra karşılık verdim:

— Sizinle beraber bana da ihanet edecekler!

Saat 15'de 9. Alayın komite üyesi assubay Lavruşin Kazakların bir toplantıda kesinlikle Kerensky'yi tevkif etmek istediklerini, onu kendilerinin Smolny'ye teslim edeceklerini bildirdi. Kendisine hiçbir kötülük yapılmıyacağını vaadediyorlardı.

Kazaklarımı toplayarak onlara: Bana teklif ettiğiniz şey, ecdadınıza yakışır birşey değil, dedim, özgür bir millet olan Kazaklar, tarihleri boyunca asla ihanet etmemişlerdir. Eğer Kerensky'yi birisinin yargılaması gerekiyorsa, bu Rusların bir mahkemesi olacaktır, bolşeviklerin değil.

Kazaklar arasında bağırmalar daha da kuvvetlendi: «Kerensky'nin kendi de bolşevik.»

Kerensky'nin yanına giderek, kaybolması zamanının geldiğini bildirdim. Onu, zaten saklanmış olduğu, sarayın odalarından birinde bulmuştum; korkunç derecede sararmıştı.

Ona: Rusya'ya karşı affedilmez hatalar işlediniz, dedim. Hakkınızdaki hükmü tarih verecektir. Eğer şimdi kaçarsanız, size yarım saatlik bir garanti verebilirim. İçinde bulunduğumuz şartlarda size yapabileceğim tek şey budur.

Sarayın ve avlunun başlıca giriş yerini çoktan bir bahriyeli ve kızıl muhafız kalabalığı kaplamıştı, fakat henüz serbest olan ikinci derecede çıkış yerleri vardı.

Daha bir saat geçmemişti ki, bir Kazak komando birliği tevkife geldiği zaman Kerensky gitmiş bulunuyordu.»

Kerensky konusunda Krasnov'un, en az bir defa kendi kendine tezada düştüğünü söylemek enteresan olur. Gerçekten 14 kasım sabahı verdiği bir ifadede olaylar biraz farklı geçmiş görünüyor:

Krasnov şöyle demiştir: «Sabahın saat 3'üne doğru

başkomutan Kerensky tarafından çağrıldım. Çok heyecanlı ve sinirli idi.

— General, dedi, bana ihanet ettiniz! Kazaklarınız beni tevkif edip bahriyelilere teslim etmekten söz ediyor.

— Evet, diye cevap verdim, gerçekten bundan söz ediliyor ve ben, sizin hiçbir tarafta sevilmediğinizi biliyorum.

— Fakat, subaylar da aynı şeyi söylüyor mu?

— Evet, subaylar özellikle sizden memnun değiller.

— Ne yapmam lâzım? Artık intihar etmekten başka yapacağım birşey kalmıyor.

— Eğer namuslu bir adamsanız, derhal beyaz bir bayrakla Petrograd'a gider, hükûmetin başı olarak konuşmak üzere askeri devrim komitesinin önüne çıkarsınız.

— Güzel, bunu yapacağım, general... Bu gece gideirim.

— Neden? Kaçmış gibi olursunuz. Sakin ve açık bir şekilde gidin ki, herkes kaçmadığınızı görsün.

— İyi, pekâlâ.. Yalnız bana güvenilir bir keta vermelisiniz.

— Kabul.

Dışarı çıktım, 10. Don alayından Kazak Russakov'u çağırıldım, kendisine başkomutana refakat edecek sekiz Kazak tesbit etmesi emrini verdim. Yarım saat sonra Kazaklar gelip Kerensky'yi bulamadıklarını ve onun kaçmış olduğunu bildirdiler. Gaçına'dan kaçamamış olacağını düşünerek aramaları emrini verdim. Buralarda bir yerde saklanıyor olmalıydı. Fakat, onu bulmak mümkün olmadı.

Kerensky böyle tek başına, bahriyeli kılığına girerek kaçtı ve bu suretle Rus halk kitleleri arasında muhafaza ettiği popülerliği de kaybetmiş oldu.»

Krasnov'un iki ifadesi tezat teşkil etmektedir. Rus ar-

şivlerinin yayınladığı birincisinde general kendini Kerensky'nin kurtarıcısı durumuna giriyor; Reed'in anlattığı ve 2 kısımda tevkifinden sonra Troçky'nin emrile Smolny'ye getirilip sorguya çekilişinde olması gereken ikincisinde ise, Krasnov, Kerensky'nin kendisini aldattığını ve askeri devrim komitesine müzakereci olarak gideceğini vadettikten sonra sefil bir şekilde kaçtığını anlatmaktadır.

KAÇINILMAZ OLAN ŞEY GERÇEKLEŞECEKTİR

2 kasım 1917'de general Krasnov muhafaza altında Petrograd'a götürüldü ve orada hemen serbest bırakıldı. (A) Kerensky bahriyeli kılığına girerek kaçmıştır. Moskova'da askeri devrim komitesi çetin bir irade ile zaferini bütün Rusya'ya yaymaktadır. Kuzeyde Arkhangelsk'den Kırım'a, Kafkasya'ya ve Urallar'a kadar sovyetler iktidarı almışlardır.

Halk komiseri Dibenko bütün Rus şehirlerine şu bildiriye yaymıştır:

«Kazaklar, junker'ler, asker, bahriyeli ve işçiler arasında varılan anlaşma gereğince Aleksandr Kerensky'nin halk adaletine teslim edilmesi kararlaştırılmıştır. Sonuç olarak Kerensky'yi halk mahkemesine teslim davet edilmektesiniz. Kerensky'yi tevkif edin ve mahkemeye verilmesi için, zaman kaybetmeden Petrograd'a gitmesini isteyin.»

Sadoul, dünyayı sarsan hafta hakkında kendi yaptığı bilançoğu şöyle sunuyor:

«Sokak tamamen sakin. İnanılmıyacak bir olay ama,

(A) Ancak 1947'de, 1918 yılında emirlerine girdiği Almanlarla işbirliği yapmaktan suçlandırılarak Stalin'in emrile kurşuna dizilmiştir. (Y.N.)

kanlı hafta sırasında bolşeviklerin demir yumruğu ve güçlü örgütü sayesinde kamu hizmetleri (tramvaylar, telefon, telgraf, posta, ulaştırma, v.b.) nin normal işleyişi hiç bozulmadı. Düzen, hiçbir zaman bundan daha iyi sağlanmış değildi.

Yalnız memurlarla burjuvaların, hemen hemen suratu asık. Bakanlar iş yapmıyor. Fakat Troçky, Kerensky yenilir yenilmez, yani şüphesiz birkaç saat içinde onları, görevlerini yerine getirmeğe mecbur edecek ve taşrada alınan tedbirler etkilerini göstererek herkese ayaklanmanın, her türlü direnmeyi kırarak güçte olduğunu öğretecektir.

Pazar günü, iki partiye pahalıya mal oldu. Petrograd'da iki binden fazla ölü olduğu söyleniyor.(A) Muharebenin korkunç bir vahşetle devam ettiği Moskova'da rakam daha da yüksek. Alkol depoları soyulmuş. Sürülerle sarhoş, kötü adam, dış mahallelerin ayak takımı yağma ediyor, yakıyor, adam öldürüyor ve o sırada, biraz ilerde hükûmet birlikleriyle bolşevikler boğazlaşıyorlar.

Haberler bolşevikler için iyi. Kış sarayı topa tutulmuş, zaptedilmiş, sonra da yağmaya uğramıştır(B). Bütün sanat eserleri, mobilyalar, halılar ve tablolar vahşi bir şekilde tahrip edilmiştir. Burasını savunan kadın taburu tutsaklanmış, bir kışlaya götürülmüş ve orada zavallı kadınlar ne kadar mümkünse o kadar tecavüze uğramışlardır. Bunların çoğu burjuvaziye mensup genç kadınlar. G.P. (Geçici hükûmet) üyelerinin çoğu tevkif edilmiştir; Kerensky kaçmış. Ordu devrimcilerin elinde. G.P. tarafından çağrılan alaylar birbiri arkasına bolşeviklerin safına katılıyor.»

(A) Bu rakam çok mübalâğa edilmiştir. (Y.N.)

(B) Yağma ve kadınlara tecavüzler de, ölümlerin sayısı kadar mübalâğa edilmiştir. (Y.N.)

Pulkovo tepesile Moskova sokak muharebelerinde dünya tarihinin yeni bir faslı yazılmıştır. 2 kasım günü Kremlin'in alınışı, Lenin ile Troçky'nin tartışma kabul etmez otoritesini sağlamlaştırdı. Petrograd tecrit durumundan çıktı. Bolşevik devriminin kesin safhası bitmiştir. Aynı gün, halk komiserleri konseyi bir Rusya halkları beyannamesi yayınlıyarak bütün halkların eşitlik ve egemenliğini ilân ile onlara kendi kaderlerini tayin hakkını tanıdı. Bütün ırk ve din imtiyazlarıyla asalet unvanları kaldırıldı. Artık «Rus cumhuriyet vatandaşı»ndan başkası yok. O günden itibaren hükûmet ve bolşevik merkez komitesi Moskova'ya, muazzam Rusya'nın eski başkentine nakledilirken, sovyet rejimi bütün Rusya'ya yerleşmektedir.

Barikatlar yıkıldı, vatandaşlar saklandıkları bodrumlardan çıktılar, ışıklar yeniden yandı. Spekülâtörlere karşı şiddetli kanunlar ilân edildi. Bolşevik ihtilâlinin birinci sonucu: Ekmek payı adam başına günde yüzelli gramdan üçyüz grama çıktı.

Darbenin ertesi günü Temps gazetesinin muhabiri Ludovic-Naudeau, Lenin'den programı hakkında sorular sordu. Lenin fevkalâde bir Fransızca ile şu cevabı verdi: «Elbette! Avrupa'nın geçirmekte olduğu intikâl devresinin şartlarına uymak için en ciddi gayreti denemek isteriz. Bizimki gibi komünist bir devlet, şimdi olduğumuz gibi etrafı kapitalist devletlerle çevrili bir halde yaşayabilir mi? Bana kalırsa, neden olmasın? Hiç kaçamak yoluna gitmeden kabul ediyoruz ki, Rus halkı gibi az gelişmiş ve genç bir ulus için, komşusu olan daha ileri milletlerle birçok ilişkileri olmadan varolabilmek çok zordur. Bizim teknisyenlere, bilginlere ihtiyacımız var... Özellikle Rusya'nın üretici güçlerinin tahrip edilmiş bulunduğu bugünde, bu ülkenin muazzam kaynaklarını sırf

kendi imkânlarımızla geliştiremiyeceğimiz açıktır. Bu şartlarda ve bu, bizim için hoş bir şey olmamakla beraber, şimdi sınırlarımızın içinde geçerli olan prensiplerimizin, sınırlarımız dışında yaşamamıza imkân verecek siyasî anlaşmalara yer vermeleri gerektiğini kabul etmeliyiz. Bunun içindir ki, dış borçların faizlerini ödemek zorunda olduğumuzu çok samimi bir şekilde teklif ediyoruz, fakat nakit yokluğu yüzünden onları, hemen hemen normal bir çalışmaya girebildiğimiz andan itibaren elimizden eksik olmayacak buğday, petrol ve her türlü ilkel madde ile ödeyeceğiz.

— Peki, dünyanın geleceği?

— Ben peygamber değilim. Fakat muhakak olan birşey varsa, kapitalist devlet ve meselâ bir zamanlar İngiltere’de olduğu gibi «free trade» (Serbest ticaret) devleti ölmektedir. Geleceğin devleti herşeyi tekelleştirecek, herşeyi satın alacak, herşeyi satacaktır. Dünyanın evrimi, tek bir hedefe doğru yönelen bir evrimin çeşitli safhalarından, çeşitli intikâl çeşitlerinden, çeşitli biçimlerinden geçerek onu, kaçınılmaz bir şekilde sosyalizme doğru götürmektedir. Daha birkaç yıl önce Amerika’da demiryollarının millileştirileceğine kim inanırdı? Buna rağmen, bu, gerçekleşmiş bir olaydır ve aynı şekilde bu cumhuriyetin, devlet için en yararlı şekilde kullanmak üzere memleketin bütün buğdayını satın aldığı da görülmüştür. Milletler Birliği’ni kurmak pek fazla zor olacaktır, fakat bu yoklamalarla sonunda yeni bir uygarlık ortaya çıkacaktır. Bizde girişilen komünizm denemesinin henüz kesin bir değeri yok, burası açık. Rusya entellektüel kültür derecesi batı kültürüne katiyen benzemeyen kenarda kalmış bir ülkedir. Burada toprak sorunu, sizde bilinmeyen sorunları ortaya koyar. Yani, düşünün ki, küçük köy mülkiyeti an-

cak birkaç yıl önce **Stolypine**(76) tarafından kurulmuştur. Rusya'da, arkaik otokrasi hükûmeti yıkılır yıkılmaz, sosyal ihtilâlin patlak vermesine karşı gelecek hiçbir kuvvet yoktu. Eski ana direklerin, bizde olduğundan çok daha güçlü bulunduğu Almanya ile Fransa'da bir ihtilâl, Rusya'dakinden çok daha çetindir. Fakat buna karşılık, eğer Fransa veya Almanya'da sosyalist bir rejim kurulsaydı onu bu ülkelerde sürdürmek bizdekinden çok daha kolay olurdu. Yani sosyalizm batıda, bizim burada noksan olan kadroları, kâbiliyetleri, örgütleri, her türlü yardımcı entellektüeli ve malzemeyi bulurdu.

Büyük bir gerçek, parlak bir şekilde görünmektedir: Eski dünya artık uzun zaman var olmayacaktır. Savaşın doğurduğu ekonomik durum gözünün yaşına bakmaksızın, onun yıkılışını getirecektir. Söylenebilmiş olan herşeye, patron-devlete karşı söylenebilmiş herşeye rağmen, yeni kontrol ve zorlama imkânlarını yaratmak, düşünmek gerekecektir. Fakat devletin patron olmasını engellemeyi denemeye gelince, bu anlamda teşebbüs edilecek hiç birşey yoktur. Kaçınılmaz olan şey tamamlanmaktadır ve söz gelişi, kendi ağırlığı ile tamamlanacaktır. Siz örneğin, kremalı pastalara karşı ne isterseniz söyleyin, bu, hoş lezzetlerinin hiç bir gösteriye ihtiyacı olmayışını önleyemez, çünkü İngiliz atasözünün dediği gibi (Lenin benim bilmediğim bir atasözünü tekrarladı): «Kremalı pastaların iyi olduklarının en güzel örneği, herkesin onları yemesi-

(76) 1904'de İçişleri bakanı olan bu Stolypine iki yanlı bir politika gütmüştür: İhtilâlcilere baskı ve köylüleri uyandırma. 1911'de Kiev Operası'nda Rimsky Korsakov'un Çar Saltan'ı oynanırken öldürülmüştür. Stolypine kulakları, yani mülk sahibi olmuş köylüleri yaratmakla Rusya'ya yeni bir sınıf kazandırdı. Bu sınıf vahşicesine ihtilâl aleyhdarı ve özellikle bolşevik düşmanı oldu.

dir». Bütün uluslar sosyalist pastasını yemektedir ve git-
gide daha fazla yiyeceklerdir. Reformcu - tonu birden de-
ğişen alçak bir sesle - zaten, dedi, eğer biraz daha ya-
şarsak, korkunç şeyler göreceğiz, yanlarında şimdiye ka-
dar görmüş olduğumuz herşeyin çocuk oyunundan başka
birşey olmadığı şeyler..»

MUHAFIZLAR YORULMUŞTUR

Parlak zaferlerine rağmen bolşevikler ve hükûmet darbesinden sonra kurdukları halk komiserleri konseyinin durumu kolay değildi. Gerçekten onların yerleşmesinden hemen sonra, iktidarın bütün intikâl kayışları gıcırda-
mağa başladı. Hınc veya dehşetini parlamentarizm maske-
si altında gizleyen muhalefet, devlet mekanizmasını sis-
temli bir şekilde bozup felce uğratmağa çalışmaktadır. Örneğin Troçky dışişleri bakanlığına geldiği zaman, bütün memurlar bürolarına kapanıp kapılarını kilitlemiş ve kendisile konuşmak istememişlerdir. Kapılarını açmak için çilingirler getirmek gerekecektir. Fakat o zaman da diplomatlar istifalarını verecek ve bolşeviklerin açıklamağa karar verdiği bütün gizli antlaşmaları, içlerinden bir tane-
si alıp kaçacaktır. Beslenme ve Tarım Bakanlığında da memurların tutumu aynı olacaktır. Çalışma bakanlığında sobaları yakacak kimse bulunmayacaktır: Personel kaçmak için soğuğu vesile edecek ve yeni bakan Chliapnikov bürosunu aramak üzere koridorlarda dolaşırken bir tek kişiye dahi rastlamıyacaktır. Sosyal Yardım idaresinde açıkça grev yaparlar: Zaten kasalar, daha önceki bakan kontes Panina tarafından boşaltılmıştı. Bankalar kapanmaktadır; bolşevikler bunları askeri birliklere veya kızıl muhafızlara açtırttıklarında paraların yokolduğunu ve muhasebeden eser kalmamış olduğunu görürler. Duma'lara verilmiş olan şehir beslenme hizmetleri sabote edilmiştir ve bütün büyük şehirlerde besinle ilgili kısıtlamalar daha da ciddileşmektedir. Bundan başka Petrograd'a artık kömür gelmemektedir: Donetz kömür ocakları ataman Kaledin'in kontrolü altında bulunuyor. Smolny yönetici-

leri tiyatro, lokanta ve dükkânların ışıklandırılmasını yasaklamak ve satıcılardaki bütün yakacak odun ihtiyatlarını müsadere etmek zorunda kalırlar... Nihayet demiryolu sendikası da bolşeviklere düşmandır: Düşmanlarının taraf-tarı olan birlikleri nakletmeyi istemez, marşandiz konvoy-larını bloke eder, «besin maddesi» trenlerini yanlış yol-lara saptırır. Yasaklara rağmen çıkmakta olan mu-halefet gazeteleri çıkmaya devam ve Smolny ile alay eder-ler. Bunlardan biri olan Novaia Jizn şunları yazmıştır: «Bolşevikler iktidarı kolayca aldılar ama, onu kullanamı-yorlar... Daha dil ve kalemi kullanmak söz konusu de-ğilken partileri için çalışacak adam arıyorlardı, şimdi dev-let hayatının bu kadar karışık ve çeşitli, uzmanlık iste-yen işleri için gerekli personeli nerede bulacaklar? Hükû-met kıpırdanıp gürültü çıkarıyor. Memleketi, biri ötekin-den çok «radikal» ve «sosyalist» kararnamelere boğdu. Fakat, daha çok torunlarımızı hayrette bırakacak olan bu kâğıttaki sosyalizmde, günün sorunlarını çözümlemek için ne istek, ne de kâbiliyet görünmektedir.»

Büyük yönetimlerin çoğu tarafından tanınmayan bol-şevik iktidarını, aynı zamanda bizzat partinin önemli bir bölümü ve bolşevikleri desteklemiş olan ihtilâlcı sosyalist-ler de yadsırmaktadır. 17 kasımda, sovyetler merkez ko-mitesinin bir oturumunda, basın özgürlüğü ile ilgili uzun bir tartışmadan sonra beş halk komiseri istifalarını ver-diler. Kamenev, Zinoviev ve bolşevik merkez komitesin-den üç üye daha çekildi. Hepsi, bir anlaşma politikasını -bolşeviklerin ve diğer sol partilerin birleşmesi- ve parla-menter ve demokratik bir rejim istemektedir.

Smolny bu iki yanlı tehdide karşı kesin bir cüret ve enerji ile karşılık verdi. Lenin önce kendi arkadaşlarının hesabını görecektir. 20 kasım günü Pravda'da onları açık-ça kaçak olarak suçlayacaktır: «Bu kaçıışı, mutlâk suret-

te suçluyoruz, diye yazar ve tamamen inanıyoruz ki, partiye mensup olan veya sempati besleyen bütün bilinçli köylü, asker ve işçiler de aynı şekilde kaçakların davranışını mahkûm etmektedirler.

Bu az inançlı adamları, müteredditleri, şüphe edenleri, kendilerini burjuvazinin korkutmasına imkân veren veya burjuvazinin vasıtalı ya da vasıtasız suç ortaklarının çılgınlıkları karşısında yenilenleri utançlarıyla başbaşa bırakalım! İşçi kitleleriyle Petrograd, Moskova ve başka yerlerdeki askerler arasında tereddüt yoktur». Neden sonra Lenin, bütün muhaliflerin barınağı haline gelen belediye Duma'sı ile onun kamu selâmeti komitesini dağıtacaktır. Aynı gün Troçky Rus orduları başkomutanı general Dukhonin'e telgraf çekerek halk komiserleri konseyinin «bütün savaşı halklara mutlâk bir mütareke teklifini kaçınılmaz saydığını» bildirdi ve onu düşmana barış teklif etmekle görevlendirdi. Dukhonin reddetti. Derhal azledildi ve bizzat Lenin radyo ile asker ve bahriyelilere komutanlarının tutumunu anlatmak görevini üzerine aldı.

Muhalefet, Smolny'den çıkan karar ve emirleri sadece «kâğıtta kalan sosyalizm» saymaktadır. Oysa bunda yanılıyor. Bunlar fevkalâde âletleridir. Şüphesiz barış teklifleri, bankaların millileştirilmesi, toprakların bölüştürülmesi veya ordunun yeniden örgütlenmesi uygulamaya rahatça intikâl etmemektedir. Fakat, halkın hayal ettiğinden de uzağa varan bütün bu tasarılar, halk düşüncesinin tercihini şartlandırmaktadır. Bolşeviklerden yana herşey açıktır: Bu «hemen, hemen olacaktır». Muhaliflerden yana ise, aksine olarak şüphe edilmektedir: «Belki, biraz, yarındır» işler. Menşevikler, S.R.'ler veya Kade'ler, istemeyerek savaşın, kapitalizmin ve eski çarlık rejimi bozukluklarının taraftarı gibi göründüklerinin farkında değiller. Açlık, soğuk, sefalet onlara yükletilmiştir. John Reed bu

konuda, Ekim günlerinden itibaren, yiyecek maddesi satan dükkânların önündeki kuyruklarda artık halkın şikâyet ettiği şeyin hükûmet değil, «sabotörler» olduğuna değiniyor. İki ay önce açlık getirici olarak suçlandırılanlar Kerensky ile bakanları idi. Ekim günlerinden sonra bu suçlananlar Kazaklar, kaçakçılar ve banka memurlarıdır ve bunlar halkın kızgınlığına sebep oluyorlar.

Memurlar, tüccarlar ve Duma'ya seçilmiş olanlar belki, yönetim çarklarını birkaç gün için felce uğratmayı başarmışlardır ama, aynı zamanda bolşeviklere milyonlarca seçmen de getirmişlerdir. Halk derhal, politik kuvvetin bilincine vardı. Lenin, Pravda'da, bütün işçilerin hükûmet üyesi olduklarını yazdı: «Çalışan Yoldaşlar, şimdi devleti yönetenler sizlersiniz, yalnız sizler. Bütün devlet işlerini ellerinize almak için birleşmediğiniz sürece size kimse yardımcı olmayacaktır.»

Lenin'in kendisi de hummalı bir hayat yaşamaktadır. Kış Sarayı'nın alınışından bir an sonra bir nevi şaşkınlığa kapıldı. Troçky'ye yaklaşarak şöyle fısıldadı: «Bunca zulüm ve gizli çalışmadan sonra, iktidar... çok şey bu!» Sonra tam kelimesini bulmak üzere durdu ve Almanca olarak: «Es Schwindelt» (baş döndürücüdür bu) diye ekledi. Fakat kendini çabuk topladı. Sarsılmadı. Konuştu, yazdı, emir verdi, yönetti. İnandırmağa, içinde bulunduğu heyecanı, kesinliği ve mantığını başkalarile bölüşmeğe çalıştı. Çok hızlı gitmenin ve tehlikelere atılmanın bilinci içindedir. Ocak 1918'de şahsi bir defterine şunları yazacaktır: «İhtilâller tarihin lokomotifleridir. Onları tam hızla yürüt ve rayların üstünde tut...» Bolşevik örgütün zayıf çarklarını saraylara dağıtmaktansa Smolny'de kalmayı tercih etti. Zaten Smolny artık bütün ihtilâlcilerin senli benli oldukları bir yerdir. Bir nevi canlılık veriyor: Smolny muhafız birliklerinin başkomutanı Martov şunları ya-

zıyor: «Burada yeni Rus Devleti'nin temelleri atılıyordu, burada insanlık tarihinin gördüğü ilk köylü ve işçi hükûmeti işlemekteydi. Petrograd sovyeti ve devrimci askeri komite ile çeşitli kamu kuruluşları, sendikalar, gazete ve dergilerin yazışları burada bulunuyordu.»

Fakat örgütlenme ile bu muazzam merkezleşmiş müessesenin korunması kolay birşey olmayacaktır. Malkov «Zemin katında, 31 numaralı odada komutanın bürosu yerleşmişti. Yanda muhafız birliği bulunuyordu. Bu görevi yerine getirecek, topu topu altmış ilâ yetmiş kadar bahriyeli ve kızıl muhafız vardık. Oysa, tam güvenilir, çok sayıda nöbetçi lâzımdı. Çünkü bina çok büyüktü. Sorumluluk da ondan daha büyük».

Aslında nöbetler henüz birşey değildi, bunlardan vazgeçilebilirdi. Fakat aynı zamanda tutukluların muhafazası, Smolny'nin beslenmesi, ısıtma işine bakmak, geçiş kartlarını vermek de gerekiyordu: Kısacası, komutanın dertleri başından aşkındı. «Durumu anlamak için nöbetçileri kendim dolaşmağa karar verdim. Binanın etrafını dolaştım: Efsane gibi birşeydi bu. Smolny iki kısım meskene bölünmüştür: En küçük olanı Nikolaievski ve en büyüğü Aleksandrowski. Nikolaievski binası bölümünde halk komiserleri konseyi, Rusya merkez icra komitesi, askeri devrim komitesi ve başka kuruluşlar bulunuyordu. Halbuki Aleksandrovski bölümünde enstitüde kalmış Smolny'nin kadın öğretmenleri, eski öğretmenler ve birçok öğrenciler vardı. Gerçek bir yaban arıları kovanı. İmparator ailesile bağları olan eski kadın müdür bile burada oturuyordu. Odası hemen hemen halk komiserleri odalarına bitişikti. Bir de büroma göz atayım dedim. Burası beterin beteri idi. Burası kiracılarla tıkabasa dolu idi. Eski hizmetçiler, İsviçreliler, kadın dalcılar, v.b. Kısacası, hiç de güvenilmiyecek kişiler..»

Malkov bu teftişı sırasında, kadın şok taburları kurmaylığından olan kadınları ziyarete gelmiş çar taraftarı atik subaylar bile buldu. Bu kadınlar için şunları ilâve ediyor: «Biri öbüründen daha sefih genç kızlar». Bunları, sığındıkları bodrumlardan çıkardılar ve yerlerine tutuklukları yerleştirdiler.

Malkov: «Bunların sayısı çok azdı, diyor, fakat buna rağmen bir hayli idiler. Bizi çok kuşkulandırıyorlardı. Daha sonra Çeka adını alacak olan **tahkikat komisyonu**(77) nun bulunduğu 75 numaralı odaya niteliklerini açığa vurmuş karşı-devrimcileri, beyaz muhafızları, subayları, öğrenci subayları, ve basit şüphelileri götürüyorlardı. Başlangıçta çok itimat gösteriyor ve verdikleri söz üzerine bir çok kişiyi, hatta fermanlı hafiyeleri bile salıveriyorduk. Gaçına'da yakalanan, sovyet iktidarına karşı ilk ayaklananların başı general Krasnov'u bile bu şekilde saldı. Bir daha sovyetlere karşı savaşmıyacağına namusu üzerine söz vererek özgürlüğe kavuşunca Don taraflarına kaçarak oradaki beyaz muhafızların başına geçti... Yahut Gotz'u da söylebeliriz. İhtilâlcı bir sosyalist lider olan Gotz, Krensky'nin yanına gitmek üzere Petrograd'dan ayrılırken yakalanmıştı. Onu Smolny'ye götürdüler, 75 numaralı odaya gitmesi gerektiğini söylediler. Doğru oraya gideceğine namusu üzerine söz verdi. Fakat bırakılır bırakılmaz, yokoluverdi. Fakat -devam etmiyecek olan- bu siyasî muhaliflere veya karşı-devrimci düşmanlara karşı takınılan bu hoşgörülük bolşeviklerin derin güvenliğini göstermek-

(77) Bu komisyon daha sonra Felix Edmundoviç Derzinsky'nin yönettiği ünlü Çeka olacaktır. Temmuz 1918'de Ekaterinenburg'daki Çar ailesinin öldürülüşünden muhtemelen Çeka sorumludur. Çar ailesinin bütün mensupları İpatiev binasında tabanca ile öldürüldü. Cesetler eski bir maden ocağına atılarak üzerlerine asit sülfürik döküldü.

tedir. Bu da, Pulkovo zaferile Kremlin'in zaptından sonra birçok şehrin biribiri arkasına Smolny yöneticilerinin ellerine düşmesindendir; bu şehirler şunlardı: Saratov, Riazan, Ufa, Tver, Kazan, Jaroslav, İvanovo-Vosnessensk, Samara..

Yayılma işi hızla cepheyi ve özel olarak kuzeybatı cephesini saracaktır. Kornilov'un bozguna uğramasından ve kendilerinin Almanlar karşısındaki başarısızlıklarından moralleri bozulan subayların karşısında bolşevikler, askeri devrim komiteleri örgütlenmesini hızlandıracak ve içlerinden menşeviklerle S.R.'leri atmak için alay ve tümen komitelerinin yeniden seçilmeleri yoluna gittiler. Cephe gerisinde bütün demiryolu düğüm noktaları, Orcha, Minsk, Vjasma, Smolensk ve Pskov çoktan delegelerine verilmişti. Cephede komuta eden generaller derhal azledildi: Önce batı cephesi komutanı Voluev, sonra, Petrograd üzerine yürüyüşünde Kerensky'yi desteklemeyi reddetmesine rağmen Çeremissov. General Dukhonin'e gelince, Moghilev'deki büyük genel karargâhın dağıtılmasından on gün sonra öldürülecektir. Ondan sonra, Kerensky'nin şubat ihtilâlinden sonra iyi kötü muhafaza edebildiği ordu savaş kuvveti olarak kırılmıştır. Fakat, bolşevikler için değerli bir araç oldu.

Ekonomi de, çok çabuk, bolşeviklerin kısıkcı içine girecektir. 7 kasımda çıkan bir kararname grevi halka karşı bir suç şeklinde nitelendirilerek yasaklıyacaktır. Zaten Smolny'nin aldığı tedbirlere karşı her türlü muhalefet de aynı şekilde nitelendirilmiştir. Sonra, ayın 18'inde halk komiserleri konseyi demiryolcular (Vikjel)ı kongreye çağırarak ve bunun yönetimindeki menşevikleri bertaraf edecektir. Nihayet 21 kasımda bankaların millileştirildiğini ilân eden ve toplamı 16 milyar altın ruble civarında

olan devletin dış borçlarını tam ve basit bir şekilde yok sayan kararnameler çıkacaktır.

Artık Smolny'deki yöneticiler için yalnız bir engel kalmaktadır: Köy halklarının aldırılmazlığı veya düşmanlığı. Petrograd ile büyük şehirlerden çoğunun işçi proletaryası halk komiserlerine zaten destek olmuştur. Fakat Rus halkının çoğunluğunu teşkil eden geniş köylü kitlelerinin desteği olmadan 25 ekim hükûmet darbesinin kazançları hafif kalıyordu. 10—16 kasım günleri Petrograd'da yapılan bir köylü kongresi, Lenin ile Troçky'ye, halkın yüzde 60'ını kendilerine «katılışını» sağladı. Bu harekât ustaca yürütülecektir. S.R.'ler ile menşeviklere sadık ve açıkça **bolşeviklere karşı**(78) olan köylü kongresinin çoğunluğu, bazan dramatik bir hal alan tartışmalar sırasında bolşevik merkez komitesinin büyük esnekliği ve yeni merkez icra komitesinde köylü delegelere önemli sayıda sandalya verecek olan Lenin ile Troçky'nin ahenkli belâgatı tarafından kazanılacaktır. Nihayet 16 kasımda kongre toprakla ilgili kararnameyi ve bolşeviklerin teklif ettiği ilgili karar ve tedbirleri kabul toprakla edecek ve işçi proletaryası ile Rus köylüsünün birleşmesini sağlamlaştıracaktır.

Nihayet Kurucu Meclis'in sağlama bağlanması işi kaldı. Köylü kongresinin oturumları boyunca delegeler kesinlikle, hükûmet kararlarının, en yüksek anayasal sığınma ve Rus demokrasisinin son kalıntısı olan bu meclis önüne getirilmesi hakkını muhafaza etmişlerdir. Bolşevikler de, sovyetler kongresinin ve Kurucu Meclisin adı-

(78) Lenin söz almak isteyince bir delege ona şöyle bağırdı : «Çıkın dışarı!... Biz sizi tanımıyoruz!...».

na silâhla ayaklanma başlattıklarından bunun toplanmasına güçlükle mani olabilmektedirler. Fakat iki temsili sistem arasındaki siyasi rekabet devam edemez. Smolny'deki adamlar hergün «Bütün iktidar Kurucu Meclisindir» haykırışının Şimdi, geniş köylü kitlelerinin hâlâ oy verdikleri menşevikler ve S.R.'lerin birleŐmesine yaradığını farketmektedirler. Lenin'e, Trocky'ye ve bolşevik partisi merkez komitesine göre Kurucu Meclis derhal, ekim günlerinin kazançlarını tehlikeye düŐürebilecek bir ikilik yaratma tehlikesini göstermektedir. Bolşevikler için hiçbir tereddüt göstermeğe imkân yoktur. Sınıf mücadelesi, bu anayasal ve burjuva demokrasisinin son kalesinin bertaraf edilmesine karar verilemiyecek kadar keskin bir duruma girmiştir. Kasım sonlarında yapılması  ng r lm Ő olan Kurucu Meclis toplantısı 5 ocağa ertelenmiŐtir.

Sonra, aralık sonunda Lenin Pravda'da, devrim çıkarlarının «Kurucu Meclis'in yüksek haklarından üstün» olduğunu açıklayan bir yazı yayınlattı. Bundan sonra bütün bolşevik basınla bolşevik hatipler Kurucu Meclis delegeleri listelerinin h k met darbesinden, yani 25 ekimden önce hazırlandığını belirttiler. Gerçekten, Petrograd'a gelen beş yüz milletvekilinin ancak y zaltmıŐı bolşevik ve onlara yakın olanlardan ibarettir.  oğunluğu, sayıları ikiy zyetmiŐaltı kişi olan S.R.'ler teşkil ediyor.

5 ocak günü yapılan tek oturumda bir S.R. olan Çernov, ikiy zkırkd rde karşı yüzelli bir oyla meclis başkanlığına seçildi. Ayni gün parlamento çoğunluğu, bolşeviklerin otoriter tedbirlerine karşı oy kullandı: Üretimin işçiler tarafından kontrolü, bankaların millîleştirilmesi, varlıklıların ellerinden mallarının alınması. Fakat bolşevik azınlığı derhal Şiddetle tepki gösterecektir: Her türlü uzlaŐmanın imkânsız olduğuna hükmederek, protesto amacıyla Tauride sarayından ayrıldı. Meclis  yeleri boş yere,

devamlı olarak toplantıda bulunmağa karar verdiler 5-6 ocak gecesi dağıldılar ve bu ikinci darbe anayasal meşruluğa son verdi.

Kurucu Meclis'in manu militari (asker elile) dağıtılması görevi, el bombaları ve tabanca taşıyan tayfa Jelezniak ile ona yardım eden birkaç arkadaşına düştü. 5 ocak günü Tauride sarayının muhafız kuvvetlerine komuta ediyordu. Kurucu Meclis'in açıldığı o gün, Lenin, Sverdlov ve diğer bolşeviklerin, Lenin tarafından kaleme alınan ve Sverdlov tarafından sunulan «Çalışan ve sömürülen halkın hakları beyannamesi»ni reddeden Meclisi terkedişlerini gördü. Bunun üzerine, ertesi günü, 6 ocak sabahı, basit bir şekilde Jelezniak kürsüye çıktı ve bahriyelilerden bir grup meclis pencerelerini açıp şubat ayının buz gibi ayazını içeri doldururken, salonda kalan sağ ihtilâlciler sosyalistlere, menşeviklere ve «diğer devrim düşmanlarına» yerlerini terketme teklifinde bulundu. Bir tek vesileye ihtiyacı olacaktır: «Muhafız birliği yorulmuştur.» Bu kelimeler bugün tarihi bir değer taşımaktadır.

E K L E R

1905 İHTİLÂLİ

Rusya'da hayret edilecek şekilde monte edilmiş ve hayret edilecek bir şekilde oynanmış bir piyes olan 1917 Devrimi'nin, oniki yıl önce bir genel tekrarı olmuştu; doğrusunu söylemek gerekirse bu tekrarda işler yolunda gitmemişti.

O zaman Japonya ile savaş yapıldığı sıralardı. Çar'ın çevresi, küçük bir zafer sayesinde imparatorluğun iç kargaşalıklarının, «alabildiğine açık yaraları»nın gizlenebileceğini düşünmüştü. Fakat «sarı maymunlar» adı verilenler mükemmel asker olarak ortaya çıkmış ve 1904 yılı terslikler ve hayal kırıklıkları yılı olmuştu.

Bir şubat gecesı Japon torpido botları Port Arthur'e saldırarak Rus filosunun önemli bir kısmını batırdı. Karada, çıkarma yapan Japon birlikleri Liao Yang ve Port Arthur savaşlarını kazanıyordu. Mukden kısa zamanda korkunç günler yaşıyacaktı.

Saint-Petersburg'da, 8.000 km. uzaktaki bu anlaşmazlığın kendisini ilgilendirmedığı Rus halkı uyandı. Grevler, gösteriler, askeri isyanlar, köylü ayaklanmaları: kargaşalık her tarafta büyüdü.

Liberalizme susamış olan ZEMSTVO'lar Meclisi, 1904 sonunda Çar'a bir çağrıda bulundu: Özgürlük, temsili bir rejim, iktidarla halkın işbirliği yapması. Nikola II gururla bu istekleri reddetti. Onları «Kabulü imkânsız» bulmuştu.

NİKOLA II'NİN SON SAVAŞI

Bunun üzerine 9 ocak 1905'de (batı takvimile 22 ocak) Saint-Petersburg halkı kutsal tasvirlerle ihtilâl yapmayı denedi. Çar buna tüfek ateşile cevap verdi. Bu, KANLI PAZAR oldu.

Uygulama işi sükûnetle ve tamamen dinî bir hava içinde başlamıştı. Kutsal tasvirler saygı ile taşınıyordu. «Spassi, Gospodi, Ijudei tvoiş» yani «Ey Tanrım, sen halkını koru!» ilâhisi söyleniyordu. Gösteri, polisin iyi gözle baktığı, kitlelerin sevdiği, esrarengiz, yarı samimi, yarı provokatör bir şahsiyet olan papaz Gapone tarafından yönetilmekteydi. Birkaç kilometre uzunlukta olan bu geçidin amacı şu idi: Kış Sarayı'nda bulunan Çar'a, en ılımlı terimlerle kaleme alınmış bir lûtf dilekçesini vermek. Metinde:

«Sir, deniyordu, artık gücümüz tükendi. Ölümün, dayanılmaz acıların devamından daha iyi olduğu o korkunç âna gelmiş bulunuyoruz.. Halkını korumayı reddetme. Onu keyfi yönetim, sefalet ve cehalet mezarından çıkar. Seninle halkın arasındaki duvarı yık ve o da seninle birlikte ülkeyi yönetsin.. Rus toprağının, bütün sınıfların, bütün mezheplerin derhal toplanmasını buyur. Bu bizim en önemli isteğimizdir: Herşey ondadır ve onun üstündedir.»

Bu metinde hiçbir ultimatomı saygısızlığı yoktu. Hatta bunda, yazılış ânında basit bir stil şartı olan, fakat korkunç şekilde peygamberce sayılacak başka bir cümle daha vardı:

«Eğer yalvarmalarımıza cevap vermezsen, bizzat şu meydanda, sarayının önünde öleceğiz.»

KAR ÜSTÜNDE KAN

Başkent'in valisi, Grandük Vladimir askerleri yerlerine yerleştirmişti. Bunlar, kendilerine güvenilebilir, sadık birliklerdi: Ünlü Preobrajenski alayı, Pskov askerleri ve bütün polisler.

Öğleye doğru süvari yalın kılıç, haçlar, tasvirler, ve bayraklar arasına daldı. Fakat göstericilerin safları sıklaştı, inanç değişmedi, Çar'ın portrelerini yukarı kaldırmaya devam ettiler. Nikola II, kargaşalığı önleme işini başbakanına bırakmaya karar vermişti. Zaten Çarskoie-Selo'daki sarayına gitmiş bulunuyordu. Halkın bundan haberi yoktu. Halk bekliyordu. Saat 2'de facia başladı.

— Askerleri çekin! diye bağıryorlardı. Biz kötülük yapmıyoruz!

Borozaan çaldı. Askerler birer dizlerini yere dayadılar. Tüfekler kalktı. Ve patladılar.

Baştakilerden ilk yaralanan Gapone, hafif bir yara ile yere düştü. Silâh sesleri bütün şehirde yankılandı. Her tarafta ateş ediliyordu. Her tarafta ölüyorlardı. Tasvirler ihtilâli başarısızlığa ulaşmıştı.

Bu KANLI PAZAR günü Nikola II günlüğüne şunları not etti:

«Zor bir gün! İşçilerin Kış Sarayı'na kadar gelmek istemeleri yüzünden Petersburg'da ciddi karışıklıklar oldu. Askerler şehrin birçok yerlerinde ateş etmek zorunda kaldılar, birçok ölen ve yaralananlar var. Tanrım, bütün bunlar ne kadar zor ve acı! Annem tam servis zamanı şehirden geldi. Ailece yemek yedik. Ben Mişel ile gezindim. Annem geceyi geçirmek üzere bizde kaldı.»

Nikola II belki de, kar üzerinde yatan bin ölünün ihtilâli durdurduğunu sanıyordu. Halbuki tersi oldu ve KANLI PAZAR'ın hatırı sayılır sonuçlar verdiği görüldü.

«POTEMKİN» İN İSYANI

Halk bu defa, Rusya'nın babası Çar'a karış olan güvenliğini kaybetti. Gösterilerde bir daha resmi görülmedi. İşçiler anlamıştı: Özgürlüğü kazanmak için kutsal tasvirlerle gelinmemeliydi artık..

Halk aynı zamanda ordudan veya iç olmazsa rejimin basit destekleri olan subaylardan da kopmuştu.

Birkaç ay sonra POTEMKİN zırhlısındaki isyan gelip çattı. Bahriye uzun zamandanberi ihtilâlcî fikirlerin ilerlediği, kaynayan bir kazan halini almıştı. Zaten Rojdestvenski filosunun Tsushima'da bozguna uğraması bahriyeye şeref kazandıracak birşey değildi.

Potemkin'de tayfalar önce, kendilerine yedirilmek istenen bozuk etten dolayı protestoda bulunmuştu. Gemi doktoru et kurtlarına bakarak basit bir dille şunları söylemişti: «Tayfaların ağzı kibarlaştı. Bu eti yıkamak yeter.» Kaptan bunun üzerine itiraz edenleri kurşuna dizdirmek istedi. Bu da fazla kaçıyordu: İdam mangası ateş etmedi. Subaylar, daha zalim bir akibeti beklemek üzere kabinlerine kapatıldı.

Potemkin'in direğinde kızıl bayrak dalgalandı. Odesa'dan sonra tekrar denize açıldı ve sekiz gün serbestçe dolaştı.

Olup bitenlerden daima habersiz olan Nikola II, 15 haziran günü defterine şunları not edebiliyordu:

«Sakin ve sıcak bir gün. Alex ile ben çiftlikte çok misafir karşıladık ve yemeğe bir saat geç kaldık. Alexis amca bizi bahçede çocuklarla beraber bekliyordu. Sandalla bir gezinti yaptım. Olga teyze çaya geldi. Bir deniz banyosu yaptım. Yemekten sonra geziniyorduk. Odessa'dan, yeni gelen Potemkin tayfalarının isyan ettiği, subaylarını öldürüp gemiyi elc geçirdikleri ve şehirde karışıklık

çıkarma tehdidinde bulundukları yolunda hayret edilecek bir haber aldım. İnanılmıyacak birşey bu!»

Ama buna iyice inanmak gerekiyordu. Her tarafta ve özellikle güney Rusya'da kaynaşmalar devam etmekteydi. Sosyalist fikir her gün yeni taraftarlar kazanıyordu. Polonya'da barikadlar kuruluyordu. Japonya ile yapılan savaş kaybedilmişti.

30 ekim 1905'de Nikola II, sükûnet avdet edince geri almayı tasarladığı bazı özgürlükleri taşıyan Manifesto'sunu yayınladı.

ZAFERE DOĞRU

Gerçekte onun tanıdığı imtiyazlar herkesi, sağı da, solu da ümitsizliğe düşürdü. Başta gelen olay ise, artık ihtilâlcî gazetelerin açıkça gelmesi. Iskra ile İleri'yi herkes okuyabiliyor. İhtilâl ilerlemekte.

Tabîî 1905 yılı çarlık kaldırılmadan sona erdi. Fakat bilânçosu ağır: Bu yıl 15.000 kişi öldü, 18.000 kişi yaralandı, 79.000 esir verildi. Ama, artık çan çalmıştır.

Lenin şunları söylerken aldanmamaktadır:

— Çarlığın artık gücü yoktur. İhtilâlin de henüz yok. Bu, uçurumun kenarında son hamledir. Sovyetler yerinde duruyor, örgütlenme devam edecek. Prova yararlı olmuştur.

Oniki yıl sonra, uzun ve güç bir yolla, nihayet herşey hazır olacaktır.

1917'DEN ÖNCE LENİN

Lenin'in hayatını anlatmak zor ve ters düşen bir teşebbüstür. Önce, malzemenin bolluğundan dolayı: 1917'de iktidarın alınmasından önce bile bu hayat hapisler, sür-

günler ve kaçışlardan ibaret olan, her vakit yeni tehlikelerle dolu bir romandır. Sonra, onun özel hayatı hakkında çok az şey bilinir: O, sırf ve sadece kendi şahsile ilgilenmediği için kendisinden az söz eden bir kişiydi. Bu fedakârlık az devrimcide vardır. Lenin ise, eseri, devrimi için yaşıyordu. Hayat hikâyesi ancak tarihle karışır.

Bununla beraber, daha çocukluğundanberi iki şahsi çizgi ona yön vermiştir: Belirli bir aile hayatı ve belirli bir devrim tecrübesi.

MODERN BİR AİLE

Lenin liberal bir çevrede, Rus intellicensiyası içinde doğdu. Babası Ilia Nikolaieviç Ulianov ilk öğretim müfettişi idi. İmparatorluğun çektiği acıların tek ilâcı, geleceği doğurabilecek tek maya saydığı eğitimin faziletlerine inanıyordu. Kendini tamamilе görevine veren cömert bir adamdı.

Lenin'in annesinin adı Maria Aleksandrovna Blank idi, liberal bir doktor ile Alman bir ananın kızıydı. Lenin bildiği Almancayı ona borçludur. Bu dili rahatça konuşur ve hatta bazı defalar Rusça yazışmalarında bu dili de karıştırırdı.

Bu birleşmeden altı çocuk dünyaya gelmişti: Anna (1864—1935), Aleksandr (1866—1887), geleceğin Lenin'i Vladimir (1870—1924), Olga (1871—1891) Dimitri (1874—1943) ve Maria (1878—1937).

Tamamen işğa, felsefeye ve düşünüşe yönelmiş olan bu aile havası içinde genç Vladimir, Rusya'nın çok muhtaç olduğu şeye erken sahip oldu: Kitaplar. Daha ondört yaşındayken reformcu üstadları okuduğu söylenir: «Ne yapmalı?» adlı kitapları bütün bir ayaklanmışlar neslinin el kitabı olan Herzen ile Çernişevski.

Hepsi de şansür tarafından yasak edilmiş olan bu kitaplar, Vladimir'in çalışkan bir öğrenci olmasını engellemiyordu. Ailesinin oturduğu şehir olan ve artık Ulianovsk adını alan Simbirsk'de çocuk lisenin en iyi öğrencilerindendi.

Bununla beraber, bu ailede ihtilâl tecrübesini ilk geçiren kişi, geleceğin Lenin'i değildir. Babalarının ölümünden sonra Vladimir'in ağabeyi Aleksandr Ulianov, ihtilâlcı bir parti olup Aleksandr III'e bir suikast hazırlayan «Halkın iradesi» partisinin saflarına katıldı. Aleksandr tevkif edilip nezaret altına alındı. Aile onu kurtarmak için bir bütün halinde çalıştı ama, baskının en ağır olduğu devirlerdi.

1887 - Aleksandr Ulianov ile diğer dört arkadaşı idama mahkûm ve idam edildiler. Aynı yıl Vladimir bakalor-yasını veriyordu. Artık yolu belli idi. Ağabeyinin yolunu izleyecek, ihtilâli başarıya götürecekti.

Lenin, bu korkunç tecrübeden, herşeye rağmen ders almasını bildi: Suikastler hiç bir işe yaramıyordu. Baskı rejimini kovmak için halkın genel bir ayaklanması lâzımdı. Ondan sonra Lenin, tedhiş ile nihilizmi düşünenlere durmadan bu apaçık şeyi tekrarladı. Belki de Rusya'da ilk defa bir ihtilâlcı, doğru ve tek yolun hangisi olduğunu anlıyordu.

SOMUT İHTİRASI

Bu arada, polisin göz hapsinde tuttuğu Ulianov ailesi, Kazan bölgesine gönderildi. Vladimir orada çabucak kendini gösterdi. 4 aralık 1887'de diğer bazı öğrencilerle birlikte ilk defa olarak tevkif edildi. «Asılmışın kardeşi» üniversiteden çıkarıldı.

Ulianov'lar beş yıl süre ile Alakaieva köyünde sak-

landılar. Vladimir kendini iki işe verdi: Tekrar üniversiteye girme ihtimâline karşı sınavlarını hazırlamak ve köylülere karışıp onların sorunlarını öğrenmek.

Aynı zamanda kendisi için yazmağa başladı. İlk eserini gizlice hazırladı: Köylü hayatında yeni ekonomik akımlar. Yaşı yirmüçtür ve artık gelecekteki görevinin temel prensibini yazmaktadır: Devrim yalnız işçiler değil, köylüler tarafından da yapılacaktır. Yalnız kitle yenebilir.

1891'de hukuk sınavlarına girmesine izin verilen Vladimir Ulianov parlak bir başarı kazandı ve nihayet tam bir ihtilâlcî şehri olan Petersburg'ta yerleşti. Mümkün olan eylem oradadır, onun yeri orasıdır. Hemen çalışmaya koyuldu ve bir «devrim profesörü oldu.» Hepsi de Plekhanov'un öğrencileri olan, fikirler içinde kaybolmuş ve soyut sorunları durmadan tartışan diğerlerinden açıkça ayrıldı. Vladimir Ulianov ise somut şeye inanır. Kitleye gitti, işçi derneklerine yazıldı. Orada nasıl okunması ve neyin okunması gerektiğini, polis gözetlemesinin nasıl aldatılacağını, elinden nasıl kaçılacağını veya tevkif edilme halinde kendinin nasıl serbest bırakılacağını, küçük kitapların nasıl yazılıp yayılacağını anlattı. Bir tahrikçi ve ondan bile ötesi oldu: Bir rehber, bir öğretici.

Lenin 1895'de devrimcilerin gayretlerini birleştirmeye kararlaştırdı. Bunun için yabancı ülkelere, Plekhanov'u görmek için Cenevre'ye, Liebknecht'i görmek için Berlin'e ve Lafargue'ı görmek için Paris'e gitti. Fakat Rusya'ya dönünce tevkif edildi. Lenin bundan yararlandı. Hücresinde sadece kalemi vardır. Yazacaktır. Ve büyük bir eseri yazmağa başladı: Rusya'da kapitalizmin gelişmesi. Ailesi ve bir de hayat arkadaşı olacak olan Nadejda Krupskaja adındaki genç kız kendisine lâzım olan dokümanları getirmektedirler. Gizli yollarla ve görünmeyen mürekkeple dışarı mesajlarını gönderir. Yine ortada, doğ-

rudan doğruya ilgilendiren hiç birşey yoktur. Bunlar küçük kitaplar ve o sıralarda patlak veren büyük grevler hakkındaki bilgilerden ibarettir. Fakat bu tehlikeli ihtilâlcı Petersburg'da alakonmayacaktır. Lenin 1897'de 3 yıl Sibirya sürgününe mahkûm edildiğini öğrendi.

Krasnoiarsk, Şuşenskoie: Bu iki kasabada işine devam eder. Artık işçilere doktrini öğretemez. Bunun üzerine eylemi diğer sürgünler üzerine çevrilir. Bunları örgütler, etrafına Marksist propagandayı yayar. Hemen hemen mutludur, annesile Krupskaia yanına gelmişlerdir. Yazar. Mahalli köylüleri efendilerine karşı savunur. İnanırır. Nihayet 1900'de serbest bırakılır. Tekrar Rusya'ya dönebilir. Doğrudur: Yeni bir yüzyıl başlamaktadır.

BARUTA ATEŞ

Lenin vakit kaybetmedi. Hemen derhal yabancı ülkelere gitti. Artık bu defa yaptığı şey bir seyahat değil, bir kaçıştır. İsviçre'de Plekhanov ile birlikte yeni gazete çıkarmağa karar verdi: ISKRA (Kıvılcım). Yazı işleri 1902'de Londra'ya yerleşti ve Lenin orada, birkaç yıl önce Marx'inkine benzer bir yaşantı sürdürecektir: Yazı yazmak, çalışmak ve çok dar bir yaşantıyı sürdürmek. Lenin tek başına, gazetenin hemen bütün makalelerini yazmaktadır. Sonra, bu ateş parçasını Rusya'ya göndermek söz konusudur. Şubeler kuruldu, genel dağıtıcılar, müvezziler bulundu. Lenin, gerçek bir basın kuruluşunun başındadır.

Iskra bütün Avrupa'yı dolaşmaktadır. Yazı işleri yer değiştirir, matbaalar değişir. Fakat asıl kale yine İsviçre'dir ve Lenin 1903'de yine oraya yerleşti.

O yıl 30 temmuzda Brüksel'de açılan Rus sosyal-demokrat kongresi de serseri gibi dolaşmaktadır. Üç hafta

sonra Londra'da sona erdi. Menşevik (azınlık) lere karşı Bolşevik (çoğunluk)ler orada doğdu. Lenin orada kendisine ait olan en büyük yeri aldı. Bir tek üzüntüsü vardır: Plekhanov'un öğrencileri eline geçen Iskra'nın kontrolünü elinden geçirir.

Yıl 1905: Rusya, KANLI PAZAR'dan sonra alev alev yanmaktadır. Lenin buna önem vermez, Petersburg'a döner. Fakat bu defa tanınır, polis tetiktedir. Çok erken gelmiştir. İhtilâl henüz hazır değildir. Cezaevinden ve hat-ta ölümden kurtulabilmek için geri dönmek lâzımdır. Fakat parasızdır. İkinci ve daha da çetin olan sürgünün yolunu tutar. Londra, Paris ve Cenevre'de herşeyden yoksun olan Lenin bundan sonra zamanın gelmesini bekliyecektir.

Bıkkınlık, gizli ajanlar ve kişisel kıskançlıklarla işlenmiş ve bozulmuş göç yerlerinde yaşanacak on yıl. Fakat geçen her gün yapıya yeni bir taş daha koymaktadır. Herşey yavaş yavaş hazırlanır. 1908'de, sosyal-demokratların Paris'te yaptığı beşinci toplantıda fikirleri galip gelir. 1911'de Longjumeau'da bir parti okulu açar. 1912 de, partinin Prag toplantısında bolşevikler ayrıldı.

BİRKAÇ PARÇA ÇİKOLATA

1914 savaşı patlak verdiği zaman Lenin, zaferinin yakın olduğunu bilmektedir. Rus askerlerine nutuklar çekip onları vatanseverliğe davet eden Plekhanov'un izlediği yol yanlıştır. Lenin'in tekrarladığı sözler şunlardır: Ekmek, barış, özgürlük. Çar imparatorluğu, savaş yüzünden ölecektir. Savaştan ihtilâl doğacaktır. 1915 ile 1916 arasında Zimmerwald ve Kienthal'de herkes için ve herkese karşı tuttuğu tezler bunlardır.

Ve o ihtilâl geldi. Nihayet 1917'de Çar istifa etti.

Artık Lenin için yapılacak iş olarak, mirasa konmak isteyen burjuva politikacılarını, Lvov'ları, Kerensky'leri kovalamaktır.

Mart sonunda Zürich garında, dünyayı sarsacak olan meşhur «zırhlı vagon»a birkaç yolcu bindi. Lenin, yanında Zinoviev, İnes Armand, Radek, Abramoviç ve birkaç kişi ile daha Rusya'ya doğru gitmektedir. Ve her zaman olduğu gibi en büyük olayların yanında gülünç maceralar da yer alır. Bu vagonda, İsviçreli gümrük memurları sınırda, kınanabilecek bir tek şey görürler: Aşırı miktarda çikolata. Birbirleriyle konuşurlar ve insanlık tarihinin en patlayıcı doktrinine, yoluna gitmesi için izin verirler.

MUKAYESELİ TARİH

Bu eserin tümünde, şahitlerin anlattıklarına saygı göstermiş olmak için, Rus ortodoks takvimi takip edilmiştir. 1918'de bolşevikler tarafından kaldırılan bu takvim, bizim batılı sisteminden onüç gün geri idi. Buna karşılık, Rusya ile dünyanın geri kalan kısmında cereyan etmiş olayların izlenmesi gerektiği şu kronolojide başvurulacak tek bir sistemi seçmek gerekti ve biz de alışılmış Gregorien takvimi ni aldık. Şu halde, burada Ekim Devrimi'nin 7 kasım 1917'de başladığı görölünce hayret edilmemelidir.

RUSYA'DA

1914.

Affedilen Gorki Finlanda'da yerleşti (ocak).

Goremykin hükûmetin başında (13—2).

Bahriye tersanelerinin grevi (mayıs).

Fransız cumhurbaşkanı Raymond Poincare'nin Rusya ziyareti (temmuz).

Genel seferberlik (31—7).

Duma'da Kutsal Birlik'in ilânı (8—8).

Rusya savaşa başlıyor (17—8).

Tannenberg bozgunu (30—8).

Alkol satışı yasaklandı (4—9).

Lenin İsviçre'ye vardı (5—9).

Macaristan'ın istilâsı (27—9).

Lodz muharebesi (17—11).

1915.

Alman taarruzu (7—2) ve Doğu Prusya'nın boşaltılması.

5 bolşevik milletvekilinin davası (23—2).

Ruslar İstanbul ile Çanakkale Boğazı'nı istiyor (4—3).

Almanlar Lemberg'i aldı (22—6).

Ivangorod ve Varşova'nın boşaltılması (5—8).

Niemen üzerine Alman taarruzu (8—8).

Kovno (17—8), Brest-Litovsk (26—8) ve Vilna'nın boşaltılması.

Duma'nın süresinin uzatılması (11—9).

Petrograd tehdit karşısında.

Kosovo muharebesi (24—11).

1916.

Ermenistan'da Rus taarruzu (1—1).

Fabrikalarda grevler.

Erzurum (16—2) ve Trabzon (18—4) alındı.

Şehirler Birliği Kongresi (12—3).

Avusturya-Macaristan'a karşı Brussilov'un taarruzu (4-6)

Lutsk'un zaptı (7—6).

Cernovitz (16—7) ve Brody (28—7) nin zaptı.

Sazanov'un istifası (23—7).

Rus taarruzunun sonu (15—8).

Dünya toplandı (14—11).

Asiller parlamenter bir hükûmet istedi (14—12).

Asillerin Çarı devirmek için tertiplelediği «Aralık komplosu».

Rasputin öldürüldü (29—12).

1917.

Petrograd'da 300.000 işçinin grevi (27—2).

Petrograd'da kargaşalıklar (8—3).

Aurora kruvazöründe isyan (12—3).

Lvov hükûmeti (14—3).

Nicolas II istifa etti (15—3).

Plevhanov Petrograd'a gitti (13—4).

Lenin Rusya'ya gitti (16—4).

Troçky Finlanda sınırına geldi (17—5).

Birinci Sovyetler Kongresi (16—6).

Galiçya'da Rus taarruzu (26—6).

Lenin saklandı (17—7).

Alman karşı taarruzu (19—7).

Lvov'un istifası (20—7).

Kerensky başbakan (21—7).

Lenin yüksek ihanetle suçlanıyor (31—7).
 Moskova grevleri (25—8).
 Ruslar Riga'yı terk ediyor (3—9).
 Kornilov'un hükûmet darbesi (11—9).
 Cumhuriyetin ilânı (14—9).
 Beş kişilik Direktuvar'ın kuruluşu (19—9).
 Ön-parlamento'nun toplantıya çağrılması (20—10).
 Lenin'in Petrograd'a dönüşü (20—10).
 Petrograd ayaklanması (6 ve 7—11).
 İkinci Sovyetler Kongresi (7—11).
 Kış sarayı'nın zaptı ve bakanların tevkifi (8—11).
 Topraklar millîleştirildi (9—11).
 Moskova çarpışmaları (10—11).
 Fabrikaların millîleştirilmesi (14—11).
 Ukrayna bağımsızlığını ilân etti (20—11).
 Mütareke isteği (26—11).
 Sovyet Rus Federatif Sosyalist Cumhuriyetinin ilânı
 (30—11).
 Finlanda bağımsızlığını ilân etti (5—12).
 Brest-Litovsk müzakereleri (20—12).

1918.

Bolşevikler Ukrayna'yı aldı (1—2).
 Ukrayna ile Almanya arasında barış antlaşması (9—2).
 Brest-litovsk müzakerelerinin kesilmesi (10—2).
 Yeni muhasamat (18—2).
 Alman-Rus mütarekesi (26—2).
 Almanlar Kiev'i (1—3), Odessa'yı (20—3) ve Harkov'u
 (8—4) işgâl etti.
 Brest-Litovsk antlaşması (3—3).
 Litvanya bağımsızlığın ilân etti (23—3) onu Letonya ile
 Estonya izledi.

Yeni seri Pravda'nın ilk sayısı (31—3).

Japonlar Vladivostok'u aldı (5—4).

İç savaş başladı (mayıs).

Müttefikler ile Sovyetler arasında ilişkilerin kesilmesi (20—6).

İmparator ailesinin öldürülmesi (16—7).

Alman-Sovyet gizli antlaşması (27—8).

Lenin'e karşı suikast (30—8).

Omsk Antibolşevik direktuvarının Anayasası (eylûl).

Polonya bağımsızlığını ilân etti (7—11).

Kolçak'ın hükûmet darbesi (18—11).

DÜNYADA

1914

İtalya'da grevler (mayıs).

Ribot'nun düşüşü (12—6).

François - Ferdinand'ın Sarajevo (Saray)da öldürülmesi (28—6).

Almanlar Sırbistan'a ultimatom veriyor (23—7).

Avusturya - Macaristan Sırbistan'a savaş ilân ediyor (28—7).

Almanlar Fransa ve Rusya'ya ultimatom veriyor (31—7).
Jaurès'in katli (30—7).

Almanya Rusya'ya savaş ilân ediyor (1—8).

Almanlar Belçika'ya ultimatom veriyor (2—8).

Almanya Fransa'ya savaş ilân ediyor (3—8).

İngiltere Almanya'ya savaş ilân ediyor (4—8).

Panama Kanalı'nın açılışı (15—8).

Birleşik Devletler tarafsızlığını ilân etti (19—8).

Japonya Almanya'ya savaş ilân ediyor (23—8).

Marn Muharebesi (5/10—9).

Türkiye boğazları kapattı (29—9).

Anvers boşaltıldı (19—10).

Yser muharebesi (19—10).

Lausanne'da Plekhanov Alman emperyalizmini suçladı (11—10).

Türkiye savaşa girdi (12—10).

Proust «Kaybolan zamanı ararken»i yayınladı,

Bourdelle : «Ölen Kentaure» (Ölen Santor).

1915

Müttefikler Çanakkale Boğazı'na saldırdı (19—2).
Champagne'da Fransız taarruzu (26—2).
Almanya'nın abloka edilmesi (1—3).
Müttefiklerle İtalyanlar arasında müzakereler (4—3).
Almanlar boğucu gazları kullanıyor (22—4).
Artois ve Champagne'da Müttefikler'in biribirini izleyen taarruzları (mayıstan ekime kadar).
Lusitania'nın torpillenmesi (7—5).
İtalya Avusturya'ya savaş ilân ediyor (23—5).
Vistule'de Alman taarruzu (13—7).
Zimmerwald sosyalist konferansı : Lenin, Zinoviev, Martov, v.b. (18—9).
Müttefikler Selânik'e çıkartma yaptı (5—10).
Briand bakan (29—10).
Müttefikler'in Chantilly Konferansı (6/8—12).
Einstein genelleşmiş izafiliği kurdu.

1916

Verdun muharebesi başladı (21—2).
Almanlar Douaumont'u zaptetti (25—2).
Spartakusbund kuruldu (24—3).
Kienthal sosyalist Manifestosu (1—5).
Liebknecht'in tevkifi (1—5).
Jutland muharebesi (31—5).
Almanların taarruzunun başarısızlığa uğraması (25—6).
Almanların Vaud kalesini alması (6—6).
Somme'da Fransız - İngiliz taarruzu (1—7).
Romanya savaşa girdi (28—8).
Fransızlar Douaumont'u geri aldı (24—10).
Troçky Paris'ten çıkarıldı (30—10).
François - Joseph öldü (22—11).

Joffre'un yerini Nivelles aldı (2—12).
 Lenin'in annesi öldü.
 Barbusse «Ateş»i yayınladı.
 Freud «Psikanalize giriş»i yayınladı.

1917

Savaşın hedefleri konusunda müttefik notası (10—1).
 Almanya ile Birleşik Devletler arasındaki ilişkilerin ke-
 silmesi (3—2).
 Savaşın hedefleri hakkında Fransız - Rus anlaşması (14
 —2).
 Alman çekilmesi (24—2).
 İngilizler Bağdad'ı aldı (11—3).
 Birleşik Devletler savaşa girdi (2—4).
 Nivelles'in Champagne taarruzu (16—4).
 Taarruzun durması (19—4).
 Almanya'da Bethmann - Hollweg'in istifası (12—7).
 Reichstag'da barış önergesi (19—7).
 Alman filosunda isyan.
 Ribot'nun yerine Painlevé geldi.
 Caporetto muharebesi (24—10).
 Almanya'da Michaelis'in istifası (26—10).
 Rapallo Konferansı (6—11).
 Siyonizm ile ilgili Balfour deklârasyonu (2—11).
 İngilizler Gazza'yı aldı (7—11).
 Painlevé düştü (13—11).
 Clemenceau'nun başbakanlığa gelişi (17—11).
 İngilizler Yafa'yı aldı (17—11).
 İngilizler Kudüs'ü aldı (9—12).
 Paul Valéry «Genç Parque»i yayınladı.

1918

Avusturya ve Almanya'da grevler (ocak - şubat).
 Wilson «Ondört madde» yi ilân etti (8—1).

Alman taarruzu (21—3).

Foch müttefikler başkomutanı oldu (26—3).

Fransa'da grevler (mart - mayıs).

Alman taarruzu durduruldu (5—4).

Flandre muharebesi (9—4).

Dames yolu (27—5).

Marn'da Alman taarruzu (15—7).

Fransız karşı taarruzu (18—7).

Alman genel çekilişi (4—9).

Avusturya barış istiyor (14—9).

İtalyan taarruzu (24—10).

Vittorio - Veneto muharebesi (30—10).

Almanya mütareke istiyor (6—11).

Maurois «Albay Bramble'ın Susmaları» nı yayınladı.

K. Mansfield «le Pélude» (Ön Belirti) yi yayınladı.

1917'DE RUS SİYASİ

PARTİLERİ

KADELER - DEMOKRAT ANAYASAL PARTİ : Kısa adı K. D. Bundan da Kade'ler adı yapılmıştır. Kadeler, Amerikan demokrasisi etkisinde liberal burjuvalardan ibaretti. Anayasa meclisinde sağ temsil ediyorlardı.

TRUDOVİKLER veya HALKÇİ SOSYALİSTLER : Bunlara işçi taraftarı da denir. Sıradan şefleri Kerensky'dir. Çoğunluğu parlamenter demokrasiye gönül vermiş köylülerle küçük tüccarlardan ibarettir.

MENŞEVİKLER : Eski sosyal - demokrat işçi partisinin 1903 de Brüksel Kongresi sırasında bölünmesile azınlıkta kalan kısım. 1905'de çoğunluğu ele geçirdi ama «azınlık» anlamındaki adını da muhafaza etti. Koyu milliyetçi marksist ve iktidarı ele geçirmek için sağ cenah ile anlaşmaya hazır entellektüellerden meydana gelmiştir.

BOLŞEVİKLER : Sosyal - demokrat işçi partisinin, komünist partisi halini alacak olan çoğunlukta bölümü. Yönetici ve taraftarları, iktidarın devrim yolu ile ele geçirilmesine taraftar olup ekonomik ve sosyal sorunların başta geldiği kanısındadırlar.

ENTERNASYONALCİ MENŞEVİKLER : Troçki'nin uzun zaman dahil bulunduğu, sol kanat menşevikleri bölümü. Hem koalisyon politikasına, hem de aynı zamanda proletarya diktatörlüğüne muhaliftiler.

SOSYAL - DEMOKRATLAR : Gorki'nin partisi olup, bu da Plekhanov'un sosyal - demokrat partisinden doğmuştur. Ayırılıklarını gösterme endişesinde olan bireycilerden meydana gelmiştir.

S.R. ADLI SAĞCI DEVRİMCİ . SOSYALİSTLER : Marksist entellektüellerle çoğu zaman anarşist olan, geçimi yerinde köylülerden meydana gelmiş terörcü örgütlerden doğmadır.

SOLCU SOSYALİST DEVRİMCİLER : Toprakların, tazminat verilmeden müsaderesine taraftar, fakir köylülerden meydana gelmiş S.R.'lerin «şiddet taraftarı» bölümü.

POLİTİK ÖRGÜTLER

DUMA'LAR : Vasıtasız seçim ve gizli oyla seçilmiş belediye meclisleri. Ekim 1917'ye kadar devam eden, fakat politik olaylarda hiçbir rol oynamayan ve bir nevi danışma senatosu olan imparatorluk Duması da vardı.

FABRİKA KOMİTELERİ : İşçiler tarafından, fabrikalarının işleyişini kontrol etmek üzere kurulan devrimci örgütler, sendika ya da mesleki birlikler : 1917'de yaklaşık olarak beş milyon üyeleri vardı.

VİKJEL : Bünye bakımından Rus sendikalarının en sağlamı olan demiryolu işçileri sendikası merkez komitesi.

SOVYETLER : Kelime anlamı «meclisler»dir. Bunlar sayılamıyacak kadar çoktur. Köylü, asker ve işçilerin kendi sovyetleri vardır. Fakat köyler, mahalle ve iller de sovyetlere sahiptir. Vasıtasız seçim ve gizli oyla seçilmişlerdir. Federal veya konfederal olan örgütleri, liderlerinin kişiliğine göre az çok sağlamdır.

TSİK : İşçi ve asker sovyetleri konfederasyonlarının icra komitesidir.

TSENTRO FLOT : Menşevik eğilimli bahriye sovyetleri merkez komitesi.

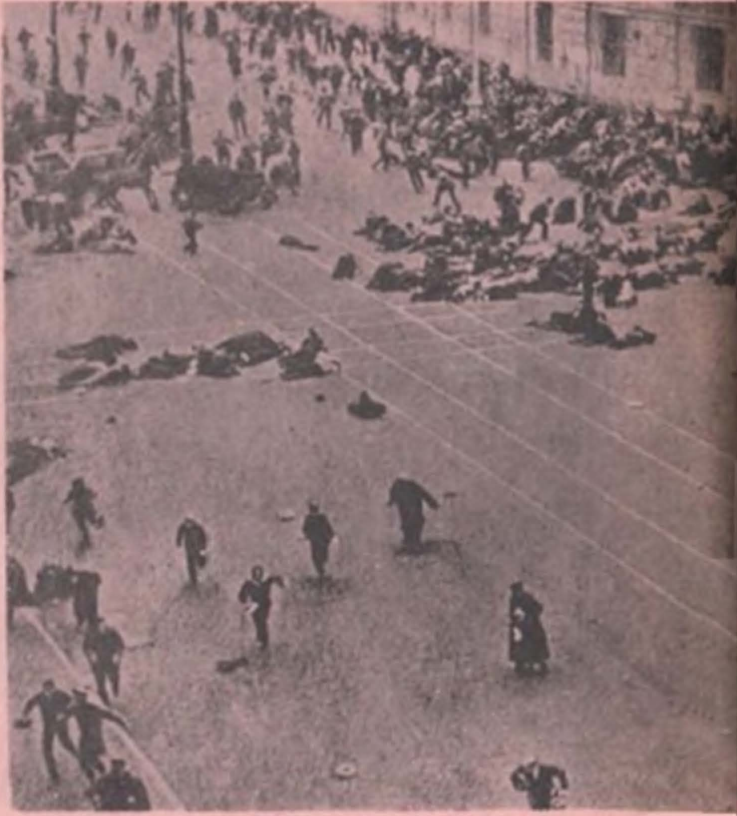
TSENTROBALT : Bolşevik eğilimli Baltık filosu merkez komitesi.

KIZIL MUHAFAZLAR : Fabrika ya da sanayi kollarını temsil eden birliklerden kurulu, oldukça gevşek, silâhlı işçi örgütü.

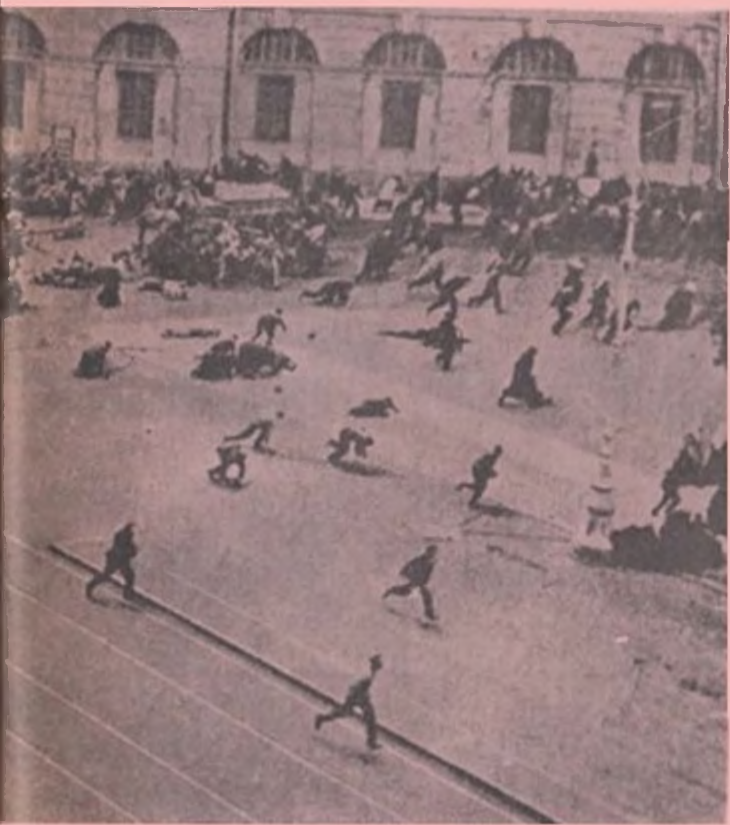
**KANLI PAZARDAN
EKİM İHTİLÂLINE
FOTOĞRAFLAR**

Yaşasın Kurucu Meclis! Üniformasız askerler
Petrograd'da Saray alanını doldurmuştur.

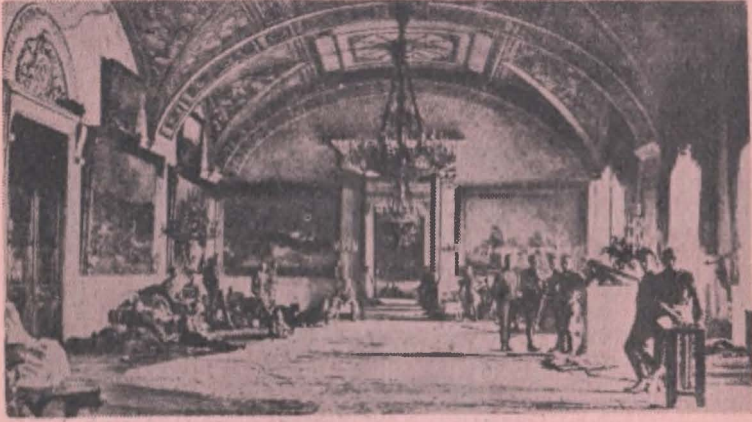

Kurşunlar vınlıyor, herkes koşuyor, kaçıyor, düşüyor, ölüyor. Sadovaia sokağı ile Nevsky caddesi köşesi de bir iç savaş manzarası.

Devrim sırasında Petrograd'da Moika rıhtımı.
Her sokak köşesi ateş için bir köşe.
Herkes tetikte. Hayat devrim içinde...

Kış Sarayı'nın bu salonunda Kerensky hükûmetini savunan subay adayları maksimalistlerin taarruzunu bekliyor. Bununla beraber sabahleyin kimse dövüşmek niyetinde değildi.

Keksholm alayı askerleri. 25 Ekim ayaklanmasına katılıp telefon santralini aldılar.

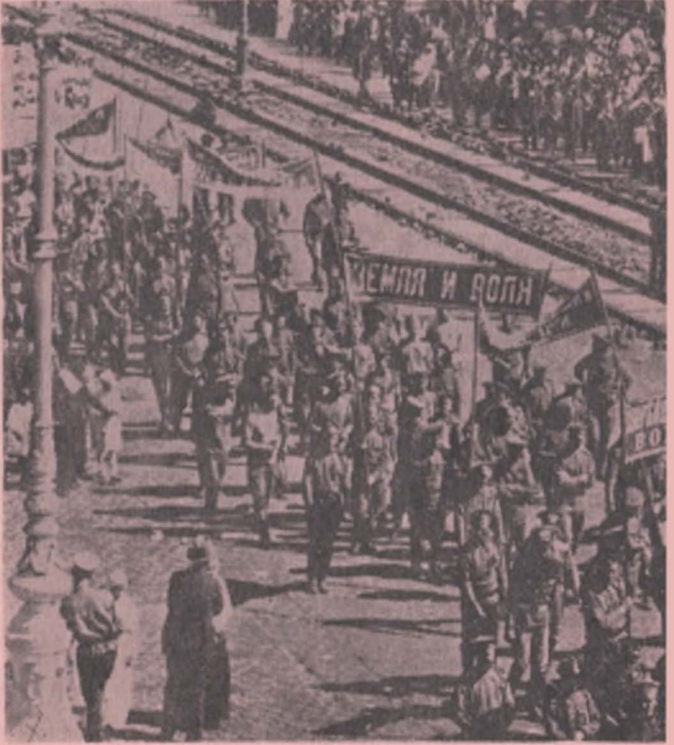
**Aurora kruvazörü Petrograd önünde.
Bütün topları, geçici hükûmetin bulunduğu
Kış Sarayı'na çevrilmiş.**

1 Mayıs 1917 de askerler batı cephesinde bir miting yapıyorlar. Silâhlar yedek parça depolarında bırakılmıştır.

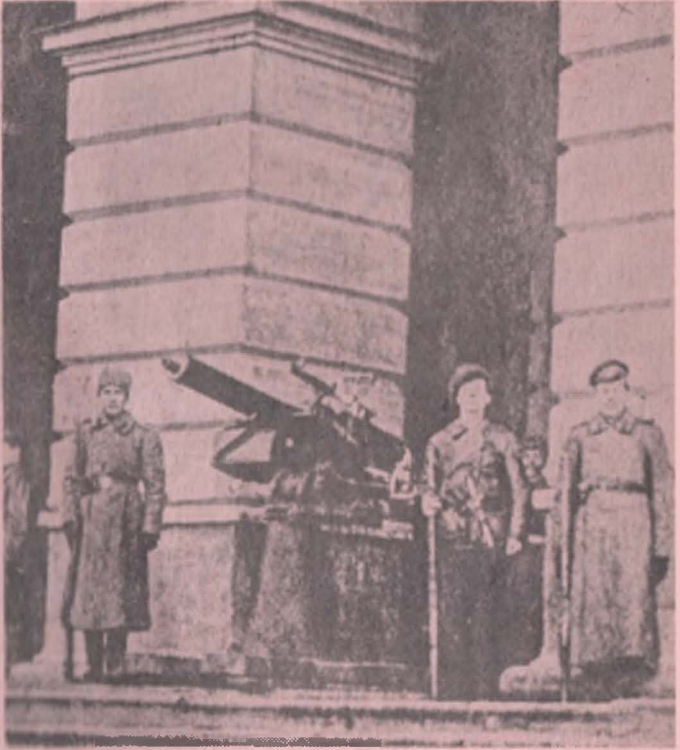

Bu 18 haziran 1917 günü bütün Petrograd sokakta.
Açılmış dövizlerdeki sloganlar birbirini izliyor :
«Devrim için, özgürlük için».

Bu denizcilere iyice bakmak lâzımdır. Bunlar Petrograd'da gezinen Cronstadt'lılardır. Yorum yok.

Petrograd'da devrimin merkezi Smolny. Silâhlı asker
ve siviller uyanık bir şekilde nöbet bekliyor.
Devrimci ruhun hazinesi içeridedir.

**Fotoğraflar Novosti, Keystone arşivlerinden ve
yazarın özel koleksiyonundan alınmıştır.**

KAPAK: DERMAN ÖVER

HABORA**kıtabevi**